

CZASOPRZESTRZENNA ANALIZA ZMIAN LOKALNEGO RYNKU PRACY PODREGIONU KONIŃSKIEGO W KONSEKWENCJI SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI

Opracowano dla
ARR Transformacja Sp. z o.o. w Koninie

PAWEŁ CHURSKI

ROBERT PERDĄŁ

MARTYNA BURCHARDT

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Wydział Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej

Zakład Studiów Regionalnych i Lokalnych

Poznań - Konin, maj 2021

Na okładce wykorzystano zdjęcia, grafiki i logotypy pochodzące z ogólnie dostępnych portali internetowych.

Autorzy:

Prof. dr hab. Paweł Churski
dr Robert Perdał
Martyna Burchardt

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej
Zakład Studiów Regionalnych i Lokalnych
ul. Bogumiła Krygowskiego 10, 61-680 Poznań

e-mail: chur@amu.edu.pl
<http://www.churski.pl>

tel.: 061 829 61 35, fax: 061 829 61 27

Streszczenie

Opracowanie Ekspertyzy pt. *Czasoprzestrzenna analiza zmian lokalnego rynku pracy podregionu konińskiego w konsekwencji sprawiedliwej transformacji* wynikało z inicjatywy ARR Transformacja Sp. z o.o. w Koninie było podyktowane koniecznością przygotowania podregionu do szerokiego i głębokiego procesu transformacji gospodarki lokalnej, wynikającego z decyzji dotyczącej zakończenia eksploatacji węgla brunatnego i jego wykorzystania w okręgu konińskim.

Głównym celem badania jest identyfikacja czasoprzestrzennych zmian lokalnego rynku pracy podregionu konińskiego, których zakres i skala ulegnie pogłębieniu w związku z konsekwencjami decyzji zmierzających do osiągnięcia neutralności klimatycznej Polski i Unii Europejskiej, a których negatywne społecznie następstwa łagodzić ma mechanizm sprawiedliwej transformacji. Cel główny można uszczegółowić celami cząstkowymi, które określają zakres merytoryczny przeprowadzonej analizy:

1. Charakterystyka założeń mechanizmu sprawiedliwej transformacji.
2. Identyfikacja wyzwań rynku pracy regionów węglowych.
3. Charakterystyka społeczno-gospodarcza podregionu konińskiego ze szczególnym uwzględnieniem roli branży paliwowo-energetycznej.
4. Identyfikacja czasoprzestrzenna zmian poziomu podaży na lokalnym rynku pracy podregionu konińskiego.
5. Identyfikacja czasoprzestrzenna zmian poziomu popytu na pracę na lokalnym rynku pracy podregionu konińskiego.
6. Identyfikacja wpływu restrukturyzacji ZE PAK na funkcjonowanie lokalnego rynku pracy podregionu konińskiego.

Zasięg przestrzenny analizy dotyczy podregionu konińskiego (NUTS 3), a zakres czasowy obejmuje lata 1995-2019 i jest wewnętrznie zróżnicowany zależnie od dostępności danych źródłowych.

Podregion koniński, jako jedna z jednostek NUTS 3 w Polsce, w granicach której prowadzona jest eksploatacja i wykorzystanie węgla brunatnego, na tle podregionów w Polsce charakteryzuje się przeciętną pozycją rozwojową. Jest to spowodowane ogólną zgodnością trendów demograficznych z obserwowanymi w kraju. Sytuacja demograficzna podregionu jest relatywnie lepsza w porównaniu do innych „podregionów węglowych”. Spowodowane jest to głównie pozytywnym wpływem powiatów wrzesińskiego i gnieźnieńskiego, których sytuacja ludnościowa jest lepsza niż powiatów we wschodniej części podregionu, gdzie eksploatuje i wykorzystuje się węgiel brunatny. W badanym okresie 2005-2019 w aspekcie poziomu i warunków życia podregion koniński charakteryzował się niskim poziomem rozwoju. W tym zakresie jego sytuacja jest bardzo niekorzystna zarówno względem innych podregionów jak i względem pozostałych podregionów węglowych w kraju. W zakresie sytuacji gospodarczej i rynku pracy podregion koniński został skalsyfikowany w obu obserwacjach w klasie przeciętnego poziomu rozwoju. Również w tym aspekcie pozycja podregionu konińskiego jest niekorzystna względem wszystkich podregionów w kraju, w tym podregionów zależnych od eksploatacji i wykorzystania węgla.

Podsumowując, wyniki analizy stanu i zmian lokalnego rynku pracy podregionu konińskiego pozwalają stwierdzić, że interwencja podejmowana w ramach sprawiedliwej transformacji ukierunkowanej na łagodzenie skutków społecznych i ekonomicznych transformacji energetycznej powinna koncentrować się na obszarze pięciu powiatów Wielkopolski. Są to powiat koniński, turecki, kolski, słupecki oraz miasto Konin, które w Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku (2020) odpowiadają Wschodniemu Obszarowi Funkcjonalnemu (tzw. Wielkopolska Wschodnia). Konsekwencje ekonomiczne i społeczne transformacji energetycznej, które dotkną mieszkańców Wielkopolski Wschodniej wymagają podjęcia systemowych i skoordynowanych działań interwencyjnych. Muszą one być realizowane zgodnie z założeniami sprawiedliwej transformacji, czyli koncentrować się na obszarach, gałęziach przemysłu i pracownikach dotkniętych największymi problemami. Obszar wskazanych pięciu powiatów wykazuje największą zależność społeczno-ekonomiczną od eksploatacji paliw kopalnych i procesów wysoko emisyjnych. W rezultacie powinien zostać objęty interwencją mechanizmu sprawiedliwej transformacji, w tym FST.

Summary

The development of the Expert Assessment entitled *Spatio-temporal analysis of changes in the local labour market of the Konin subregion in consequence of fair transition* was undertaken on the initiative of the Regional Development Agency (ARR) Transformacja Sp. z o.o. in Konin and resulted from the need to prepare the subregion for the comprehensive and deep process of the transformation of the local economy. It followed from the decision concerning the end of lignite mining and its use in the Konin district.

The main objective of the study is to identify spatio-temporal changes in the local labour market of the Konin subregion, the scope and scale of which will increase as a result of decisions intended to achieve climate neutrality of Poland and the EU, and whose negative social ramifications will be mitigated by the mechanism of fair transition. The primary objective can be split into partial goals which determine the content-related scope of the analysis conducted:

1. Characteristics of the principles of the fair transition mechanism.
2. Identification of challenges for the labour markets of coal regions.
3. Typical socio-economic features of the Konin subregion with particular attention to the role of the fuel and energy sector.
4. Spatio-temporal identification of changes in the level of supply on the local labour market of the Konin subregion.
5. Spatio-temporal identification of changes in the level of work demand on the local labour market of the Konin subregion.
6. Identification of the impact of the Pątnów–Adamów–Konin Power Plant Complex (ZE PAK) restructuring on the local labour market functioning.

The spatial scope of the analysis is limited to the Konin subregion (NUTS 3); it covers the period of 1995–2019 and is internally diversified according to the availability of source data.

As one of the NUTS 3 units in Poland, the Konin subregion, within which brown coal is exploited and used, has an average development position when compared to subregions in Poland. It results from the general conformity of demographic trends with those observed in the country. The demographic situation of the subregion is relatively better than that of the other ‘coal subregions’. This is mainly because of a positive influence of Września and Gniezno counties (poviats), whose population situation is more favourable than those in the eastern part of the subregion where lignite is exploited and used. When considering the standard and conditions of living in the investigated period 2005–2019, the Konin subregion recorded a low level of development. In this respect, its situation is very unfavourable regarding both other subregions and the remaining coal subregions in the country. In terms of the economic and labour market situation, the Konin subregion was classified in the average development level class in both observations. Also, in this aspect, the position of the Konin subregion is disadvantageous regarding all the subregions in the country, including those dependent on coal exploitation and use.

To sum up, the results of the analysis of the condition and changes in the local labour market of the Konin subregion allow stating that the intervention undertaken as part of a fair transition targeted at the mitigation of social and economic effects of energy transformation should focus on five counties of Wielkopolska. These are the counties of Konin, Turek, Koło, Słupca and the city of Konin, which in the Development Strategy of Wielkopolskie Voivodeship until 2030 (2020) correspond to Eastern Functional Area (so-called Eastern Wielkopolska). The economic and social consequences of energy transformation the residents of Eastern Wielkopolska will face require adopting systemic and coordinated intervention measures. They have to be implemented in accordance with the principles of fair transition, i.e., to concentrate on areas, industry sectors and employees confronted with the greatest problems. The area of the five indicated counties show the heaviest socio-economic dependence on fossil fuel exploitation and high-emission processes. As a result, it should be covered by the intervention of the fair transition mechanism, including JTF (Just Transition Fund).

Spis treści

Streszczenie	3
Summary	4
Spis treści.....	5
Wykaz zastosowanych skrótów	6
1. Wprowadzenie	7
1.1. Cel i zakres badania.....	7
1.2. Metodologia i źródła informacji.....	10
1.3. Wykonawca	16
2. Geneza i założenia sprawiedliwej transformacji.....	18
3. Wyzwania rynku pracy regionów górniczych.....	24
4. Charakterystyka społeczno-gospodarcza podregionu konińskiego	31
4.1. Wprowadzenie	31
4.2. Sytuacja demograficzna	33
4.3. Poziom i warunki życia	35
4.4. Gospodarka i rynek pracy	36
4.5. Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego – ujęcie syntetyczne.....	39
5. Podaż pracy na lokalnym rynku pracy podregionu konińskiego	45
6. Popyt pracy na lokalnym rynku pracy podregionu konińskiego	67
7. Stan lokalnego rynku pracy podregionu konińskiego.....	97
8. Wpływ ZE PAK na funkcjonowanie lokalnego rynku pracy podregionu konińskiego.	108
9. Wnioski i rekomendacje	131
Literatura.....	134

Wykaz zastosowanych skrótów

ARRT	ARR Transformacja Sp. z o.o. w Koninie
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS+	Europejski Fundusz Społeczny
FST	Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji
GK ZE PAK	Grupa Kapitałowa Zespołu Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin SA
KWB Konin	Kopalnia Węgla Brunatnego Konin
KWB Adamów	Kopalnia Węgla Brunatnego Adamów
ZE PAK	Zespół Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin

1. Wprowadzenie

Opracowanie Ekspertyzy pt. *Czasoprzestrzenna analiza zmian lokalnego rynku pracy podregionu konińskiego w konsekwencji sprawiedliwej transformacji* wynikało z inicjatywy ARR Transformacja Sp. z o.o. (ARRT) i było podyktowane koniecznością przygotowania podregionu do szerokiego i głębokiego procesu transformacji gospodarki lokalnej, wynikającego z decyzji dotyczącej zakończenia eksploatacji węgla brunatnego i jego wykorzystania w Wielkopolsce Wschodniej.

1.1. Cel i zakres badania

Głównym celem badania jest identyfikacja czasoprzestrzennych zmian lokalnego rynku pracy Wielkopolski Wschodniej, których zakres i skala ulegnie pogłębieniu w związku z konsekwencjami decyzji zmierzających do osiągnięcia neutralności klimatycznej Polski i Unii Europejskiej, a których negatywne społecznie następstwa łagodzić ma mechanizm sprawiedliwej transformacji.

Cel główny można uszczegółowić celami cząstkowymi, które określają zakres merytoryczny przeprowadzonej analizy:

1. Charakterystyka założeń mechanizmu sprawiedliwej transformacji.
2. Identyfikacja wyzwań rynku pracy regionów węglowych.
3. Charakterystyka społeczno-gospodarcza podregionu konińskiego ze szczególnym uwzględnieniem roli branży paliwowo-energetycznej.
4. Identyfikacja czasoprzestrzenna zmian poziomu podaży na lokalnym rynku pracy podregionu konińskiego.
5. Identyfikacja czasoprzestrzenna zmian poziomu popytu na pracę na lokalnym rynku pracy podregionu konińskiego.
6. Identyfikacja wpływu restrukturyzacji Zespołu Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin na funkcjonowanie lokalnego rynku pracy podregionu konińskiego.

Zakres przestrzenny analizy odpowiada podregionowi konińskiemu (NUTS 3) stanowiącemu jeden z regionów węglowych kwalifikowany do interwencji w ramach mechanizmu sprawiedliwej transformacji. W przeprowadzonym badaniu uwzględniono wewnętrzne zróżnicowanie analizowanych zjawisk w układzie gmin i powiatów, w odniesieniu do wartości średnich podregionu konińskiego i województwa wielkopolskiego.

Podregion koniński tworzy siedem powiatów, w tym: miasto na prawach powiatu Konin oraz powiaty gnieźnieński, kolski, koniński, słupecki, turecki i wrzesiński (ryc. 1.1).

Ryc. 1.1. Podział administracyjny podregionu konińskiego

Źródło: opracowanie własne.

Strukturę podziału administracyjnego podregionu konińskiego na najniższym szczeblu podziału terytorialnego kraju tworzy 58 gmin, z czego najwięcej gmin wchodzi w skład powiatu konińskiego (14), a najmniej – wrzesińskiego (5). W strukturze gmin dominują gminy wiejskie – 34 jednostki, które stanowią 57% powierzchni podregionu konińskiego, ale skupiają niespełna 36% ludności (tab. 1.1). Gminy miejsko-wiejskie (19) stanowią 40% powierzchni i 33% ludności. Z kolei najmniej liczną grupę stanowią gminy miejskie, którymi de facto są największe ośrodki miejskie – Konin, Gniezno, Turek, Koło i Słupca (Września – mimo, że jest trzecim co do wielkości miastem podregionu z liczbą ludności 30 tys. nie jest samodzielną gminą miejską, tylko miastem w gminie miejsko-wiejskiej). Gminy miejskie zajmują niespełna 3% powierzchni podregionu, ale skupiają ponad 31% ludności. Największe miasto podregionu, Konin, jest jednocześnie miastem na prawach powiatu i gminą miejską. W latach 1975-1998 Konin był stolicą województwa konińskiego, które swymi granicami obejmowało w całości obecne powiaty słupecki, koniński, kolski i turecki oraz gminy Pyzdry i Witkowo, a także trzy gminy położone obecnie w woj. łódzkim (Grabów, Uniejów i Świnice Warckie).

W analizie wyników używa się również pojęcia Wielkopolska Wschodnia, które stosuje się wymiennie z pojęciem subregionu konińskiego. Obszar ten odpowiada zasięgowi 5 powiatów tworzących obszar funkcjonalny wyznaczony przez Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego w Poznaniu (WBPP): kolski, koniński, m. Konin, słupecki i turecki.

Tab. 1.1. Powierzchnia i ludność powiatów i gmin podregionu konińskiego w 2019 r.

jednostka	typ gminy	powierzchnia		ludność	
		km2	% jednostki nadrzędnej	osoby	% jednostki nadrzędnej
woj. wielkopolskie		29826		3498733	
Podregion koniński		6397	21,4	656685	18,8
Powiat gnieźnieński		1255	19,6	145418	22,1
Gniezno (1)	miejska	41	3,3	68217	46,9
Czerniejewo (3)	miejsko-wiejska	112	8,9	7405	5,1
Gniezno (2)	wiejska	178	14,2	12268	8,4
Kiszkowo (2)	wiejska	114	9,1	5443	3,7
Kłecko (3)	miejsko-wiejska	132	10,5	7452	5,1
Łubowo (2)	wiejska	114	9,1	6743	4,6
Mieleszyn (2)	wiejska	99	7,9	4038	2,8
Niechanowo (2)	wiejska	105	8,4	5965	4,1
Trzemeszno (3)	miejsko-wiejska	175	13,9	14294	9,8
Witkowo (3)	miejsko-wiejska	185	14,7	13593	9,3
Powiat kolski		1011	15,8	86727	13,2
Koło (1)	miejska	14	1,4	21686	25,0
Babiał (2)	wiejska	134	13,3	7831	9,0
Chodów (2)	wiejska	78	7,7	3005	3,5
Dąbie (3)	miejsko-wiejska	130	12,9	6284	7,2
Grzegorzew (2)	wiejska	73	7,2	5693	6,6
Kłodawa (3)	miejsko-wiejska	129	12,8	12801	14,8
Koło (2)	wiejska	103	10,2	7795	9,0
Kościelec (2)	wiejska	105	10,4	6855	7,9
Olszówka (2)	wiejska	82	8,1	4502	5,2
Osiek Mały (2)	wiejska	87	8,6	6155	7,1
Przedecz (3)	miejsko-wiejska	76	7,5	4120	4,8
Powiat koniński		1578	24,7	130053	19,8
Golina (3)	miejsko-wiejska	99	6,3	12079	9,3
Grodzisz (2)	wiejska	118	7,5	5160	4,0
Kazimierz Biskupi (2)	wiejska	108	6,8	11487	8,8
Klęczew (3)	miejsko-wiejska	110	7,0	9947	7,6
Kramsk (2)	wiejska	132	8,4	11250	8,7
Krzymów (2)	wiejska	92	5,8	8112	6,2
Rychwał (3)	miejsko-wiejska	118	7,5	8249	6,3
Rzgów (2)	wiejska	105	6,7	7275	5,6
Skulsk (2)	wiejska	85	5,4	6122	4,7
Sompolno (3)	miejsko-wiejska	137	8,7	10380	8,0
Stare Miasto (2)	wiejska	98	6,2	12436	9,6
Ślesin (3)	miejsko-wiejska	146	9,3	14067	10,8
Wierzbinek (2)	wiejska	147	9,3	7287	5,6
Wilczyn (2)	wiejska	83	5,3	6202	4,8
Powiat słupski		838	13,1	59077	9,0
Słupca (1)	miejska	10	1,2	13658	23,1
Łądek (2)	wiejska	99	11,8	5740	9,7
Orchowo (2)	wiejska	98	11,7	3795	6,4
Ostrowite (2)	wiejska	104	12,4	5077	8,6
Powidz (2)	wiejska	81	9,7	2320	3,9
Słupca (2)	wiejska	144	17,2	9263	15,7
Strzałkowo (2)	wiejska	142	16,9	10279	17,4
Zagórów (3)	miejsko-wiejska	160	19,1	8945	15,1
Powiat turecki		929	14,5	83894	12,8
Turek (1)	miejska	16	1,7	26833	32,0
Brudzew (2)	wiejska	112	12,1	5966	7,1
Dobra (3)	miejsko-wiejska	132	14,2	6134	7,3
Kawęczyn (2)	wiejska	101	10,9	5195	6,2
Małanów (2)	wiejska	107	11,5	6585	7,8
Przykona (2)	wiejska	111	11,9	4589	5,5
Tuliszków (3)	miejsko-wiejska	150	16,1	10537	12,6
Turek (2)	wiejska	109	11,7	9970	11,9
Władysławów (2)	wiejska	91	9,8	8085	9,6
Powiat wrzesiński		704	11,0	77994	11,9
Kołaczkowo (2)	wiejska	116	16,5	6025	7,7
Miłosław (3)	miejsko-wiejska	132	18,8	10202	13,1
Nekla (3)	miejsko-wiejska	96	13,6	7571	9,7
Pyzdry (3)	miejsko-wiejska	138	19,6	6937	8,9
Września (3)	miejsko-wiejska	222	31,5	47259	60,6
Powiat m. Konin		82	1,3	73522	11,2
Konin (1)	miejska	82		73522	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-BDL.

Zasadniczy zakres czasowy analizy obejmuje lata:

- Charakterystyka społeczno-gospodarcza podregionu konińskiego: 2005-2019
- Podaż pracy: 1995-2019
- Popyt na pracę: 2009-2019
- Stan rynku pracy: 2003-2019
- Wpływ ZE PAK na funkcjonowanie podregionu konińskiego: 2011-2020

Tak różnorodne zakresy czasowe poszczególnych analiz, podyktowane były bardzo mocno zróżnicowanym poziomem dostępności danych statystycznych. W związku z tym do analizy wykorzystano możliwie najdłuższe szeregi czasowe.

1.2. Metodologia i źródła informacji

W analizie poszczególnych aspektów rynku pracy podregionu konińskiego wykorzystano głównie publikowane i niepublikowane (REGON) dane statystyczne pochodzące z Głównego Urzędu Statystycznego. Z kolei szczegółowe informacje dotyczące oddziaływania przedsiębiorstwa Zespół Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin na lokalny rynek pracy (m.in. czasowe i przestrzenne rozmieszczenie pracowników i kooperantów) uzyskano bezpośrednio z przedsiębiorstwa. Zebrane dane opracowano przede wszystkim za pomocą szeregu metod ilościowych, głównie matematyczno-statystycznych. Wybrane dane ilościowe i jakościowe zaprezentowano na różnego rodzaju mapach tematycznych, które skonstruowano zgodnie z zasadami kartografii i geowizualizacji przy wykorzystaniu systemów informacji geograficznej.

Podstawową metodą stosowaną w analizie różnych aspektów rozwoju społeczno-gospodarczego i rynku pracy była metoda wskaźnikowa. Wskaźniki w sensie metodologicznym jest pewną cechą, zdarzeniem lub zjawiskiem na podstawie zajścia, którego wnioskujemy z pewnością, bądź z określonym prawdopodobieństwem, że zachodzi zjawisko nas interesujące (Nowak 1970, s. 102-106). Wskaźniki zjawisk i procesów społeczno-gospodarczych są niezbędne w analizie i stanowią podstawę prawidłowej ich oceny, zwłaszcza w zakresie zachodzących procesów w sferze społecznej i gospodarczej. Wskaźniki wykorzystane w niniejszym opracowaniu można podzielić w klasycznym ujęciu na wskaźniki:

- natężenia – opisujące liczbę przypadków badanego zjawiska w ujęciu relatywnym, np. w stosunku do ogólnej liczby jednostek zbiorowości statystycznej, z której wywodzą się badane zjawiska, np. liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców, wskaźnik obciążenia demograficznego;
- struktury – opisujące stosunek liczby jednostek o danej wartości cechy do liczebności populacji, wyrażane najczęściej w procentach, np. udział ludności

w wieku produkcyjnym, udział pracujących w sekcji C, w ogólnej liczbie pracujących;

- dynamiki – opisujące zjawiska w określonym przedziale czasowym i wyrażają stosunek poziomu zjawiska w badanym okresie do poziomu zjawiska przyjętego za okres bazowy, np. dynamika liczby ludności w latach 1995-2019, dynamika wartości wskaźnika dywersyfikacji struktury gospodarczej.

Dodatkowo, każdy z powyższych wskaźników może być traktowany jako:

- wskaźnik pozytywny, tzw. stymulanta rozwoju, czyli wskaźnik opisujący zjawiska pożądane z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego, a więc jego wysokie wartości wskazują na sytuację korzystną (np. udział ludności w wieku produkcyjnym);
- wskaźnik negatywny, tzw. destymulanta rozwoju, czyli wskaźnik opisujący zjawiska niepożądane z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego, czyli jego wysokie wartości wskazują na sytuację niekorzystną (np. liczba bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym).

W wybranych przypadkach, w celu przeprowadzenia pogłębionej analizy określonego zagadnienia posłużono się metodami matematyczno-statystycznymi.

Analizę sytuacji społeczno-gospodarczej podregionu konińskiego na tle innych podregionów w kraju przeprowadzono w oparciu o taksonomiczne mierniki rozwoju (TMR), będące tzw. wskaźnikami syntetycznymi rozwoju (Grabiński, Wydymus, Zeliaś 1989, Nowak 1990). Mierniki te wyznaczono dla trzech aspektów rozwoju społeczno-gospodarczego: sytuacji demograficznej (TMR_{DEM}), sytuacji gospodarczej i rynku pracy (TMR_{GRP}) oraz poziomu i warunków życia (TMR_{PWZ}).

W pierwszym kroku konstrukcji TMR dokonano wyboru wskaźników pozwalających opisać w możliwie najpełniejszym stopniu określony aspekt rozwoju społeczno-gospodarczego (przy jednoczesnej dostępności danych w BDL GUS dla serii z lat 2005-2019). Wskaźniki wykorzystane w analizie podzielono na (1) wskaźniki pozytywne (stymulanty rozwoju) – przedstawiające zjawiska pożądane z punktu widzenia danego aspektu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz (2) wskaźniki negatywne (destymulanty rozwoju) – opisujące zjawiska niepożądane. Następnie sprawdzono poziom korelacji liniowej wartości wskaźników w obrębie każdego z aspektów, celem wyeliminowania tych, które powielają informację. Pod uwagę brano jedynie te pary zmiennych, w przypadku których wartości współczynnika korelacji liniowej Pearsona r były wyższe lub równe 0,7 przy poziomie istotności $\alpha = 0,0001$ (usuwano te wskaźniki, które cechowały się niższą sumą wartości bezwzględnych współczynników korelacji).

Zmienne uwzględnione w analizie zostały poddane standaryzacji wg formuły:

$$z_{ij}^t = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{s_j}$$

gdzie:

$$\bar{x}_j = \frac{1}{TN} \sum_{i=1}^N \sum_{t=1}^T x_{ij}^t$$

jest średnią arytmetyczną cechy j wyznaczoną jednorazowo z 2005 i 2019 r., a

$$s_j = \sqrt{\frac{1}{TN} \sum_{i=1}^N \sum_{t=1}^T (x_{ij}^t - \bar{x}_j)^2}$$

odchyleniem standardowym cechy j , także wyznaczonym na podstawie danych z obu skrajnych lat badanego okresu. Takie rozwiązanie pozwoli na porównanie wartości TMR w obu badanych latach. W procedurze standaryzacji, dla zmiennych będących destymulantami w celu spełnienia postulatu jednorodności preferencji zastosowano przekształcenie odwrotnościowe.

Z uwagi na zróżnicowany charakter wskaźników uwzględnionych w analizie, przypisano im wagi, których estymację przeprowadzono w oparciu o wariancję wskaźników i poziom korelacji z pozostałymi wskaźnikami. Przy czym wagi estymowano w oparciu o dane, jednocześnie z 2005 i 2019 r. Wagi bazujące na wariancji wyznaczono za pomocą formuły:

$$\alpha_j = V_j \times \left(\sum_{j=1}^m V_j \right)^{-1}$$

gdzie:

$$V_j = \frac{s_j}{\bar{x}_j} \times 100$$

a $\bar{x}_j$ oraz s_j wyznaczono zgodnie z powyżej wskazaną formułą. Z kolei wagi bazujące na wartościach współczynników korelacji wyznaczono w oparciu o formułę:

$$\beta_j = \left| \sum_{i=1}^m \sum_{i=1}^m r_{ij} \right| \times \left(\sum_{j=1}^m \left| \sum_{i=1}^m \sum_{i=1}^m r_{ij} \right| \right)^{-1}$$

Ostatecznie wagi zmiennych ustala się jako średnią arytmetyczną α_j i β_j w postaci:

$$\gamma_j = \frac{\alpha_j + \beta_j}{2}$$

Ważone zmienne standaryzowane zostały wykorzystane do wyznaczenia taksonomicznego miernika rozwoju (TMR) w postaci:

$$TMR = 1 - \frac{d_{ik}^t}{d_0^t}$$

gdzie:

$$d_{ik}^t = \left[\frac{1}{m} \sum_{j=1}^m (\gamma_j z_{ij}^t - \gamma_j z_{kj}^t)^2 \right]^{\frac{1}{2}}$$

$$d_0^t = \left[\frac{1}{m} \sum_{j=1}^m (\gamma_j z_{j0}^t - \gamma_j z_{-j0}^t)^2 \right]^{\frac{1}{2}}$$

gdzie:

$\gamma_j z_0^t$ – maksymalna wartość ważonej zmiennej j (tzw. wzorzec rozwoju)

$\gamma_j z_{-0}^t$ – minimalna wartość ważonej zmiennej j (tzw. antywzorzec rozwoju).

Tak wyznaczony TMR przyjmuje wartości w przedziale [0,1], gdzie 0 oznacza najniższy poziom rozwoju, a 1 poziom najwyższy.

W analizie podaży pracy oprócz klasycznej metody wskaźnikowej wykorzystano metodę klasyfikacji J. W. Webba (1964) prowadzącą do typologii rozwoju demograficznego. Na podstawie wzajemnej relacji między wartościami przyrostu naturalnego (PN) i salda migracji (SM) badane jednostki klasyfikuje się do jednego z ośmiu typów rozwoju ludności:

- Typy rozwojowe (cechujące się przyrostem liczby ludności):
 - Typ A: $+PN > -SM$ – dodatni przyrost naturalny kompensuje ujemne saldo migracji,
 - Typ B: $+PN > +SM$ – przyrost liczby ludności wynika w większej mierze z dodatniego przyrostu naturalnego niż z dodatniego salda migracji,
 - Typ C: $+PN < +SM$ – przyrost liczby ludności wynika w większej mierze z dodatniego salda migracji niż z dodatniego przyrostu naturalnego,
 - Typ D: $-PN < +SM$ – ujemny przyrost naturalny jest kompensowany przez dodatnie saldo migracji;
- Typy regresyjne (cechujące się ubytkiem liczby ludności):
 - Typ E: $-PN > +SM$ – ujemny przyrost naturalny nie jest kompensowany przez dodatnie saldo migracji,

- Typ F: $-PN > -SM$ – ubytek liczby ludności powodowany jest w większym stopniu ujemnym przyrostem naturalnym niż ujemnym saldem migracji,
- Typ G: $-PN < -SM$ – ubytek liczby ludności powodowany jest w większym stopniu ujemnym saldem migracji niż ujemnym przyrostem naturalnym,
- Typ H: $+PN < -SM$ – dodatni przyrost naturalny nie kompensuje ujemnego salda migracji.

Klasyfikacja ta pozwala zidentyfikować sytuację demograficzną w badanym momencie czasu w danej jednostce terytorialnej. Z kolei porównanie zidentyfikowanych typów w dwóch momentach czasowych (zwłaszcza odległych) pozwala ocenić tendencję i głównie przyczyny zmian liczby ludności (Długosz 2001).

W zakresie analizy popytu na pracę poza klasycznymi metodami wskaźnikowymi wykorzystano także metody służące identyfikacji stopnia dywersyfikacji struktury gospodarczej badanych jednostek, metody identyfikacji bazy ekonomicznej gmin i metody pomiaru stopnia dywersyfikacji bazy ekonomicznej, a także metody oceny podobieństwa struktury gospodarczej.

W celu identyfikacji specyfiki struktury gospodarczej gmin i powiatów podregionu konińskiego zastosowano jeden z mierników dywersyfikacji struktury gospodarczej zaproponowany przez A.O. Hirschmanna (1945) w postaci:

$$H_{ig} = \left[\sqrt{\sum_{it}^n \left(\frac{x_{ig}}{\sum x_{ig}} \right)^2} - \sqrt{\frac{1}{n}} \right] \times \left(\frac{1}{1 - \sqrt{\frac{1}{n}}} \right)$$

gdzie:

x_{ig} – wielkość zatrudnienia w sekcji i w gminie (powiecie) g

n – liczba sekcji

Wskaźnik ten przyjmuje wartości unormowane w przedziale $[0,1]$. Wartości bliskie jedności wskazują na znaczną koncentrację zatrudnienia w niewielkiej liczbie sekcji, a więc na niską dywersyfikację (homogeniczność, monokulturę gospodarczą). Z kolei wartości bliskie zera, oznaczają wysoki poziom dywersyfikacji struktury gospodarczej badanych jednostek.

Pomiaru bazy ekonomicznej gmin i powiatów podregionu konińskiego dokonano metodami pośrednimi (Jerczyński 1973). W tym celu wykorzystano wskaźnik nadwyżki pracowników, który informuje (w wielkościach bezwzględnych) o wielkości zatrudnienia o charakterze egzogenicznym (wartości dodatnie – eksport) w danej sekcji w danej gminie (powiecie). Sekcje o nadwyżce zatrudnienia (egzogeniczne) traktowane są jako baza ekonomiczna gminy (powiatu). Układem odniesienia w identyfikacji bazy ekonomicznej gmin i powiatów podregionu konińskiego była struktura zatrudnienia

w woj. wielkopolskim. W pracy wykorzystano wskaźnik nadwyżki pracowników H. Hoyta (1944) w postaci:

$$Zegz_i g = Z_i g - \left(Zg \times \frac{Z_i r}{Zr} \right)$$

gdzie:

$Zegz_i g$ – wskaźnik nadwyżki pracowników w sekcji i w gminie (powiecie) g

$Z_i g$ – liczba pracujących w sekcji i w gminie (powiecie) g

Zg – ogólna liczba pracujących w gminie (powiecie) g

$Z_i r$ – liczba pracujących w sekcji i w regionie r

Zr – ogólna liczba pracujących w regionie r

Pomiaru stopnia zróżnicowania bazy ekonomicznej badanych gmin i powiatów dokonano na podstawie wskaźnika stopnia dywersyfikacji struktury bazy ekonomicznej (η) E.C. Amemiya (1963):

$$\eta = \left[\sum_{i=1}^n \frac{n}{n-1} \left(\frac{Zegz_i g}{\sum Zegz_i g} - \frac{1}{n} \right)^2 \right] \times 1000$$

Maksymalna dywersyfikacja struktury bazy ekonomicznej występuje wtedy, gdy wszystkie działalności w gminie (powiecie) mają taki sam udział w zatrudnieniu, wówczas $\eta = 0$. Brak zróżnicowania, czyli niska dywersyfikacja występuje w przypadku koncentracji zatrudnienia w jednej działalności ($\eta = 1000$). Zatem im wyższe wartości wskaźnika η , tym bardziej homogeniczna struktura gospodarcza gminy (powiatu). Im wartości wskaźnika η są niższe, tym bardziej zdywersyfikowana struktura gospodarki gminy (powiatu).

W celu porównania struktury gospodarczej gmin i powiatów podregionu konińskiego w 2009 i 2019 r., i oceny stopnia ich zmian w czasie, posłużono się miarą podobieństwa struktur bazującą na metryce euklidesowej:

$$MPS = \left[\sum_{i=1}^k \left(\frac{x_{it}}{\sum x_{it}} - \frac{x_{it-1}}{\sum x_{it-1}} \right)^2 \right]^{\frac{1}{2}}$$

Wartości miary MPS bliskie zera wskazują na znaczne podobieństwo struktur, a więc niewielkie zmiany strukturalne w badanym okresie, a im wyższe wartości tym wyższy stopień zmian struktury gospodarczej badanych jednostek.

Bilans zawodów deficytowych, nadwyżkowych i cechujących się równowagą w podregionie konińskim wyznaczono na podstawie formuły:

$$W_i = \frac{\frac{RO_i}{RO}}{\frac{RB_i}{RB}}$$

gdzie:

RO_i – liczba oferowanych miejsc pracy w i-tej grupie zawodowej

RO – całkowita liczba oferowanych miejsc pracy

RB_i – liczba bezrobotnych w i-tej grupie zawodowej

RB – całkowita liczba bezrobotnych;

W_i większe niż 1,1 oznacza zawody deficytowe, a wartości poniżej 0,9 oznaczają zawody nadwyżkowe, natomiast wartości oscylujące w granicach jedności wskazują na zawody cechujące się równowagą.

1.3. Wykonawca

Przedmiotowa ekspertyza została przygotowana, na podstawie umowy nr KT/3/2021 z dnia 7 kwietnia 2021r., zawartej pomiędzy ARRT a Zespołem badawczym w składzie: prof. dr. hab. Paweł Churski, dr Robert Perdał, Martyna Burchardt., pracownikami Zakładu Studiów Regionalnych i Lokalnych, Wydziału Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Paweł Churski jest profesorem nauk społecznych, doktorem habilitowanym nauk o Ziemi w zakresie geografii, specjalność: geografia społeczno-ekonomiczna, gospodarka przestrzenna, rozwój regionalny, polityka regionalna. Obecnie pełni funkcje dziekana Wydziału Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej oraz kierownika Zakładu Studiów Regionalnych i Lokalnych UAM. Jest autorem ponad 200 publikacji naukowych, w tym 10 monografii i 24 redakcji prac zbiorowych. Jego zainteresowania naukowe koncentrują się wokół problematyki czynników rozwoju regionalnego, przemian polityki regionalnej w Polsce i w Unii Europejskiej, w tym ewaluacji efektów jej interwencji, specjalizacji regionalnej, obszarów problemowych w rozwoju lokalnym i regionalnym, stanu i zmian zachodzących na rynku pracy w okresie transformacji społeczno-gospodarczej oraz poziomu i warunków życia. W swoich badaniach szczególną uwagę zwraca na aspekt europejski procesów społeczno-gospodarczych zachodzących w naszym kraju, ze szczególnym uwzględnieniem roli megatrendów procesów rozwoju oraz wpływu środków pomocowych na zróżnicowanie rozwoju na terenie Polski i innych nowych państw członkowskich Unii Europejskiej. Jest kierownikiem i wykonawcą projektów Komitetu Badań Naukowych, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Narodowego Centrum Nauki oraz Narodowego Centrum Badań i Rozwoju. Inicjator, autor i współautor projektów badawczych i dydaktycznych finansowanych w ramach konkursów ze środków funduszy strukturalnych. Wyniki swojej pracy naukowej pożytkuje dla potrzeb m.in. Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, Wielkopolskiego

Urzędu Marszałkowskiego w Poznaniu, Urzędu Miasta Poznania oraz innych samorządów, instytucji i organizacji. Uczestnik wielu konferencji krajowych i zagranicznych. Współpracownik zagranicznych ośrodków naukowych i instytucji europejskich, w których odbywał wizyty krótkoterminowe. Na zaproszenie Ministra członek Zespołu zadaniowego ds. obszarów problemowych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Ma zaszczyt i przyjemność pracować w ramach Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Przestrzennego Kraju Polskiej Akademii Nauk, pełniąc w jego strukturach funkcję Wiceprzewodniczącego. Jest członkiem Association of European Schools of Planning (AESOP), w której to organizacji wchodzi w skład Council of Representatives reprezentując Polskę. Wchodzi w skład grupy Założycieli Stowarzyszenia European Regional Studies Association - Sekcja Polska, w którym w latach 2012-2016 pełnił funkcję Wiceprezesa Stowarzyszenia. Działa w Unii Uczelni na rzecz Rozwoju Kierunku Studiów Gospodarka Przestrzenna pełniąc funkcję członka Zespołu Wykonawczego oraz koordynując pracę grupy ds. doskonalenia programów nauczania. Jest recenzentem European Research Council, Narodowego Centrum Nauki, Narodowego Centrum Badań i Rozwoju oraz recenzentem wydawniczym wielu wydawnictw i czasopism, w tym m.in. Regional Studies, Papers in Regional Science, European Planning Studies, Applied Spatial Analysis and Policy, Moravian Geographical Report oraz Przeglądu Geograficznego, Biuletynu KPZK PAN, Studiów KPZK PAN, Studiów Regionalistów KPZK PAN i ERSa SEKCJA POLSKA, Prac Geograficznych IGiPZ PAN, Studiów Regionalnych i Lokalnych UW i wielu innych.

Robert Perdał jest doktorem nauk o Ziemi w zakresie geografii społeczno-ekonomicznej i absolwentem kierunku gospodarka przestrzenna. Członek Zespołu zadaniowego ds. Zintegrowanej polityki rozwoju Polski i Europy Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju Polskiej Akademii Nauk, Członek European Regional Science Association, Regional Science Association International, Polskiego Towarzystwa Geograficznego, wieloletni członek i juror Komitetu Okręgowego Olimpiady Geograficznej w Poznaniu przy Polskim Towarzystwie Geograficznym. Główny nurt zainteresowań badawczych dotyczy zastosowania metod matematyczno-statystycznych i GIS w przestrzennej analizie zjawisk społeczno-gospodarczych, a także szeroko rozumianej problematyki różnicowania rozwoju społeczno-gospodarczego w różnych skalach przestrzennych i czynników rozwoju regionalnego i lokalnego. Autor i współautor trzech monografii naukowych i ponad 40 artykułów naukowych opublikowanych zarówno w wydawnictwach krajowych jak i zagranicznych. Kierownik i wykonawca kilku projektów badawczych krajowych i międzynarodowych (m.in. w ramach Narodowego Centrum Nauki oraz Narodowego Centrum Badań i Rozwoju). Współautor ekspertyz naukowych na zlecenie władz lokalnych i regionalnych w Wielkopolsce oraz Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Aktywnie współpracuje z otoczeniem społeczno-gospodarczym województw wielkopolskiego, dolnośląskiego i pomorskiego.

Martyna Burchardt jest studentką ostatniego roku gospodarki przestrzennej na Wydziale Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej oraz pracownikiem inżynieryjno-technicznym Zakładu Studiów Regionalnych i Lokalnych.

Musimy okazać solidarność z najbardziej dotkniętymi transformacją regionami w Europie, takimi jak regiony górnicze, aby Zielony Ład uzyskał powszechne poparcie i miał szansę się urzeczywistnić.
Frans Timmermans, wiceprzewodniczący wykonawczy Komisji Europejskiej

2. Geneza i założenia sprawiedliwej transformacji

Postępujące zmiany klimatu oraz skala przekształceń środowiska naturalnego stają się realnym zagrożeniem dla całego świata i jego mieszkańców. Odpowiedź na te zagrożenia mają stanowić działania ukierunkowane na realizację celów zrównoważonego rozwoju (Transforming our world..., 2015) przyjęte w 2015 r. przez Zgromadzenie Ogólne ONZ. Wyznaczają one szeroką perspektywę zrównoważonej, sprawiedliwej i integracyjnej przyszłości. Zgodnie z zasadą „*myśl globalnie, działaj lokalnie*” definiują wyzwania, przed którymi stoi świat, państwa narodowe, regiony oraz organizacje międzynarodowe (Drobniak i inni, 2020). Podstawowym założeniem planowanych działań jest konieczność niwelowania, unikania oraz ograniczania ich społecznych kosztów, co określa się mianem sprawiedliwej transformacji. Głównym podmiotem sprawiedliwej transformacji jest człowiek i jego ochrona przed ekonomicznymi konsekwencjami wynikającymi z transformacji gospodarki w niezbędnym dla przyszłości świata kierunku gospodarki zeroemisyjnej, upowszechniającej zastosowanie rozwiązań prośrodowiskowych.

Europa odpowiadając na przedmiotowe wyzwania podjęła zobowiązanie do osiągnięcia jako pierwszy kontynent świata stanu neutralności klimatycznej. W tym celu postanowiono skonkretyzować strategię działań na rzecz wzrostu służącemu przekształceniu Unii Europejskiej w nowoczesną, zasobooszczędną i konkurencyjną gospodarkę. Za priorytetowe uznano osiągnięcie do 2050 r. stanu zerowego poziomu emisji gazów cieplarnianych netto¹, oddzielenie wzrostu gospodarczego od zużycia zasobów oraz stworzenie warunków, w których żaden mieszkaniowiec Europy ani żaden region nie może być defaworyzowany, a w konsekwencji, nie może odczuć marginalizacji w efekcie przeprowadzenia nieuniknionej, wieloaspektowej restrukturyzacji gospodarki. Narzędziem realizacji tych zamierzeń stał się plan działań określony jako Green Deal, czyli Europejski Zielony Ład (2019) (ryc. 2.1). Stanowi on nową strategię na rzecz wzrostu, której celem jest przekształcenie Unii Europejskiej w sprawiedliwe i prosperujące społeczeństwo żyjące w nowoczesnej, zasobooszczędnej i konkurencyjnej gospodarce.

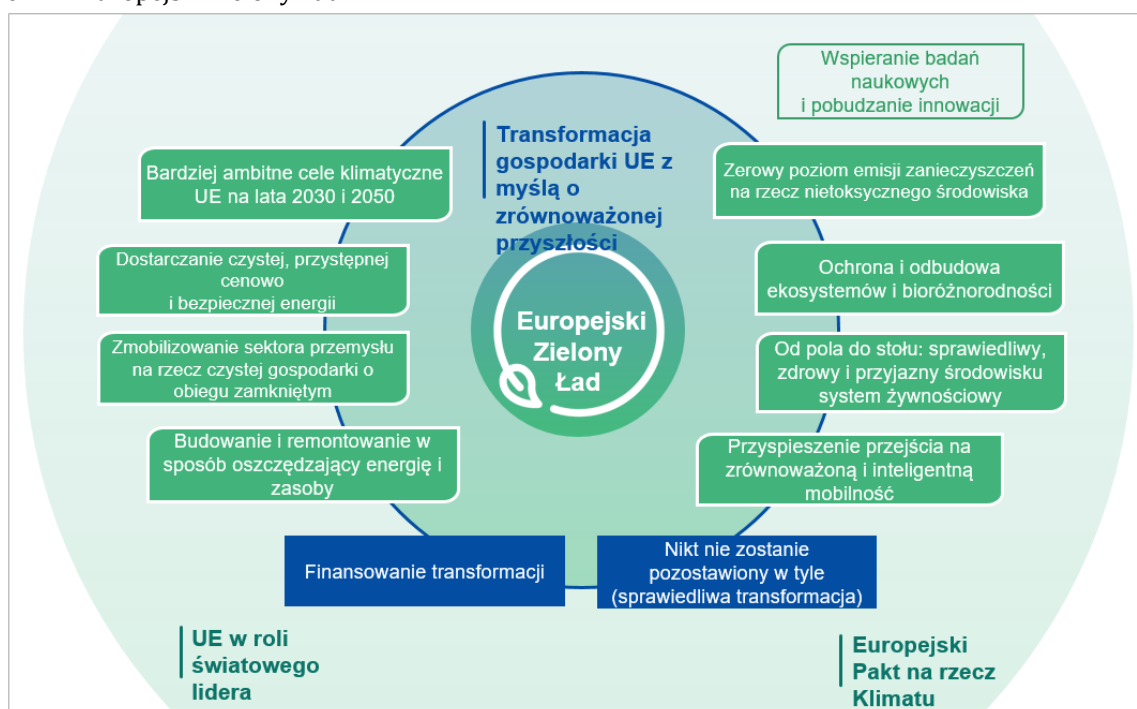
¹ Neutralność emisyjna, nazywana też neutralnością klimatyczną, węglową lub zerową emisją netto, oznacza równowagę między emisjami CO₂ a pochłanianiem CO₂ z atmosfery do tzw. pochłaniaczy dwutlenku węgla. Aby osiągnąć neutralność emisyjną, wszystkie światowe emisje gazów cieplarnianych będą musiały zostać zrównoważone przez pochłanianie dwutlenku węgla. Pochłaniaczem węgla określa się każdy system, który pochłania więcej dwutlenku węgla niż emituje. Głównymi naturalnymi pochłaniaczami węgla są gleba, lasy i oceany. Według szacunków, naturalne pochłaniacze usuwają od 9,5 do 11 gigaton CO₂ rocznie. Roczna globalna emisja CO₂ osiągnęła poziom 38 gigaton w 2019 roku. Do tej pory żadne sztuczne pochłaniacze dwutlenku węgla nie są w stanie usunąć CO₂ z atmosfery na skalę potrzebną do walki z globalnym ociepleniem.

Osiągnięcie tego celu będzie wymagało realizacji wieloaspektowych działań, w tym:

- inwestycji i upowszechnienia inwestycji w technologie przyjazne środowisku,
- wsparcia innowacji przemysłowych i organizacyjnych,
- wprowadzenia czystych, tańszych i zdrowszych form transportu prywatnego i publicznego,
- poprawy efektywności energetycznej budynków,
- pełnej współpracy z partnerami międzynarodowymi w celu poprawy światowych norm środowiskowych.

Podkreśla się, że planowana transformacja musi przebiegać w sposób sprawiedliwy i sprzyjający włączeniu społecznemu. W związku z tym na pierwszym miejscu stawia się potrzeby mieszkańców Europy i ich dobrostan. Zwraca się uwagę na potrzebę stałego monitorowania sytuacji we wszystkich regionach, sektorach i grupach pracowników, w celu identyfikacji zagrożeń i podejmowania ukierunkowanego i efektywnego wsparcia dedykowanego grupom najbardziej zagrożonym. Zdając sobie sprawę z faktu skali i zakresu głębokich zmian przed jakimi staje Europa, kluczowe znaczenie dla skuteczności nowych polityk Unii Europejskiej służących realizacji przyjętych celów będzie miała ich akceptacja społeczna. Wymaga to czynnego zaangażowanie społeczeństwa budującego zaufanie społeczne do realizowanych działań oraz ich następstw. Potrzebna jest pełna współpraca, która zjednoczy obywateli w ich różnorodności, i w ramach której władze krajowe, regionalne i lokalne, społeczeństwo obywatelskie i sektor przemysłowy będą ściśle współpracować z instytucjami i organami doradczymi UE.

Ryc. 2.1. Europejski Zielony Ład

Źródło: Europejski Zielony Ład (2019, s. 4).

Zielony Ład stanowi integralną część opracowanej przez Komisję Europejską obecnej kadencji, strategii mającej na celu wdrożenie agendy ONZ na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 i celów zrównoważonego rozwoju² oraz innych priorytetów, jakie przewodnicząca Ursula von der Leyen przedstawiła w swoich wytycznych politycznych³. W ramach Zielonego Ładu Komisja Europejska zamierza zmienić proces koordynacji makroekonomicznej w ramach europejskiego semestru w taki sposób, aby uwzględniał on cele zrównoważonego rozwoju ONZ, aby konwergencja i dobrobyt obywateli były traktowane jako priorytet polityki gospodarczej, a cele zrównoważonego rozwoju znalazły się w centrum polityki i działań Unii Europejskiej. Tym samym tak określona koncentracja interwencji będzie również determinować programowanie i realizację wszystkich polityk wspólnotowych.

Sprawiedliwa transformacja przyczynia się do łagodzenia społecznych i gospodarczych skutków transformacji, skupiając się na obszarach, gałęziach przemysłu i pracownikach dotkniętych największymi problemami. Mechanizm sprawiedliwej transformacji jest najważniejszym narzędziem służącym tworzeniu warunków, w których transformacja w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu przebiegała w sposób sprawiedliwy, nie marginalizując i nie wykluczając nikogo. Mechanizm sprawiedliwej transformacji będzie się koncentrował na obszarach i działalnościach, które najsilniej odczują skutki planowanych działań ze względu na swoją zależność od paliw kopalnych i procesów wysoko emisyjnych. Budżet planowanej interwencji na lata 2021-2027 osiągnie poziom co najmniej 100 mld euro. Będzie on bazował na trzech filarach (Mechanizm..., 2021):

- Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST) stanowi pierwszy i najważniejszy filar omawianego mechanizmu. FST wspiera cel „Inwestycje na rzecz zatrudnienia i wzrostu” we wszystkich państwach członkowskich. Zasoby FST na cel „Inwestycje na rzecz zatrudnienia i wzrostu” dostępne na zobowiązania budżetowe na okres 2021–2027 wynoszą 7,5 mld EUR w cenach z 2018 r. Mogą one zostać zwiększone, w zależności od przypadku, o dodatkowe zasoby przydzielone w budżecie Unii oraz o inne zasoby zgodnie z podstawowym aktem prawnym. Komisja przyjmuje w drodze aktu wykonawczego decyzję w sprawie rocznego podziału między państwa członkowskie zasobów, w tym dodatkowych zasobów. Przyjęte zasady montażu finansowego wymagają od krajów członkowskich zaangażowania dodatkowych środków pozyskiwanych z budżetu Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS+) (łącznie wysokość środków z EFRR i EFS+ przeniesionych do FST nie powinna przekraczać trzykrotności kwoty wsparcia z FST na cele tego priorytetu). Pole interwencji funduszu obejmuje działania ukierunkowane na poprawę stopnia dywersyfikacji gospodarki i restrukturyzację obszarów

² <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

³ Patrz wytyczne polityczne nowo wybranej przewodniczącej Komisji Europejskiej Ursuli von der Leyen: [Wytyczne polityczne na następną kadencję Komisji Europejskiej \(2019-2024\) – „Unia, która mierzy wyżej: Mój program dla Europy](#):

najbardziej dotkniętych konsekwencją planowanych zmian transformacyjnych. Z pomocy mogą skorzystać zarówno małe i średnie przedsiębiorstwa, jak i duże podmioty gospodarcze. Interwencja obejmuje również możliwość wsparcia tworzenia nowych firm. W priorytetowych kierunkach działań zwraca się uwagę na wsparcie badań i innowacji, odbudowę środowiska oraz tworzenie warunków dla upowszechnienia produkcji i wykorzystania czystej energii. Bardzo ważnym obszarem interwencji jest podnoszenie kwalifikacji i przekwalifikowanie pracowników, pomoc w poszukiwaniu pracy i programy dla osób poszukujących pracy, a także inwestycje prowadzące do ochrony miejsc pracy.

- Specjalny instrument w ramach Invest EU to drugi filar mechanizmu sprawiedliwej transformacji. Invest EU to jedno wielu działań Unii Europejskiej ukierunkowane na pobudzanie wzrostu i rozwoju gospodarczego na terenie Wspólnoty w latach 2021-2027, wzorowane na wcześniej realizowanym Planie Inwestycyjnym dla Europy, tzw. Planie Junkera. Instrument ma na celu uzupełnianie luki inwestycyjnej i poprawę poziomu inwestycji dzięki zapewnieniu gwarancji Unii Europejskiej na akcje kredytowe prowadzone przez Europejski Bank Inwestycyjny, krajowe branki rozwoju (w Polsce Bank Gospodarstwa Krajowego) oraz inne instytucje finansowe. Z budżetu instrumentu Invest EU planuje się przeznaczyć kwotę, co najmniej 1,8 mld euro z przeznaczeniem na działania związane ze sprawiedliwą transformacją. Co ważne wsparcie nie będzie ograniczone jedynie do obszarów objętych sprawiedliwą transformacją (posiadających zatwierdzony terytorialny plan sprawiedliwej transformacji), ale będzie udostępniane też w innych regionach, pod warunkiem, że przyniesie to korzyść obszarom objętym sprawiedliwą transformacją. Zakres interwencji instrumentu Invest EU jest szerszy w stosunku do zakresu interwencji Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji. Obejmuje dodatkowo m.in. infrastrukturę gazową i ciepłownictwa komunalnego, projekty dotyczące obniżenia poziomu emisyjności, wzmacnianie dywersyfikacji gospodarki oraz rozwój infrastruktury społecznej.
- Nowy Instrument Pożyczkowy Europejskiego Banku Inwestycyjnego stanowi trzeci filar finansowania mechanizmu sprawiedliwej transformacji. Jego budżet ustalono na poziomie 1,5 mld euro pochodzących z budżetu Unii Europejskiej. Pozwoli to na udzielanie przez Europejski Bank Inwestycyjny pożyczek o łącznej wartości około 10 mld euro, które dzięki zasadzie współfinansowania mogą przyczynić się do realizacji projektów wzmacniających sprawiedliwą transformację, których łączna wartość w okresie 2021-2027 może osiągnąć nawet 30 mld euro. Beneficjentem pomocy są podmioty publiczne. Celem wsparcia jest stworzenie warunków ułatwiających przejście na neutralność klimatyczną. W polu interwencji są m.in. działania dotyczące modernizacji i rozbudowy infrastruktury energetycznej i transportowej, ciepłownictwa komunalnego, poprawy efektywności energetycznej (w tym renowacji budynków) oraz infrastruktury społecznej.

Wsparcie w ramach mechanizmu sprawiedliwej transformacji zostanie udostępnione wszystkim państwom członkowskim, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów najbardziej dotkniętych intensywnością emisji, w których najwięcej osób pracuje w sektorze paliw kopalnych. Warunkiem dostępu do wsparcia z przedmiotowego mechanizmu jest opracowanie przez państwa członkowskie i ich regiony terytorialnych planów sprawiedliwej transformacji 2030, w których należy zidentyfikować obszary o największym zagrożeniu negatywnymi skutkami planowanych zmian transformacyjnych, a także wskazać najlepsze sposoby łagodzenia problemów społecznych, gospodarczych i środowiskowych. Zakres wsparcia obejmuje (Mechanizm... 2021) :

MIESZKAŃCÓW obszarów najbardziej narażonych na skutki transformacji w zakresie m.in.:

- zwiększania możliwości pod względem zatrudnienia w nowych i przechodzących transformację sektorach,
- poszerzania możliwości zmiany kwalifikacji,
- poprawy efektywności energetycznej budynków,
- inwestowania w walkę z ubóstwem energetycznym,
- zapewniania lepszego dostępu do czystej, taniej i bezpiecznej energii

PRZEDSIĘBIORSTWA i SEKTORY prowadzące wysokoemisyjną działalność w zakresie m.in.:

- wspierania przejścia na technologie niskoemisyjne i dywersyfikację gospodarczą bazującą na odpornych na zmianę klimatu inwestycjach i miejscach pracy,
- tworzenia atrakcyjnych warunków dla inwestorów publicznych i prywatnych,
- zapewniania łatwiejszego dostępu do kredytów i pożyczek oraz wsparcia finansowego,
- inwestowania w tworzenie nowych firm, MŚP i start-up'ów,
- inwestowania w badania naukowe i innowacje.

PAŃSTWA CZŁONKOWSKIE I REGIONY w dużym stopniu uzależnione od paliw kopalnych i wysokoemisyjnych sektorów przemysłu w zakresie m.in.:

- wspierania przejścia na niskoemisyjne i odporne na zmianę klimatu rodzaje działalności,
- tworzenia nowych miejsc pracy w zielonej gospodarce,
- inwestowania w publiczny transport zrównoważony,
- udzielania pomocy technicznej,
- inwestowania w odnawialne źródła energii,
- udoskonalania sieci połączeń cyfrowych,
- udzielania korzystnych pożyczek organom publicznym na szczeblu lokalnym,

- poprawy infrastruktury energetycznej, systemów ciepłowniczych i sieci transportowych.

Realizacja celów Europejskiego Zielonego Ładu (2019) zmierzających do przekształcenia Unii Europejskiej w sprawiedliwe i prosperujące społeczeństwo żyjące w nowoczesnej, zasobooszczędnej i konkurencyjnej gospodarce przyniesie zarówno pozytywne jak i negatywne konsekwencje społeczne. Za najważniejsze wyzwania społeczne tego procesu należy uznać konsekwencje zmian na rynku pracy, których negatywne następstwa będą kumulować się przede wszystkim w obszarach charakteryzujących się monokulturą sektora paliwo-energetycznego o wysokiej emisji. Restrukturyzacja gospodarcza tych obszarów, przewidująca zaprzestanie eksploatacji oraz spalania węgla w celu ograniczenia wielkości emisji i osiągnięcia celów neutralności klimatycznej, doprowadzi do zasadniczych zmian na lokalnych rynkach pracy związanych z koniecznością przekwalifikowania dużych grup pracowników oraz zmianą profilu działalności gospodarczej. Mechanizm sprawiedliwej transformacji ma umożliwić przeprowadzenie tego procesu w sposób maksymalizujący możliwości kontynuacji i podejmowania aktywności zawodowej oraz ograniczający zagrożenia związane z wykluczeniem społecznym, wzmacniając działania sprzyjające neutralności klimatycznej.

3. Wyzwania rynku pracy regionów górniczych

Rynek pracy ukształtował się w historycznym procesie rozwoju gospodarki obok rynku towarowego, pieniężnego i kapitałowego, i należy do pojęć używanych w wielu dyscyplinach naukowych: ekonomii, socjologii i geografii społeczno-ekonomicznej.

Koncepcja rynku pracy zdefiniowana została na gruncie klasycznej teorii ekonomii, w okresie formowania się gospodarki rynkowej w wieku XIX, a następnie podlegała przekształceniom w neoklasycznych, keynesowskich i współczesnych teoriach ekonomii. Wyróżnianie rynku pracy jest konsekwencją ujmowania pracy człowieka jako towaru. W rezultacie zasoby pracy można postrzegać jako towar. Jest to jednak specyficzny rodzaj towaru, charakteryzujący się jak żaden inny „własną wolą” i możliwością podejmowania decyzji. Relacje występujące między podażą, a popytem na te zasoby określane są przez ich wartość, która w przypadku rynku pracy przybiera formę płacy. Według Brudy i Wypłosza (1995, s. 132–133) *„Rynek pracy nie jest ...rynkiem normalnym. W przeciwieństwie do maszyn lub surowców zasób pracy ma własną wolę. Maszyny nie mogą ani porzucić pracy, ani też decydować, czy chciałyby pracować dla swoich właścicieli. To, co jest przedmiotem wymiany na rynku pracy, może szukać nabywcy w takim samym stopniu, w jakim nabywca szuka produktu. Stosunek pracy pociąga za sobą wprost i nie wprost zawierane ustalenia kontraktowe, obowiązujące przez długi okres czasu. Rynek pracy związany jest też z różnymi instytucjami, jak związki zawodowe i podlega kompleksowi reguł prawnych i zwyczajowych”*. Cechą charakterystyczną rynku pracy jest szeroko stosowany interwencjonizm państwowy, którego formy i zakres są różne (wprowadzanie płac minimalnych, ograniczanie zwolnień itp.). Rynek pracy charakteryzuje się również znaczną zmiennością stanów. Wykazuje stałą, niewielką nierównowagę określaną bezrobociem równowagi⁴ (Kwiatkowski 2002).

Należy również pamiętać, że rynek pracy ujmowany całościowo składa się z częściowych rynków pracy, dotyczących siły roboczej o określonej płci, określonym zawodzie i określonych kwalifikacjach. Na każdym z tych rynków czynnikiem równoważącym popyt i podaż pracy jest określony, zróżnicowany poziom płac zapewniający stan równowagi. Proces podziału rynku pracy na częściowe rynki określa się mianem segmentacji rynku pracy (Churski 2010). Silna monofunkcyjność rynku pracy ogranicza liczbę jego segmentów i wpływa bezpośrednio na obniżenie jego odporności na zjawiska kryzysowe. Dywersyfikacja funkcji skutkuje natomiast poszerzeniem jego segmentacji budując poprawę odporności w sytuacji dekonstrukcji gospodarczej lub restrukturyzacji konkretnych branż.

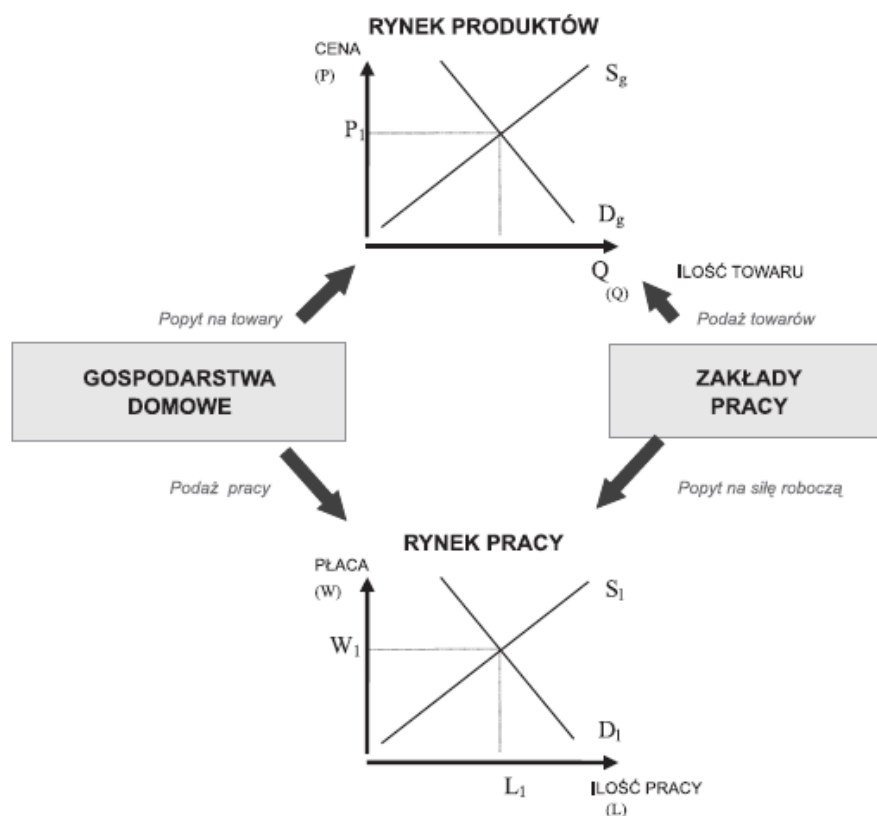
⁴ Bezrobocie równowagi składa się z bezrobocia frykcyjnego i bezrobocia dobrowolnego. Stan ten postrzegany jest jako zjawisko normalne nawet w przypadku prawidłowo funkcjonujących rynków pracy.

Wyodrębnienie rynku pracy nie ogranicza się jedynie do określenia jego miejsca w systemie ekonomicznym kraju. Bardzo istotne znaczenie posiada również przestrzenna konkretyzacja rynku pracy, czyli zlokalizowanie rynku w przestrzeni społeczno-gospodarczej i delimitacja jego granic. Znaczenie tego faktu dla prowadzenia kompleksowych analiz funkcjonowania rynku pracy podkreśla się w badaniach prowadzonych w krajach Europy Zachodniej jak i w Polsce (Fischer i Nijkamp 1987; Churski 1999). Wyodrębnianie rynku pracy w przestrzeni wiąże się bezpośrednio z mobilnością siły roboczej. Każdy rynek pracy o wyznaczonych granicach charakteryzuje się z jednej strony dojazdami do pracy, które zwiększają zasoby pracy tego rynku przez populację pracowników mieszkających poza jego granicami, a z drugiej strony wyjazdami do pracy, które zwiększają popyt na pracę generowany przez miejsca pracy zlokalizowane poza jego granicami. Zasięg przestrzenny dojazdów do pracy może być zróżnicowany od lokalnego, poprzez regionalny po międzynarodowy, mający szczególne znaczenie w warunkach funkcjonowania Wspólnego Rynku (Siek 2009; Noga, Stawicka 2009).

Podstawowymi składnikami rynku pracy są podaż pracy i popyt na pracę. Podaż pracy określaną również jako zasoby pracy, tworzą osoby zdolne do pracy i wyrażające chęć jej podjęcia, które zamieszkują obszar rynku pracy. Popyt na pracę identyfikowany jest z zapotrzebowaniem na pracę zarówno pod względem ilościowym jak i jakościowym, co przejawia się w określonej strukturze oferowanych na rynku miejsc pracy. Wzajemne zależności występujące między składnikami rynku pracy prowadzą na drodze negocjacji do ustalenia warunków pracy i płac. Konkurencja na rynku pracy polega na poszukiwaniu przez pracowników jak najlepszej pracy oraz poszukiwaniu przez zakłady pracy jak najlepszych pracowników. Biorąc pod uwagę powyższe fakty mechanizm działania rynku pracy można badać w aspekcie podaży, czyli zachowań i decyzji pracowników oraz popytu, czyli zachowań i decyzji pracodawców. Brak wzajemnego dopasowania popytu i podaży na pracę doprowadza do stanu nierównowagi rynku pracy przejawiającego się w nadwyżce wolnych miejsc pracy lub bezrobociu. Oprócz relacji między podażą i popytem wpływ na procesy zachodzące na rynku pracy posiadają również instytucje będące w bezpośrednim związku z tym rynkiem. Są to m.in. związki zawodowe, organizacje społeczne, instytucje pomocy socjalnej itp. Ogół tych relacji wraz z reakcjami składników rynku na określone bodźce współtworzy procesy zachodzące na rynku pracy.

Tak zdefiniowany rynek pracy pozostaje w ścisłym związku z zakładami pracy, gospodarstwami domowymi oraz rynkiem dóbr konsumpcyjnych. Pozycję rynku pracy w systemie gospodarki rynkowej przedstawia model Kaufmana (ryc. 3.1).

Ryc. 3.1. Pozycja rynku pracy w systemie gospodarki rynkowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie B.E. Kaufman (1986).

Impulsem uruchamiającym mechanizm wzajemnych współzależności są potrzeby gospodarstw domowych traktowane jako pierwotne w stosunku do potrzeb przedsiębiorstw. Członkowie gospodarstw domowych zgłaszając zapotrzebowanie na określone towary kształtują w ten sposób popyt na rynku towarów (D_g). Zaspokajanie dodatkowych potrzeb gospodarstw domowych może odbywać się tylko na drodze zwiększania dochodów pochodzących z pracy. W ten sposób wzrost popytu na towary prowadzi do wzrostu podaży pracy (S_l). Wzrost popytu na rynku produktów powoduje natychmiastową reakcję pracodawców. Wzmożony popyt na towary warunkuje wzrost ich podaży (S_g). Odbywa się to poprzez wzrost popytu na pracę (D_l). W ten sposób kształtują się wzajemne zależności popytu i podaży. Zależności te na rynku produktów wyznaczają cenę towarów, natomiast na rynku pracy kształtują wysokość płac, czyli cenę pracy. Należy zwrócić uwagę na fakt, że między rynkiem produktów i rynkiem pracy zachodzi sprzężenie zwrotne. Wzmożony popyt na towary (wzrost wydatków konsumentów) prowadzi do wzrostu podaży towarów na rynku, co z kolei prowadzi do wzrostu popytu na pracę i w formie płacy za pracę doprowadza do wzrostu dochodów konsumentów.

Misją rynku pracy jest zapewnienie człowiekowi prawa do pracy przy jednoczesnym efektywnym pożytkowaniu zasobów pracy oraz popytu na pracę. Zgodnie z artykułem XXII Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, przyjętej przez Organizację Narodów Zjednoczonych w 1948 r. oraz Konwencją 122 Międzynarodowej Organizacji Pracy z 1964 r. człowiek ma prawo do swobodnego wyboru rodzaju i miejsca pracy,

wykonywanej w warunkach bezpiecznych, sprzyjających wysokiej wydajności, wynagradzanej w sposób zapewniający egzystencję odpowiadającą godności ludzkiej. Do realizacji prawa do pracy o wiele bardziej skutecznie przyczynia się rynek pracy niż nierynkowe zasady alokacji zasobów pracy. Realizację prawa do pracy poprzez wykształcenie mechanizmów dostosowawczych jest jednak w stanie zapewnić tylko sprawnie działający rynek pracy. Sprawnie działający rynek pracy powinien realizować następujące cele (por. Francik, Pocztowski 1993, Orczyk 2005):

- zapewniać informację o rozmiarach i strukturze podaży pracy i popytu na pracę, przy uwzględnieniu układów zawodowo-kwalifikacyjnych i przestrzennych,
- motywować pracowników i pracodawców do zachowań konkurencyjnych związanych z poszukiwaniem przez pracowników najlepszych miejsc pracy, a przez pracodawców najlepszych pracowników,
- tworzyć warunki do efektywnego pożytkowania zasobów pracy oraz kształtowania pożądaney aktywności w zakresie elastycznego dostosowywania się pracowników do potrzeb rynku pracy,
- tworzyć warunki do efektywnego pożytkowania popytu na pracę oraz kształtowania pożądaney aktywności w zakresie elastycznego dostosowywania się liczby i struktury miejsc pracy do zmieniających się uwarunkowań gospodarki,
- doprowadzać do urealnienia rachunku kosztów pracy żywej i uprzedmiotowionej, co prowadzi do weryfikowania społecznej użyteczności angażowania zasobów pracy.

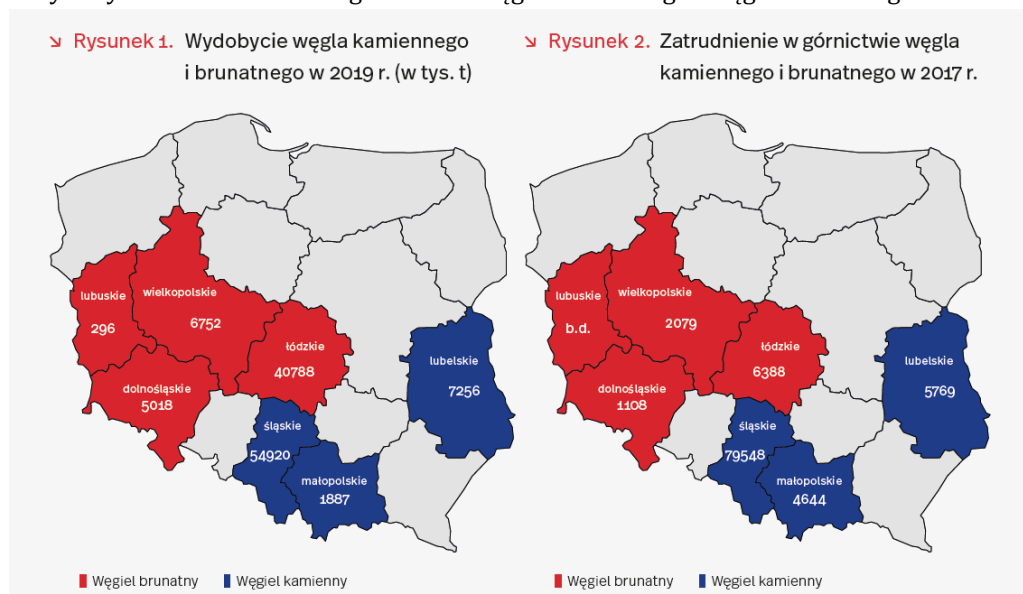
Rynki pracy regionów górniczych ze względu na swoją monofunkcyjność wyróżniają się dużą wrażliwością na zmiany sytuacji gospodarczej. Niekorzystana koniunktura gospodarcza, a tym bardziej programowa restrukturyzacja działalności w branży dominującej prowadzą bezpośrednio do zachwiania stabilności społeczno-ekonomicznej, a w skrajnych przypadkach skutkują utratą bazy ekonomicznej i głęboką recesją ze wszystkim negatywnymi społecznie następstwami tego stanu. Wynika to ze specyfiki tych rynków pracy, mocno zakorzenionej w uwarunkowaniach historycznych, zwłaszcza w Polsce. Trwające ponad cztery dekady, w okresie Polski Ludowej, uprzywilejowanie zawodu górnika przyczyniło się do wykształcenia kilku istotnych prawidłowości:

- zawód górnika w wielu rodzinach był postrzegany jako synonim prestiżu oraz gwarancji stabilności ekonomicznej,
- zatrudnienie w podmiotach gospodarczych świadczących usługi dla branży górniczej było postrzegane za synonim stabilności popytu i gwarancję dobrze płatnego zatrudnienia,
- długookresowa gwarancja dostępności do źródeł pogłębiała skalę specjalizacji zarówno po stronie podażowej (profil kształcenia i podnoszenia kwalifikacji), jak i po stronie popytowej (miejsca pracy w górnictwie, przetwórstwie węgla i branżach okołogórniczych) rynku pracy,

- szeroki łańcuch kooperacji górnictwa prowadził do postępującej monopolizacji rynku pracy, która zdaniem wielu uzasadniała twierdzenie, że jedno miejsce pracy w górnictwie utrzymywało, co najmniej trzy miejsca pracy poza górnictwem⁵
- wysokość płac kształtowała się na poziomie znacznie przekraczającym średnią dla regionalnych czy krajowego rynku pracy,
- relatywnie wysokie wynagrodzenie zatrudnionych w górnictwie i przetwórstwie węgla, a także branżach okołogórnictwowych mężczyzn często prowadziło w rodzinach do ograniczania aktywności zawodowej kobiet.

Wskazując na górnicze rynki pracy w Polsce tradycyjnie myśli się jedynie o Górnym Śląsku oraz górnictwie węgla kamiennego. Tymczasem górnictwo węgla jest działalnością występującą w Polsce w blisko połowie województw, w tym w województwie wielkopolskim. Skutkuje to występowaniem lokalnych rynków pracy wykazujących cechy monofunkcyjnego rynku górniczego w prawie połowie kraju. Oczywiście największe wyzwanie występuje w województwie śląskim, na które przypada 80% zatrudnionych w górnictwie węgla kamiennego i brunatnego w Polsce. Nie można jednak zapominać o województwach: łódzkim, lubelskim, małopolskim, wielkopolskim, dolnośląskim i lubuskim (ryc. 3.2).

Ryc. 3.2. Wydobycie i zatrudnienie w górnictwie węgla kamiennego i węgla brunatnego

Źródło: Juszczak, Szpor (2020, s. 10).

Należy podkreślić, że działalność górnicza we wszystkich regionach górniczych w Polsce, z wyjątkiem województwa śląskiego, odbywa się w granicach jednego podregionu (jednostki NUTS 3). Sytuacja ekonomiczna tych obszarów jest bardzo zróżnicowana. Przykładowo podregiony katowicki i lubelski, ze względu na włączenie w nie stolicy

⁵ Ostatnie wyniki badań Instytutu Badań Strukturalnych dowodzą, że realny poziom zależności dla górnictwa węgla kamiennego wynosi: 1 miejsce w górnictwie daje od 1,16 do 1,35 miejsc pracy poza górnictwem (Frankowski, Mazurkiewicz, 2020).

województwa, charakteryzują się bardzo wysokimi wartościami wskaźników społeczno-ekonomicznych, w tym PKB per capita, które kształtuje się na poziomie 130% średniej wojewódzkiej. Zgoła odmienna sytuacja występuje w podregionie jeleniogórskim i konińskim, w przypadku których poziom PKB per capita osiąga jedynie 70% średniej wojewódzkiej (Juszczak, Szpor, 2020). Wskazuje to na duże zróżnicowanie uwarunkowań, które będą determinowały przebieg procesu zmian w kierunku osiągnięcia neutralności klimatycznej, a przede wszystkim skali i zakresu ich konsekwencji społecznych, na które powinien odpowiadać mechanizm sprawiedliwej transformacji. Uzasadnia to potrzebę właściwej terytorializacji planowanych działań, których ukierunkowanie powinno bazować na obiektywnie rozpoznanym stanie, zgodnie z zasadami polityki zorientowanej terytorialnie (*place-based policy*) oraz polityki opartej na faktach (*evidence-based policy*) (Churski i inni, 2020).

Działania zmierzające do przezwyciężenia wyzwań restrukturyzacji rynku pracy regionów górniczych powinny uwzględniać następujące rekomendacje, które bazują na doświadczeniach międzynarodowych oraz wynikach najnowszych badań krajowych (Hillebrandt i inni, 2015; Cambell, Coenen, 2017; Baran i inni, 2018; Kierwa i inni 2019):

- dostosować stronę podażową rynku pracy poprzez ewaluację profili usług edukacyjnych związanych z kształceniem i doskonaleniem zawodowym z uwzględnieniem katalogu zawodów postrzeganych jako posiadające największy potencjał zastąpienia górnictwa:
 - przetwórstwo przemysłowe: operator maszyn, mechatronik, automatyk, spawacz, ślusarz, tokarz,
 - energetyka: elektryk, elektromonter, monter instalacji PV, specjalista ds. wentylacji i klimatyzacji, specjalista ds. ciepłownictwa, instalator wod-kan-gaz,
 - budownictwo: specjalista ds. dociepleń, pracownik budowlany, murarz, tynkacz, dekarz,
 - logistyka: operator maszyn, kierowca samochodów ciężarowych, mechanik,
- przygotować stronę podażową rynku pracy na zmiany w profilu specjalizacji lokalnego rynku pracy, z wykorzystaniem katalogu zidentyfikowanych regionalnych inteligentnych specjalizacji, zwłaszcza w działalnościach sprzyjających osiągnięciu neutralności klimatycznej,
- wzmacniać stronę popytową rynku pracy tworząc warunki dla lokalizacji nowych miejsc pracy w zróżnicowanych, a nie wysoko wyspecjalizowanych działalnościach, uwzględniając branże postrzegane pozytywnie przez górników jako zawody alternatywne: przetwórstwo przemysłowe, energetyka, budownictwo, logistyka,
- tworzyć preferencje dla tworzenia nowych miejsc pracy w dywersyfikowanych branżach zgodnych z przyjętym profilem nowej specjalizacji lokalnego rynku pracy oraz poprawy jakości i dostępu do usług podstawowych,

- wzmacniać rozwój działalności gospodarczych, a w konsekwencji miejsc pracy, sprzyjających osiągnięciu neutralności klimatycznej,
- poszerzyć stronę popytową rynku pracy poprzez tworzenie warunków dla inkubacji małej i średniej przedsiębiorczości, w tym samozatrudnienia, z uwzględnieniem nowego profilu specjalizacji lokalnego rynku pracy oraz poprawy jakości i dostępu do usług podstawowych,
- wzmocnić usługi pośrednictwa pracy uwzględniając w ich katalogu potrzeby osób poszukujących pracy z wynagrodzeniem wyższym od przeciętnie oferowanego na lokalnym rynku pracy,
- poprawić dostęp do ofert pracy poprzez uruchomienie zintegrowanego monitoringu ofert pracy z wykorzystaniem narzędzi typu *job server* zbierających dane z różnych źródeł,
- uruchomić lokalne obserwatoria gospodarki i rynku pracy prowadzące stały monitoring strony podażowej i popytowej lokalnego rynku pracy i upowszechniające gromadzone informacje osobom aktywnym zawodowo, przedsiębiorcom oraz jednostkom samorządu terytorialnego (wzrost skuteczności i efektywności poszukiwania pracy, dostosowanie profili kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy, informacje o strukturze kwalifikacji mieszkańców dla inwestorów, itp.).

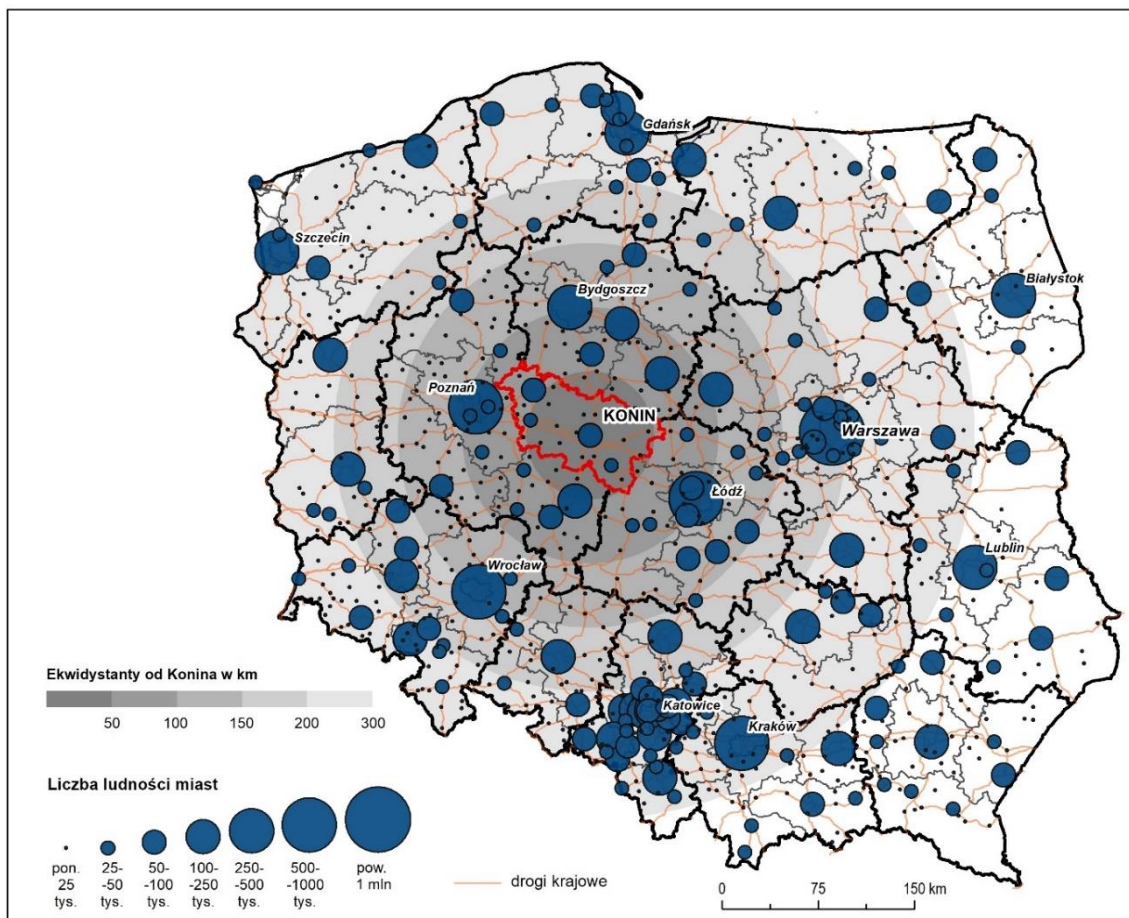
4. Charakterystyka społeczno-gospodarcza podregionu konińskiego

4.1. Wprowadzenie

Charakterystyka społeczno-gospodarcza podregionu konińskiego została przeprowadzona w odniesieniu do trzech głównych aspektów rozwoju tj. sytuacji demograficznej, poziomu i warunków życia oraz sytuacji gospodarczej i rynku pracy. Analizę przeprowadzono dla 2005 i 2019 r., odnosząc sytuację podregionu konińskiego do sytuacji w województwie wielkopolskim i w kraju. Podsumowaniem prowadzonej charakterystyki jest syntetyczne ujęcie poziomu rozwoju w trzech wyróżnionych aspektach.

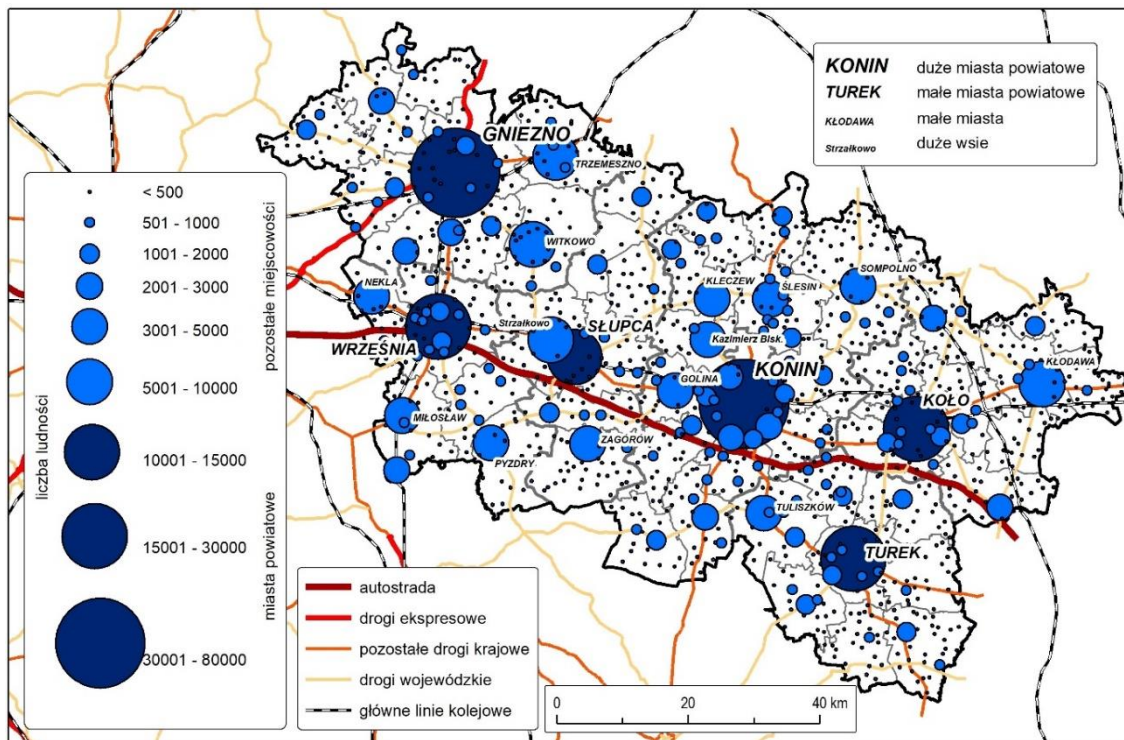
Podregion koniński jest jedną z 73 tego typu jednostek w Polsce. Położony jest w centralnej Polsce we wschodniej części województwa wielkopolskiego. Podregion cechuje się dogodnym położeniem fizycznogeograficznym i transportowym. Według najnowszej regionalizacji fizycznogeograficznej Polski (Solon i in. 2018) podregion koniński położony jest w ramach Pojezierza Wielkopolskiego (Równina Wrzesińska, Pojezierze Żnińsko-Mogileńskie i Pojezierze Kujawskie) oraz Niziny Południowowielkopolskiej (Dolina Konińska, Kotlina Kolska, Wysoczyzna Kłódawska, Równina Rychwalska, Wysoczyzna Turecka), a więc cechuje się mało urozmaiconą rzeźbą terenu – w przeważającej części niziną z niewielkimi deniwelacjami. Nizinne ukształtowanie terenu oraz położenie w centralnej części kraju wpływa na dogodne położenie komunikacyjne (ryc. 4.1). Przez obszar podregionu przebiegają równoleżnikowo (w kierunku wschód-zachód) ważne szlaki transportowe dla kraju i regionu. Należą do nich przede wszystkim autostrada A2 Warszawa – Poznań – Świecko (granica państwa) będąca częścią międzynarodowego korytarza drogowego E30 Omsk – Moskwa – Mińsk – Warszawa – Poznań – Berlin – Hanower – Utrecht – Cardiff – Cork oraz linia kolejowa nr 3 Warszawa – Poznań – Kunowice (granica państwa) będąca częścią II Paneuropejskiego Korytarza Transportowego Zachód-Wschód (E20) biegnącego z Moskwy przez Mińsk, Terespol, Warszawę, Poznań i Kunowice do Berlina. Uzupełnieniem autostrady A2 jest biegnąca do niej równolegle droga krajowa 92, która przed wybudowaniem autostrady A2 stanowiła główny ciąg komunikacyjny w kierunku wschód-zachód. Przez północno-zachodnią część podregionu biegnie fragment drogi S5 Wrocław – Poznań – Gniezno – Bydgoszcz i docelowo Grudziądz (autostrada A2) – Ostróda (droga ekspresowa S8). Jednak w układzie południkowym przez centralną część podregionu nie przebiegają żadne ważne szlaki komunikacyjne, jedynie droga krajowa nr 25 biegnąca m.in. z Bydgoszczy przez Konin do Kalisza i Oleśnicy (łącząc się z S8 do Wrocławia) (ryc. 4.2).

Ryc. 4.1. Podregion koniński na tle sieci osadniczej i transportowej kraju

Źródło: opracowanie własne.

Ryc. 4.2. Sieć osadnicza i układ transportowy podregionu konińskiego

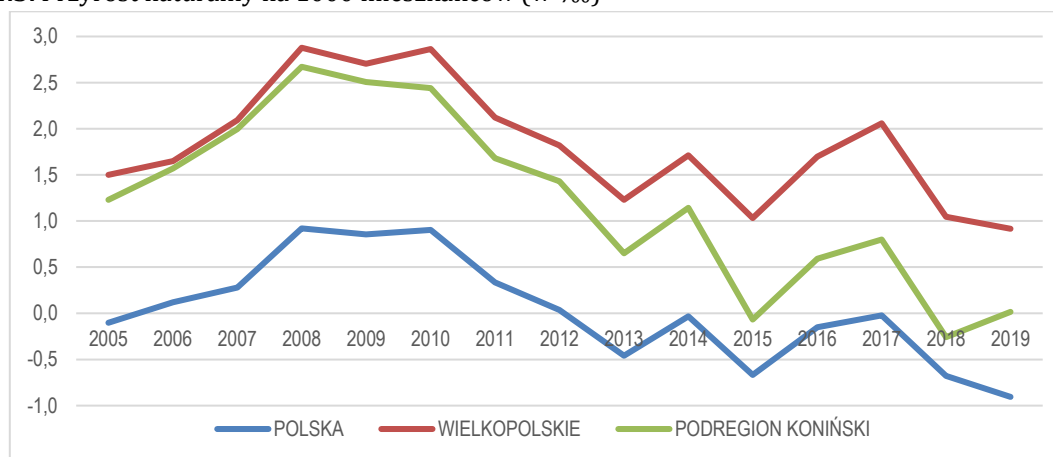
Źródło: opracowanie własne.

Głównym ośrodkiem miejskim podregionu jest Konin, dawne miasto wojewódzkie liczące 75,3 tys. mieszkańców, zlokalizowane w jego centralnej części. Drugim co do wielkości miastem jest Gniezno (68 tys.), położone w zachodniej części podregionu. Pozostałe ośrodki miejskie, pełniące funkcję ośrodków powiatowych, są znacznie mniejsze, są to: Września – 31 tys., Turek – 26,8 tys., Koło – 21,5 tys. i Słupca – 14 tys. Reszta ośrodków miejskich nie przekracza 10 tys. mieszkańców. W układzie równoleżnikowym ok. 50 km na zachód i na wschód od granic podregionu znajdują się dwa duże ośrodki miejskie rangi krajowej – odpowiednio Poznań i Łódź, które połączone są m.in. wspomnianymi powyżej szlakami komunikacyjnymi. Z kolei ok. 70 km na północ od granic podregionu znajdują się Bydgoszcz i Toruń.

4.2. Sytuacja demograficzna

Liczba ludności podregionu konińskiego w latach 2005-2019 wzrosła z 649,5 tys. do 656,7 tys. (ok. 1,1%), co przy średniej krajowej rzędu 0,6% wskazuje na względnie korzystną tendencję na tle kraju. Jednak w odniesieniu do regionu, gdzie wzrost liczby ludności wynosił blisko 3,8% nie jest już tak korzystne. Pod względem liczby ludności podregion koniński zajmuje 14. pozycję w kraju. Względnie stałą sytuację ludności podregionu konińskiego w badanym okresie kształtował głównie dodatni przyrost naturalny. Jego poziom w podregionie konińskim na początku badanego okresu był zbliżony do przyrostu regionalnego (odpowiednio 1,23‰ i 1,50‰), co przy ujemnym przyroście w skali kraju (-0,1‰) było sytuacją korzystną. Od lat 2008-2009, kiedy to przyrost naturalny w podregionie, województwie i kraju był w badanym okresie najwyższy następował jego systematyczny spadek. Przy czym przyrost naturalny w podregionie malał szybciej niż w całym województwie wielkopolskim i w latach 2018-2019 jego poziom zbliżył się do zera (ryc. 4.3). Niemniej jednak w badanym okresie podregion koniński pod względem poziomu przyrostu naturalnego zajmował stałą 22. pozycję w kraju.

Ryc. 4.3. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców (w ‰)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-BDL.

W tym miejscu warto nadmienić, że wśród przyczyn zgonów wśród mieszkańców podregionu konińskiego nastąpił spadek udziału chorób układu krążenia o blisko 22% (z 46% do 36%). Tym samym liczba zgonów z powodu chorób układu krążenia na 10 tys. mieszkańców obniżyła się z 42. do 35., co zbliżone jest do sytuacji w regionie i prezentuje się korzystniej niż w kraju (spadek wartości wskaźnika zaledwie z 44 do 42 osób). Z kolei w podregionie konińskim nieznacznie wzrósł udział zgonów z powodu nowotworów z 26 do 27%. Co prawda w przeliczeniu na 10 tys. ludności oznacza to wzrost z 24 do 27 osób, ale nadal jest to poniżej średniej w regionie i kraju (28 osób). Sytuacja ta plasuje podregion na korzystnych, odległych pozycjach w czwartej i szóstej dziesiątce podregionów w kraju pod względem poziomu śmiertelności z powodu chorób krążenia i nowotworów.

Nieco mniej korzystnie niż w przypadku przyrostu naturalnego, kształtowała się sytuacja w zakresie ruchu wędrownego ludności. W całym badanym okresie podregion koniński charakteryzował się ujemnym saldem migracji. Uśrednione wartości salda migracji na 1000 mieszkańców z lat 2005-2008 i 2016-2019 wskazują, że sytuacja w tym zakresie pogorszyła się, gdyż współczynnik ten uległ obniżeniu z -1,36 do -1,55. Wartości tego miernika dla woj. wielkopolskiego wskazują także na obniżenie tendencji napływu mieszkańców, jednak w całym okresie współczynnik salda migracji był dodatni (odpowiednio średnie wyniosły 0,43 i 0,54). Pod względem wielkości salda migracji w 2005 r. podregion koniński zajmował 32. pozycję w kraju, a w 2019 r. – 39.

Struktura ludności podregionu konińskiego i jej zmiany w niewielkim stopniu odbiegają od sytuacji w regionie i kraju. Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w podregionie konińskim obniżył się z 22,7 do 18,8%, co oznaczało spadek o ok. 17%. Sytuacja ta na tle regionu i kraju, gdzie udziały te zmalały odpowiednio z 22,2 do 19,4% i z 20,6 do 18,1% wskazuje na nieco mniej korzystną tendencję. Z kolei w przypadku udziału osób w wieku produkcyjnym w podregionie (podobnie jak w regionie i kraju) jej odsetek zmalał z ok. 63 do 61%, co oznaczało spadek rzędu 4,5% przy średniej krajowej -6% i średniej w regionie -7%. Z kolei w przypadku udziału osób w wieku poprodukcyjnym w podregionie konińskim w latach 2005-2019 nastąpił wzrost udziału tego typu osób o nieco ponad 50% z 13,7 do 20,5%, co zbliżone jest do tendencji obserwowanej w regionie. Sytuacja ta wskazuje na nieco większe tempo starzenia się ludności podregionu konińskiego, o czym świadczy wzrost wartości wskaźnika obciążenia demograficznego liczonego liczbą ludności w wieku poprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym. Jeszcze w 2005 r. wartość tego wskaźnika oscylowała w granicach 60 osób (przy średniej dla regionu wynoszącej 64 i średniej dla kraju 75), by już w 2019 r. wzrosnąć do 109 (odpowiednio dla regionu i kraju: 105 i 121). Oznacza to wzrost rzędu 82%, przy średnich regionalnej i krajowej rzędu 62-65%.

4.3. Poziom i warunki życia

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w podregionie konińskim w latach 2005-2019 wzrosło z 2196 zł do 4245 zł, co oznacza wzrost o 93%. O ile jeszcze w 2005 r. różnice w wysokości przeciętnego wynagrodzenia nie były tak duże (w regionie było to 2264 zł, a w kraju 2507 zł), to już w 2019 r. różnice te były większe (odpowiednio 4687 zł i 5182 zł). Niestety oznacza to, że wzrost wynagrodzenia w badanym okresie zarówno w woj. wielkopolskim jak i w kraju były znacznie wyższe (107%) niż w podregionie konińskim. Tym samym pozycja podregionu w kraju pod względem wysokości przeciętnego wynagrodzenia obniżyła się z 29. do 57., a pod względem dynamiki zmian niższą wartość odnotowano jedynie w podregionie katowickim i mieście Warszawa, jednak w tych podregionach przeciętne wynagrodzenie w całym badanym okresie było znacznie wyższe.

Sytuacja w zakresie opieki zdrowotnej w podregionie konińskim charakteryzuje się relatywnie niskim poziomem. Liczba lekarzy w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2019 r. wyniosła 24, a w Wielkopolsce i kraju było to odpowiednio 37 i 59. Wynik ten plasuje podregion koniński dopiero na 70. pozycji w kraju (trudniejsza sytuacja jest tylko w trzech pozostałych podregionach woj. wielkopolskiego – kaliskim, pilskim i poznańskim). W stosunku do 2006 r., gdy liczba lekarzy na 10 tys. mieszkańców wynosiła 20, oznacza to wzrost o zaledwie 20%, co plasuje podregion na 65. pozycji w kraju. Relatywnie niska dostępność lekarzy znajduje także odzwierciedlenie w malejącej dostępności łóżek w szpitalach. W 2019 r. w podregionie konińskim na jedno łóżko w szpitalach ogólnych przypadało 414 mieszkańców (w 2005 r. było to 314 osób), co w porównaniu z sytuacją w regionie (wzrost z 215 do 267) i kraju (wzrost z 213 do 230) oznacza znaczne pogorszenie dostępności opieki zdrowotnej i plasuje podregion w szóstej dziesiątce podregionów w kraju.

Liczba mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w podregionie konińskim w latach 2005-2019 wzrosła o 13% z 299 do 337. Jest to niższa dynamika niż rejestrowana w regionie – 16% (wzrost z 309 do 358) i kraju – 15% (wzrost z 335 do 386). Tym samym pod względem zasobów mieszkalnych podregion koniński plasuje się na ok. 55. pozycji w kraju. Sytuację tę potwierdzają niższe niż w regionie i kraju wartości wskaźnika mieszkań oddanych do użytku na 10 tys. ludności. Średnie wartości z lat 2004-2011 oraz 2012-2019 dla tego wskaźnika w podregionie konińskim wynoszą odpowiednio 28 i 35, a dla woj. wielkopolskiego 39 i 49, a dla kraju 35 i 43. Tym samym zauważalna jest znacznie niższa dynamika przyrostu nowych mieszkań w podregionie konińskim.

W zakresie dostępności mieszkańców do kanalizacji i sieci gazowej w podregionie konińskim sytuacja prezentuje się także niezbyt korzystnie. Co prawda odsetek mieszkańców posiadających dostęp do kanalizacji w podregionie konińskim wzrósł z 50 do 59% (wzrost o 18%), to jednak przy wzroście udziału osób korzystających z kanalizacji w regionie i kraju z ok. 58-59% do 72% (wzrost o odpowiednio o 24 i 20%), jest sytuacją relatywnie niekorzystną i plasuje podregion na ok. 55. pozycji w kraju. Jeszcze mniej

korzystną sytuacją cechuje się podregion koniński w zakresie udziału osób korzystających z sieci gazowej. W tym zakresie nastąpił wzrost udziału z 16 do 21%, co przy zmianach na poziomie regionu z 44 do 50% i kraju z 52 do 53%, wskazuje na znacznie wyższą dynamikę, ale nadal plasuje podregion na 66. pozycji w kraju.

Podregion koniński charakteryzuje się względnie dobrym poziomem bezpieczeństwa. Przeciętna liczba odnotowanych przez Policję przestępstw na 1000 mieszkańców (średnie z lat 2004-2006 i 2017-2019) w podregionie konińskim zmalała z 28 do 14, a w woj. wielkopolskim z 33 do 17 i w kraju z 36 do 20. Dodatkowo wzrósł poziom wykrywalności sprawców przestępstw z 72 do 80%, przy średniej dla regionu 65 i 76%, i dla kraju 59 i 73%. Stąd też podregion koniński na tle innych podregionów w kraju wyróżnia się bardzo korzystną – 66. pozycją pod względem liczby przestępstw i 21. pozycją pod względem wykrywalności sprawców przestępstw.

Mieszkańcy podregionu konińskiego posiadają relatywnie więcej samochodów osobowych niż średnia krajowa, ale nieco mniej niż średnia dla regionu. W latach 2002-2019 liczba samochodów osobowych na 100 mieszkańców w podregionie konińskim wzrosła z 32 do 68, w kraju z 29 do 63, a w Wielkopolsce z 35 do 70. Więcej samochodów osobowych na 100 mieszkańców występuje jedynie w 14 podregionach w kraju.

Z uwagi na prowadzoną działalność górniczą i produkcję energii elektrycznej, które mocno ingerują w stan środowiska przyrodniczego, podregion koniński charakteryzuje się relatywnie wysoką emisją zanieczyszczeń gazowych i pyłowych. Pod względem wielkości emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych (średnia z lat 2004-2007 i 2016-2019 w tonach na osobę) podregion koniński plasuje się w pierwszej siódemce podregionów w kraju. Poziom emisji zanieczyszczeń gazowych zmalał z 22 do 15 (redukcja o ok. 32%) (średnie dla kraju wynoszą odpowiednio 5,7 i 5,5), co przesunęło podregion w skali kraju z pozycji 4. na 7. Z kolei poziom emisji zanieczyszczeń pyłowych zmalał z 8 do 3 (redukcja o ok. 60%), co przy średnich dla regionu i kraju rzędu 2,8 i 0,9, plasuje podregion na 3. i 2. pozycji w kraju (za podregionem sosnowieckim). Mimo tej bardzo niekorzystnej sytuacji w zakresie poziomu zanieczyszczeń, warto nadmienić, że udział obszarów chronionych w powierzchni ogółem podregionu konińskiego, wynosi 30%, co zbliżone jest do średnich dla kraju i regionu.

4.4. Gospodarka i rynek pracy

Sytuacja gospodarcza podregionu konińskiego w latach 2005-2018 mierzona wielkością PKB per capita można określić jako przeciętną (37-39. pozycja w kraju). W badanym okresie wartość PKB per capita wzrosła z 21 do 43 tys. zł, co oznacza wzrost o 103%. Jednak w tym samym okresie PKB per capita w regionie i kraju nie tylko było wyższe (odpowiednio 28 i 59 tys. zł oraz 26 i 55 tys. zł), ale i rosło szybciej – w obu przypadkach dynamika wynosiła 113%. Tym samym gospodarka podregionu osiągając ok. 70-80% PKB per capita regionu i kraju rozwijała się nieco wolniej. Podobnie prezentuje się sytuacja w zakresie produktywności pracy mierzonej wartością dodaną brutto na 1 pracującego. W podregionie konińskim wzrosła ona z 59 do 104 tys. (wzrost o 78%),

a w regionie z 66 do 120 tys. (82%) i w kraju z 67 do 123 tys. (85%). Relatywnie niższe tempo wzrostu poziomu produktywności pracy w podregionie konińskim w skali kraju obniżyło jego pozycję z 41. na 49. W odniesieniu do innych podregionów w kraju, najwyższą produktywność pracy rozpatrywaną w ujęciu sektorowym w podregionie konińskim cechuje rolnictwo. Co prawda wartość WDB na 1 zatrudnionego w rolnictwie wzrosła z 21 do 30 tys. zł (wzrost o 39%), to jednak w skali kraju, gdzie odnotowano wzrost z 13 do 21 tys. (wzrost o 56%) spowodowało to przesunięcie podregionu z pozycji 14. na 21. Podobną sytuację odnotowano w przypadku produktywności usług. Wzrost WDB na 1 zatrudnionego w usługach z 117 do 178 tys. (52%), był mniejszy niż w kraju i regionie (ze 116 do 187 – wzrost o ok. 61%). Tym samym podregion koniński przesunął się na skali wszystkich podregionów z pozycji 16. na 29. Pod względem produktywności pracy w przemyśle i budownictwie podregion koniński plasował się na pozycji 57. (2005) i 52. (2018). Wzrost produktywności przemysłu i budownictwa o 103% z 79 do 161 tys., był wyższy niż w Wielkopolsce i kraju, ale w przeliczeniu na pracującego nadal pozostawał na niższym poziomie (w 2018 r. w Wielkopolsce – 171 tys., w Polsce – 191 tys.).

W podregionie konińskim w 2019 r. funkcjonowało blisko 66 tys. podmiotów gospodarczych, co w porównaniu z 2005 r., kiedy było ich 52 tys. oznacza wzrost o 26% i dynamikę zbliżoną do dynamiki odnotowanej w kraju (25%), ale niższej niż w woj. wielkopolskim (31%). Wzrost liczby podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym z 1263 do 1653 (wzrost o 31%), jest relatywnie niższy niż w skali kraju (z 1481 do 1959, 32%) i przede wszystkim regionu (z 1566 do 2120, 35%). Sytuacja ta plasuje podregion na 44. pozycji w kraju. W strukturze podmiotów gospodarczych w podregionie konińskim, tak jak w kraju i regionie dominują podmioty małe, zatrudniające do 9 pracujących (95-96%). Z kolei liczba dużych podmiotów gospodarczych z liczbą pracujących 250 i więcej, w latach 2005-2019 zmalała z 63 do 53, co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców dawało spadek z 636 do 607 (wzrost w skali wszystkich podregionów z 40. na 27. pozycję). W stosunku do średnich w kraju (spadek z 640 do 600) i regionie (spadek z 646 do 601) oznacza to względnie korzystną sytuację. Warto jeszcze nadmienić, że w podregionie konińskim znajduje się relatywnie mało spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego. W latach 2005-2019 w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w podregionie konińskim odnotowano spadek z 6,7 do 5,6 (-16%) tego typu spółek. Natomiast w tym samym okresie w Wielkopolsce i kraju nastąpił wzrost odpowiednio z 14 do 17 (+19%) i z 14 do 20 (+41%), co stawia podregion w bardzo niekorzystnym świetle (zmiana pozycji z 30. na 44. w kraju).

W latach 2005-2019 liczba pracujących w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w podregionie konińskim wzrosła z 252 do 289 osób. Tym samym w 2019 r. podregion koniński osiągnął przeciętny wynik dla woj. wielkopolskiego z 2005 r., kiedy to liczba pracujących na 1000 mieszkańców wynosiła 287 osób (w tym czasie w kraju liczba pracujących na 1000 mieszkańców wzrosła z 259 do 317). Plasowało to podregion koniński odpowiednio na 33. i 45. pozycji w kraju. Tym samym dynamika wzrostu w tym zakresie była niższa w podregionie (14,5%) niż w regionie (19%) i kraju (22%). W strukturze pracujących w podregionie konińskim dominuje zatrudnienie w usługach.

W latach 2005-2019 udział pracujących w tym sektorze wzrósł z 35 do 39% (tab. 4.1), co oznaczało wzrost o ok. 12%, a więc porównywalnie z dynamiką obserwowaną w regionie. Jednak co warto podkreślić, udział pracujących w usługach w woj. wielkopolskim wzrósł z 44 do 49%, a w kraju z 49 do 53%. Stąd też poziom zatrudnienia w usługach plasował podregion na 57. i 52. pozycji w kraju. Jednakże to udział zatrudnienia w przemyśle i budownictwie oraz w rolnictwie i leśnictwie w podregionie konińskim był wyższy w stosunku do średnich dla kraju. Co ciekawe w przypadku przemysłu i budownictwa w podregionie konińskim w latach 2005-2019 nastąpił nieznaczny wzrost udziału pracujących w tym sektorze (do 32,3%), co wskazuje na odwrotną tendencję niż w kraju czy regionie, gdzie udział tego sektora w liczbie pracujących obniża się (odpowiednio do 27 i 33%). Sytuacja ta sprawiła, że podregion koniński pod względem udziału zatrudnionych w przemyśle i budownictwie, zmienił pozycję z 36. na 28. w skali kraju. Z kolei udział pracujących w rolnictwie i leśnictwie w podregionie konińskim znacznie przewyższa udziały krajowe i Wielkopolski. W latach 2005-2019 udział pracujących w sektorze pierwszym zmalał z 33 do 28%, przy średniej krajowej i regionalnej oscylujących w granicach 22-18%. Tym samym podregion koniński na tle innych podregionów w kraju utrzymuje się na 21.-23. pozycji pod względem udziału pracujących w rolnictwie.

Tab. 4.1. Struktura pracujących w podregionie konińskim, woj. wielkopolskim i Polsce w 2005 i 2019 r. (w % pracujących ogółem)

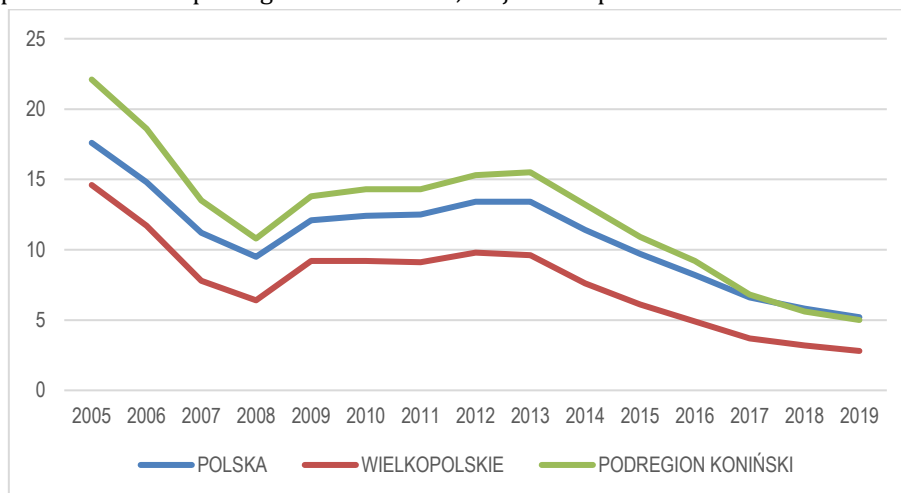
sektor	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo		przemysł i budownictwo		usługi ogółem		handel; naprawa pojazdów; transport i magazynowanie; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja		finanse, ubezpieczenia; obsługa rynku nieruchomości	
	2005	2019	2005	2019	2005	2019	2005	2019	2005	2019
Polska	21,5	19,4	29,4	27,2	49,1	53,4	17,1	20,6	3,9	3,5
Wielkopolska	21,5	17,6	34,6	33,0	43,9	49,5	16,8	22,0	3,3	2,5
podreg. koniński	33,2	28,3	31,5	32,3	35,3	39,5	11,8	16,5	2,5	1,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-BDL.

Stopa bezrobocia w podregionie konińskim w 2019 r. wynosiła 5,0% i była nieco niższa niż średnia krajowa (5,2%) i wyższa niż średnia woj. wielkopolskiego (2,8%). Warto jednak podkreślić, że jeszcze w 2005 r. poziom bezrobocia w podregionie konińskim był wysoki (22%) i kształtował się powyżej średniej krajowej (18%) i średniej dla regionu (15%) (ryc. 4.2). Dlatego też w 2005 r. podregion koniński pod względem wysokości stopy bezrobocia zajmował wysoką 24. pozycję w kraju, a w 2019 r. znacznie korzystniejszą – 47. W latach 2006-2019 poprawie uległa także sytuacja w zakresie udziału długotrwale bezrobotnych w liczbie ludności aktywnej zawodowo. Wartość wskaźnika dla podregionu konińskiego obniżyła się z 9,4 do 1,5% (-84%), co było porównywalne z ogólną sytuacją w Wielkopolsce (spadek z 5,5 do 0,8, -85%) i nieco korzystniejszą sytuacją niż w kraju (spadek z 7,3 do 2,0, -73%). Dało to awans podregionu konińskiego z 24. na bardzo korzystną 52. pozycję w kraju. Niestety w strukturze bezrobotnych w podregionie konińskim znacznie wzrósł udział osób z wykształceniem wyższym (z 3,9 do 14,5%, +300%). Co prawda w kraju i w regionie także nastąpił wzrost udziału bezrobotnych z wyższym wykształceniem (odpowiednio z 5,0 do 14,5% i z 4,5 do 14,5%), ale dynamika wzrostu była niższa, odpowiednio 163% i 200%. Tym samym

podregion koniński przesunął się niekorzystnie w klasyfikacji podregionów w Polsce z pozycji 54. na 27.

Ryc. 4.2. Stopa bezrobocia w podregionie konińskim, woj. wielkopolskim i Polsce w 2005 i 2019 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-BDL.

Poziom inwestycji w podregionie konińskim cechuje się raczej przeciętnym poziomem. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca w podregionie konińskim w latach 2005-2019 wzrosły z 1176 do 3583 zł (205%). W stosunku do średniej zmiany w Wielkopolsce z 2155 do 5511 zł (156%) i w Polsce z 2076 do 5207 zł (151%) oznaczało to wyższą dynamikę zmian, ale wynik podregionu nadal stanowił zaledwie 65-70% wartości nakładów w kraju i regionie. Z kolei wydatki majątkowe inwestycje gmin i powiatów w przeliczeniu na mieszkańca (uśrednione z lat 2004-2007 i 2016-2016) w podregionie konińskim wzrosły z 446 do 837 zł (wzrost o 88%). Z kolei w średnio w kraju wzrost ten był wyższy (z 470 do 902 zł, 92%), a w woj. wielkopolskim wzrost ten był znacznie wyższy (z 470 do 924 zł, 97%). Tym samym pod względem poziomu wydatków inwestycyjnych per capita pozycja podregionu konińskiego uległa obniżeniu z 39. na 46. pozycję w kraju.

4.5. Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego – ujęcie syntetyczne

Syntetyczną charakterystykę społeczno-gospodarczą podregionu konińskiego na tle podregionów w kraju wykonano w oparciu o wartości taksonomicznego miernika rozwoju (TMR) w trzech aspektach: sytuacji demograficznej, poziomu i warunków życia oraz sytuacji gospodarczej i rynku pracy. Do konstrukcji TMR wykorzystano wskaźniki, których wykaz zamieszczono w tab. 4.1.

Podregion koniński w aspekcie sytuacji demograficznej rozpatrywanej przez pryzmat taksonomicznego miernika rozwoju (TMR), zarówno w 2005 jak i 2019 r. cechował się przeciętnym poziomem rozwoju.

Tab. 4.1. Wykaz wskaźników wykorzystanych w analizie rozwoju społeczno-gospodarczego podregionów

SYTUACJA DEMOGRAFICZNA	przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	S
	zgony niemowląt na 100 tys. mieszkańców	D
	zgony z powodu chorób układu krążenia na 1000 ludności	D
	udział ludności w wieku produkcyjnym (%)	S
	saldo migracji na 1000 mieszkańców (średnie z 2005-2008, 2016-2019)	S
POZIOM I WARUNKI ŻYCIA	przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto (zł)	S
	liczba lekarzy na 10 tys. ludności	S
	mieszkania oddane do użytku na 1000 ludności (średnie z 2004-2011, 2012-2019)	S
	odsetek ludności korzystającej z kanalizacji (%)	S
	odsetek ludności korzystającej z gazu (%)	S
	liczba przestępstw na 1000 mieszkańców (średnie z 2004-2006, 2017-2019)	D
	liczba samochodów osobowych na 100 mieszkańców	S
	emisja zanieczyszczeń gazowych w tonach/r/osobę (średnie z 2004-2007 i 2016-2019)	D
SYTUACJA GOSPODARCZA I RYNEK PRACY	PKB per capita (zł/os.)	S
	WDB przemysłu na 1 zatrudnionego (zł/os.)	S
	WDB usług na 1 zatrudnionego (zł/os.)	S
	WDB rolnictwa na 1 zatrudnionego (zł/os.)	S
	pracujący na 1000 ludności	S
	stopa bezrobocia (%)	D
	udział bezrobotnych z wyższym wykształceniem w ogóle bezrobotnych (%)	D
	wydatki majątkowe inwestycyjne gmin i powiatów per capita (zł/os.)	S
	podmioty gospodarcze na 10 tys. osób w wieku produkcyjnym	S
	duże podmioty gospodarcze na 1000 podmiotów gospodarczych	S

S – stymulanta, D - destymulanta

Źródło: opracowanie własne.

Co prawda w latach 2005-2019 nastąpił spadek wartości TMR_{DEM} (z 0,426 do 0,416), to jednak względny poziom rozwoju demograficznego podregionu wzrósł, gdyż podregion odnotował wzrost w rankingu z 25. na 20. pozycję w kraju. Sytuacja demograficzna podregionu konińskiego w obu badanych latach, jest zbliżona do dwóch innych podregionów woj. wielkopolskiego – kaliskiego i pilskiego, ale diametralnie inna od podregionu poznańskiego (0,835 i 0,879), który swoją wysoką, a de facto najwyższą w kraju w obu badanych latach pozycję, zawdzięcza wyjątkowo intensywnym procesom suburbanizacji i rozwoju demograficznego strefy podmiejskiej Poznania (ryc. 4.3). Z kolei pod względem relatywnie niewielkiej dynamiki zmian demograficznych podobny jest do podregionu leszczyńskiego. Warto w tym miejscu podkreślić, że sytuacja demograficzna podregionu konińskiego w badanym okresie jest znacznie korzystniejsza niż miasta Poznania, ale przede wszystkim także innych tzw. podregionów węglowych. W 2005 r. korzystniejszą sytuację demograficzną cechowały się jedynie podregiony tyski (przeciętną) i bielski (wysoką). Pozostałe podregiony cechowały się niższym poziomem rozwoju w tym zakresie, przy czym podregiony oświęcimski, lubelski i rybnicki – przeciętnym, a piotrkowski, jeleniogórski, bytomski, gliwicki, sosnowiecki, wałbrzyski i katowicki – niskim (ryc. 4.3 i 4.4). W 2019 r. sytuacja była podobna, także tylko dwa podregiony węglowe cechowały się względnie korzystniejszą sytuacją demograficzną od podregionu konińskiego – tyski i lubelski (oba cechowały się wysokim poziomem rozwoju demograficznego). Z kolei pozostałe podregiony węglowe cechowały się głównie niskim poziomem rozwoju demograficznego (gliwicki, bytomski, piotrkowski, katowicki, jeleniogórski, sosnowiecki i wałbrzyski – przy czym dwa ostatnie podregiony cechowały się najniższym poziomem w skali kraju), a przeciętnym jedynie podregiony bielski,

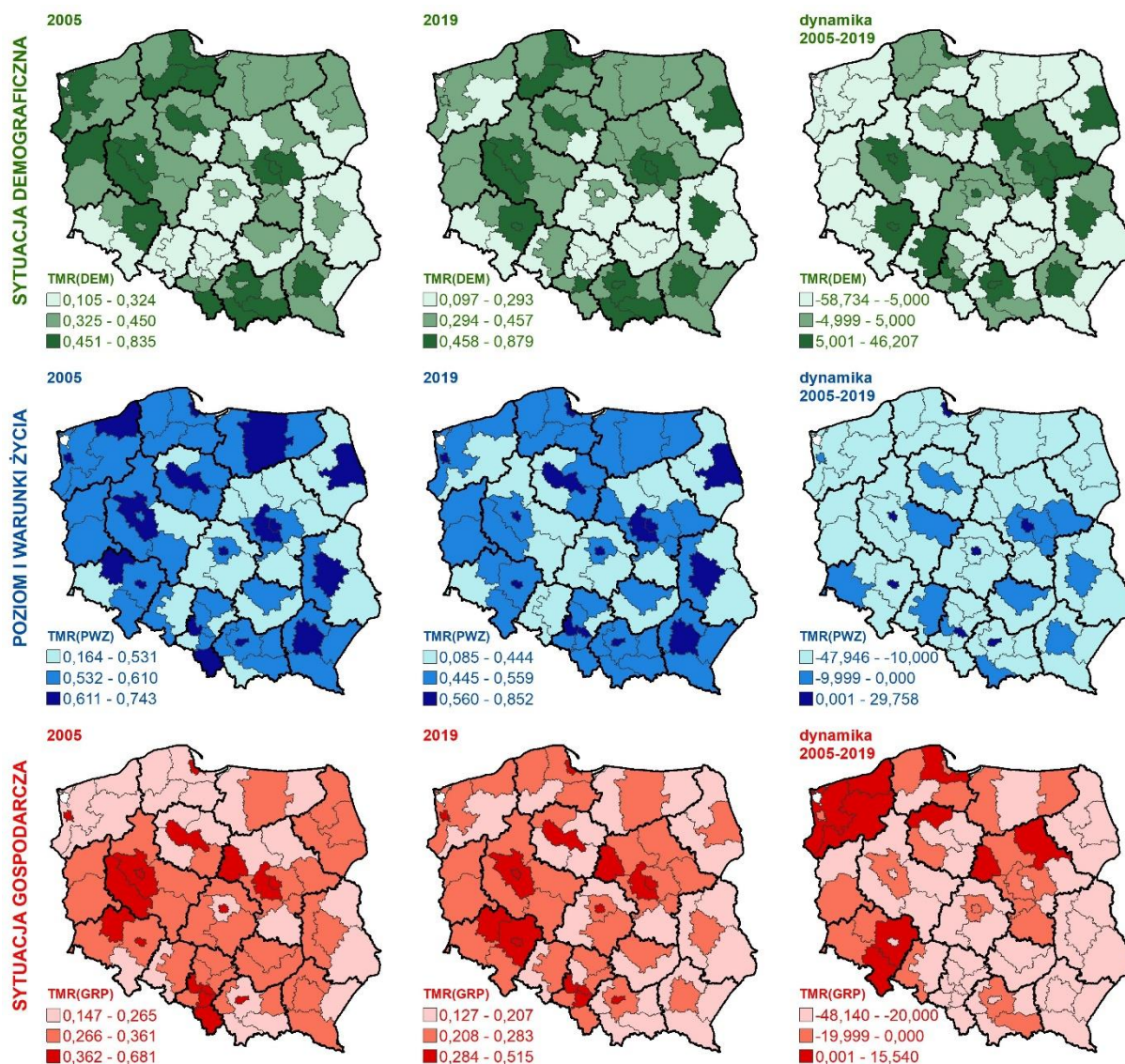
rybnicki i oświęcimski. Warto podkreślić, że znacznie korzystniejszą dynamiką zmian demograficznych od podregionu konińskiego cechowały się podregiony lubelski i tyski.

W badanym okresie w aspekcie poziomu i warunków życia podregion koniński niestety cechował się niskim poziomem rozwoju. Wartość TMR_{PWZ} obniżyła się z 0,444 do 0,400 i plasowała podregion w obu badanych latach na 71. pozycji w kraju (niższy poziom rozwoju w tym aspekcie odnotowały jedynie podregiony sandomierski i piotrkowski). W 2005 r. podregion koniński był jedynym podregionem woj. wielkopolskiego i jednym z kilku w zachodniej części kraju, które cechowały się niskim poziomem i warunkami życia (ryc. 4.3). Relatywne pogorszenie poziomu i warunków życia w wielu podregionach kraju (w tym w podregionie konińskim) wynika ze znacznie szybszego wzrostu poziomu i warunków życia w podregionach stanowiących rdzenie wielkich aglomeracji miejskich – Warszawy, Krakowa, Wrocławia, Trójmiasta, Poznania, Łodzi i podregionu katowickiego, co niestety tylko prowadzi do pogłębienia się różnic między tymi podregionami a pozostałymi podregionami w kraju. Jak już wcześniej wspomniano poziom i warunki życia podregionu konińskiego sklasyfikowano jako niskie i spośród podregionów węglowych w kraju, trudniejsza sytuacja w tym aspekcie panowała jedynie w podregionie piotrkowskim. Niskim poziomem i warunkami życia cechowały się oprócz tych dwóch wspomnianych podregionów także podregiony jeleniogórski i sosnowiecki (w obu badanych latach) oraz rybnicki (w 2005 r.). Podregiony oświęcimski, wałbrzyski, tyski i bytomski cechowały się przeciętnym poziomem i warunkami życia. Z kolei podregiony katowicki cechował się przejściem z klasy przeciętnego do wysokiego poziomu i warunków życia, a gliwicki i bielski – odwrotnie, z klasy wysokiego do przeciętnego poziomu i warunków życia. Jedynie podregion lubelski utrzymał swoją wysoką pozycję w analizowanym aspekcie.

Sytuacja gospodarcza i rynek pracy to kolejny z analizowanych aspektów rozwoju społeczno-gospodarczego, w którym podregion koniński został sklasyfikowany w obu badanych latach w klasie przeciętnego poziomu rozwoju. Podobnie jak w obu poprzednio omawianych aspektach rozwoju, tak i sytuacja gospodarcza i rynku pracy opisana wartością wskaźnika TMR_{GRP} wykazywała spadek (z 0,319 do 0,227). Doprowadziło to do obniżenia pozycji na skali wszystkich podregionów w kraju z 29. na 40. (tak duży spadek pozycji odnotowało także 20 innych podregionów w kraju w tym wiele podregionów węglowych). Podobną sytuacją gospodarczą i rynku pracy cechowały się pozostałe podregiony woj. wielkopolskiego z wyjątkiem podregionów poznańskiego i Poznania, które stanowią jeden z krajowych biegunów wzrostu i rozwoju (ryc. 4.3). Miasto Poznań, zaraz po Warszawie, cechuje się najwyższym poziomem rozwoju gospodarczego i rynku pracy wśród wszystkich podregionów w kraju. Także na tle innych podregionów węglowych w kraju, podregion koniński cechuje się mało korzystną sytuacją (ryc. 4.4). Jeszcze w 2005 r. niższym poziomem rozwoju gospodarczego cechowały się jedynie podregiony lubelski, rybnicki, oświęcimski, jeleniogórski i bytomski, które także znajdowały się w klasie przeciętnego poziomu rozwoju gospodarczego oraz podregion wałbrzyski – w klasie niskiego poziomu rozwoju gospodarczego. Z kolei w klasie przeciętnego poziomu rozwoju, ale o wyższych wartościach TMR_{GRP} znajdowały się podregiony piotrkowski i sosnowiecki, a w klasie wysokiego poziomu rozwoju – tyski,

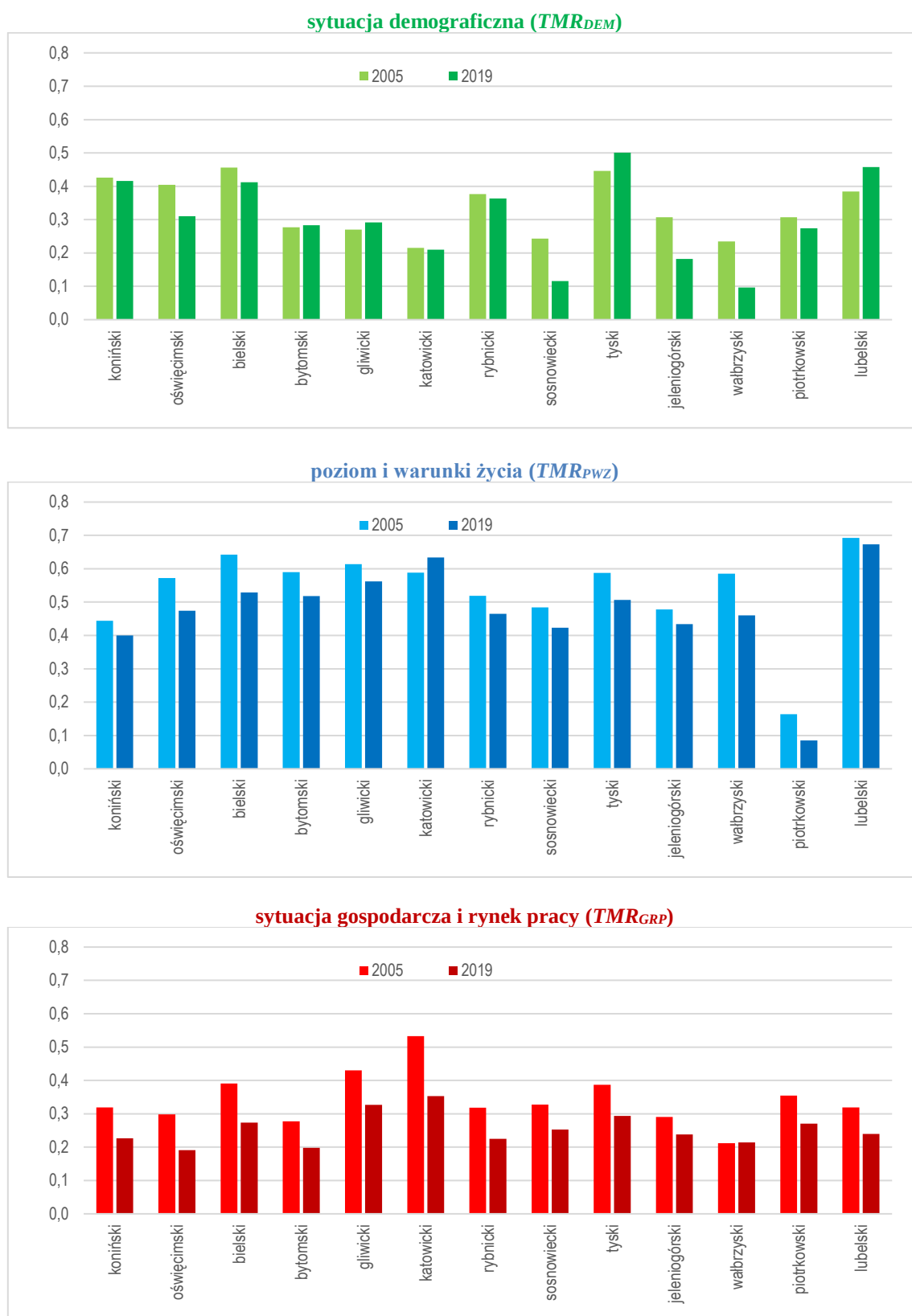
bielski, gliwicki i katowicki. W 2019 r. sytuacja uległa zmianie, gdyż tylko podregiony rybnicki i wałbrzyski (przeciętny poziom rozwoju) oraz bytomski i oświęcimski (niski poziom rozwoju) odnotowały niższe wartości miernika rozwoju. Pozostałe podregiony węglowe cechowały się znacznie wyższymi wartościami, ale jedynie podregiony tyski, gliwicki i katowicki sklasyfikowano jako te o wysokim poziomie rozwoju gospodarczego i rynku pracy.

Ryc. 4.3. Główne aspekty poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego podregionów w Polsce w latach 2005-2019 – ujęcie syntetyczne

Źródło: opracowanie własne.

Ryc. 4.4. Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego podregionów węglowych w latach 2005-2019

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowując sytuację społeczno-gospodarczą podregionu konińskiego w skali wszystkich podregionów w kraju, w aspekcie demograficznym i gospodarczym można ocenić ją jako przeciętną. Jednak w aspekcie demograficznym jest to sytuacja bliższa stanów wysokich niż niskich, a w przypadku gospodarki i rynku pracy – niestety bliższa stanom niskim. Z kolei najmniej korzystnie w podregionie konińskim kształtuje się sytuacja w aspekcie poziomu i warunków życia, która stawia podregion na jednej z najniższych pozycji w kraju. Warto jednak podkreślić, że w porównaniu do innych podregionów, które w najbliższych dekadach muszą także zmierzyć się z transformacją sektora paliwowo-energetycznego, która może skutkować częściową transformacją społeczno-gospodarczą, sytuacja podregionu konińskiego prezentuje się nieco korzystniej. Dlatego można założyć, że względnie korzystne uwarunkowania demograficzne i częściowo gospodarcze mogą nieco złagodzić negatywne skutki wspomnianej transformacji.

5. Podaż pracy na lokalnym rynku pracy podregionu konińskiego

Podaż pracy na lokalnym rynku pracy podregionu konińskiego determinowana jest stanem i strukturą zbiorowości ludzi. Z punktu widzenia funkcjonowania rynku pracy najistotniejszym jej składnikiem jest siła robocza, czyli ludność zdolna do pracy i wyrażająca chęć jej podjęcia, która zamieszkuje obszar rynku pracy i którą określa się mianem zasobów pracy. Zasoby pracy tworzą również osoby zarejestrowane jako poszukujące pracy oraz osoby tworzące bezrobocie ukryte. Ludność tworzącą zasoby pracy należy rozpatrywać w dwóch wymiarach: demograficznym i społecznym. Wymiar demograficzny zasobów pracy warunkuje ich wielkość wynikającą z ruchu naturalnego i wędrownego oraz strukturę według płci, wieku i wykształcenia. Wymiar społeczny zasobów pracy określany jest przez ich aktywność i działalność. Wymiar społeczny zasobów pracy przejawia się m.in. w strukturze zawodowej, elastyczności zawodowej ludności aktywnej.

W praktyce badawczej, uwzględniającej ograniczony dostęp do danych, w analizie funkcjonowania lokalnych rynków pracy zasoby pracy określa się na podstawie identyfikacji uwarunkowań demograficznych kształtujących stan i zmiany tzw. potencjalnych zasobów pracy (Churski, 1999). W tym ujęciu analiza obejmuje podstawowe wskaźniki opisujące stan i strukturę demograficzną mieszkańców danego obszaru oraz ich zmiany warunkowane trendami ruchu naturalnego i ruchu wędrownego ludności. Takie właśnie podejście zastosowano w charakterystyce podaży pracy na lokalnym rynku pracy podregionu konińskiego. Przeprowadzona analiza obejmuje następujące elementy:

- stan i zmiany liczby ludności oraz prognozy zmian,
- strukturę ludności według płci i wieku – piramida wieku i płci ludności,
- obciążenie demograficzne z uwzględnieniem ludności w wieku mobilności i niemobilności zawodowej oraz prognozy zmian,
- ruch naturalny i ruch wędrowny ludności z uwzględnieniem prognozy zmian,
- typologia demograficzna gmin z zastosowaniem metody Webba,

Liczba ludności podregionu konińskiego w latach 1995-2019 uległa nieznacznemu wzrostowi o 4 204 osoby, co stanowi 100,6% stanu z 1995 r. W tym samym czasie liczba ludności województwa wzrosła o 166 792 osoby, co stanowi 105% stanu z 1995 roku. Tym samym podregion koniński charakteryzuje się gorszym trendem zmian demograficznych w stosunku do trendu wojewódzkiego (tab. 5.1). Należy jednak podkreślić, że stan i zmiany liczby ludności w podregionie konińskim charakteryzują się znacznym zróżnicowaniem wewnętrznym w układzie powiatów. Powiatami tracącymi mieszkańców w badanym okresie są powiat m. Konin (73 522 mieszkańców w 2019r., co stanowi jedynie 89% stanu z 1995r.), powiat kolski (odpowiednio 94%), oraz powiaty słupecki i turecki (po 99%). Pozostałe trzy powiaty (gnieźnieński, wrzesiński oraz

koniński) cechuje przyrost liczby ludności od 104% do 110% stanu z 1995 r. W konsekwencji można stwierdzić, że powiaty wschodniej części podregionu wykazują w przeważającej liczbie tendencje do depopulacji, co uznać należy za negatywne uwarunkowanie dla rozwoju podaży pracy na ich obszarze.

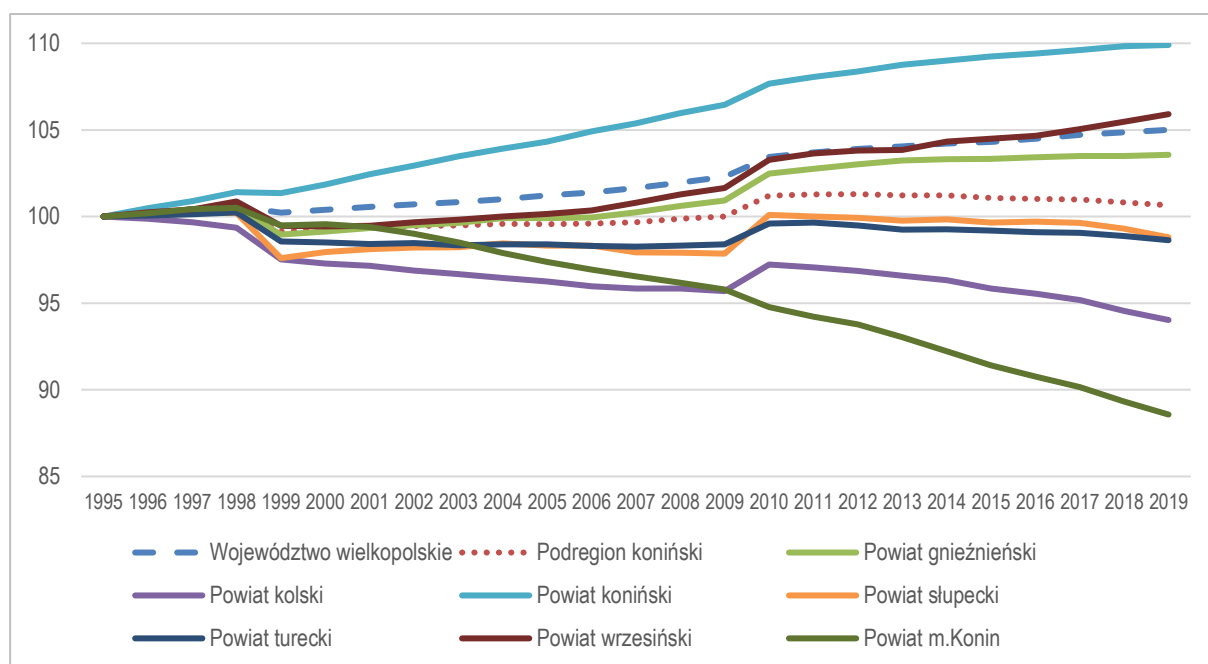
Tab. 5.1. Liczba ludności w powiatach podregionu konińskiego w latach 1995-2019

	Województwo wielkopolskie	Podregion koniński	Powiat gnieźnieński	Powiat kolski	Powiat koniński	Powiat słupecki	Powiat turecki	Powiat wrzesiński	Powiat m. Konin
1995	3 331 941	652 481	140 413	92 233	118 332	59 793	85 061	73 641	83 008
1996	3 339 757	653 576	140 613	92 122	118 903	59 850	85 108	73 820	83 160
1997	3 346 045	654 535	140 817	91 927	119 384	59 936	85 176	73 938	83 357
1998	3 351 422	655 624	141 081	91 645	119 998	59 920	85 266	74 288	83 426
1999	3 339 749	646 855	138 956	89 947	119 928	58 358	83 837	73 244	82 585
2000	3 345 316	647 680	139 210	89 728	120 524	58 572	83 784	73 222	82 640
2001	3 350 437	648 444	139 474	89 615	121 224	58 666	83 717	73 248	82 500
2002	3 355 279	648 913	139 712	89 354	121 803	58 720	83 754	73 393	82 177
2003	3 359 932	649 171	139 899	89 162	122 453	58 735	83 646	73 502	81 774
2004	3 365 283	649 719	140 298	88 969	122 982	58 869	83 695	73 640	81 266
2005	3 372 417	649 593	140 286	88 771	123 456	58 792	83 699	73 751	80 838
2006	3 378 502	649 805	140 352	88 521	124 152	58 788	83 625	73 896	80 471
2007	3 386 882	650 368	140 752	88 404	124 703	58 561	83 585	74 223	80 140
2008	3 397 617	651 655	141 266	88 395	125 405	58 544	83 633	74 583	79 829
2009	3 408 281	652 537	141 719	88 274	125 965	58 516	83 691	74 856	79 516
2010	3 446 745	660 285	143 907	89 688	127 403	59 847	84 721	76 049	78 670
2011	3 455 477	660 778	144 296	89 523	127 869	59 792	84 761	76 328	78 209
2012	3 462 196	660 924	144 660	89 343	128 237	59 754	84 630	76 453	77 847
2013	3 467 016	660 506	144 955	89 077	128 698	59 651	84 420	76 481	77 224
2014	3 472 579	660 422	145 075	88 848	128 984	59 698	84 441	76 829	76 547
2015	3 475 323	659 545	145 085	88 399	129 273	59 591	84 366	76 956	75 875
2016	3 481 625	659 140	145 211	88 125	129 475	59 617	84 297	77 073	75 342
2017	3 489 210	658 876	145 333	87 790	129 715	59 576	84 267	77 361	74 834
2018	3 493 969	657 789	145 317	87 216	129 966	59 371	84 101	77 667	74 151
2019	3 498 733	656 685	145 418	86 727	130 053	59 077	83 894	77 994	73 522

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL.

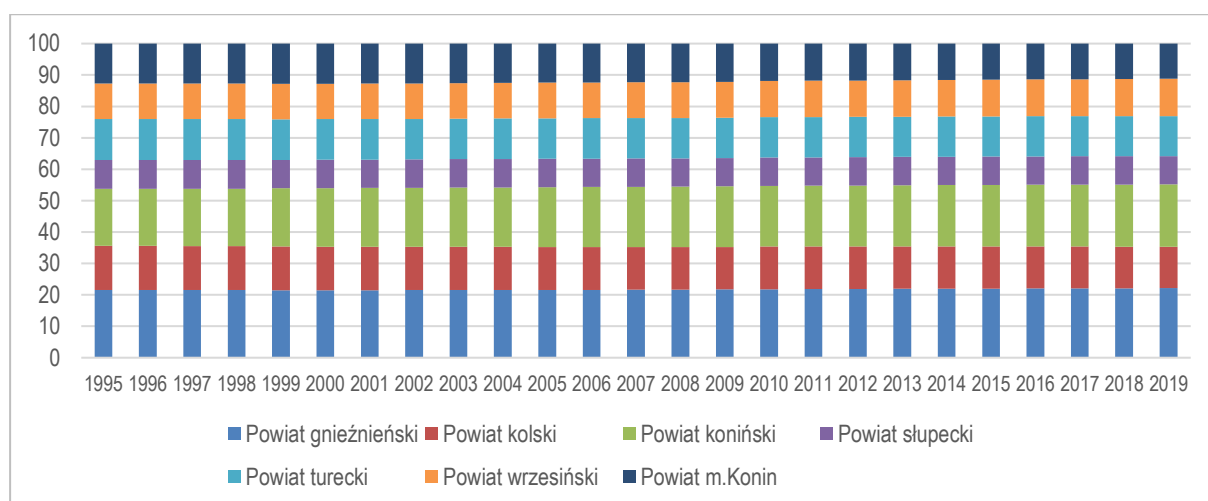
Wszystkie te jednostki z wyjątkiem jednej wykazują odmienny od obserwowanego w podregionie i województwie trend zmian liczby ludności. Zauważalny wyjątek stanowi powiat koniński, który w konsekwencji procesów suburbanizacji skutkujących kurczeniem się miasta głównego subregionu – Konina, wykazuje największe przyrosty liczby ludności (ryc. 5.1). Dynamika zmian liczby ludności liczona rok do roku nie wykazuje znaczących różnicowań. Obserwowane zmiany nie prowadzą również do zasadniczych zauważalnych zmian w udziale liczby ludności poszczególnych powiatów w liczbie ludności ogółem podregionu (ryc. 5.2). Ważne uszczegółowienie wskazanych prawidłowości stanowi analiza dynamiki zmian liczby ludności w gminach podregionu konińskiego w latach 1995 – 2019. W badanym okresie liczba gmin tracących relatywnie najwięcej mieszkańców uległa zwiększeniu. Odbyło się to w konsekwencji zmniejszenia liczby gmin cechujących się relatywnie największymi przyrostami liczby ludności, przy jednocześnie utrzymującej się na niezmiennym poziomie liczbie jednostek charakteryzujących się przeciętnymi zmianami liczby ludności w latach 1996-2019. Bardzo interesująco przedstawiają się prawidłowości przestrzenne analizowanego rozkładu.

Ryc. 5.1. Dynamika zmian liczby ludności w powiatach podregionu konińskiego w latach 1995-2019 [1995=100]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL.

Ryc. 5.2. Udział ludności w powiatach podregionu konińskiego w liczbie ludności podregionu ogółem w latach 1995-2019

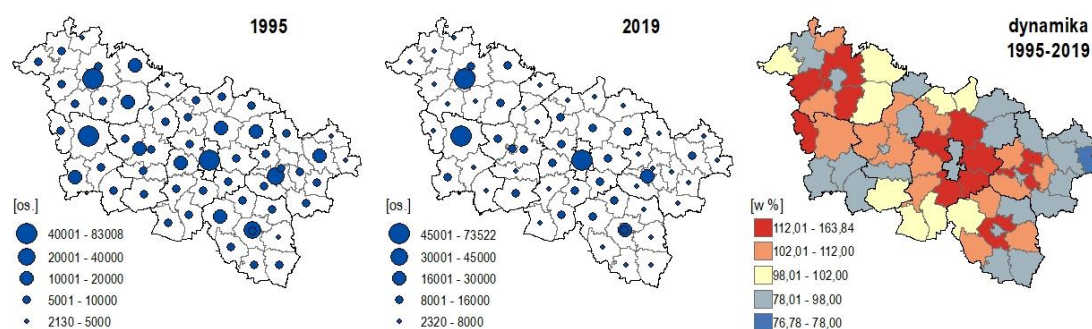

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL.

Na przestrzeni rozpatrywanych lat gminy o relatywnie największych ubytkach mieszkańców utworzyły wyraźne skupisko we wschodniej części podregionu, głównie w powiatach kolskim, tureckim i w północnej części powiatu konińskiego. Stanowią one największą koncentrację gmin depopulacyjnych w strukturze wewnętrznej podregionu. W konsekwencji obszar ten cechuje się największymi wyzwaniem demograficznymi w podregionie konińskim kształtującymi wielkość i strukturę podaży pracy. W tym samym czasie utrzymywała się wyraźnie obserwowana prawidłowość przyrostu liczby ludności w gminach otaczających miasta podregionu, która stanowi bezpośredni skutek nasilającej się suburbanizacji. Najbardziej jest to widoczne w przypadku trzech

największych miast: Konina, Gniezna oraz w przypadku Turku. Należy jednak zwrócić uwagę, że jest ona również widoczna w sąsiedztwie Koła, i w mniejszym stopniu Słupcy. Można zakładać, że ta sama zależność występuje wokół Wrześni, ale nie jest widoczna w analizowanym rozkładzie przestrzennym, ze względu na brak wydzielenia w podziale terytorialnym gminy miejskiej Września (ryc. 5.3).

Ryc. 5.3. Liczba ludności w gminach podregionu konińskiego w latach 1995-2019

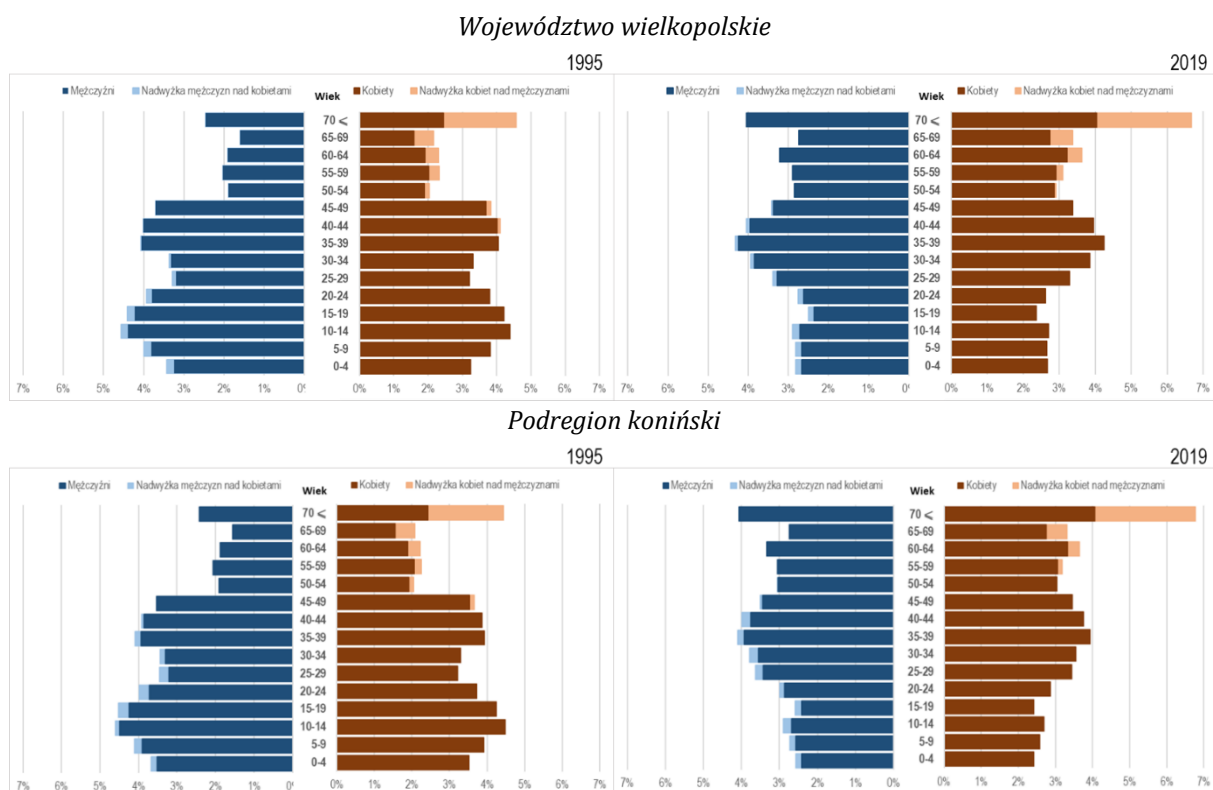
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL.

Wskazane zmiany stanu liczby ludności potwierdzają poważne wyzwania demograficzne lokalnego rynku pracy podregionu konińskiego. Koncentrują się one przede wszystkim w czterech powiatach: mieście Konin, powiecie kolskim i powiecie tureckim, oraz północnej części powiatu konińskiego, które pokrywają się z występowaniem złóż węgla brunatnego i koncentracją bazującego na eksploatacji i wykorzystaniu jego złóż przemysłu paliwowo-energetycznego.

Analiza struktury wieku i płci ludności podregionu konińskiego z jednej strony potwierdza trendy regionalne, a z drugiej strony pokazuje specyfikę procesów demograficznych obserwowanych w podregionie konińskim. Piramida struktury wieku i płci ludności w województwie wielkopolskim i podregionie konińskim wykazuje duże podobieństwa co do kierunku obserwowanych zmian (ryc. 5.4).

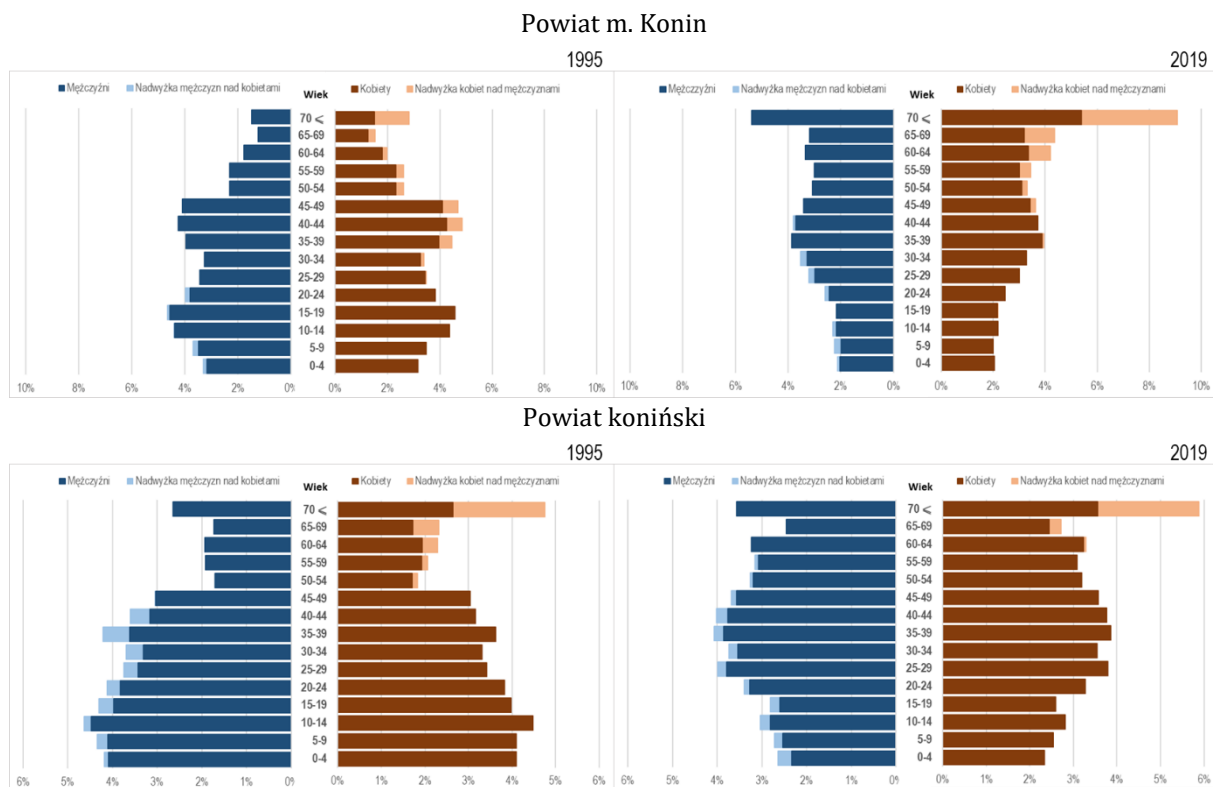
W badanym okresie 15. lat (1995 – 2019) wyraźnemu zmniejszeniu uległy udziały najmłodszych grup wiekowych, a udział osób w najstarszych kohortach wieku uległ zwiększeniu. Wydłużeniu uległa średnia długość życia zarówno kobiet jak i mężczyzn, co potwierdzają zmiany w wielkości nadwyżek płci w poszczególnych przedziałach wieku. Skala obserwowanych zmian w większym stopniu dotyka podregion koniński sytuując go w relatywnie gorszej sytuacji demograficznej w stosunku do obserwowanej w województwie.

Ryc. 5.4. Struktura ludności według płci i wieku w województwie wielkopolskim i podregionie konińskim w 1995 i 2019 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL.

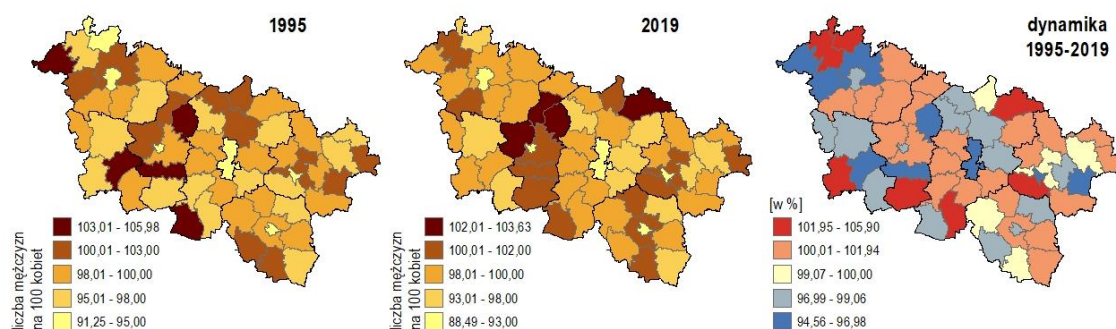
Ryc. 5.5. Struktura ludności według płci i wieku w mieście Konin i powiecie konińskim w 1995 i 2019 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL.

Najbardziej niepokojące zmiany obserwuje się ponownie we wschodniej części podregionu, głównie w mieście Koninie i w powiecie konińskim (ryc. 5.5). W przypadku tych dwóch jednostek najwyraźniej zaznacza się ubytek młodszych roczników oraz wyraźny przyrost udziału najstarszych grup wiekowych, co stanowi poważane wyzwanie dla równoważenia stanu rynku pracy. Piramida wieku i płci ludności powiatu konińskiego zmienia się w rozpatrywanym okresie 15 lat z wykazującej cechy typu progresywnego z zaznaczającym się udziałem najstarszej kohorty wiekowej do typu regresywnego z jeszcze bardziej zwiększonym udziałem osób w najstarszej grupie wiekowej. W przypadku powiatu miasta Konina w analizowanym okresie piramida wieku i płci ludności niezmiennie odpowiada typowi regresywnemu z wyraźną tendencją do wzrostu udziału osób w najstarszych kohortach wieku. Sytuację utrudnia jeszcze obserwowany w dużej liczbie gmin podregionu konińskiego znaczny udział mężczyzn w strukturze ludności według płci. Wartości wskaźnika maskulinizacji ulegają zwiększeniu w badanym okresie 1995-2019. Pod tym względem trudno jednak wskazać w podregionie konińskim typowe dla monofunkcyjnych rynków pracy odstępstwa od tendencji obserwowanych w całym podregionie konińskim (ryc. 5.6).

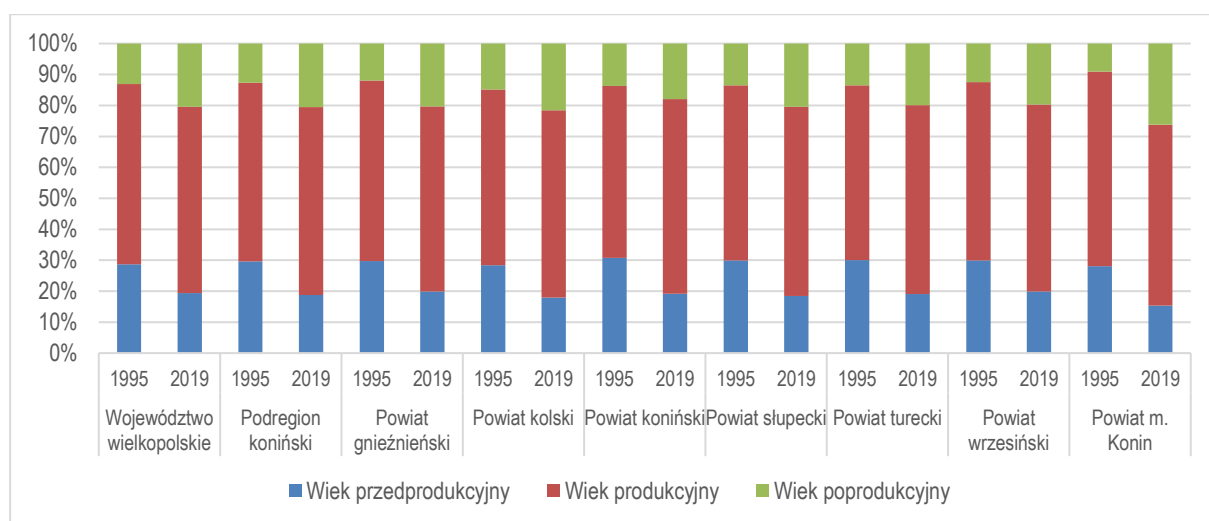
Ryc. 5.6 Wskaźnik maskulinizacji w gminach podregionu konińskiego w latach 1995-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS-BDL.

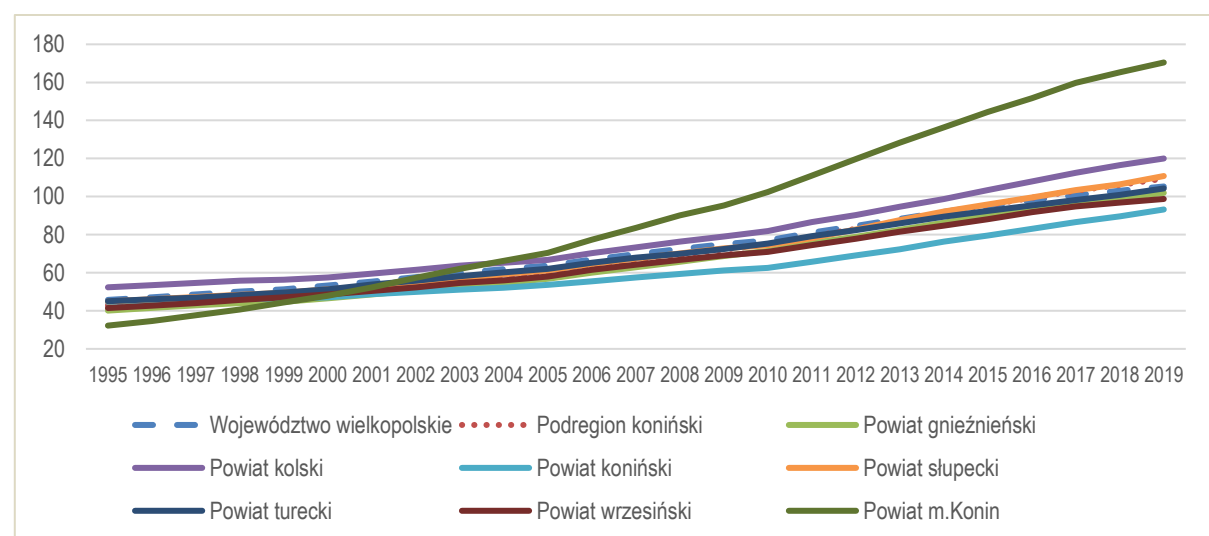
Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w całym analizowanym okresie 1995-2019 wykazuje w podregionie konińskim wysoki poziom stabilności. Dotyczy to zarówno sytuacji podregionu konińskiego na tle regionu, jak również obserwowanych zmian w układzie powiatów z uwzględnieniem trzech (przedprodukcyjny, produkcyjny, poprodukcyjny) oraz pięciu (przedprodukcyjny, produkcyjny mobilny, produkcyjny niemobilny, poprodukcyjny) grup wiekowych (tab. 5.2, ryc. 5.7). Jedyne odstępstwo od tej reguły stanowi powiat miasto Konin, który charakteryzuje się największym w podregionie ubytkiem udziału osób w wieku przedprodukcyjnym oraz największym na tym obszarze przyrostem udziału ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym oraz w wieku poprodukcyjnym. Zidentyfikowane tendencje skutkują wyraźnym wzrostem wartości wskaźnika obciążenia demograficznego, który w przypadku powiatu miasta Konin od 2008 roku charakteryzuje się znacznie wyższą trajektorią zmian w stosunku do pozostałych powiatów podregionu konińskiego (ryc. 5.8).

Ryc. 5.7. Ludność według ekonomicznych grup wieku w województwie wielkopolskim w latach 1995-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS-BDL.

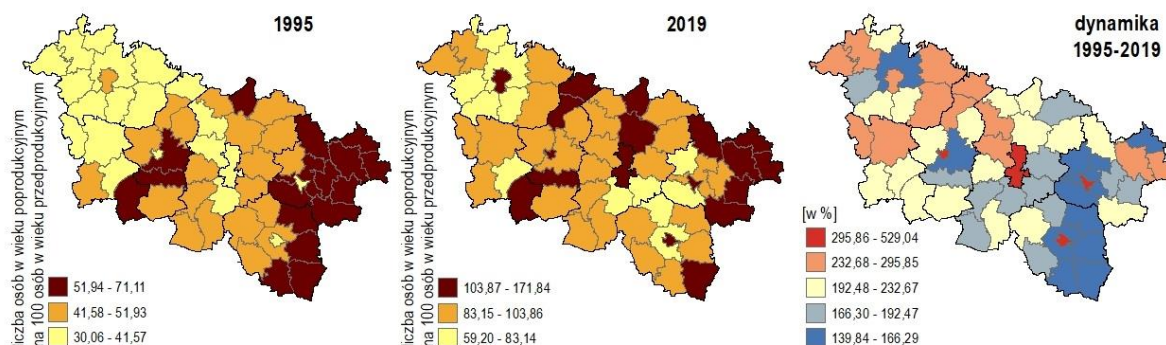
Ryc. 5.8. Wskaźnik obciążenia demograficznego w powiatach podregionu konińskiego w latach 1995-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS-BDL.

Zróznicowanie wartości wskaźnika obciążenia demograficznego w układzie gmin podregionu konińskiego potwierdza nasilanie się negatywnych uwarunkowań demograficznych kształtujących podaż pracy na lokalnym rynku pracy tego obszaru. We wszystkich gminach obserwuje się wzrost wartości wskaźnika obciążenia demograficznego. Jego wartość jest największa w miastach głównych oraz w gminach położonych na wschodnich krańcach podregionu w powiatach tureckim, kolskim i konińskim.

Ryc. 5.9. Wskaźnik obciążenia demograficznego w gminach podregionu konińskiego w latach 1995-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS-BDL.

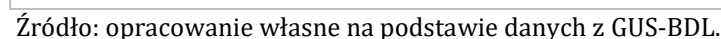
Co prawda dynamika zmian wartości wskaźnika obciążenia demograficznego jest relatywnie najniższa we wschodnich gminach podregionu, ale nie można tego faktu oceniać pozytywnie. Stanowi on bardziej skutek występowania w tych jednostkach wyższych wartości tego wskaźnika już na początku okresu analizy (1995), co pozwala stwierdzić, że gminy wschodniej części podregionu przez cały analizowany okres należały do najbardziej niezrównoważonych pod względem struktury wiekowej mieszkańców, co stanowiło i stanowi bardzo poważne wyzwanie dla kształtowania podaży pracy na ich obszarze.

Tab. 5.2. Ludność według ekonomicznych grup wieku w latach 1995-2019

		Województwo wielkopolskie	Podregion koniński	Powiat gnieźnieński	Powiat kolski	Powiat koniński	Powiat słupecki	Powiat turecki	Powiat wrzesiński	Powiat m. Konin
Udział osób w wieku przepracowywalnym	1995	28,65	29,61	29,75	28,38	30,77	29,94	30,05	29,93	28,09
	1996	28,05	28,99	29,05	27,85	30,37	29,35	29,55	29,18	27,17
	1997	27,37	28,36	28,31	27,26	30,03	28,70	29,05	28,46	26,24
	1998	26,67	27,69	27,59	26,58	29,49	28,07	28,45	27,76	25,38
	1999	26,23	27,42	27,29	26,64	29,37	27,95	28,25	27,34	24,54
	2000	25,43	26,67	26,40	26,12	28,78	27,10	27,47	26,53	23,62
	2001	24,56	25,79	25,52	25,33	27,98	26,25	26,51	25,57	22,64
	2002	23,67	24,90	24,55	24,47	27,18	25,38	25,67	24,71	21,61
	2003	22,88	24,06	23,67	23,70	26,44	24,47	24,77	23,81	20,74
	2004	22,19	23,36	22,94	23,12	25,72	23,71	24,04	23,09	20,05
	2005	21,61	22,70	22,26	22,47	25,03	22,95	23,36	22,45	19,55
	2006	21,10	22,13	21,70	21,93	24,45	22,35	22,72	21,85	18,96
	2007	20,67	21,62	21,26	21,41	23,91	21,73	22,20	21,39	18,49
	2008	20,32	21,19	20,95	20,92	23,40	21,23	21,77	20,98	17,98
	2009	20,02	20,76	20,59	20,56	22,77	20,75	21,26	20,67	17,70
	2010	19,86	20,40	20,33	20,07	22,32	20,49	20,72	20,51	17,28
	2011	19,61	20,05	20,11	19,72	21,75	20,17	20,34	20,29	16,88
	2012	19,45	19,72	20,01	19,46	21,17	19,74	19,93	20,08	16,50
	2013	19,31	19,45	19,88	19,12	20,74	19,38	19,69	19,92	16,21
	2014	19,21	19,22	19,82	18,86	20,24	19,09	19,47	19,88	15,96
	2015	19,15	19,02	19,70	18,54	19,95	18,88	19,29	19,75	15,74
Udział osób w wieku produkcyjnym	1995	58,25	57,69	58,32	56,76	55,51	56,61	56,41	57,66	62,86
	1996	58,76	58,21	58,89	57,27	55,90	57,13	56,85	58,36	63,42
	1997	59,34	58,75	59,57	57,86	56,27	57,75	57,32	59,01	63,88
	1998	59,97	59,33	60,24	58,57	56,82	58,33	57,80	59,56	64,31
	1999	60,30	59,43	60,49	58,33	57,03	58,21	57,75	59,80	64,58
	2000	61,03	60,10	61,31	58,87	57,66	59,00	58,43	60,57	65,04
	2001	61,85	60,86	62,07	59,61	58,41	59,89	59,25	61,53	65,50
	2002	62,68	61,65	62,97	60,49	59,25	60,72	59,99	62,36	66,00
	2003	63,44	62,41	63,80	61,21	60,04	61,58	60,82	63,19	66,41
	2004	64,10	63,07	64,53	61,82	60,85	62,26	61,50	63,96	66,66
	2005	64,62	63,63	65,10	62,52	61,56	63,00	62,13	64,53	66,66
	2006	64,77	63,81	65,28	62,66	61,97	63,23	62,47	64,69	66,35
	2007	64,90	63,99	65,36	62,91	62,36	63,63	62,70	64,88	66,07
	2008	64,96	64,11	65,28	63,09	62,72	63,89	62,98	65,02	65,82
	2009	64,97	64,25	65,26	63,20	63,31	64,13	63,33	65,04	65,42
	2010	64,86	64,34	65,14	63,51	63,72	64,26	63,69	64,95	65,03
	2011	64,49	64,09	64,68	63,20	63,95	64,06	63,56	64,58	64,40
	2012	64,09	63,89	64,20	62,95	64,19	63,94	63,64	64,28	63,75
	2013	63,64	63,58	63,70	62,78	64,27	63,66	63,41	63,84	62,99
	2014	63,13	63,20	63,09	62,53	64,30	63,32	63,12	63,26	62,27
	2015	62,60	62,83	62,50	62,29	64,19	63,03	62,87	62,85	61,52
Udział osób w wieku poprodukcyjnym	1995	13,10	12,70	11,93	14,85	13,72	13,45	13,54	12,41	9,05
	1996	13,19	12,80	12,06	14,88	13,73	13,52	13,60	12,47	9,41
	1997	13,28	12,89	12,12	14,88	13,70	13,55	13,63	12,53	9,88
	1998	13,36	12,98	12,16	14,85	13,69	13,60	13,74	12,68	10,31
	1999	13,47	13,14	12,22	15,02	13,60	13,84	14,00	12,86	10,87
	2000	13,54	13,23	12,29	15,01	13,56	13,90	14,10	12,90	11,33
	2001	13,59	13,35	12,41	15,06	13,62	13,85	14,24	12,91	11,86
	2002	13,64	13,45	12,48	15,04	13,57	13,91	14,33	12,93	12,39
	2003	13,69	13,53	12,53	15,09	13,52	13,95	14,40	13,00	12,85
	2004	13,71	13,57	12,53	15,06	13,42	14,04	14,45	12,95	13,28
	2005	13,77	13,67	12,65	15,02	13,41	14,05	14,51	13,02	13,79
	2006	14,13	14,06	13,02	15,41	13,58	14,42	14,81	13,46	14,68
	2007	14,43	14,39	13,38	15,68	13,73	14,64	15,09	13,73	15,44
	2008	14,72	14,70	13,77	15,98	13,87	14,88	15,24	13,99	16,20
	2009	15,01	14,99	14,15	16,24	13,92	15,12	15,42	14,29	16,88
	2010	15,28	15,26	14,53	16,42	13,96	15,25	15,59	14,54	17,69
	2011	15,89	15,86	15,21	17,08	14,30	15,77	16,09	15,13	18,72
	2012	16,46	16,39	15,79	17,59	14,64	16,33	16,43	15,64	19,76
	2013	17,05	16,97	16,42	18,10	14,99	16,97	16,90	16,24	20,80
	2014	17,66	17,58	17,09	18,60	15,46	17,59	17,42	16,86	21,77
	2015	18,24	18,16	17,80	19,17	15,86	18,09	17,83	17,40	22,74
	2016	18,83	18,77	18,51	19,75	16,34	18,58	18,27	18,07	23,71
	2017	19,42	19,41	19,16	20,41	16,89	19,22	18,81	18,69	24,64
	2018	19,93	19,95	19,72	20,94	17,36	19,71	19,32	19,23	25,46
	2019	20,44	20,54	20,30	21,58	17,89	20,40	19,94	19,65	26,21

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS-BDL.

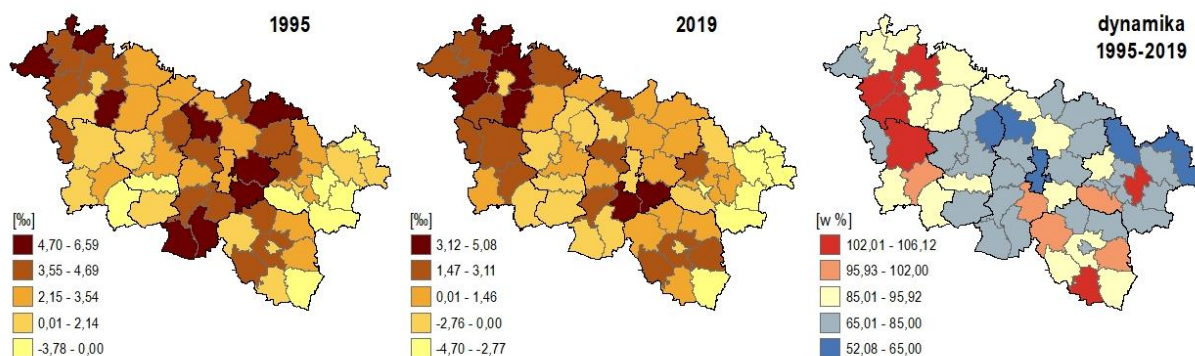
Ryc. 5.10. Współczynnik przyrostu naturalnego w powiatach podregionu konińskiego w latach 1995-2019

54 | S t r o n a

1995-2019, co potwierdza kumulację na tym obszarze negatywnych uwarunkowań demograficznych wpływających na wielkość i strukturę podaży pracy. W przypadku migracji zmiany obserwowane w badanym okresie 1995-2019 są bardziej zróżnicowane niż w przypadku przyrostu naturalnego.

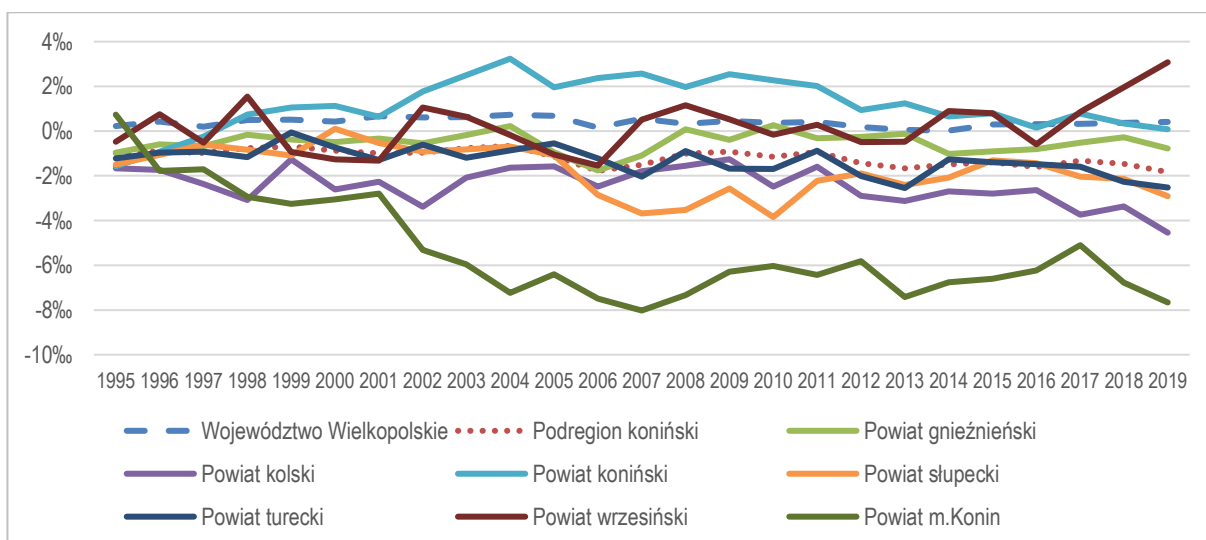
Ryc. 5.11. Współczynnik przyrostu naturalnego w gminach podregionu konińskiego w latach 1995-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS-BDL.

Podregion koniński w przeciwieństwie do województwa wielkopolskiego w całym rozpatrywanym okresie charakteryzuje się ujemnym, ale niskim saldem migracji, którego wartość zamyka się w przedziale od -2,0‰ do -0,5‰ (ryc. 5.12). Większość powiatów podregionu notuje ujemne wartości współczynnika salda migracji. Najniższe charakteryzują powiat m. Konin stanowiąc kolejny dowód skrajnie trudnych uwarunkowań demograficznych funkcjonowania tego ośrodka subregionalnego Wielkopolski.

Ryc. 5.12. Współczynnik salda migracji w powiatach podregionu konińskiego w latach 1995-2019

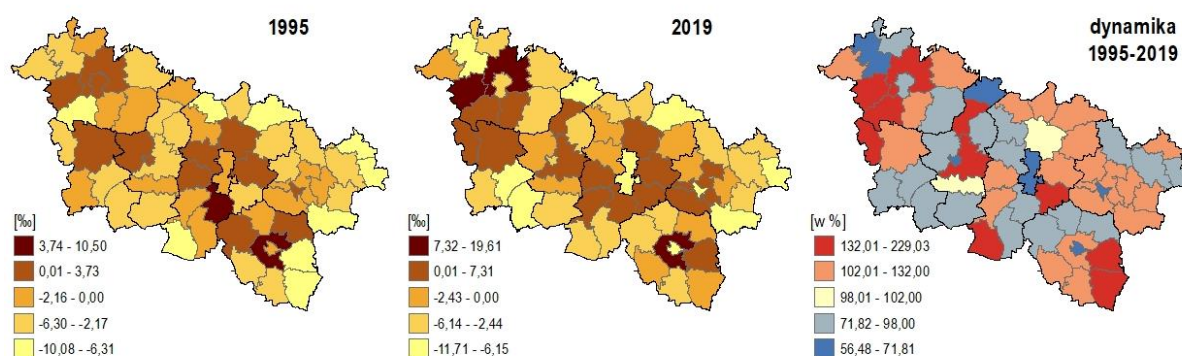

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS-BDL.

Wartość ujemne, powyżej trendu dla podregionu wykazują też powiaty kolski, turecki i słupecki. Zdecydowanie lepsza sytuacja występuje w powiecie konińskim, w przypadku, którego jednak należy pamiętać, że dodatnie saldo migracji jest konsekwencją

zachodzącego na dużą skalę procesu suburbanizacji. Pozytywne tendencje obserwuje się również w przypadku powiatu wrzesińskiego, który od 2016 roku charakteryzuje się wyraźnym trendem wzrostu wartości dodatniego salda migracji, co może stanowić konsekwencję lokalizacji na jego obszarze nowej inwestycji koncernu Volkswagen. Rozkład przestrzenny wartości współczynnika salda migracji w układzie gmin podregionu konińskiego ponownie podkreśla szczególnie trudne uwarunkowania demograficzne funkcjonowania rynku pracy występujące we wschodniej części tego obszaru (ryc. 5.13).

Ryc. 5.13. Współczynnik salda migracji w gminach podregionu konińskiego w latach 1995-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS-BDL.

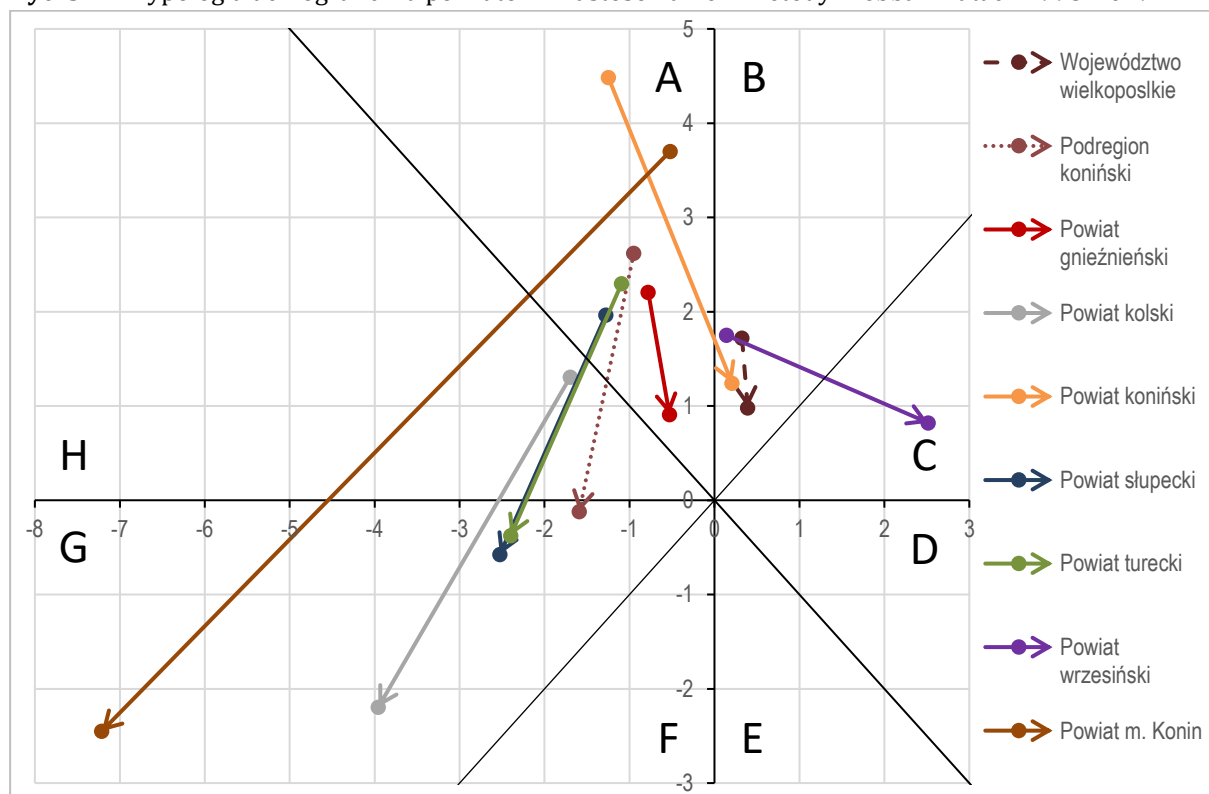
Większość gmin powiatu kolskiego, tureckiego oraz północnej części powiatu konińskiego charakteryzuje się ujemnym saldem migracji w obu obserwacjach: 1995 i 2019. Dodatkowo część z nich wykazuje wzrost ujemnych wartości tego wskaźnika, co oznacza pogłębianie się tych niekorzystnych tendencji.

Podsumowując i syntetyzując przedstawione powyżej uwarunkowania demograficzne kształtowania się podaży pracy na rynku pracy podregionu konińskiego przeprowadzono typologię demograficzną powiatów i gmin podregionu konińskiego uwzględniając zmiany jakie zaszły w tych jednostkach w latach 1995-2019. W tym celu zastosowano metodę typologii demograficznej Webba, która uwzględniając relacje przyrostu naturalnego oraz salda migracji wyróżnia 8 typów jednostek oznaczonych literami od A do H. Pierwsze cztery typy A – D, charakteryzują jednostki aktywne demograficznie, czyli rozwojowe; natomiast typy E – H oznaczają jednostki nieaktywne demograficznie, w których ubywa ludności. Szczegółowe zależności można określić w następujący sposób:

- Typ A – dodatni przyrost naturalny przewyższa ujemne saldo migracji,
- Typ B – dodatni przyrost naturalny jest wyższy od dodatniego salda migracji,
- Typ C – dodatni przyrost naturalny jest niższy od dodatniego salda migracji,
- Typ D – dodatnie saldo migracji z nadwyżką rekompensuje ujemny przyrost naturalny,
- Typ E – ujemny przyrost naturalny nie jest rekompensowany przez dodatnie saldo migracji,

- Typ F – ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie mniejszym (w wartości bezwzględnej) saldem migracji,
- Typ G – ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie większym (w wartości bezwzględnej) saldem migracji,
- Typ H – ujemne saldo migracji nie jest rekompensowane przez dodatni przyrost naturalny.

Ryc. 5.14. Typologia demograficzna powiatów z zastosowaniem metody Webba w latach 1995-2019

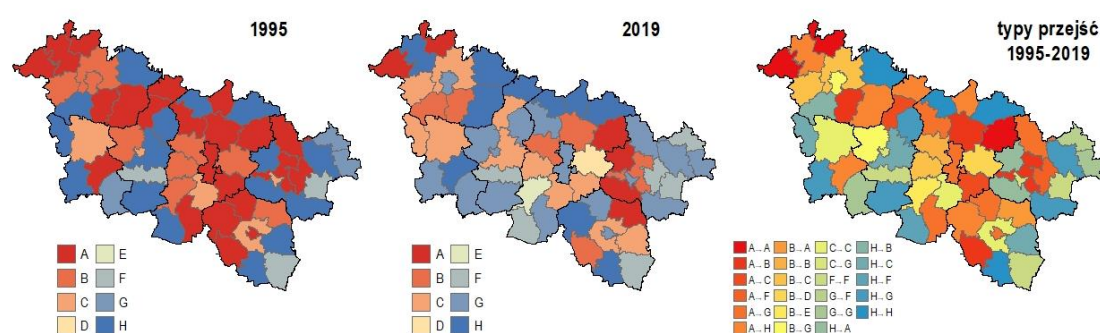

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS-BDL.

Podregion koniński w latach 1995-2019 zmienił typ demograficzny z typu A oznaczającego dodatni przyrost naturalny przewyższający ujemne saldo migracji na typ G odpowiadający ujemnemu przyrostowi naturalnemu, który (w wartości bezwzględnej) nie jest większy niż wartość salda migracji. Tym samym podregion zmienił swoją pozycję w typologii demograficznej Webba z typu progresywnego do typu regresywnego. Co ważne, w tym samym okresie województwo wielkopolskie utrzymało swoją przynależność do typu demograficznego B, który oznacza utrzymywanie się dodatniego przyrostu naturalnego na poziomie wyższym od dodatniego salda migracji (ryc. 5.14). Negatywna sytuacja demograficzna podregionu konińskiego wynika z faktu, że większość powiatów w badanym okresie zmieniła swoją przynależność z grupy typów aktywnych demograficznie i rozwojowych do grupy typów nieaktywnych demograficznie i nierozwojowych. Warto jednak podkreślić, że w przypadku podregionu konińskiego żaden powiat nie został zaliczony do typów nieaktywności demograficznej E i F tracących mieszkańców. Niestety w przypadku aż trzech powiatów podregionu konińskiego w analizowanym okresie doszło do zasadniczej negatywnej zmiany typu

demograficznego, i tak: powiat słupecki i powiat miasto Konin oraz powiat turecki przeszły z typu A oznaczającego dodatni przyrost naturalny przewyższający ujemne saldo migracji do typu G oznaczającego ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie większym (w wartości bezwzględnej) saldem migracji. Powiat kolski nieznacznie poprawił swoją negatywną sytuację demograficzną przechodząc z typu H odpowiadającego ujemnemu saldu migracji, które nie jest rekompensowane przez dodatni przyrost naturalny do typu G, który oznacza ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie większym (w wartości bezwzględnej) saldem migracji. Relatywnie najlepsza sytuacja demograficzna występuje w powiatach odpowiadających obszarom otaczającym trzy główne miasta podregionu: Gniezno, Konin i Września.

Ryc. 5.15. Typologia demograficzna gmin z zastosowaniem metody Webba w latach 1995-2019

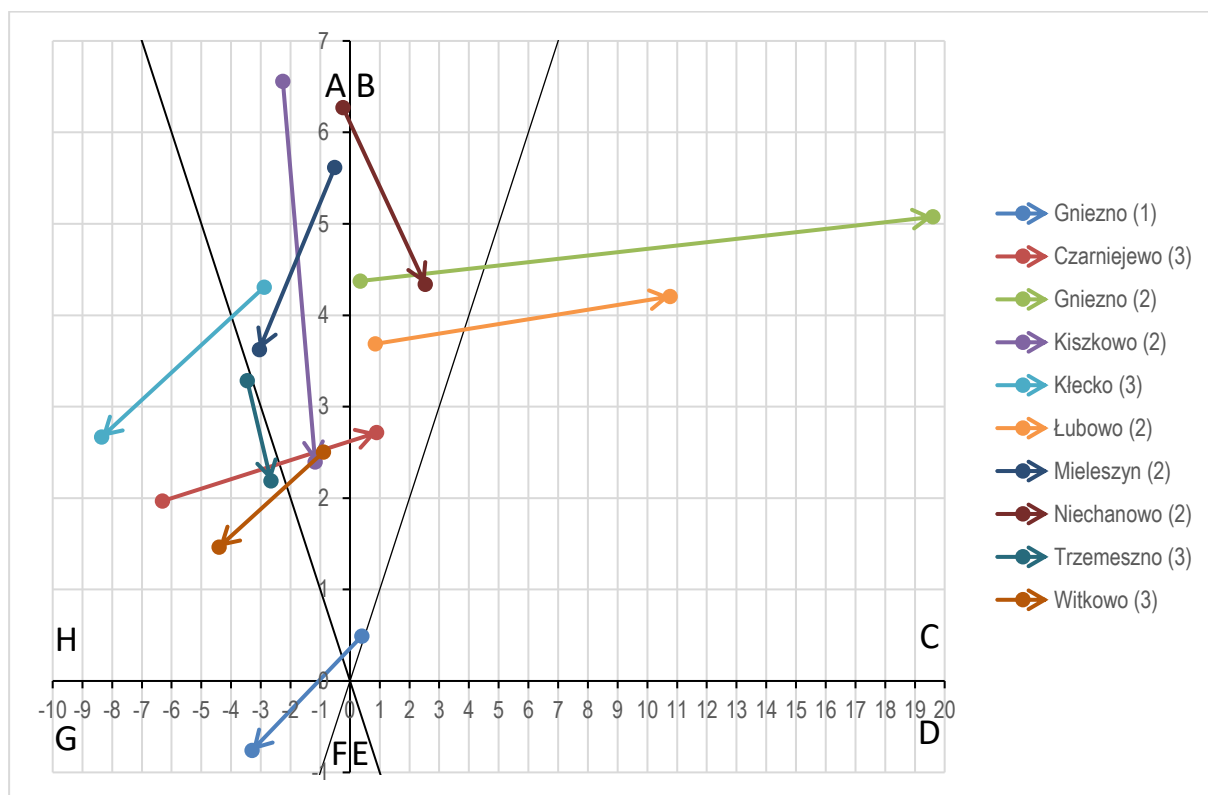

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS-BDL.

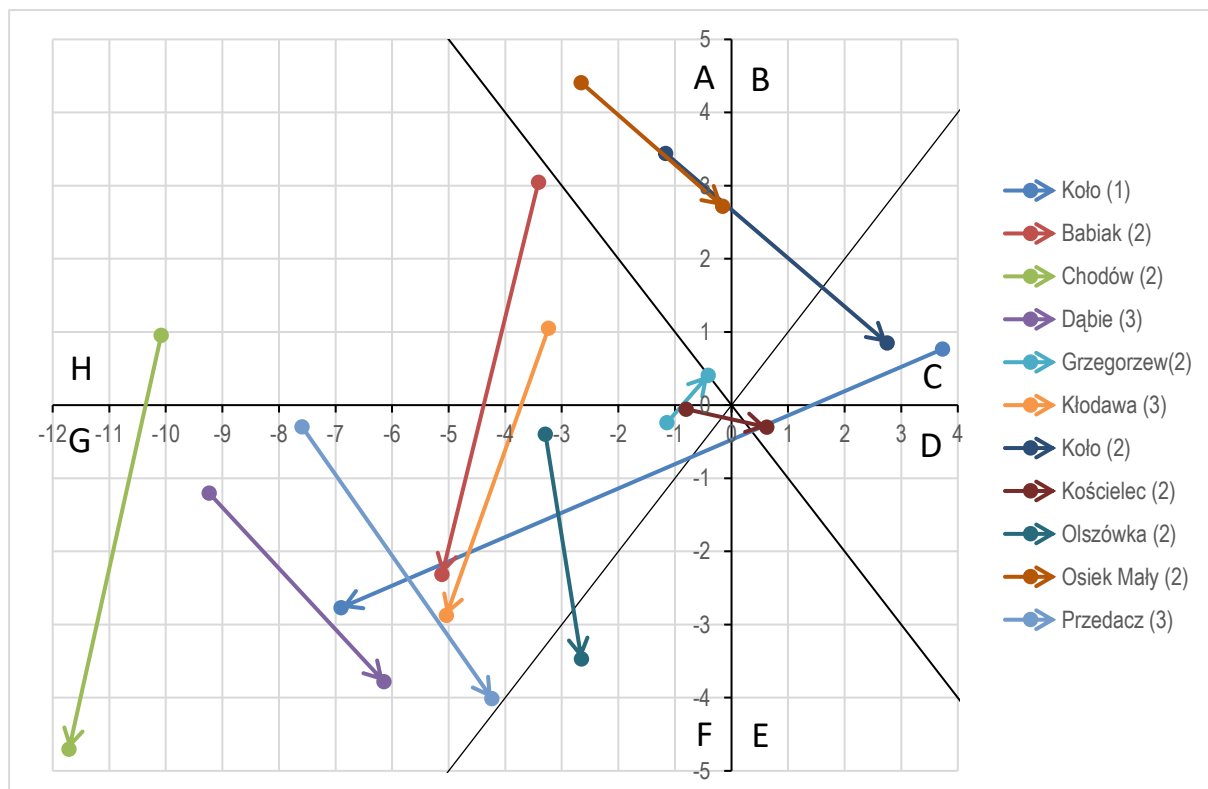
Zarówno powiat gnieźnieński, powiat koniński jak i powiat wrzesiński w całym okresie analizy utrzymały swoją przynależność do typów A, B i C typologii demograficznej Webba, co stanowi kolejne potwierdzenie pozytywnych demograficznie konsekwencji występujących na tych obszarach suburbanizacji, którą trudno jednak traktować za proces obiektywnie korzystny ze względu na jej wysokie koszty ekonomiczne i społeczne. Typologia demograficzna gmin potwierdza pogarszającą się sytuację demograficzną podregionu konińskiego, która w przypadku gmin wschodniej i północnej części tego obszaru prowadzi wręcz do wykształcenia się zwartego obszaru jednostek zaliczanych do typu nieaktywnych demograficznie i tracących mieszkańców (ryc. 5.15). W przypadku gmin powiatów: kolskiego, konińskiego, miasta Konin i tureckiego oraz słupeckiego większość gmin w badanym okresie zanotowała regres w klasyfikacji typologicznej Webba. W przypadku gmin powiatów gnieźnieńskiego i wrzesińskiego sytuacja jest bardziej zrównoważona, a liczba gmin poprawiających i pogarszających swoją sytuację demograficzną bardziej wyrównana. Warto podkreślić, że gminy wykazujące największą koncentrację pracowników w branży paliwowo – energetycznej notują zasadnicze pogorszenie swojej sytuacji demograficznej - np. gmina Kleczew w powiecie konińskim w rozpatrywanym okresie zmieniła typ demograficzny z A odpowiadający dodatniej wartości przyrost naturalny przewyższającej ujemne saldo migracji na G oznaczający ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie większym (w wartości bezwzględnej) saldem migracji.

Ryc. 5.15. Typologia demograficzna gmin podregionu konińskiego z zastosowaniem metody Webba w latach 1995-2019

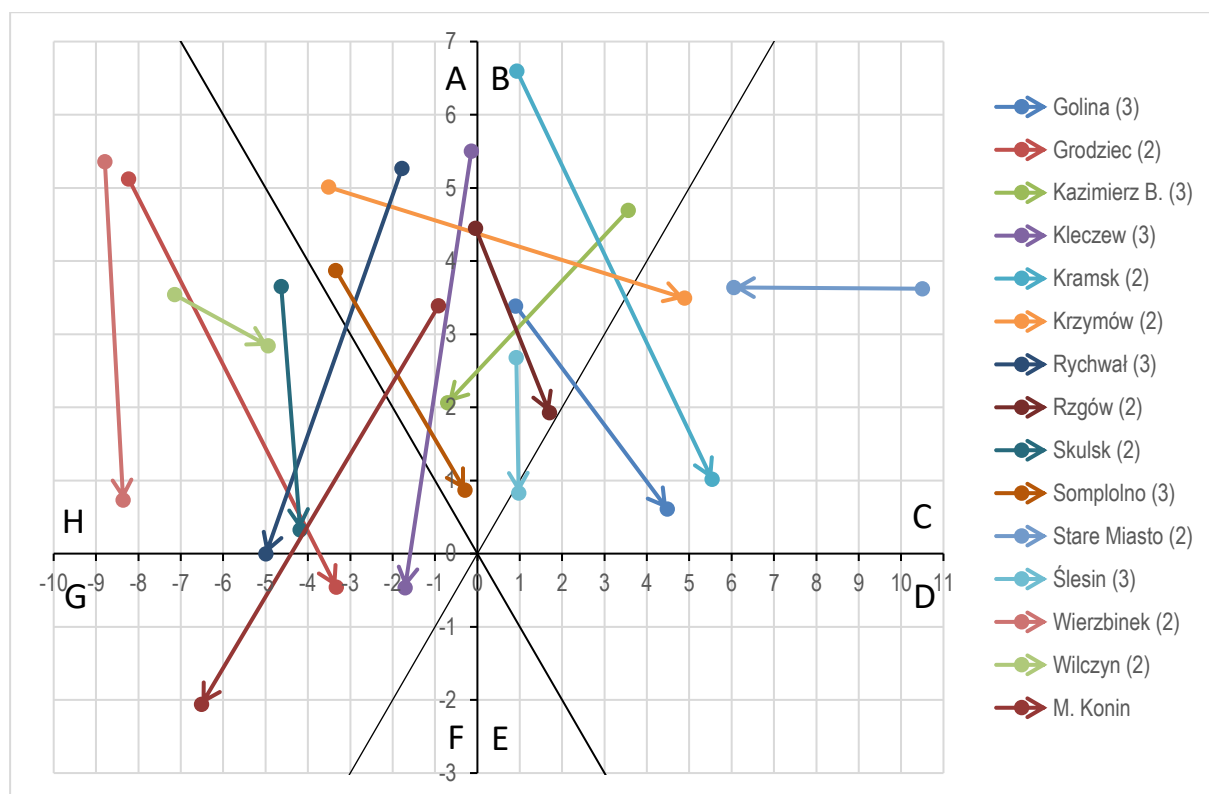
Powiat gnieźnieński

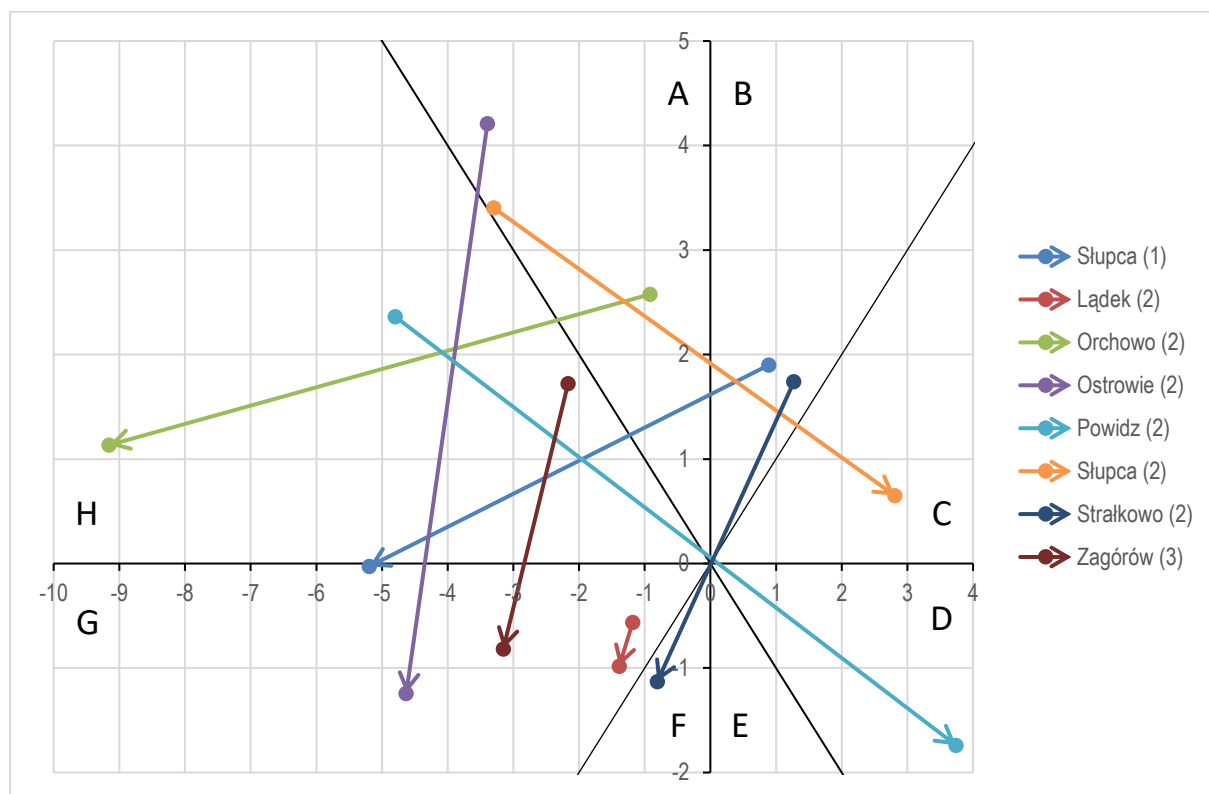
Powiat kolski

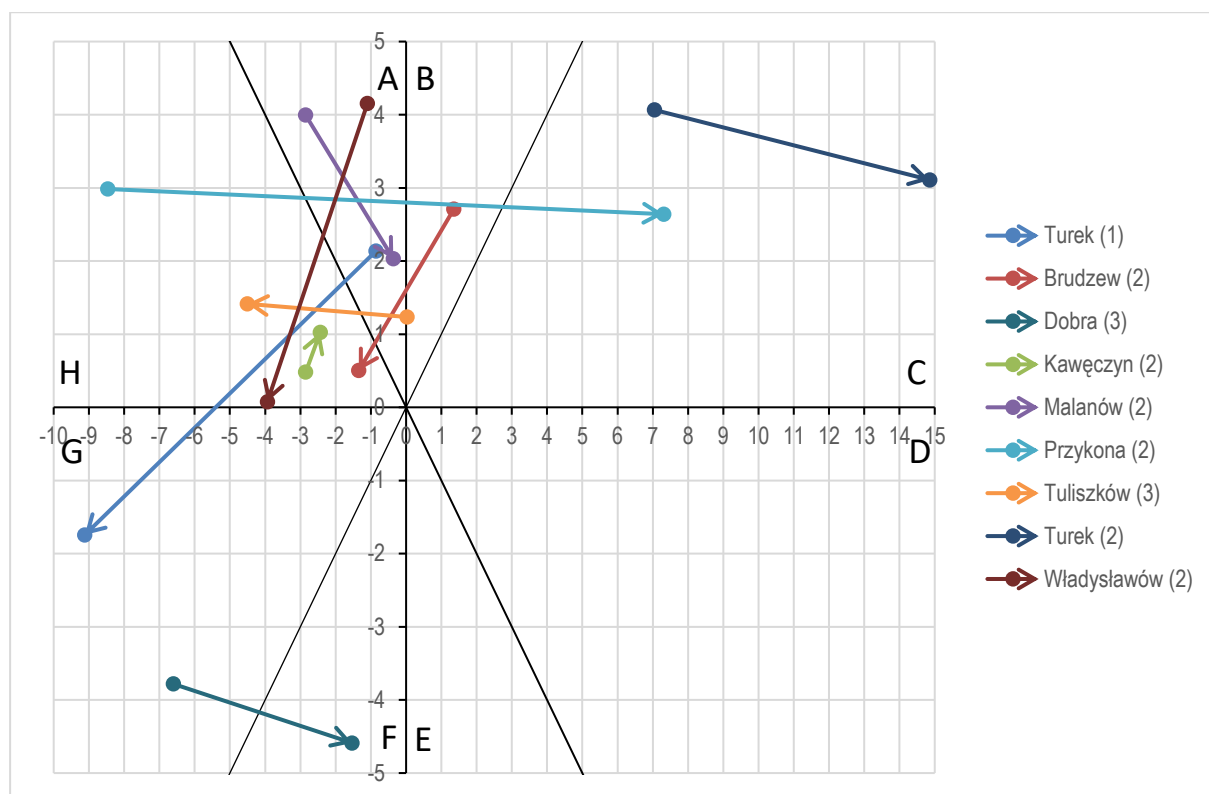
Powiat koniński i miasto Konin

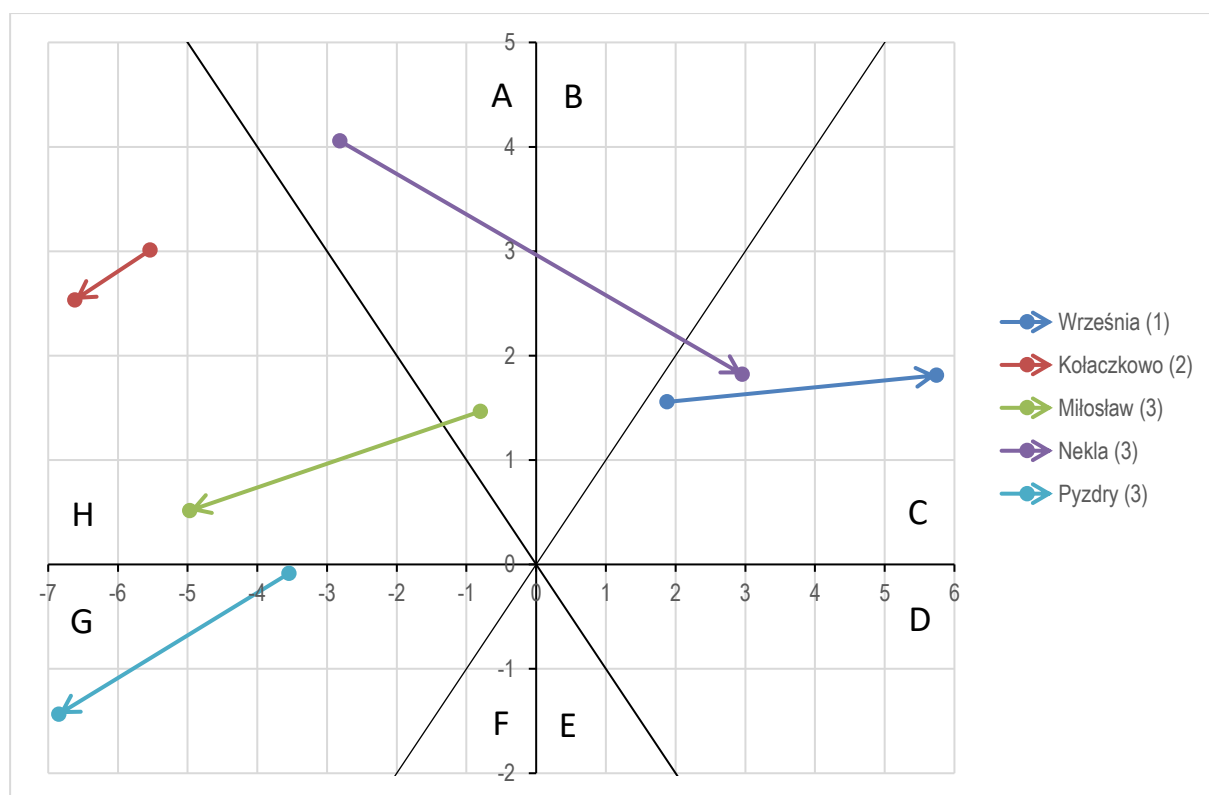
Powiat słupecki

Powiat turecki

Powiat wrzesiński

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS-BDL.

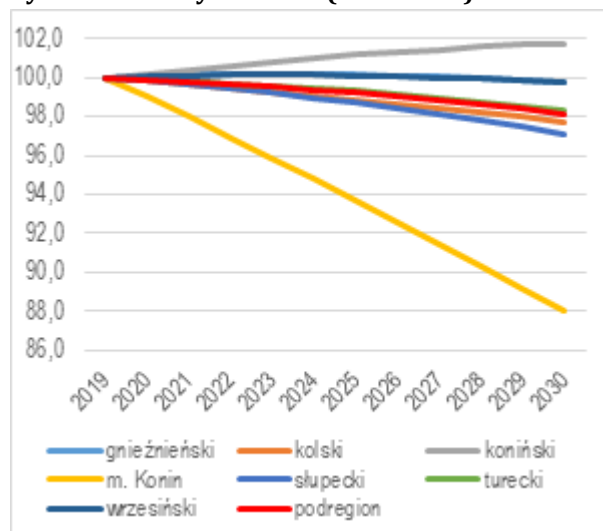
Uzupełnieniem powyższej analizy jest prognoza demograficzna powiatów z podregionu konińskiego. Analiza ta bazuje na Prognozie ludności gmin na lata 2017-2030 (2017) wykonanej przez GUS, a która została opracowana w oparciu o długoterminowe założenia Prognozy ludności Polski na lata 2014-2050 oraz Prognozy dla powiatów i miast na prawie powiatu na lata 2014-2050. Trzeba jednak mieć na uwadze fakt, że ze względu na zbyt odległy horyzont czasowy prognoz do 2050 r. wraz z dynamiczną sytuacją demograficzną (ale też społeczno-gospodarczą w kraju i na świecie) ostatnich dwóch dekad, tak dalece wybiegające w przyszłość aproksymację są obarczone dużą niepewnością. Stąd też w niniejszej analizie posłużono się prognozą z krótszym horyzontem czasowym (do 2030 r.).

Według prognoz, podregion koniński w 2030 r. będzie zamieszkiwało 643 tys. osób., co oznacza, że w najbliższej dekadzie podregion będzie cechował się stałym spadkiem liczby ludności. W 2030 r. będzie to o nieco ponad 2% mniej ludności niż w 2019 r. Jednakże w tym zakresie sytuacja powiatów podregionu konińskiego jest mocno zróżnicowana. Jedynym powiatem, w którym prognozowany jest wzrost liczby ludności jest powiat koniński (wzrost o 1,7%). Prawdopodobnie można wiązać to z postępującym procesem suburbanizacji strefy podmiejskiej Konina, a więc względnie stałym dodatnim saldem migracji oraz z dodatnim przyrostem naturalnym z uwagi na napływ ludności w wieku rozrodczym (ryc. 5.16). Korzystną sytuację demograficzną, z uwagi na dużą stabilność liczby ludności, prognozuje się dla powiatów gnieźnieńskiego i wrzesińskiego. Liczba ludności tych powiatów ulegnie niewielkiemu obniżeniu, gdyż współczynnik przyrostu naturalnego będzie malał, i w 2030 r. może być ujemny na poziomie -1‰, to jednak z uwagi na bliskość Poznania i procesy o charakterze dezurbanizacji (urbanizacji obszarów w dalszych strefach aglomeracji) powiaty te nie zostaną zbyt mocno dotknięte ujemnym saldem migracji. Niestety pozostałe powiaty podregionu konińskiego będzie cechował znacznie większy ubytek ludności. Liczba ludności powiatu tureckiego zmaleje o blisko 2%, słupeckiego o 3% a kolskiego aż o 4%. Jednakże największy ubytek ludności prognozowany jest dla Konina, którego liczba ludności zmniejszy się z 73 tys. do 64 tys., co oznacza ubytek rzędu 12%. Powodem tej sytuacji raczej nie będą zmiany w zakresie ruchu wędrownego ludności, gdyż te prognozowane są na względnie stałym i zbliżonym do obecnie obserwowanego poziomie. Natomiast wyraźnie obniżą się wartości współczynnika przyrostu naturalnego. Tym samym w przypadku podregionu konińskiego i większości powiatów nastąpi zmiana w reprezentowanym typie demograficznym wyznaczonym metodą Webba. I tak podregion koniński zmieni typ G na F, czyli ubytek liczby ludności będzie powodowany w większym stopniu ujemnym przyrostem naturalnym niż ujemnym saldem migracji (ryc. 5.17). Taki sam kierunek zmian w typologii demograficznej prognozowany jest w powiecie słupeckim i Koninie. Dla powiatów kolskiego i tureckiego prognozowana jest stabilna pozycja w typie G (ubytek liczby ludności powodowany będzie w większym stopniu ujemnym saldem migracji niż ujemnym przyrostem naturalnym), jednakże oba powiaty wyraźnie zbliżają się do typu F. Powiat koniński wg prognoz zmieni typ B na C, a więc przyrost liczby ludności będzie wynikać w większej mierze z dodatniego salda migracji niż z dodatniego przyrostu naturalnego. Z kolei powiaty gnieźnieński

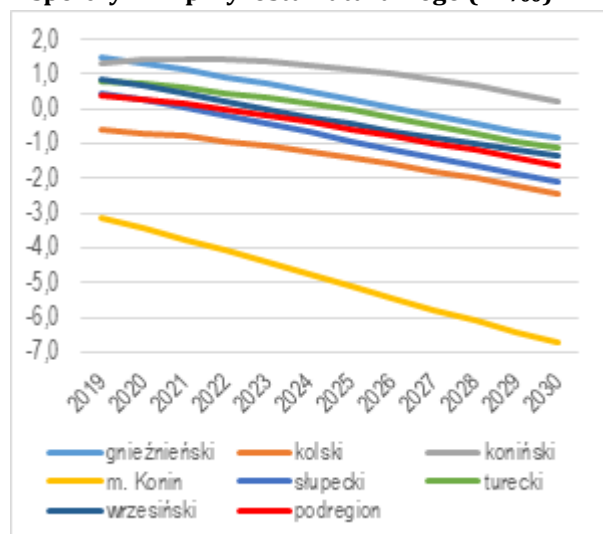
i wrzesiński odnotowujące nieznaczny ubytek ludności zmieniają typy rozwojowe – odpowiednio A i C, na typy regresyjne – odpowiednio F i E.

Ryc. 5.16. Prognoza demograficzna ruchu naturalnego i ruchu wędrownego ludności powiatów podregionu konińskiego dla lat 2019-2030

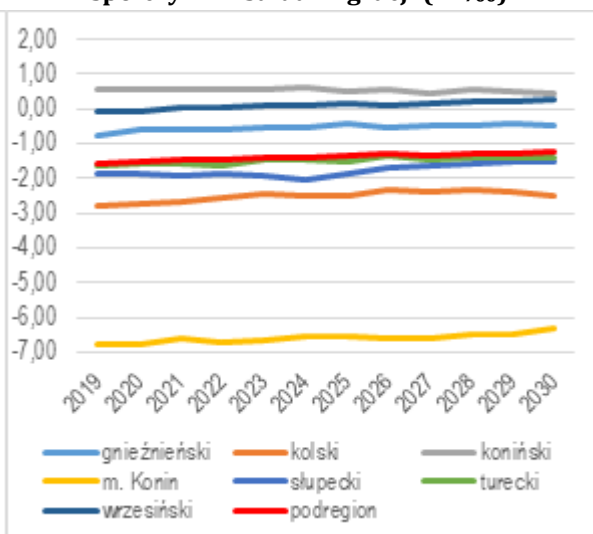
dynamika liczby ludności (2019=100)

współczynnik przyrostu naturalnego (w ‰)

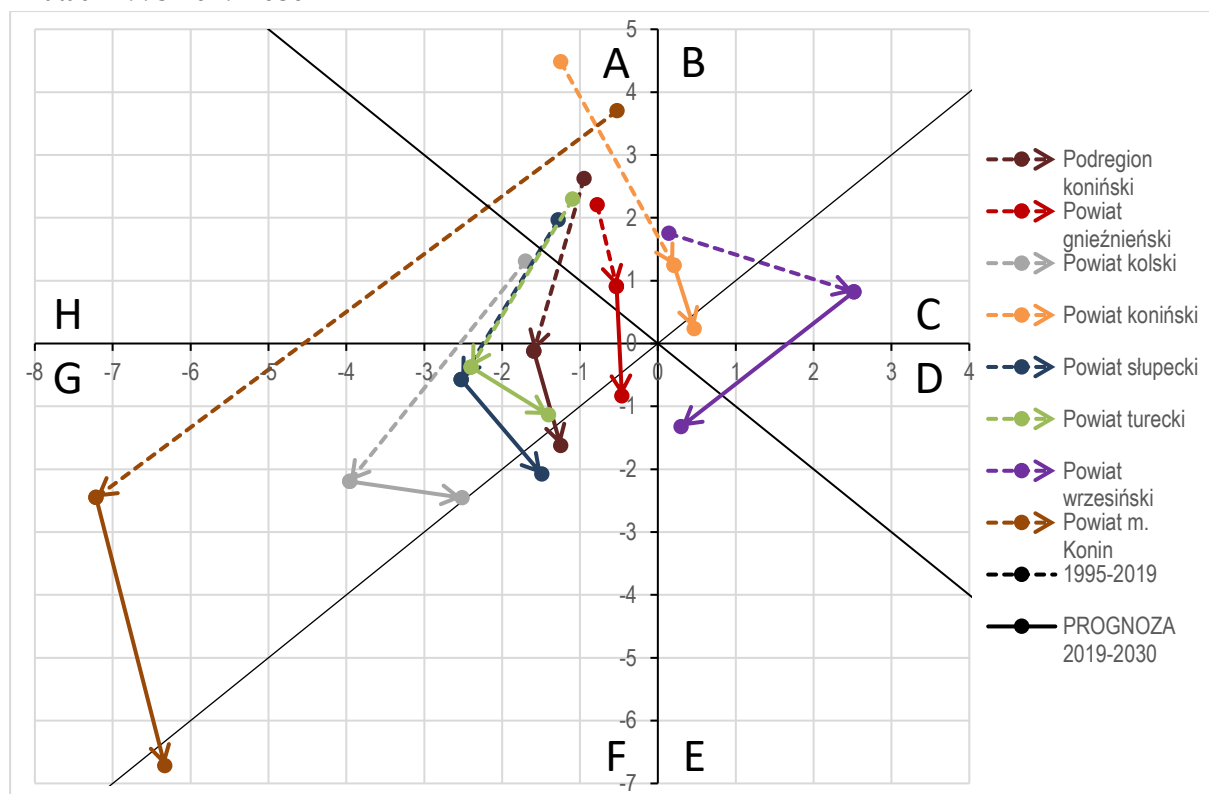

współczynnik salda migracji (w ‰)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030 (2017).

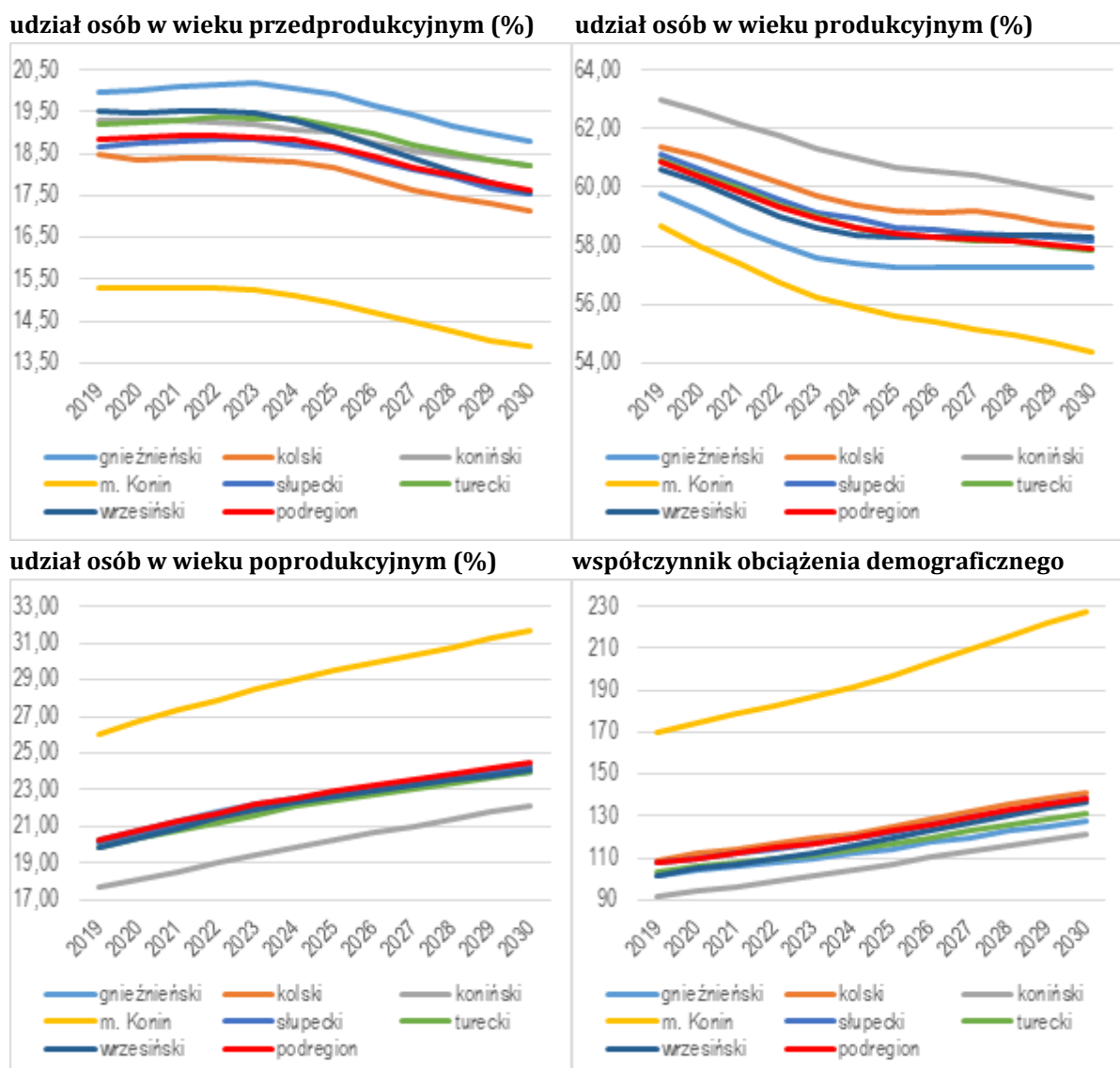
Ryc. 5.17. Typologia demograficzna powiatów podregionu konińskiego z zastosowaniem metody Webba w latach 1995-2019-2030

Źródło: opracowanie własne na podstawie Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030 (2017).

W przypadku zmian w zakresie udziału ekonomicznych grup wieku ludności podregionu konińskiego i powiatów tego podregionu prognozowany jest spadek udziału osób w wieku przedprodukcyjnym oraz produkcyjnym i znaczny wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w podregionie konińskim zmniejszy z 19 do 17,5%, co oznacza spadek o 6% (ryc. 5.18). Podobna sytuacja prognozowana jest we wszystkich powiatach z wyjątkiem powiatu wrzesińskiego (spadek o 10%) i Konina (spadek o 9%). W podregionie konińskim prognozowany jest także pięcioprocentowy spadek udziału osób w wieku produkcyjnym. Podobny, na poziomie 4-5% spadek udziału osób w wieku produkcyjnym prognozowany jest niemal we wszystkich powiatach z wyjątkiem Konina, gdzie udział ten zmaleje nieco ponad 7%. Największe zmiany prognozowane są w zakresie udziału osób w wieku poprodukcyjnym. W podregionie konińskim jak i we wszystkich powiatach podregionu prognozowany wzrost udziału tej ekonomicznej grupy ludności szacuje się na poziomie 18-21%. Sytuacja ta oznacza znaczny wzrost obciążenia demograficznego. Dla podregionu konińskiego prognozowany jest wzrost wartości wskaźnika obciążenia demograficznego z 107 do 139, co oznacza wzrost o blisko 30%. Relatywnie najwyższy wzrost analizowanego miernika prognozowany jest w powiatach wrzesińskim, konińskim, kolskim i Koninie (ponad 30%). Jednak należy podkreślić, że w przypadku Konina prognozy przewidują wzrost z 170 do aż 228. Sytuacja ta wskazuje na znaczne pogorszenie sytuacji demograficznej Konina i może implikować w przyszłości dość duże problemy społeczno-gospodarcze miasta.

Ryc. 5.18. Prognoza demograficzna ekonomicznych grup wieku ludności powiatów podregionu konińskiego dla lat 2019-2030

Źródło: opracowanie własne na podstawie Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030 (2017).

Wyniki przeprowadzonej analizy pozwalają stwierdzić, że podaż pracy na lokalnym rynku pracy podregionu konińskiego determinowana jest przez niekorzystne tendencje zmian stanu i struktury mieszkańców tego obszaru. Szczególne nasilenie negatywnych uwarunkowań demograficznych występuje we wschodniej części podregionu w powiatach: miasto Konin, tureckim, kolskim, słupeckim oraz w gminach północnej części powiatu konińskiego. Dodatkowo niestety sytuacja demograficzna podregionu konińskiego i jego powiatów nie jawi się zbyt optymistycznie w świetle prognoz demograficznych GUS. Prognozowana jest postępująca depopulacja badanego obszaru spowodowana znacznym spadkiem przyrostu naturalnego, która dotknie znaczną część podregionu z wyjątkiem powiatu konińskiego objętego procesami suburbanizacji strefy podmiejskiej Konina. We wszystkich powiatach prognozowany jest intensywny proces starzenia się ludności i spadek udziału osób w wieku produkcyjnym,

co z pewnością nie wpłynie na poprawę podaży pracy na lokalnym rynku pracy. Zdecydowanie najgorsza sytuacja dotyczy gmin wykazujących największe uzależnienie od działalności branży paliwowo-energetycznej. Zidentyfikowany stan stanowi dodatkowe i szczególne wyzwanie w warunkach trwającego procesu głębokiej restrukturyzacji gospodarki wynikającej z planowanego zakończenia eksploatacji węgla brunatnego oraz jego wykorzystania w przemyśle energetycznym.

6. Popyt pracy na lokalnym rynku pracy podregionu konińskiego

Popyt na pracę na lokalnym rynku pracy podregionu konińskiego determinowany jest liczbą i strukturą miejsc pracy. Popyt na pracę określa się jako zapotrzebowanie na pracę zarówno pod względem ilościowym jak i jakościowym. Określa się go zwykle poprzez ogólną liczbę stanowisk pracy, zarówno obsadzonych przez pracowników jak i wolnych, w poszczególnych jednostkach organizacyjnych gospodarki, zlokalizowanych w granicach lokalnego rynku pracy. Wśród czynników kształtujących popyt na pracę w pierwszej kolejności wymienić należy zadania produkcyjne poszczególnych przedsiębiorstw, które są bezpośrednio uzależnione od możliwości sprzedaży wytwarzanych przez przedsiębiorstwo dóbr i usług. Wielkość popytu na pracę uzależniona jest również od poziomu technicznego maszyn i urządzeń wykorzystywanych przez przedsiębiorstwa w procesie produkcji. Analiza popytu na pracę sprowadza się do identyfikacji jego wielkości, struktury społeczno-zawodowej oraz elastyczności miejsc pracy. Badanie popytu na pracę wymaga określenia liczby i struktury podmiotów gospodarczych tworzących ten popyt (Churski, 1999).

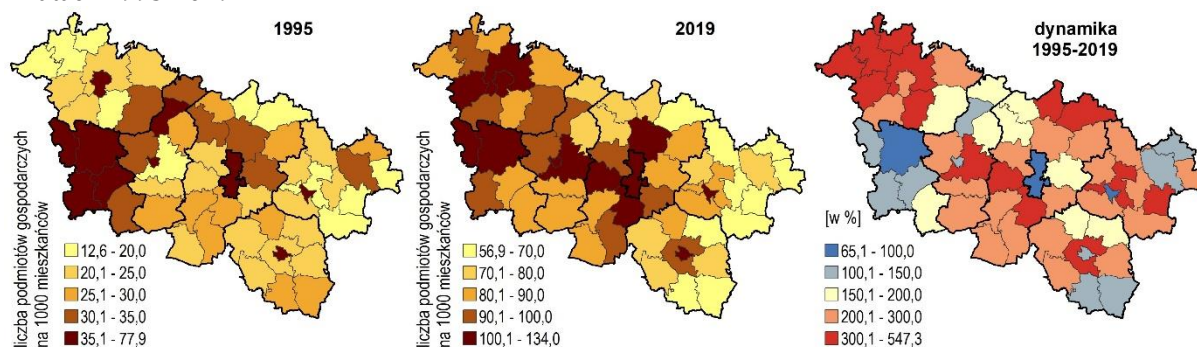
Analiza popytu na pracę w charakterystyce stanu i zmian lokalnego rynku pracy podregionu konińskiego opiera się na danych dotyczących liczby i struktury podmiotów gospodarczych oraz wielkości zatrudnienia mierzonej liczbą pracujących, traktowanego jako wskaźnik liczby miejsc pracy. Przeprowadzona charakterystyka obejmuje następujące elementy:

- stan i zmiany liczby podmiotów gospodarczych z uwzględnieniem ich struktury,
- stan i zmiany liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą,
- stan i zmiany liczby i struktury pracujących,
- poziom dywersyfikacji struktury gospodarczej
- poziom dywersyfikacji bazy ekonomicznej
- otoczenie biznesu i wskaźniki nowoczesności i innowacyjności lokalnego rynku pracy.

Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON w podregionie konińskim w latach 1995-2019 charakteryzowała się stałym wzrostem. W 2019 r. w podregionie funkcjonowało 65877 podmiotów gospodarczych, co w stosunku do 1995 r., kiedy było ich 25772, oznacza wzrost o 156%. W tym samym czasie dynamika przyrostu podmiotów gospodarczych w woj. wielkopolskim i Polsce była znacznie niższa i wynosiła odpowiednio 117% i 113%. Dynamika przyrostu podmiotów gospodarczych w powiatach podregionu konińskiego jest bardzo zróżnicowana. Najwyższą dynamiką w tym zakresie cechują się powiaty koniński (+295%) i gnieźnieński (+253%), z kolei niższą dynamiką cechowały się powiaty słupecki (+170%), turecki (+156%) i kolski (+130%), a najniższą wrzesiński (+94%) i miasto Konin (+57%). Spośród gmin podregionu konińskiego najwyższą dynamiką przyrostu podmiotów

gospodarczych w latach 1995-2019 cechowały się przede wszystkim gminy wiejskie w powiecie gnieźnieńskim (np. Gniezno +828%, Kiszkowo +558%, Niechanowo +484%, Łubowo +456%). Relatywnie najmniejszy przyrost liczby podmiotów gospodarczych obserwowano w gminach miejskich i miejsko-wiejskich np.: Turek (+90%), Kłodawa (+89%), Słupca (+86%), Września (+81%), Koło (+70%) oraz Konin (+57%). Niemniej jednak należy pamiętać, że są to tylko zmiany w zakresie bezwzględnych wielkości liczby podmiotów gospodarczych. Stąd też dużymi przyrostami cechują się głównie te gminy, w których funkcjonowało relatywnie mało podmiotów gospodarczych, a najmniejsze przyrosty występowały w gminach miejskich, które i tak charakteryzowały się relatywnie wysoką liczbą podmiotów. Rzeczywisty obraz zmian w tym zakresie oddają wartości wskaźnika liczby podmiotów gospodarczych odniesiony do liczby ludności. W 2019 r. w podregionie konińskim liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wynosiła 100, a woj. wielkopolskim – 128. W porównaniu z 1995 r., kiedy w podregionie konińskim wartość tego wskaźnika wynosiła 39, a w woj. wielkopolskim 62, oznacza wzrost odpowiednio o 154% i 106%. W 2019 r. wśród powiatów podregionu konińskiego najwyższymi wartościami tego wskaźnika (powyżej średniej dla podregionu, ale znacznie poniżej dla regionu) cechowały się powiaty wrzesiński, miasto Konin i gnieźnieński (odpowiednio 116, 114 i 112) oraz słupecki (100). Z kolei najniższymi – powiaty koniński, turecki i kolski (odpowiednio 92, 87 i 82). Warto podkreślić, że wyjątkowo pozytywną dynamiką (w stosunku do 1995 r.) w tym zakresie cechowały się powiaty gnieźnieński i koniński – wzrost wartości miernika odpowiednio o 240% i 259%. Sytuacja powiatów jest odzwierciedleniem sytuacji obserwowanej w gminach. Relatywnie najniższa liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców występowała w gminach wschodniej części podregionu – zwłaszcza położonych w powiatach kolskim i tureckim oraz w północnej części powiatów konińskiego i słupeckiego (ryc. 6.1 i 6.2). W większości gmin badanego obszaru dynamika wartości wskaźnika liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w latach 1995-2019 przekraczała 150%. Niższą dynamiką cechowały się jedynie gminy powiatu wrzesińskiego oraz pojedyncze gminy z powiatów kolskiego (miasto Koło, Kłodawa, Przedecz), tureckiego (miasto Turek, Kawęczyn i Dobra) i słupeckiego (miasto Słupca i Powidz).

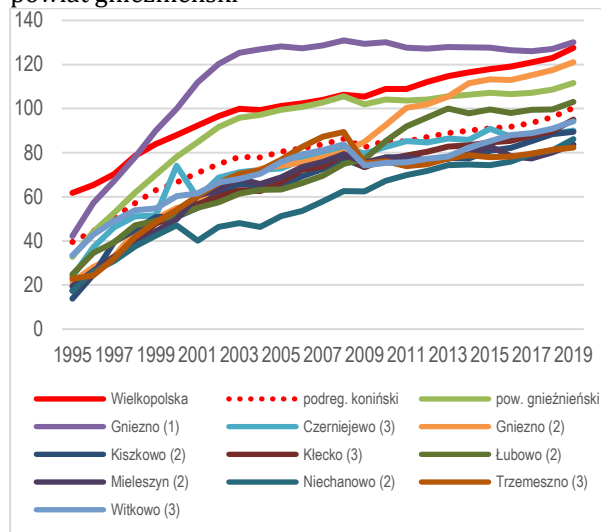
Ryc. 6.1. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w gminach podregionu konińskiego w latach 1995-2019

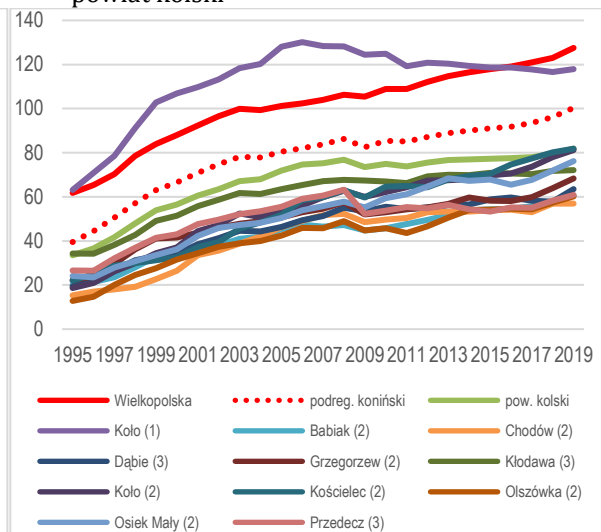
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-BDL, GUS-REGON.

Ryc. 6.2. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w gminach podregionu konińskiego

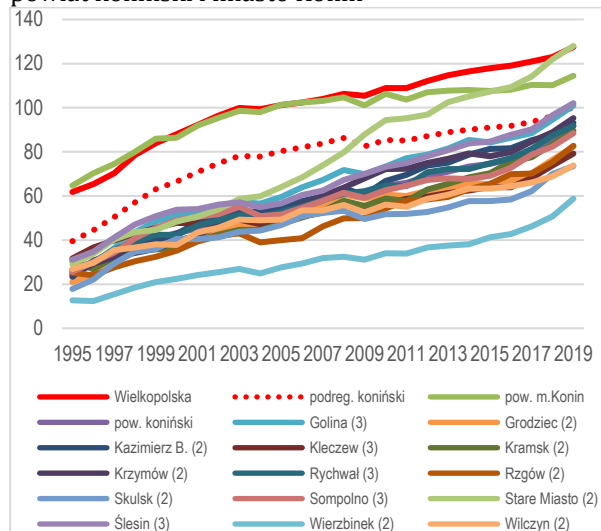
powiat gnieźnieński

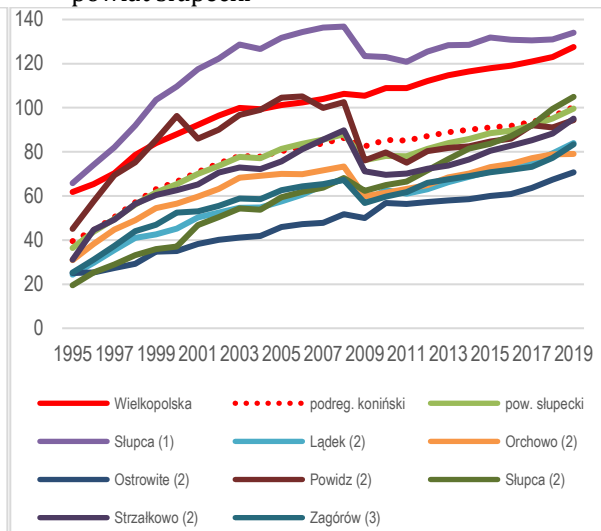
powiat kolski

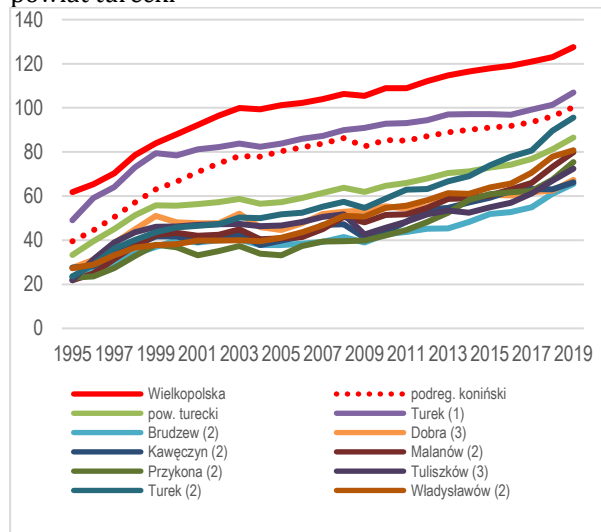
powiat koniński i miasto Konin

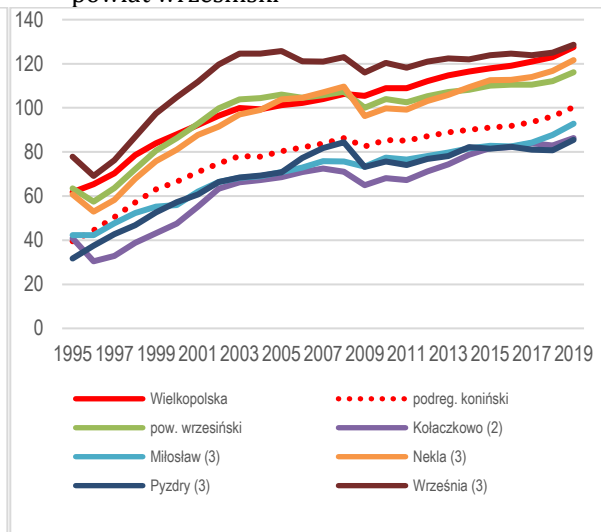
powiat słupecki

powiat turecki

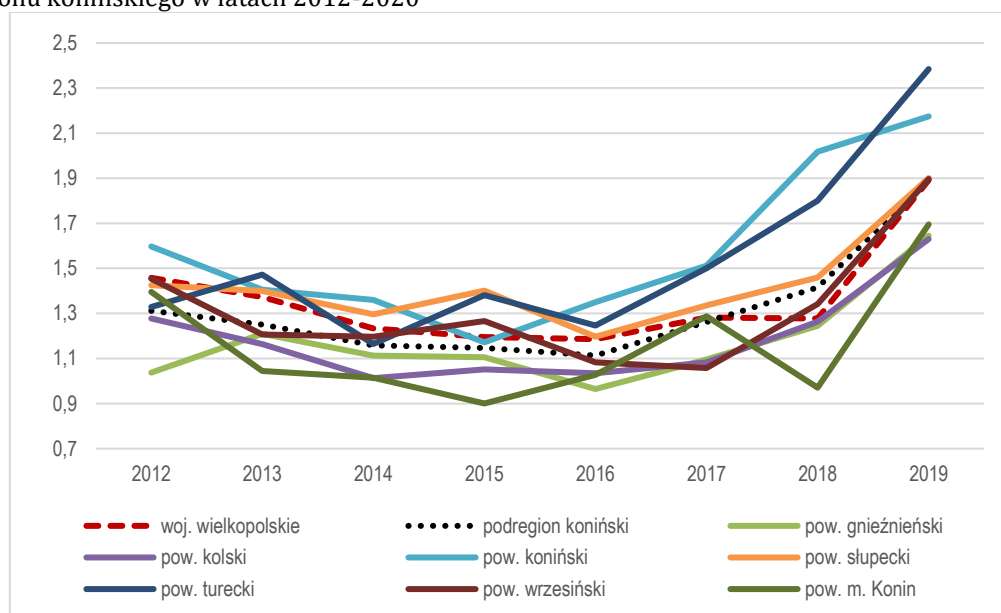
powiat wrzesiński

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-BDL.

W latach 2012-2019 stosunek liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych do wyrejestrowanych w podregionie konińskim wzrósł z 1,3 do 1,9, co jest zbliżone do średnich wartości dla regionu. Sytuacja ta oznacza, że znacznie szybciej rośnie liczba nowych podmiotów gospodarczych niż przebiega proces likwidacji istniejących, co może świadczyć, że istniejące przedsiębiorstwa dłużej utrzymują się na rynku. Co ważne wyraźny wzrost wartości analizowanego wskaźnika nastąpił głównie od 2017 r., co można wiązać z korzystniejszą koniunkturą gospodarczą (ryc. 6.3). Wśród powiatów podregionu konińskiego wyraźnie korzystniejszym stosunkiem liczby podmiotów nowych do likwidowanych cechują się powiaty koniński i turecki, w których wartości omawianego wskaźnika rzędu 2,2 i 2,4, są wiele wyższe niż średnia podregionu i Wielkopolski.

Ryc. 6.3. Stosunek podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych do wyrejestrowanych w powiatach podregionu konińskiego w latach 2012-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-BDL.

Z kolei relatywnie najgorsza sytuacja występuje w powiatach kolskim i mieście Konin, gdzie stosunek tych przedsiębiorstw jest znacznie niższy (ok. 1,6-1,7). W układzie gmin podregionu konińskiego najwięcej nowych przedsiębiorstw w stosunku do likwidowanych powstaje w gminach powiatów kolskiego, konińskiego, słupeckiego i tureckiego, co może świadczyć w pewnym sensie o rosnącym poziomie przedsiębiorczości obszarów silnie zdominowanych przez sektor górniczo-energetyczny, który znajduje się w schyłkowym cyklu życia (tab. 6.1).

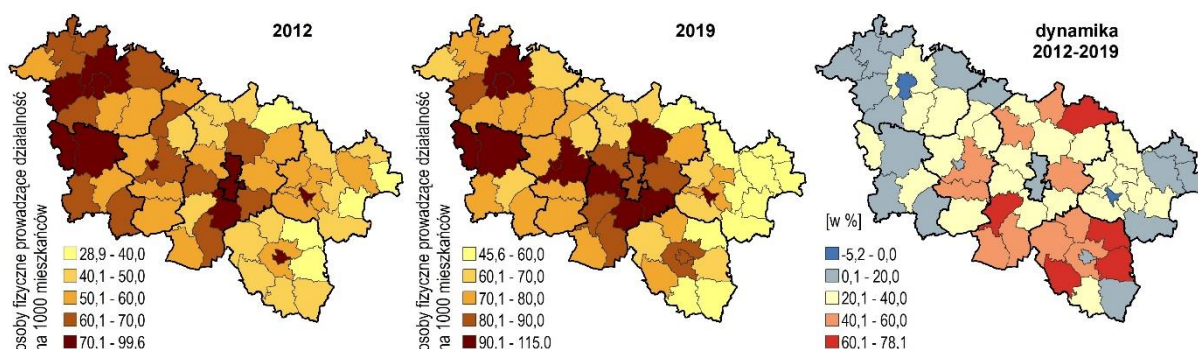
Tab. 6.1. Stosunek podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych do wyrejestrowanych w gminach podregionu konińskiego w latach 2012-2020

jednostka	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
woj. wielkopolskie	1,46	1,37	1,23	1,20	1,19	1,28	1,28	1,89	1,95
podregion koniński	1,31	1,25	1,16	1,15	1,11	1,26	1,42	1,89	1,87
pow. gnieźnieński	1,04	1,21	1,11	1,11	0,96	1,10	1,24	1,65	1,71
Gniezno (1)	0,97	1,09	0,99	0,98	0,89	0,98	1,12	1,57	1,61
Czerniejewo (3)	1,00	1,20	0,94	1,43	0,85	0,98	1,39	1,54	1,78
Gniezno (2)	1,24	1,56	1,61	1,28	1,08	1,30	1,53	1,68	2,15
Kiszkowo (2)	0,85	1,19	1,06	1,54	1,29	1,65	2,11	1,55	1,04
Kłecko (3)	1,29	1,37	1,19	1,27	0,98	1,46	1,38	1,95	1,38
Łubowo (2)	1,23	1,38	1,02	1,43	0,95	1,15	1,14	2,07	2,30
Mieleszyn (2)	0,82	1,00	1,30	1,62	0,49	1,08	1,50	2,70	4,50
Niechanowo (2)	1,07	1,67	0,91	0,89	1,20	1,67	1,24	2,38	1,61
Trzemeszno (3)	1,35	1,51	1,19	0,87	0,99	1,18	1,36	1,29	1,85
Witkowo (3)	1,04	1,33	1,77	1,56	1,48	1,11	1,40	1,82	1,47
pow. kolski	1,28	1,16	1,01	1,05	1,03	1,08	1,26	1,63	1,77
Koło (1)	1,21	1,02	0,81	0,96	0,91	0,95	0,83	1,16	1,52
Babiał (2)	1,39	1,15	1,66	1,18	1,09	1,26	1,14	2,17	2,00
Chodów (2)	1,60	0,92	1,06	1,00	0,94	0,53	2,38	0,86	3,00
Dąbie (3)	1,09	1,16	0,97	1,64	1,02	0,85	1,06	3,67	1,79
Grzegorzew (2)	1,13	1,55	1,68	0,67	1,03	1,38	2,85	3,50	1,20
Kłodawa (3)	1,46	0,93	0,89	1,14	1,03	0,88	1,36	1,05	1,31
Koło (2)	1,76	1,07	1,00	1,19	1,08	1,43	1,49	2,00	1,80
Kościelec (2)	0,75	1,83	1,38	1,10	1,72	2,04	1,71	1,73	2,56
Olszówka (2)	2,27	2,08	2,00	0,97	1,16	0,93	1,73	3,00	4,00
Osiek Mały (2)	1,66	1,81	0,93	1,21	0,86	1,40	1,90	2,04	2,15
Przedecz (3)	0,84	1,29	0,70	0,91	1,39	0,96	1,79	2,18	2,43
pow. koniński	1,60	1,41	1,36	1,17	1,35	1,51	2,02	2,17	2,05
Golina (3)	1,23	1,45	1,59	0,91	1,33	1,23	2,04	1,98	2,55
Grodziec (2)	1,57	0,96	1,77	0,89	1,48	1,61	2,59	2,52	3,30
Kazimierz Biskupi (2)	1,98	1,31	1,56	1,36	1,04	1,47	1,35	1,90	1,90
Kłeczew (3)	1,24	1,53	1,36	1,37	0,95	1,93	2,10	2,34	2,28
Kramsk (2)	2,18	1,29	1,45	1,19	1,72	1,41	2,00	1,99	2,06
Krzyków (2)	1,89	1,32	1,14	0,87	1,29	1,55	1,72	3,03	2,31
Rychwał (3)	2,71	1,36	1,06	1,52	1,19	1,63	2,59	1,70	2,86
Rzgów (2)	1,03	1,15	1,49	1,51	1,76	1,05	2,02	2,83	3,62
Skulsk (2)	1,43	1,43	1,91	1,03	1,12	2,19	3,45	1,85	1,19
Sompolno (3)	1,61	1,21	0,96	1,18	1,61	2,28	1,91	2,71	1,56
Stare Miasto (2)	1,32	2,19	1,36	1,26	1,43	1,71	2,12	1,88	1,77
Ślesin (3)	1,65	1,44	1,33	1,05	1,35	1,29	1,99	1,92	1,67
Wierzbinek (2)	1,82	1,16	1,10	1,83	1,33	1,67	1,97	3,68	1,74
Wilczyn (2)	1,85	1,64	1,31	1,00	1,50	1,26	1,81	2,85	1,56
pow. słupski	1,43	1,40	1,30	1,40	1,20	1,34	1,46	1,90	2,01
Słupca (1)	1,58	1,37	1,04	1,38	0,94	1,08	1,06	1,37	1,69
Łądek (2)	1,56	1,88	1,48	1,47	1,34	1,41	1,81	2,07	2,00
Orchowo (2)	1,22	1,52	1,20	2,00	1,22	1,48	1,23	1,58	0,93
Ostrowite (2)	0,91	1,20	1,36	1,10	1,19	1,61	1,70	2,22	2,65
Powidz (2)	1,75	0,93	1,25	0,96	1,09	1,52	1,06	1,37	1,92
Słupca (2)	1,29	1,80	1,61	1,40	1,58	1,67	1,83	1,97	2,39
Strzałkowo (2)	1,38	1,25	1,54	1,64	1,39	1,51	1,62	2,56	1,66
Zagórów (3)	1,53	1,19	1,25	1,33	1,23	1,07	1,93	2,81	2,81
pow. turecki	1,33	1,47	1,16	1,38	1,25	1,50	1,80	2,38	2,20
Turek (1)	1,19	1,21	1,08	1,02	1,01	1,41	1,27	2,51	1,70
Brudzew (2)	1,19	0,95	1,86	2,33	1,21	1,40	2,70	2,68	2,76
Dobra (3)	1,19	2,35	1,03	1,30	1,06	1,30	1,33	2,82	1,36
Kawęczyn (2)	2,64	1,26	1,60	1,47	1,89	1,44	1,06	2,05	2,80
Małanów (2)	1,55	2,21	0,93	1,39	1,63	1,49	2,50	2,66	4,67
Przykona (2)	2,42	1,87	3,20	2,08	1,20	1,23	2,15	3,92	2,50
Tuliszków (3)	1,52	1,44	1,00	1,94	1,48	1,77	2,23	2,24	2,40
Turek (2)	1,12	1,88	1,41	1,74	1,47	1,51	2,88	2,21	2,05
Władysławów (2)	1,38	2,00	0,92	1,71	1,44	1,85	2,54	1,61	2,89
pow. wrzesiński	1,45	1,21	1,20	1,27	1,08	1,06	1,34	1,90	1,84
Kołaczkowo (2)	2,13	1,21	1,74	1,64	1,17	1,42	1,09	2,75	2,26
Miłosław (3)	1,50	1,20	1,47	1,14	1,00	1,24	1,65	2,02	1,22
Nekla (3)	1,65	1,52	1,60	1,72	1,08	1,07	1,49	2,47	1,89
Pyzdry (3)	1,33	1,17	1,76	0,86	1,21	0,95	1,28	1,78	1,79
Września (3)	1,41	1,17	1,04	1,26	1,08	1,01	1,30	1,78	1,91
pow. m. Konin (1)	1,40	1,04	1,02	0,90	1,03	1,29	0,97	1,70	1,61

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-BDL.

O rosnącym poziomie przedsiębiorczości może świadczyć także liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przypadająca na 1000 mieszkańców. W podregionie konińskim w latach 2012-2019 wartość tego miernika wzrosła z 70 do 80 (+14%). Warto podkreślić, że dynamika zmian w tym zakresie kształtuje się znacznie powyżej średniej dla regionu (+9%) jednak liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców w regionie w badanym okresie wynosiła odpowiednio 85 i 93. W 2019 r. relatywnie najmniej osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców odnotowano w powiatach kolskim, tureckim, konińskim i słupeckim – odpowiednio 65, 70, 79 i 80, a więc poniżej średniej dla podregionu. Przy czym sytuacja ta utrzymuje się od 2012 r., kiedy to w powiatach tureckim, konińskim i kolskim odnotowano wartości rzędu 55, 58 i 61. To zaś świadczy o relatywnie szybko rosnącym poziomie przedsiębiorczości w powiecie tureckim. Sytuację tę dobrze obrazuje rycina 6.4 prezentująca wartości omawianego miernika w układzie gmin. Wysoka liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przypadająca na 1000 mieszkańców występowała w największych ludnościowo gminach, a najniższa w gminach powiatów kolskiego i tureckiego. Jednak w przypadku gmin z powiatu tureckiego oraz kilku z konińskiego i słupeckiego dynamika zmian w tym zakresie była największa w skali całego podregionu.

Ryc. 6.4. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców w gminach podregionu konińskiego w latach 2012-2019

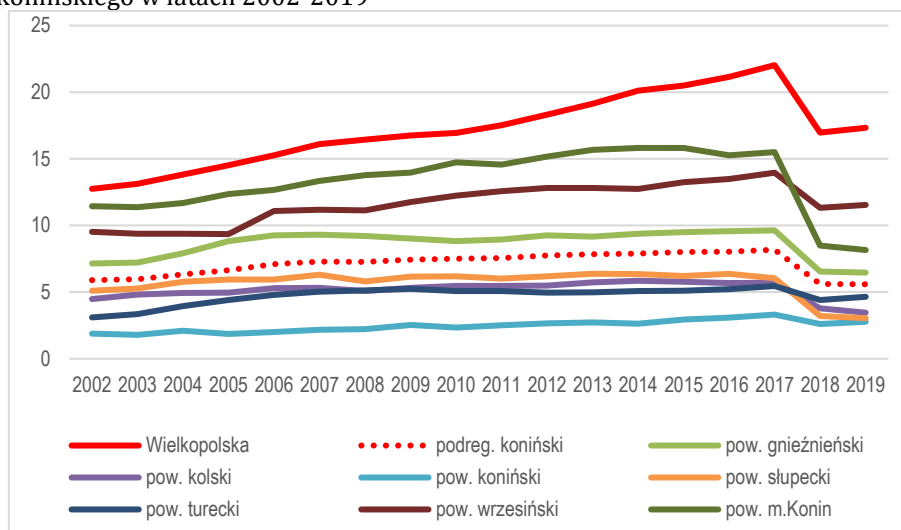

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-BDL.

Pomimo korzystnej sytuacji związanej z rosnącą liczbą podmiotów gospodarczych i rosnącą liczbą osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w podregionie konińskim w latach 2017-2019 obserwuje się niekorzystną tendencję związaną z malejącą liczbą spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego, które często są nośnikami innowacji technologicznych i organizacyjnych. Przy czym warto podkreślić, że jeszcze w latach 2002-2017 następował powolny, choć systematyczny wzrost takich podmiotów gospodarczych (ryc. 6.5). W przeliczeniu na 10 tys. ludności liczba tego typu podmiotów w podregionie konińskim kształtuje się na poziomie 6, przy wzroście obserwowanym w województwie z 13 do 17. Najkorzystniejsza sytuacja w tym zakresie występowała w powiecie wrzesińskim oraz mieście Konin. Jednak to właśnie w Koninie odnotowało największy odpływ tego typu podmiotów, gdzie w latach 2002-2016 nastąpił

wzrost z 11 do 16, po czym nastąpił spadek do 8 podmiotów na 10 tys. ludności. W całym badanym okresie najmniej spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego w przeliczeniu na 10 tys. ludności odnotowano w powiatach słupeckim i kolskim oraz przede wszystkim w konińskim.

Ryc. 6.5. Liczba spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. ludności w powiatach podregionu konińskiego w latach 2002-2019

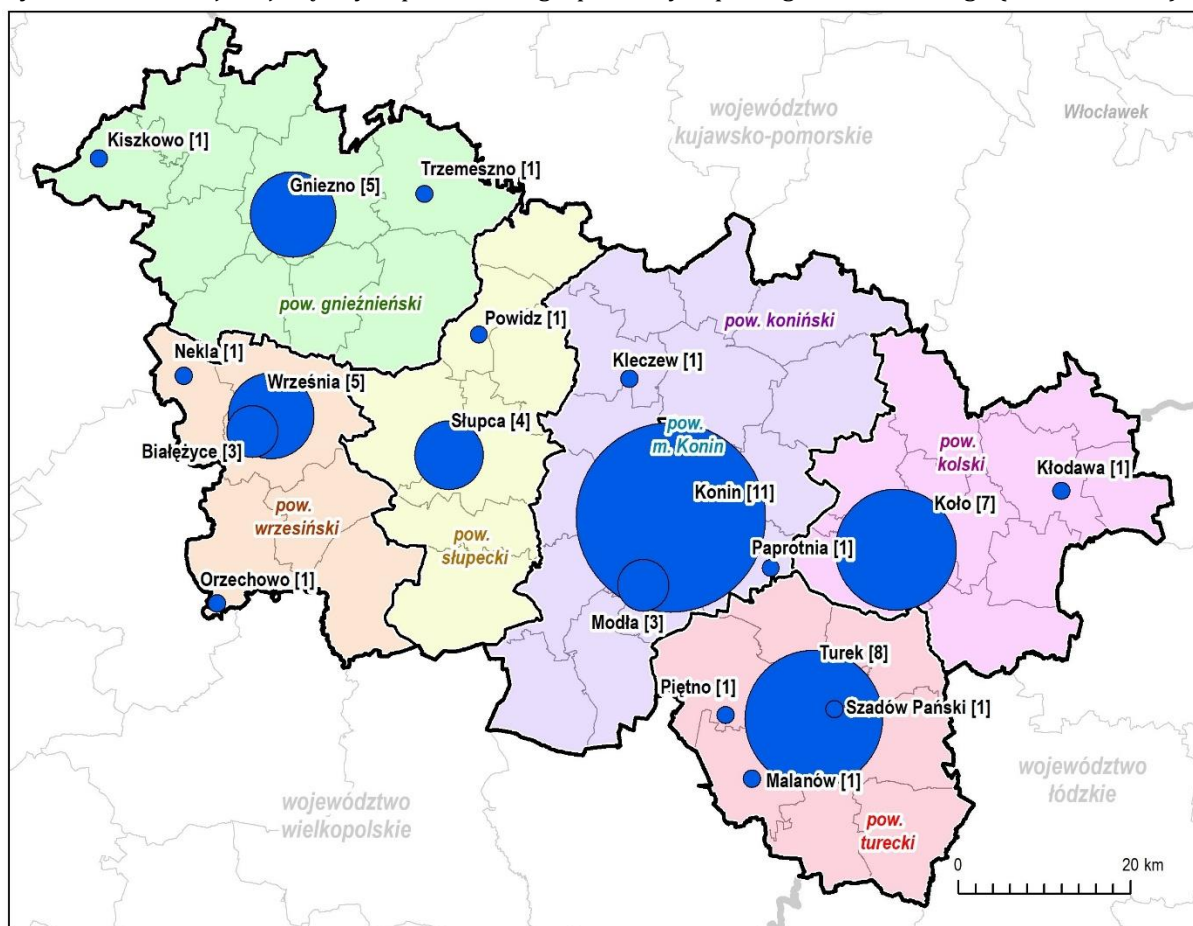

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-BDL.

W strukturze wielkościowej podmiotów gospodarczych podregionu konińskiego, podobnie jak w Wielkopolsce i Polsce, dominują podmioty z liczbą pracujących do 9. Ich udział w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych w latach 2009-2019 oscylował w granicach 94-96% i wykazywał tendencję rosnącą. W większości powiatów i gmin podregionu konińskiego udział ten jest bardzo podobny i mało zróżnicowany oscylujący w granicach 95-97%. Wyraźnie wyższy udział tego typu podmiotów występuje jedynie w gminach Grzegorzew, Olszówka i w wiejskiej gminie Słupca – ponad 98%. W tej sytuacji dość oczywistym wydaje się, że udział dużych podmiotów w strukturze podmiotów gospodarczych jest relatywnie niewielki. W latach 2009-2019 liczba tego typu podmiotów w podregionie zmalała z 60 do 53, przy malejącej liczbie tych podmiotów w regionie z 469 do 426. Tym samym w podregionie zlokalizowanych było jedynie nieco ponad 12% dużych podmiotów z całego województwa. Najwięcej dużych podmiotów funkcjonuje w Koninie, Wrześni, Kole, Turku i Gnieźnie (ryc. 6.6). Wśród dużych podmiotów zatrudniających 250 i więcej osób zlokalizowanych w podregionie konińskim, siedem (12%) związanych było z sektorem górnictwa węgla brunatnego i wytwarzaniem energii elektrycznej bazującym na tym paliwie oraz produkcją i działalnością obsługującą ten sektor. Warto podkreślić, że podmioty te zlokalizowane są tylko w czterech powiatach we wschodniej części podregionu – w Koninie i powiecie konińskim (pięć podmiotów) oraz w powiatach tureckim i kolskim (po jednym podmiocie). W podregionie funkcjonuje także sześć dużych podmiotów (11%), które są podmiotami publicznymi funkcjonującymi w zakresie ochrony zdrowia, obronności i edukacji. Dodatkowo w grupie dużych podmiotów w podregionie konińskim znajdują się dwa podmioty związane z transportem drogowym pasażerskim – dawne PKS-y w Koninie i w Turku (ten ostatni znajduje się

w stanie likwidacji). Tym samym blisko 1/4 dużych podmiotów gospodarczych w podregionie, to podmioty publiczne i związane z sektorem górniczym lub transportem publicznym zagrożonym likwidacją, co może rodzić pewne problemy strukturalne na rynku pracy podregionu.

Ryc. 6.6. Lokalizacja największych podmiotów gospodarczych podregionu konińskiego (stan w 2021 r.)

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 6.2. Duże przedsiębiorstwa w podregionie konińskim (stan w 2021 r.)

podmiot	lokalizacja	opis
„Jeremias” Sp. z o.o.	Gniezno	produkcja systemów kominowych (systemów odprowadzania spalin)
NB Poland - VELUX	Gniezno	produkcja okien do poddaszy i kolnierzy uszczelniających, wyrobów uzupełniających (akcesoria dekoracyjne)
Panasonic Battery Poland SA	Gniezno	produkcja baterii cynkowo-węglowych
Scanclimber Sp. z o.o.	Gniezno	produkcja i sprzedaż podestów ruchomych masztowych, dźwigów oraz platform dostępowych
Trepko sp. z o.o.	Gniezno	produkcja maszyn do napełniania i zamykania gotowych pojemników oraz maszyn do formowania i owijania kostek
Cargill Animal Nutrition („LNB Poland”)	Kiszkowo	produkcja dodatków paszowych, dostawca produktów i usług rolnych, spożywczych oraz przemysłowych
PAK KWB Konin SA	Kleczew	górnictwo węgla brunatnego
Kopalnia Soli „Kłodawa” SA	Kłodawa	górnictwo soli
Geberit Produkcja sp. z o.o.	Koło	produkcja wyrobów sanitarnych
M&K Foam GmbH sp. z o.o.	Koło	produkcja materacy
Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Kole	Koło	produkcja artykułów spożywczych
Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe „Gravall” SC	Koło	produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych

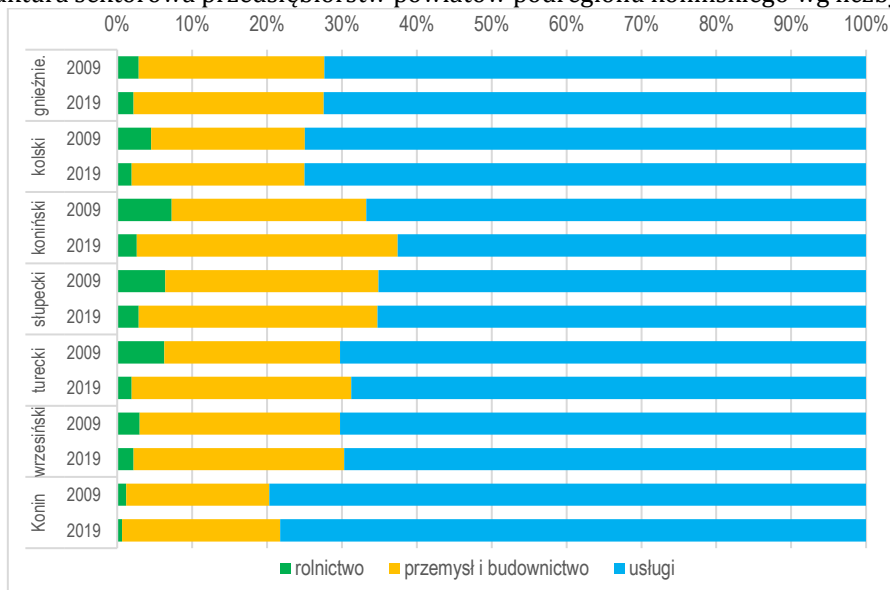
podmiot	lokalizacja	opis
Saint-Gobain Hpm Polska sp. z o.o.	Koło	produkcja narzędzi i materiałów ściernych
Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Kole	Koło	opieka zdrowotna
Wood-Mizer Industries sp. z o.o.	Koło	przewoźne i stacjonarne traki taśmowe i brzeszczoty
"Domator" sp. z o.o.	Konin	działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
"Frapo-Dystrybucja" sp. z o.o.	Konin	realizacja inwestycji i zarządzanie nieruchomościami
Fugo sp. z o.o.	Konin	produkcja i naprawa maszyn (głównie dla górnictwa), działalność badawczo-inżynierska w inżynierii lądowej
Gränges Konin SA (Aluminium Konin-Impexmetal SA Granges Konin SA)	Konin	produkcja aluminiowych wyrobów walcowanych
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie	Konin	edukacja
Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w Koninie SA	Konin	transport drogowy
Przedsiębiorstwo Remontowe "PAK Serwis" sp. z o.o.	Konin	utrzymanie ruchu i realizacji zadań prowadzeniu działalności remontowo-montażowej i budowlanej
Roland Real Estate sp. z o.o.	Konin	działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Seris Konsalnet sp. z o.o. as PAK sp. k.	Konin	agencja ochrony
Wojewódzki Szpital Zespolony im. dr. Romana Ostrzyckiego w Koninie	Konin	opieka zdrowotna
Zespół Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin SA	Konin	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną
"Kupiec" sp. z o.o.	Paprotnia, gm. Krzymów	produkcja artykułów spożywczych
Sun Garden Polska sp. z o.o. sp. k.	Malanów	produkcja wyrobów tekstylnych
ALLIGATOR Polska Sp. z o.o.	Nekla	produkcja i sprzedaż zaworów do dętek i opon do przemysłu motoryzacyjnego
Tarkett-Polska Sp. z o.o.	Orzechowo	produkcja podłóg
33 Baza Lotnictwa Transportowego w Powidzu	Powidz	obrona narodowa
Mostostal Wechta sp. z o.o.	Słupca	produkcja i montaż konstrukcji stalowych
Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe "Konspol-Bis" sp. z o.o.	Słupca	produkcja artykułów spożywczych
Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Słupcy	Słupca	opieka zdrowotna
Spółdzielnia Inwalidów "Przyjaźń"	Słupca	produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych
Elektrodom sp. z o.o. (w upadłości likwidacyjnej)	Modła Kolonia gm. Stare Miasto	działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Grene sp. z o.o.	Modła Królewska gm. Stare Miasto	handel - części zamienne do traktorów i maszyn rolniczych
Kramp sp. z o.o.	Modła Królewska gm. Stare Miasto	sprzedaż hurtowa maszyn i urządzeń
Paroc Polska sp. z o.o.	Trzemeszno	produkcja materiałów izolacyjnych
Andrewex sp. z o.o.	Piętno gm. Tuliszków	produkcja mebli, architektury ogrodowej
"Sintur" sp. z o.o.	Szadów Pański gm. Koło	produkcja urządzeń elektrycznych
PAK KWB Adamów SC	Turek	górnictwo węgla brunatnego
"Profim" sp. z o.o.	Turek	produkcja siedzisk biurowych
"Społem" Powszechna Spółdzielnia Spożywców	Turek	handel produktami spożywczymi
Miranda sp. z o.o.	Turek	produkcja tkanin, dzianin, wyrobów tekstylnych
Mleczarnia "Turek" sp. z o.o.	Turek	produkcja artykułów spożywczych
Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w Turku SA (w upadłości)	Turek	transport drogowy
Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Turku	Turek	opieka zdrowotna
Union Knopf Polska sp. z o.o.	Turek	produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych
Gonvarri Polska Sp. z o.o.	Września	przetwórstwo stali i aluminium
KRISPOL Sp. z o.o.	Września	produkcja bram i stolarki otworowej
Volkswagen Group Polska SA	Białeżyce, Września	produkcja samochodów
Inalfa Roof Systems	Białeżyce, Września	produkcja na potrzeby przemysłu samochodowego
Gestamp Polska sp. z o.o.	Września	produkcja na potrzeby przemysłu samochodowego
Mikroma SA	Września	produkcja sprzętu i maszyn elektrycznych i mechanicznych
Techpak sp. z o.o.	Białeżyce, Września	drukowanie i pakowanie
Flex Films Europa sp. z o.o.	Września	produkcja folii spożywczej

Źródło: opracowanie własne.

W tym miejscu warto także wspomnieć, że w podregionie konińskim w 2019 r. zlokalizowanych było 26 podmiotów gospodarczych, które klasyfikowane są wśród 2000 firm w Polsce o najwyższych przychodach (wg rankingu Rzeczypospolitej). Najwyżej w rankingu (151 pozycja na liście) notowany był Zespół Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin SA GK z przychodami netto na poziomie 2878 tys. zł, ale z wynikiem netto -446 tys. zł. Drugim w kolejności podmiotem z listy 2000 Rz był Gestamp Polska sp. z o.o. z Wrześni (367 pozycja), którego przychody netto wynosiły 1378 tys. zł, z kolei wynik netto to aż 170 tys. zł – co było najwyższą wartością ze wszystkich firm podregionu notowanych na liście. Wśród podmiotów znajdujących się na liście jeszcze dwa związane były z górnictwem i produkcją energii, tj. Elektrownia Pątnów II sp. z o.o. (506 pozycja) oraz PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Konin SA (783 pozycja). Przy czym podmioty te, podobnie jak ZE PAK odnotowały znaczny ujemny wynik netto. Pozostałe przedsiębiorstwa z podregionu konińskiego (z wyjątkiem Tarkett Polska sp. z o.o.) notowane na liście 2000 Rz wykazywały dodatni wynik netto. Sytuacja ta wskazuje na względnie dobrze zdywersyfikowaną działalność produkcyjną i usługową dużych podmiotów gospodarczych podregionu konińskiego, co powinno gwarantować stabilność jego tkanki gospodarczej.

W ujęciu sektorowym wśród podmiotów gospodarczych podregionu konińskiego, podobnie jak całego regionu, dominują usługi. W latach 2009-2019 ich udział zmalał z 72 do 70% podmiotów gospodarczych, w stosunku do wzrostu notowanego w regionie na poziomie 73-74%. Podregion koniński cechował się ponadprzeciętnym w stosunku do regionu udziałem przedsiębiorstw z sektora przemysłu i budownictwa. W podregionie konińskim udział tego sektora w badanym okresie wzrósł z 24 do 28%, a w regionie utrzymywał się na stałym poziomie 24%. Natomiast w przypadku rolnictwa zarówno w regionie jak i podregionie sytuacja była podobna, przy czym w podregionie konińskim spadek udziału tego typu podmiotów był większy (z 4,1 do 2,1%) niż w regionie (z 3,6 do 2,5%). W strukturze sektorowej podmiotów gospodarczych w powiatach podregionu konińskiego także dominują podmioty usługowe. Największy (ponadprzeciętny) i względnie stabilny w badanym okresie udział, podmioty usługowe mają w powiatach gnieźnieńskim, kolskim i w Koninie – odpowiednio 72%, 75% i ok. 78-80% (ryc. 6.7). Z kolei względnie największym udziałem przedsiębiorstw przemysłowych cechuje się powiat koniński, który jednocześnie odnotował największy przyrost tego typu podmiotów z 26 do 35%. We wszystkich powiatach podregionu konińskiego zauważalny jest znaczny ubytek podmiotów rolniczych. Największy spadek udziału notowały powiaty koniński (z 7,3 do 2,6%), turecki (z 6,3 do 1,9%) i kolski (z 4,6 do 1,9%).

Ryc. 6.7. Struktura sektorowa przedsiębiorstw powiatów podregionu konińskiego wg liczby podmiotów

Źródło: opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych GUS-REGON.

W podregionie konińskim w strukturze podmiotów gospodarczych wg sekcji PKD (tab. 6.3) w latach 2009-2019 wyraźnie dominują podmioty z sekcji G obejmującej handel oraz naprawę pojazdów. Co prawda ich udział spadł z 30 do 25%, ale nadal utrzymuje się powyżej średniej dla Wielkopolski (tab. 6.4). Drugą najliczniejszą sekcją w podregionie jest sekcja F (budownictwo), która cechuje się znacznym wzrostem liczby podmiotów, co sprawia, że jej udział w strukturze podmiotów wzrósł z 14 do 18%. Trzecią co do liczby podmiotów w podregionie jest sekcja C – przetwórstwo przemysłowe, której udział utrzymywał się na poziomie 9%, co jest nieco niższą wartością niż średnia dla regionu.

Tab. 6.3. Sekcje Polskiej Klasyfikacji Działalności

sektor	sekcja	nazwa sekcji
rolnictwo	A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
przemysł i budownictwo	B	Górnictwo i wydobywanie
	C	Przetwórstwo przemysłowe
	D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
	E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
	F	Budownictwo
	G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
usługi	H	Transport i gospodarka magazynowa
	I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
	J	Informacja i komunikacja
	K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
	L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
	M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
	N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
	O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
	P	Edukacja
	Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
	R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
	S	Pozostała działalność usługowa
	T	Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
	U	Organizacje i zespoły eksterytorialne

Źródło: GUS-Polska Klasyfikacja Działalności.

Struktura i tendencja zmian udziału podmiotów gospodarczych wg sekcji PKD w powiatach podregionu konińskiego jest mocno zbliżona do sytuacji obserwowanej w całym podregionie. Generalnie można przyjąć, że we wszystkich powiatach największy (ale i malejący) udział mają podmioty z sekcji G – handel i naprawa (tab. 6.5). Największym udziałem cechuje się przede wszystkim powiat kolski (spadek z 36 do 30%), z kolei względnie największy spadek udziału występował w powiatach konińskim, tureckim i mieście Konin. Podobnie jak w podregionie, tak i w powiatach obserwuje się wyraźny wzrost udziału podmiotów gospodarczych w sekcji F (budownictwo). Najwięcej tego typu podmiotów występowało w powiatach konińskim, słupeckim i tureckim. Struktura podmiotów gospodarczych wg sekcji PKD w układzie poszczególnych gmin podregionu konińskiego jest bardzo zbliżona do struktury powiatów, w których są położone.

Tab. 6.4. Struktura podmiotów gospodarczych woj. wielkopolskiego i podregionu konińskiego wg liczby podmiotów

sekcja	woj. wielkopolskie						podregion koniński					
	średnia 2009-2011		średnia 2017-2019		dynamika		średnia 2009-2011		średnia 2017-2019		dynamika	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
A	13285	3,59	10923	2,52	-2362	-17,78	2277	4,11	1309	2,06	-968	-42,52
B	318	0,09	472	0,11	154	48,38	53	0,10	78	0,12	25	46,25
C	37097	10,01	39945	9,23	2848	7,68	5004	9,02	5703	8,97	700	13,98
D	453	0,12	871	0,20	418	92,34	49	0,09	120	0,19	72	147,26
E	1213	0,33	1457	0,34	244	20,12	220	0,40	298	0,47	78	35,25
F	48193	13,01	59474	13,75	11280	23,41	8023	14,47	11358	17,87	3335	41,56
G	102752	27,74	100460	23,22	-2292	-2,23	16920	30,51	15653	24,63	-1267	-7,49
H	23180	6,26	25441	5,88	2261	9,75	3459	6,24	4098	6,45	640	18,49
I	8763	2,37	10338	2,39	1575	17,98	1283	2,31	1471	2,31	188	14,66
J	8300	2,24	15237	3,52	6937	83,58	777	1,40	1119	1,76	342	43,95
K	11640	3,14	11582	2,68	-58	-0,50	1850	3,34	1677	2,64	-172	-9,32
L	13141	3,55	19493	4,51	6352	48,34	1752	3,16	2325	3,66	573	32,71
M	32384	8,74	44605	10,31	12221	37,74	3304	5,96	4362	6,86	1058	32,02
N	9228	2,49	14186	3,28	4957	53,72	1167	2,10	1959	3,08	792	67,85
O	2767	0,75	2705	0,63	-62	-2,24	655	1,18	647	1,02	-9	-1,32
P	11087	2,99	14325	3,31	3239	29,21	1632	2,94	2052	3,23	420	25,76
Q	18192	4,91	24148	5,58	5956	32,74	2733	4,93	3645	5,73	912	33,39
R	6058	1,64	7332	1,69	1274	21,03	894	1,61	1118	1,76	224	25,02
S	22377	6,04	28165	6,51	5788	25,87	3402	6,14	4351	6,85	949	27,88
pozostałe	11	0,00	1497	0,35	1486	ns	1	0,00	220	0,35	219	ns
SUMA	370438	100,00	432656	100,00	62217	16,80	55456	100,00	63564	100,00	8108	14,62

ns – wartość niemająca uzasadnienia

Źródło: opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych GUS-REGON.

Tab. 6.5. Struktura podmiotów gospodarczych powiatów podregionu konińskiego (sekcje PKD) wg liczby podmiotów

skł. s. c.	Powiat gnieźnieński						Powiat kołski						Powiat koniński					
	śr. 2009-2011		śr. 2017-2019		dynamika		śr. 2009-2011		śr. 2017-2019		dynamika		śr. 2009-2011		śr. 2017-2019		dynamika	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
A	422	2,85	344	2,17	-78	-18,55	301	4,55	134	1,93	-167	-55,43	589	7,26	290	2,60	-299	-50,79
B	11	0,08	18	0,11	6	55,88	4	0,06	5	0,07	1	25,00	15	0,18	15	0,13	0	0,00
C	1359	9,18	1403	8,85	45	3,29	507	7,68	558	8,02	51	9,99	651	8,01	986	8,84	336	51,59
D	8	0,05	21	0,13	13	158,33	8	0,12	15	0,22	7	87,50	12	0,14	38	0,34	26	222,86
E	40	0,27	55	0,34	14	35,54	23	0,35	44	0,63	21	91,30	43	0,53	52	0,46	9	21,09
F	2252	15,21	2532	15,96	280	12,44	812	12,29	985	14,15	173	21,26	1393	17,15	2799	25,07	1406	100,93
G	4590	31,01	4070	25,66	-520	-11,33	2390	36,18	2117	30,42	-273	-11,42	2437	30,01	2529	22,65	92	3,76
H	1065	7,19	1106	6,97	41	3,88	455	6,89	502	7,22	47	10,32	501	6,17	712	6,38	211	42,02
I	398	2,69	425	2,68	27	6,87	137	2,07	149	2,14	12	8,76	202	2,49	278	2,49	76	37,40
J	193	1,30	272	1,72	80	41,35	79	1,20	107	1,54	28	35,44	69	0,85	150	1,34	80	115,87
K	453	3,06	432	2,72	-21	-4,64	211	3,19	181	2,60	-30	-14,22	217	2,67	231	2,07	14	6,30
L	513	3,46	688	4,34	176	34,27	179	2,71	223	3,20	44	24,39	164	2,02	206	1,85	42	25,35
M	822	5,55	1038	6,54	216	26,29	351	5,31	408	5,86	57	16,25	352	4,34	620	5,55	267	75,88
N	386	2,61	622	3,92	236	61,28	89	1,34	185	2,65	96	108,27	141	1,74	331	2,97	190	134,43
O	78	0,53	78	0,49	0	0,00	119	1,80	119	1,71	1	0,56	163	2,00	162	1,45	-1	-0,61
P	346	2,34	474	2,99	128	36,99	228	3,45	266	3,82	38	16,69	271	3,34	298	2,67	26	9,71
Q	704	4,76	827	5,22	123	17,52	277	4,19	370	5,32	93	33,57	311	3,83	524	4,70	213	68,42
R	271	1,83	328	2,07	56	20,76	89	1,35	112	1,61	23	25,84	121	1,49	179	1,61	58	47,80
S	890	6,01	1081	6,81	191	21,42	348	5,27	460	6,61	112	32,09	467	5,75	724	6,48	257	55,07
inne	1	0,01	48	0,30	47	ns	0	0,00	21	0,30	21	ns	0	0,00	41	0,37	41	ns
Σ	14800	100	15861	100	1060	7,16	6606	100	6959	100	353	5,35	8121	100	11164	100	3043	37,47

skł. s. c.	Powiat słupecki						Powiat turecki						Powiat wrzesiński					
	śr. 2009-2011		śr. 2017-2019		dynamika		śr. 2009-2011		śr. 2017-2019		dynamika		śr. 2009-2011		śr. 2017-2019		dynamika	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
A	295	6,40	163	2,87	-132	-44,80	340	6,28	134	1,95	-206	-60,69	232	3,00	190	2,17	-42	-18,08
B	3	0,07	4	0,07	1	33,33	6	0,12	14	0,20	8	121,05	7	0,09	11	0,12	4	52,38
C	434	9,44	531	9,36	96	22,18	516	9,52	618	9,02	103	19,91	923	11,92	963	10,97	40	4,34
D	4	0,09	9	0,15	4	100,00	0	0,01	7	0,10	6	1900,0	3	0,04	4	0,05	1	33,33
E	25	0,54	24	0,42	-1	-2,70	27	0,49	58	0,85	31	117,50	33	0,43	45	0,52	12	37,37
F	843	18,33	1241	21,90	398	47,19	722	13,33	1311	19,12	589	81,53	1105	14,28	1447	16,49	341	30,88
G	1151	25,02	1207	21,30	56	4,89	1589	29,32	1633	23,82	44	2,79	2349	30,34	2122	24,19	-227	-9,67
H	237	5,15	305	5,37	68	28,55	289	5,33	525	7,66	236	81,66	435	5,61	493	5,62	58	13,42
I	106	2,30	142	2,51	37	34,70	109	2,01	102	1,48	-7	-6,73	184	2,37	226	2,57	42	22,87
J	61	1,33	81	1,42	19	31,52	83	1,53	123	1,79	40	48,39	125	1,62	185	2,11	60	47,61
K	156	3,40	147	2,60	-9	-5,76	192	3,54	176	2,57	-15	-8,00	219	2,83	203	2,31	-16	-7,46
L	55	1,20	128	2,25	73	132,12	175	3,22	203	2,96	28	16,22	314	4,06	474	5,40	160	50,80
M	242	5,27	353	6,23	111	45,67	283	5,22	429	6,26	146	51,77	514	6,64	675	7,69	160	31,17
N	110	2,38	154	2,72	45	40,73	68	1,25	136	1,98	68	100,99	130	1,68	215	2,45	85	65,38
O	92	2,01	91	1,60	-2	-1,81	116	2,15	113	1,65	-3	-2,87	57	0,74	52	0,60	-5	-8,72
P	156	3,40	208	3,66	51	32,84	163	3,00	211	3,07	48	29,51	191	2,46	281	3,20	90	47,20
Q	273	5,94	338	5,96	64	23,54	297	5,49	451	6,58	154	51,68	326	4,21	439	5,00	113	34,56
R	72	1,56	97	1,71	25	34,26	95	1,76	114	1,66	18	19,23	113	1,46	140	1,59	27	23,60
S	284	6,17	410	7,24	126	44,48	349	6,44	492	7,18	143	40,97	482	6,22	589	6,71	107	22,21
inne	0	0,00	37	0,65	37	ns	0	0,00	7	0,10	7	ns	0	0,00	20	0,23	20	ns
Σ	4601	100	5669	100	1068	23,21	5418	100	6855	100	1437	26,53	7742	100	8772	100	1030	13,30

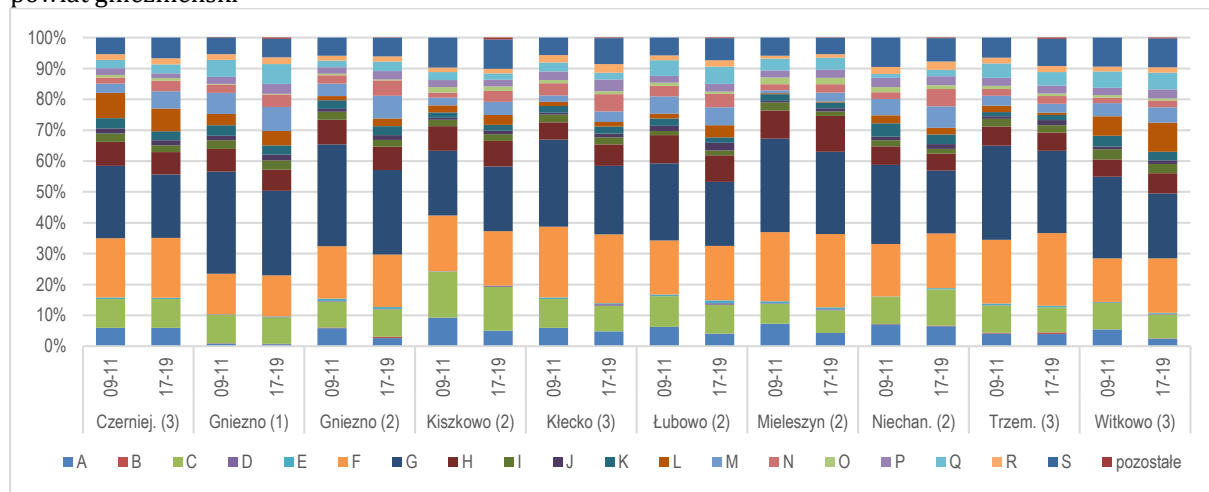
skł. s. c.	Powiat m. Konin					
	śr. 2009-2011		śr. 2017-2019		dynamika	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
A	98	1,20	54	0,66	-44	-44,56
B	7	0,08	12	0,14	5	75,00
C	614	7,52	644	7,77	30	4,83
D	13	0,16	28	0,33	14	107,50
E	30	0,37	20	0,25	-10	-32,22
F	896	10,97	1044	12,60	148	16,52
G	2415	29,57	1976	23,85	-439	-18,19
H	477	5,84	455	5,50	-21	-4,48
I	147	1,80	149	1,80	2	1,13
J	167	2,04	202	2,43	35	20,76
K	402	4,92	308	3,71	-94	-23,47
L	352	4,31	403	4,87	51	14,58
M	740	9,06	841	10,15	100	13,55
N	244	2,99	316	3,81	72	29,33
O	30	0,36	31	0,38	2	5,62
P	277	3,39	316	3,81	39	13,96
Q	544	6,66	696	8,40	152	28,02
R	132	1,62	149	1,79	17	12,63
S	583	7,14	596	7,19	13	2,23
inne	0	0,00	46	0,55	46	ns
Σ	8168	100	8285	100	116	1,42

ns – wartość niemająca uzasadnienia

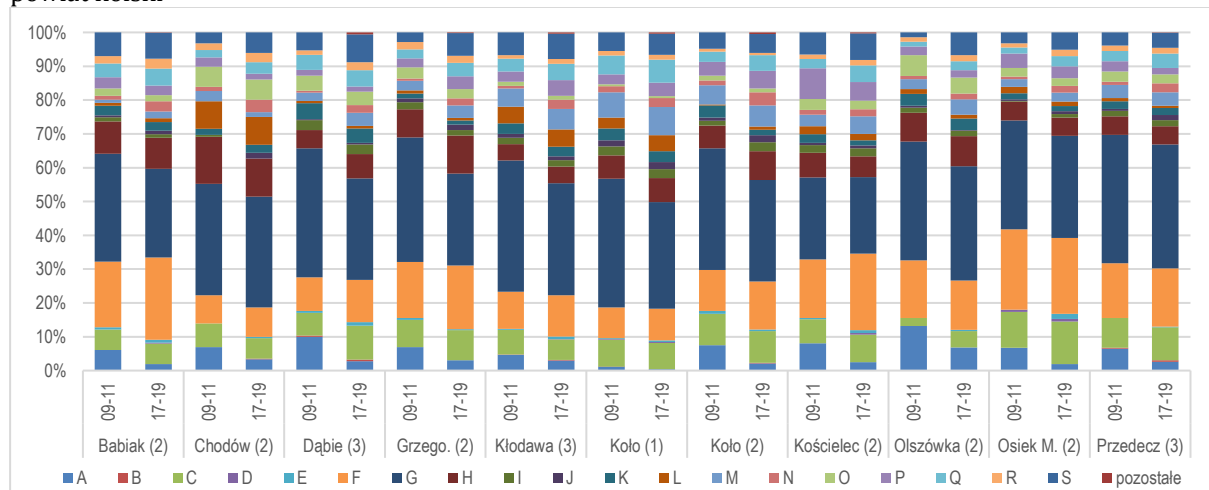
Źródło: opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych GUS-REGON.

Ryc. 6.8. Struktura podmiotów gospodarczych wg sekcji PKD w gminach podregionu konińskiego w latach 2009-2019 (wg liczby podmiotów)

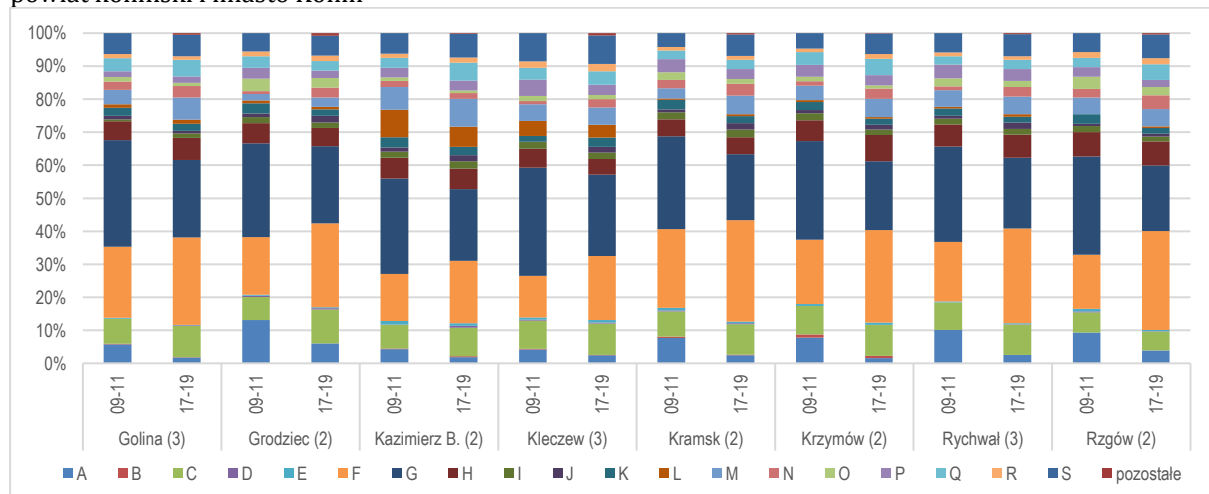
powiat gnieźnieński

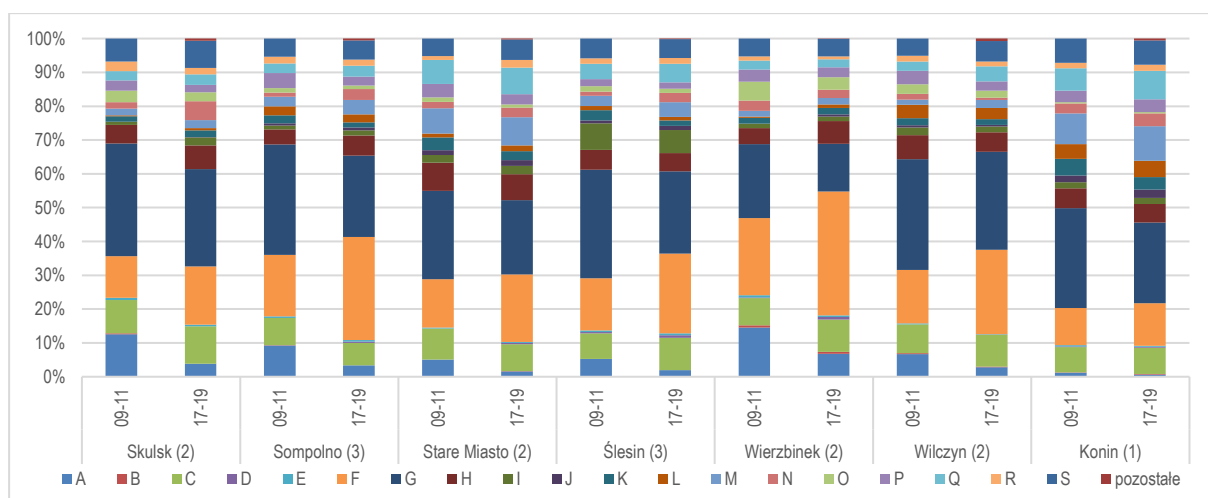

powiat kolski

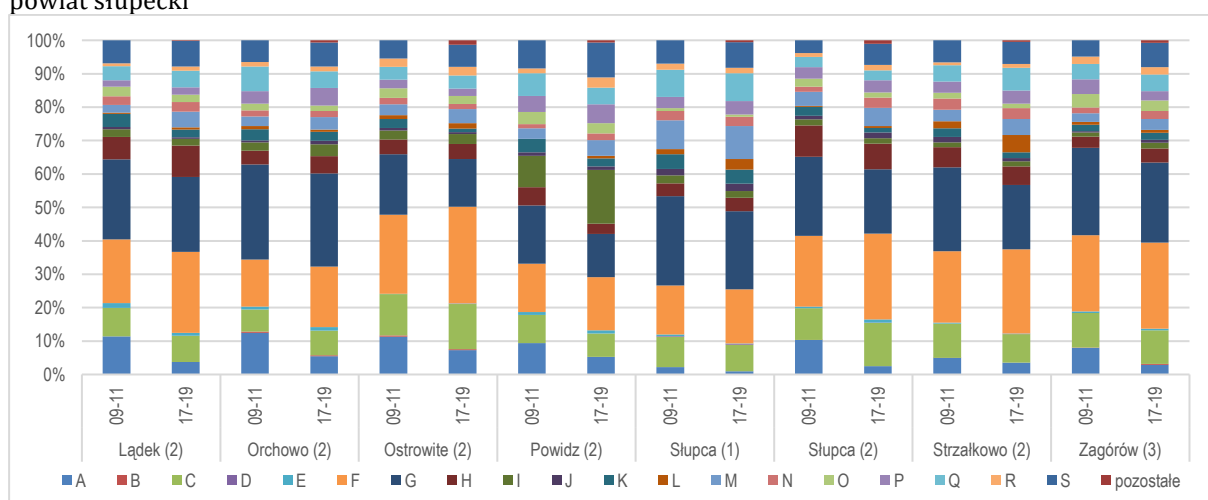

powiat koniński i miasto Konin

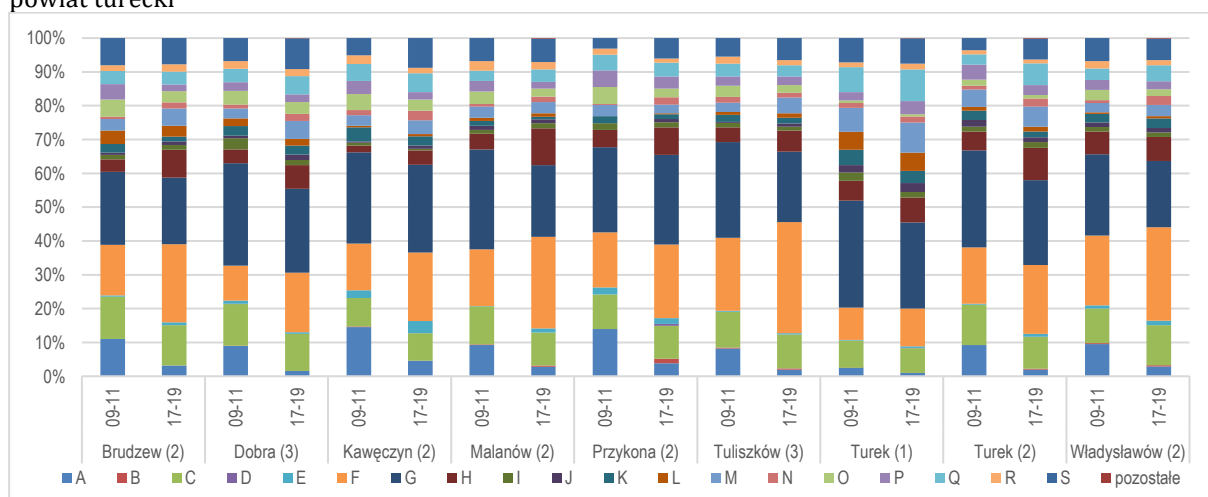

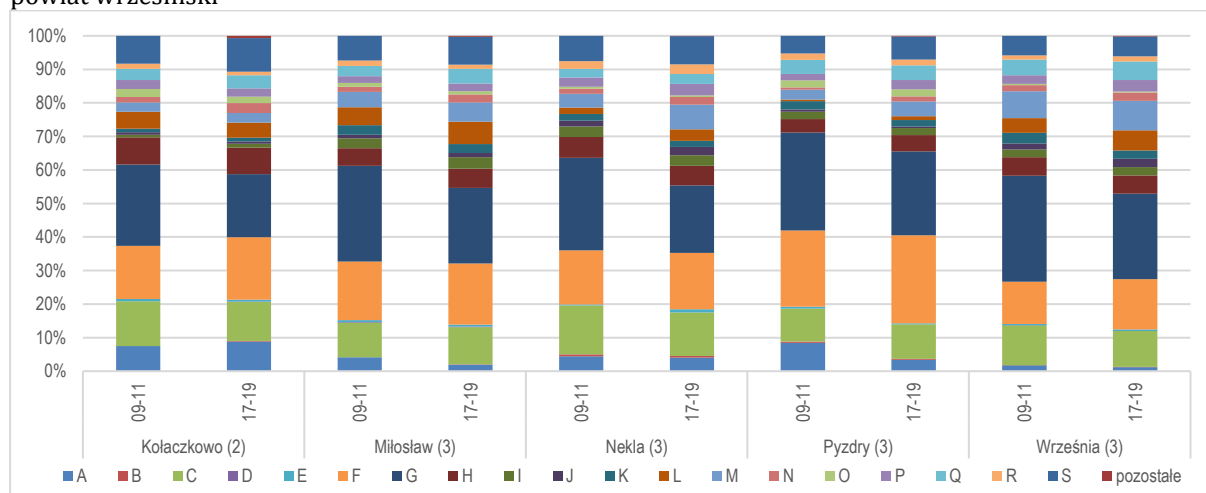
powiat ślępeki

powiat tureeki

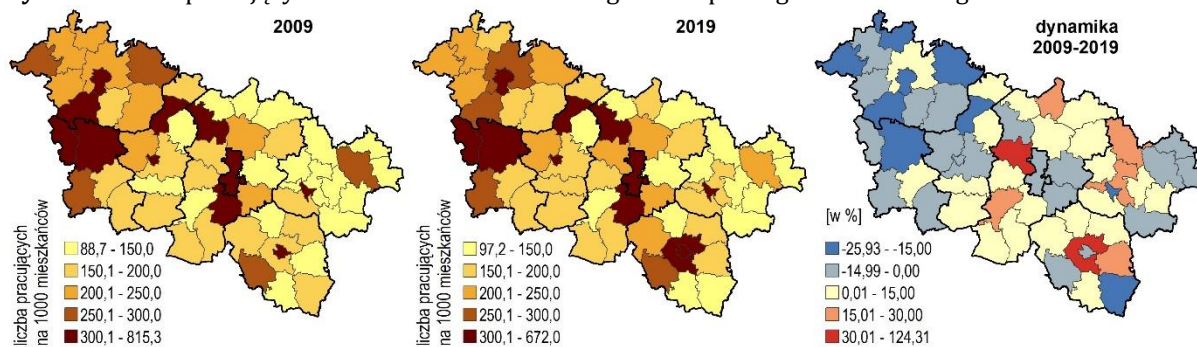
powiat wrzesiński

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-REGON.

Nieco inny obraz struktury gospodarczej badanego obszaru wynika z analizy zajętych miejsc pracy, a więc tych wyrażonych liczbą pracujących. W niniejszej analizie wykorzystano jedynie dane dotyczące pracujących pochodzące z niepublikowanej bazy REGON GUS. W latach 2009-2019 w podregionie konińskim liczba pracujących zmalała o blisko 6% (z 200 do 188 tys.), co oznacza nieco większą dynamikę negatywnych zmian niż w regionie -5%. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców liczba pracujących w podregionie zmalała z 307 na 286 osób, czyli o blisko 7%. W stosunku do sytuacji w regionie, gdzie odnotowano spadek na poziomie blisko 8% jest to sytuacja korzystniejsza. Jednakże w Wielkopolsce liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców była znacznie wyższa niż w podregionie konińskim i wynosiła odpowiednio 441 i 406. Najwyższe wartości omawianego wskaźnika odnotowano w Koninie (438 i 429) oraz powiatach wrzesińskim (368 i 317) i gnieźnieńskim (363 i 305), przy czym w obu ostatnich powiatach spadek był największy w podregionie – odpowiednio 14% i 16%. Najniższa liczba pracujących na 1000 mieszkańców występowała w powiatach kolskim (245 i 225) i konińskim (209 i 221), jednakże to właśnie powiat koniński jest jedynym powiatem, w którym nastąpił wzrost wartości badanego wskaźnika. W układzie gmin podregionu konińskiego wyraźnie widoczna jest ponadprzeciętna koncentracja pracujących na 1000 mieszkańców w kilku gminach. Są to gminy, w których zlokalizowane są największe podmioty podregionu (Powidz, Kleczew, Słupca, Koło, Konin, Nekla, Turek, Gniezno i Września) (ryc. 6.9). Tym samym wyraźnie zarysowuje się niska liczba pracujących na 1000 mieszkańców w gminach powiatów konińskiego, kolskiego i tureckiego, mimo iż w większości gmin z tych powiatów obserwuje się wzrost wartości tego wskaźnika. Z kolei większość gmin z powiatów gnieźnieńskiego i wrzesińskiego cechowała się względnym spadkiem liczby pracujących na 1000 mieszkańców, co nie zmienia faktu, że nadal to właśnie gminy z tych powiatów cechują się wysokimi wartościami tego wskaźnika.

Ryc. 6.9. Liczba pracujących na 1000 mieszkańców w gminach podregionu konińskiego w latach 2009-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-REGON.

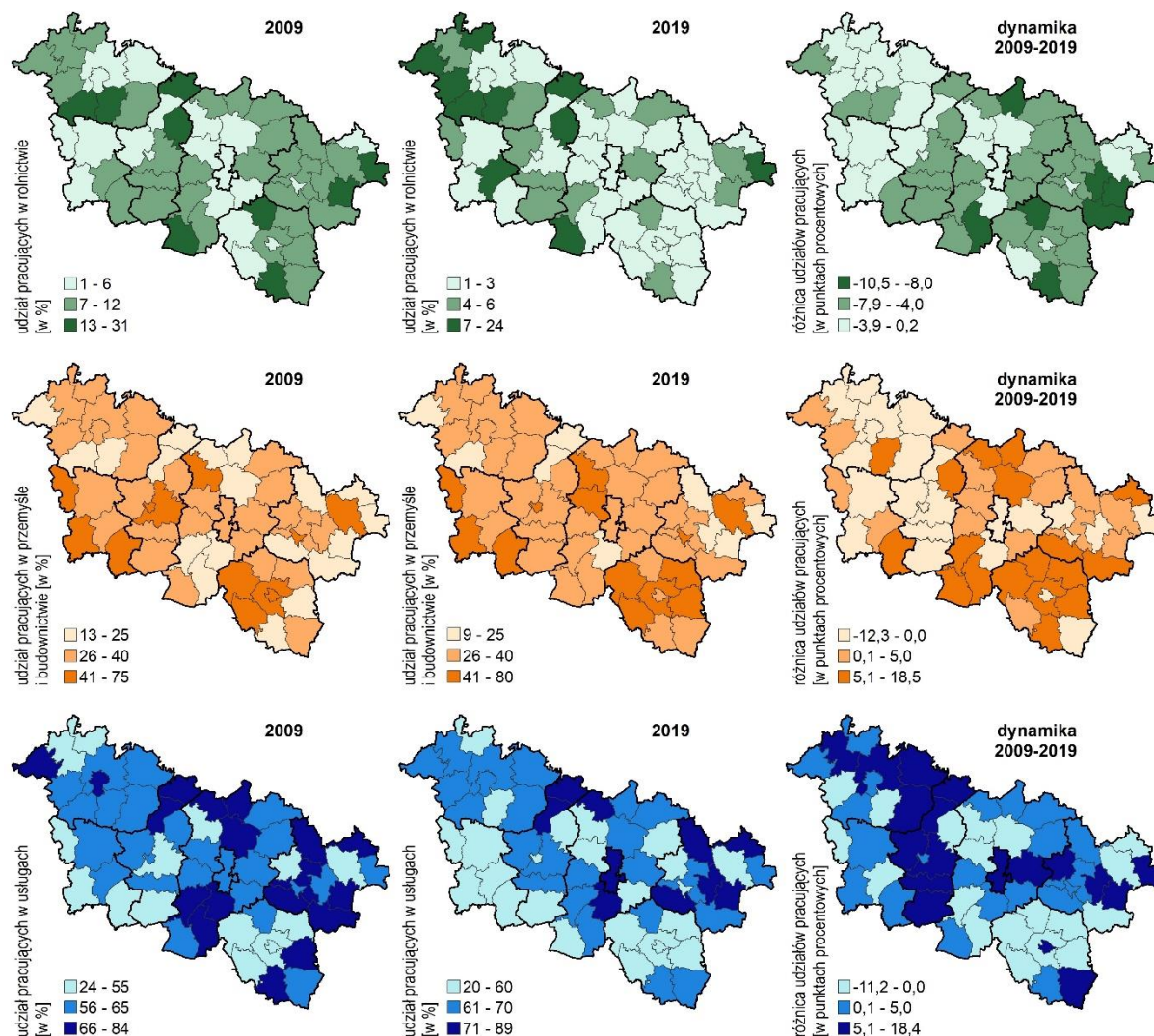
W latach 2009-2019 w strukturze pracujących w podregionie konińskim dominował sektor usług, które udział wzrósł z 59 do 61%, co było zgodne z tendencją obserwowaną w regionie (wzrost z 60 do 63%). Z kolei udział pracujących w przemyśle i budownictwie oraz w rolnictwie zmalał. Przy czym spadek udziału pracujących w przemyśle i budownictwie był nieznaczny i oscylował w granicach 37%, co było i tak powyżej średniej dla Wielkopolski (spadek z 36 do 34%). Z kolei spadek udziału pracujących w rolnictwie w podregionie konińskim z 3,8 do 2,1% był większy niż w regionie (z 3,3 do 2,5%). Pod względem liczby pracujących struktura gospodarcza powiatów podregionu konińskiego jest bardzo zróżnicowana. Co prawda we wszystkich powiatach dominują pracujący w usługach i zauważalny jest wzrost udziału pracujących w tym sektorze, to jednak powiaty silnie są zróżnicowane pod tym względem. Największy udział pracujących w usługach był w Koninie (65 i 70%) oraz powiatach gnieźnieńskim (62-65%) i słupeckim (60-64%), a najmniejszy w powiatach wrzesińskim (52-53%) i tureckim (50-52%). Przy czym to właśnie powiaty wrzesiński i turecki cechują się najwyższym (znacznie ponad średnią podregionu i regionu) i rosnącym udziałem pracujących w przemyśle i budownictwie – odpowiednio 44% i 46-47% (udział pracujących w przemyśle i budownictwie wzrósł także w powiecie konińskim z 38 do 41%). Relatywnie najmniejszym i w dodatku malejącym udziałem pracujących w przemyśle i budownictwie cechował się Konin (spadek z 34 do 29%) oraz powiaty słupecki (spadek z 35 do 33%) i gnieźnieński (spadek z 34 do 32%). Udział pracujących w rolnictwie w powiatach podregionu konińskiego jest nieznaczny (1-3%) i w dodatku relatywnie najszybciej maleje. W powiatach kolskim i słupeckim udział pracujących w rolnictwie zmalał o połowę, a w konińskim i tureckim o blisko 70%.

Gminy podregionu konińskiego, podobnie jak powiaty cechują się dużym zróżnicowaniem udziału pracujących w poszczególnych sektorach. Udział pracujących w rolnictwie niemal we wszystkich gminach uległ obniżeniu, przy czym największy spadek udziałów nastąpił w gminach powiatów tureckiego, kolskiego, konińskiego i słupeckiego⁶. W tych też powiatach relatywnie najwięcej gmin cechuje się najniższym

⁶ Częściowo sytuacja ta wynika z obniżenia przydatności gruntów rolnych do prowadzenia efektywnej działalności rolniczej spowodowanej negatywnymi skutkami odkrywkowej eksploatacji węgla brunatnego (obniżenie zwierciadła wód podziemnych). Dodatkowo należy pamiętać, że wspomniane powiaty położone są na terenach dawnego Królestwa Kongresowego, które cechuje się odmienną strukturą agrarną

udziałem pracujących w rolnictwie (ryc. 6.10). Z kolei gminy w tych powiatach cechowały się stosunkowo największym wzrostem udziału pracujących w przemyśle i budownictwie, podczas gdy większość gmin z powiatów gnieźnieńskiego, wrzesińskiego i słupeckiego wykazywało spadek udziału procujących w tym sektorze. Gminy powiatu tureckiego (z wyjątkiem Dobrej, Turku i Kawęczyna) oraz kilka z konińskiego i kolskiego cechują się spadkiem udziału pracujących w usługach, pomimo iż udziały te są i tak relatywnie niskie w skali wszystkich gmin podregionu.

Ryc. 6.10. Struktura pracujących wg sektorów w gminach podregionu konińskiego w latach 2009-2019

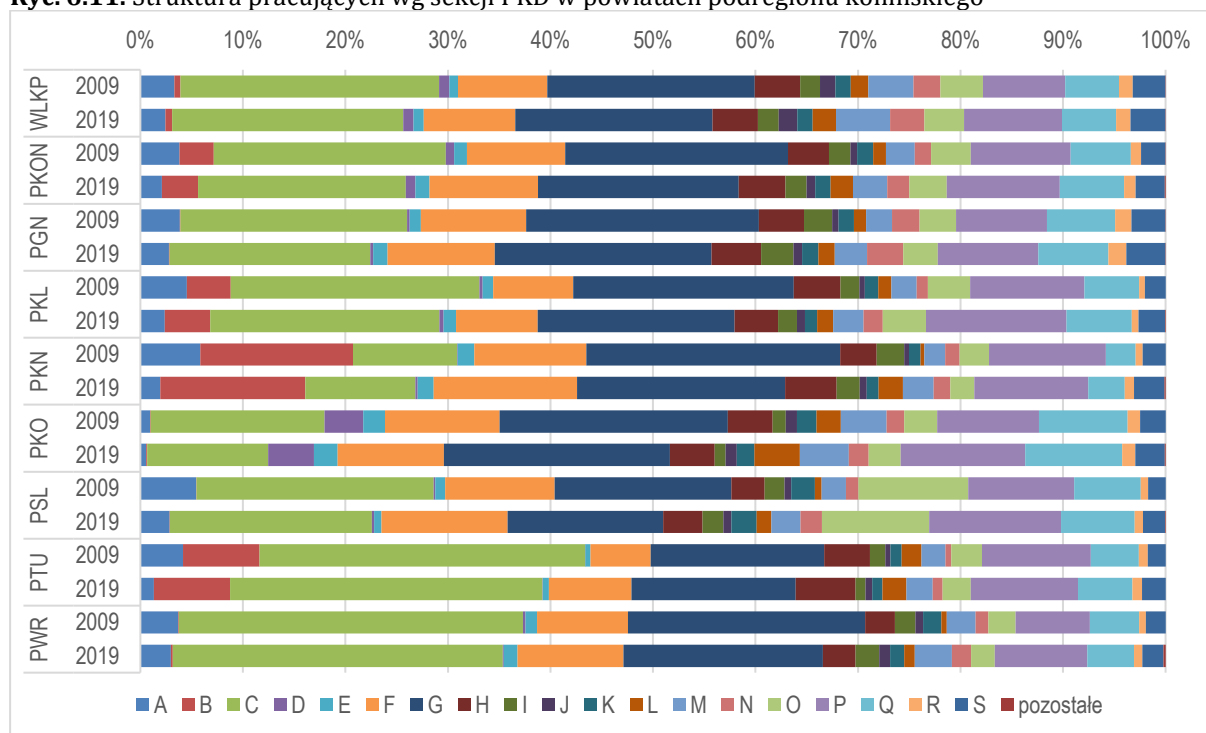
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-REGON.

W strukturze pracujących wg sekcji PKD w latach 2009-2019 w podregionie konińskim niemal równorzędną pozycję zajmują sekcje C – przetwórstwo przemysłowe (odpowiednio 23 i 20%) oraz sekcja G – handel i naprawa (22 i 20%) (ryc. 6.11). W przypadku sekcji C jest to poniżej średniej dla regionu (25 i 23%), a w przypadku sekcji

i relatywnie wysokim udziałem rolnictwa, stąd też tempo odpływu ludności z działalności rolniczej może być nieco większe.

G – powyżej (20 i 19%). Kolejne pozycje pod względem udziału pracujących zajmują sekcje P (edukacja) oraz F (budownictwo) – z udziałami oscylującymi w granicach 8-11%. Znacznie wyższy udział pracujących w podregionie konińskim w stosunku do średniej woj. wielkopolskiego występował w sekcji B (górnictwo i wydobywanie) – w podregionie ok. 3,5%, a w regionie – 0,6%. W przypadku powiatów gnieźnieńskiego i kolskiego udział pracujących w sekcjach G, C oraz P i F kształtował się podobnie do sytuacji w podregionie. Pozostałe powiaty cechowały się odmienną strukturą. W powiecie konińskim pomimo dominacji sekcji G, jej udział maleje (z 25 do 20%), głównie na rzecz sekcji F (z 11 do 14%) i H (z 3,5 do 5,0%). Przy czym istotną rolę odgrywają także sekcje B (spadek z 15 do 14%), C (wzrost z 10 do 11%) oraz P (ok. 11%). W Koninie oprócz stabilnej dominacji sekcji G (22%), mocno zmalał udział sekcji C (z 17 do 12%), a istotny udział mają także sekcje F (ok. 11%) oraz P (wzrost z 10 do 12%) i Q (ok. 9%). W powiatach słupeckim, tureckim i wrzesińskim w badanym okresie dominuje sekcja C, przy czym w powiecie tureckim na odpowiednio na poziomie 32 i 30%, a wrzesińskim (34 i 32%). W powiecie słupeckim relatywnie wysokie w skali podregionu udziały pracujących występowały w sekcjach F i O.

Ryc. 6.11. Struktura pracujących wg sekcji PKD w powiatach podregionu konińskiego

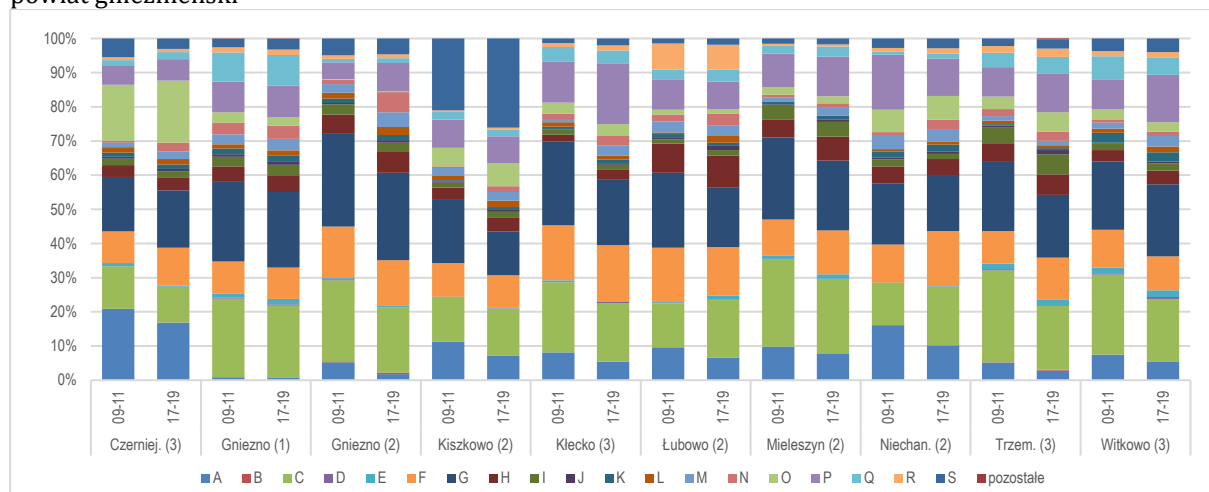
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-REGON.

Struktura pracujących wg sekcji PKD w układzie gmin jest bardzo zbliżona do omówionej powyżej struktury powiatów (ryc. 6.12). Jedynie warto zwrócić uwagę na kilka wyjątkowych przypadków. W przypadku gmin Kłodawa (pow. kolski), Kleczew (pow. koniński) i Turek (pow. turecki) występował wyraźny i ponadprzeciętny udział sekcji B (zwłaszcza widoczne było to w gminie Kleczew – 70%). W gminie Powidz ponad 70% pracujących pracowało w sekcji O. Wiele gmin podregionu konińskiego cechowało się

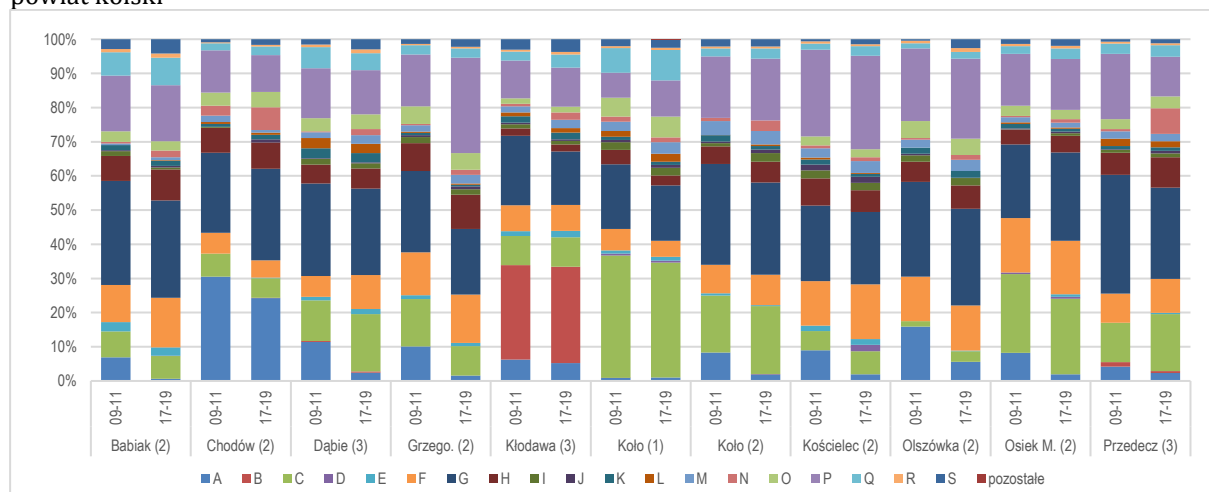
relatywnie wysokim udziałem pracujących w sekcji C, były to głównie: Malanów (ok. 61%), Miłosław (ok. 52%), Nekla (ok. 48%), Tuliszków (ok. 47%).

Ryc. 6.12. Struktura pracujących wg sekcji PKD w gminach podregionu konińskiego

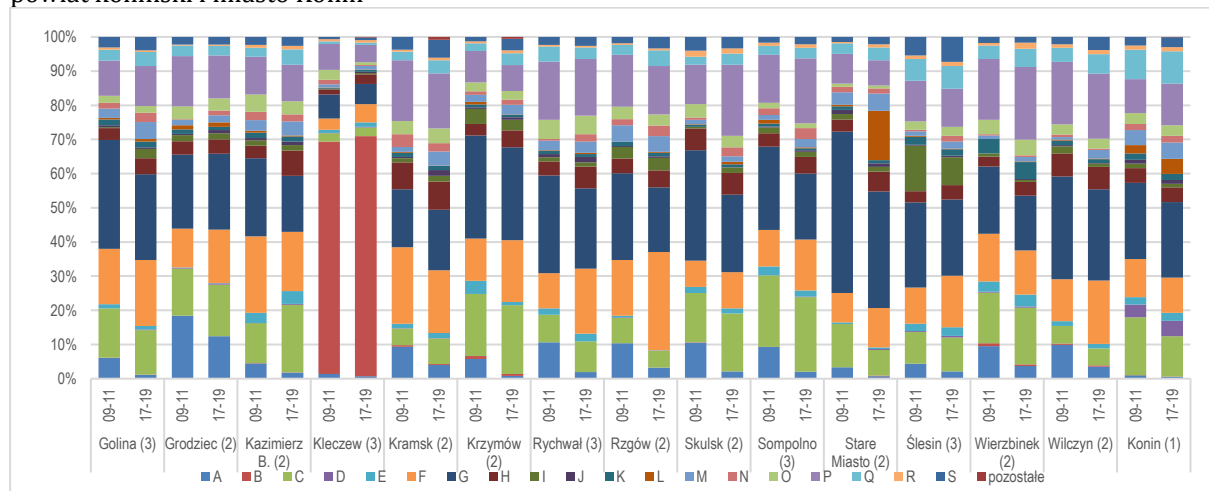
powiat gnieźnieński

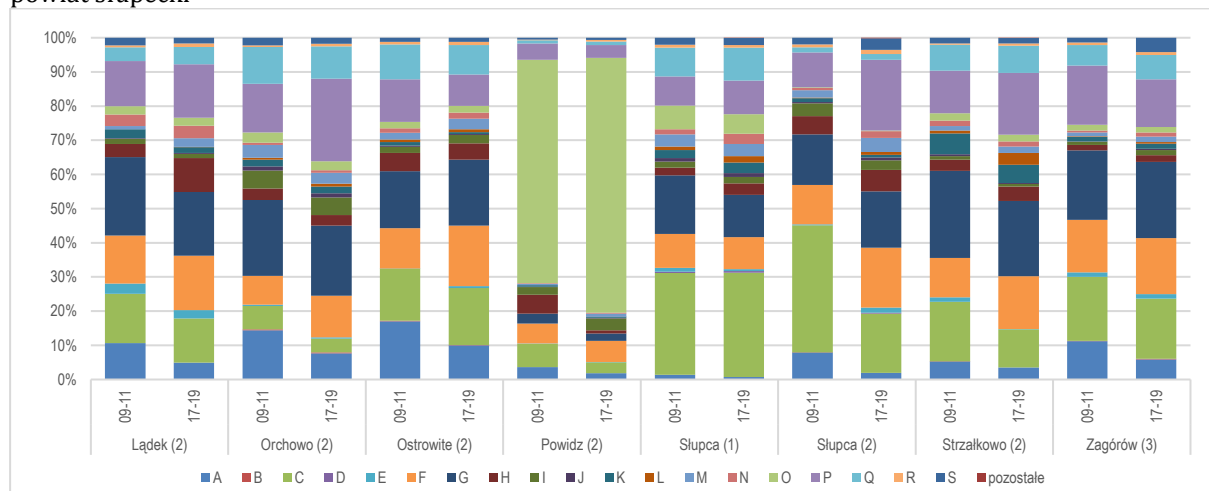
powiat kolski

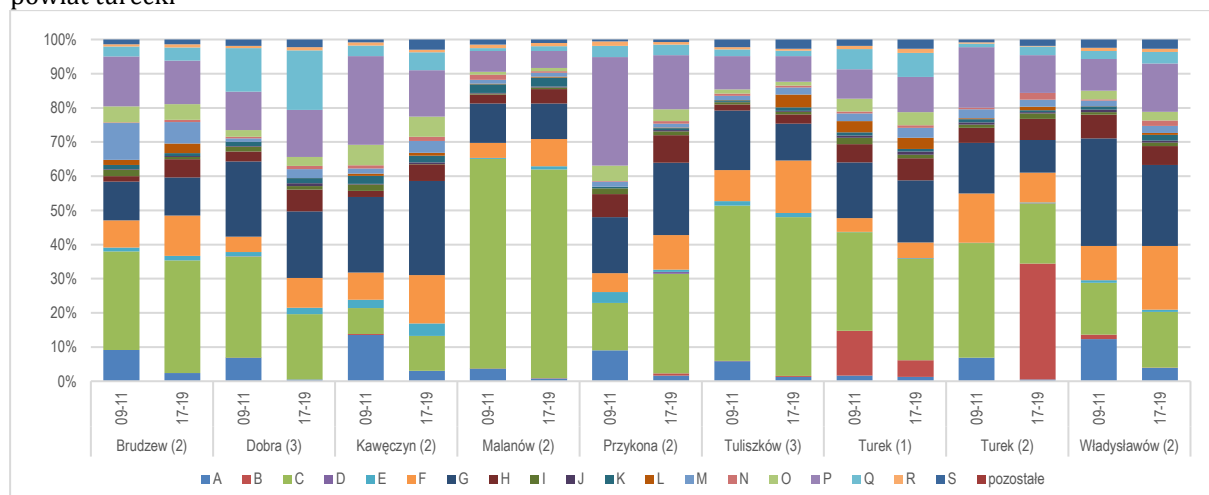
powiat koniński i miasto Konin

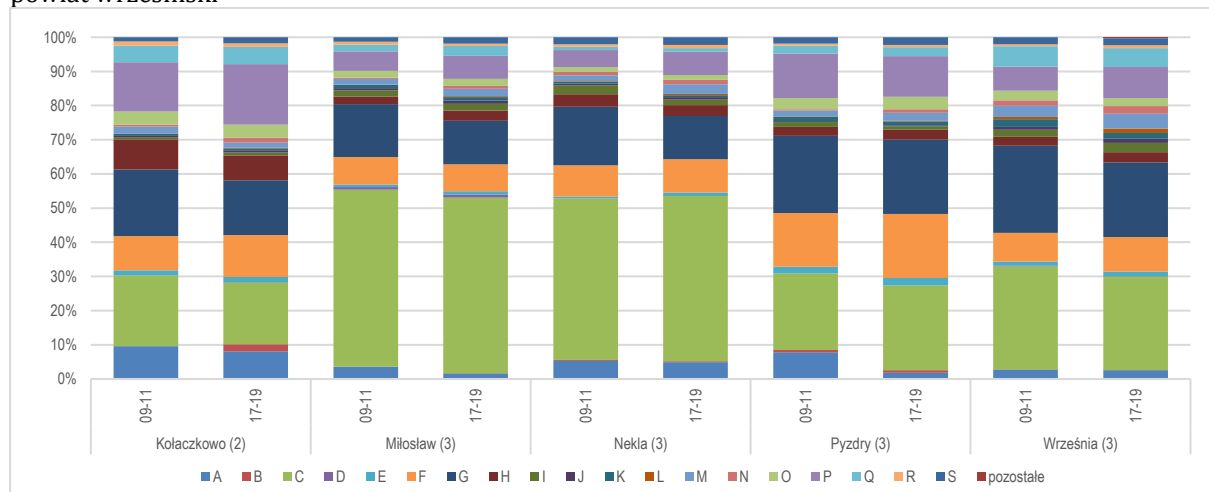
powiat słupecki

powiat turecki

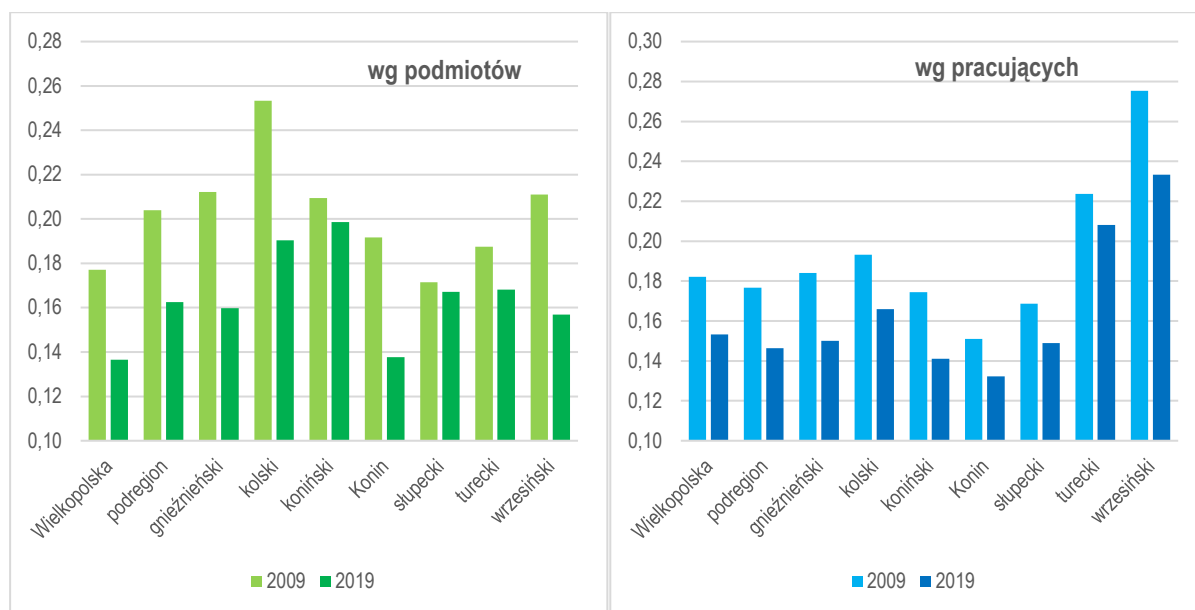
powiat wrzesiński

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-REGON.

W związku z dużą trudnością jednostkowych porównań w zakresie tak złożonych struktur jakimi są struktury gospodarcze w układzie sekcji PKD, zarówno analizowane na podstawie liczby podmiotów gospodarczych jak i sekcji PKD, wykorzystano syntetyczne mierniki opisujące poziom zróżnicowania struktur gospodarczych badanych gmin i powiatów. Stopień dywersyfikacji struktur gospodarczych gmin i powiatów podregionu konińskiego przeanalizowano zarówno wg liczby podmiotów gospodarczych jak i liczby pracujących za pomocą wskaźnika A. O. Hirschmana. W latach 2009-2019 w podregionie konińskim jak i całym regionie i we wszystkich analizowanych powiatach zaobserwowano pozytywną tendencję wzrostu poziomu dywersyfikacji gospodarczej (wartości wskaźnika Hirschmana uległy obniżeniu) zarówno mierzonej liczbą podmiotów jak i liczbą pracujących (ryc. 6.13). Warto podkreślić, że podregion koniński cechował się niższym poziomem dywersyfikacji niż woj. wielkopolskie, ale tylko mierzonej udziałem podmiotów gospodarczych, a nieco wyższym w przypadku dywersyfikacji mierzonej udziałami pracujących. W 2019 r. relatywnie wysoki stopień dywersyfikacji struktury gospodarczej wyrażonej udziałem podmiotów gospodarczych cechował głównie Konin oraz powiaty gnieźnieński i wrzesiński i de facto większość gmin zlokalizowana w tych powiatach (ryc. 6.14). Natomiast najmniej zdywersyfikowaną strukturę gospodarczą mierzoną liczbą podmiotów w poszczególnych sekcjach miały powiaty kolski i koniński, a tym samym większość gmin w nich położona. Z kolei w przypadku poziomu dywersyfikacji mierzonego udziałem pracujących w poszczególnych sekcjach najbardziej zdywersyfikowane struktury występowały w Koninie i powiecie konińskim oraz powiatach słupeckim i gnieźnieńskim. Z kolei niskim poziomem dywersyfikacji (wręcz monokulturą gospodarczą) cechowały się powiaty turecki i wrzesiński. O ile w przypadku powiatu tureckiego sytuacja ta wynika z relatywnie niskiego poziomu dywersyfikacji w większości z gmin (ale przede wszystkim gmin Malanów i Tuliszków), o tyle w przypadku powiatu wrzesińskiego wynika z wyjątkowo wysokiej monokultury w gminach Nekla i Miłosław. Dodatkowo należy wspomnieć o dwóch wyjątkowych gminach, a mianowicie Powidz (dominacja sekcji O) i Kleczew (dominacja sekcji B), które cechują się wyjątkowo niskim poziomem dywersyfikacji (monokulturą).

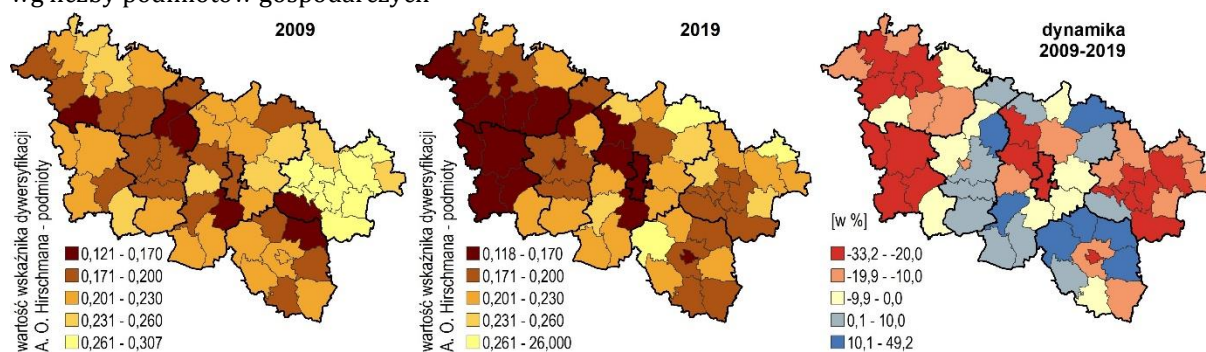
Ryc. 6.13. Poziom dywersyfikacji struktury gospodarczej (wskaźnik A.O. Hirschmana) w gminach podregionu konińskiego w latach 2009-2019

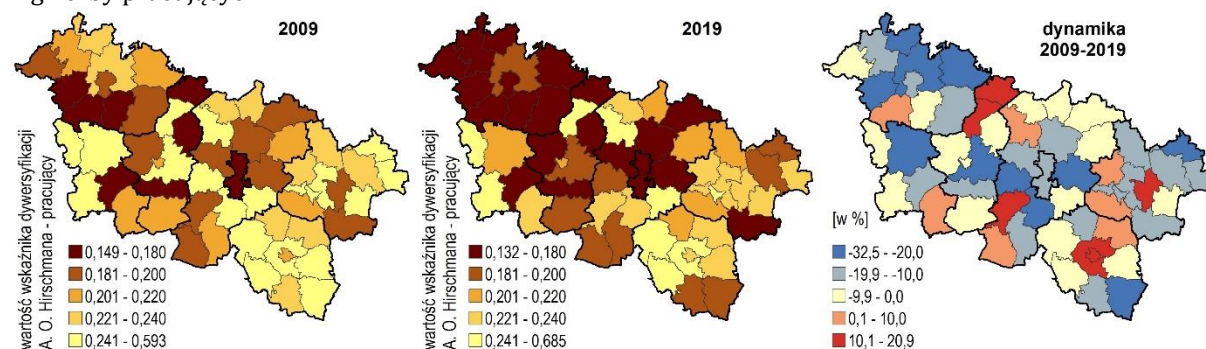
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-REGON.

Ryc. 6.14. Poziom dywersyfikacji struktury gospodarczej (wskaźnik A.O. Hirschmana) w gminach podregionu konińskiego w latach 2009-2019

wg liczby podmiotów gospodarczych

wg liczby pracujących

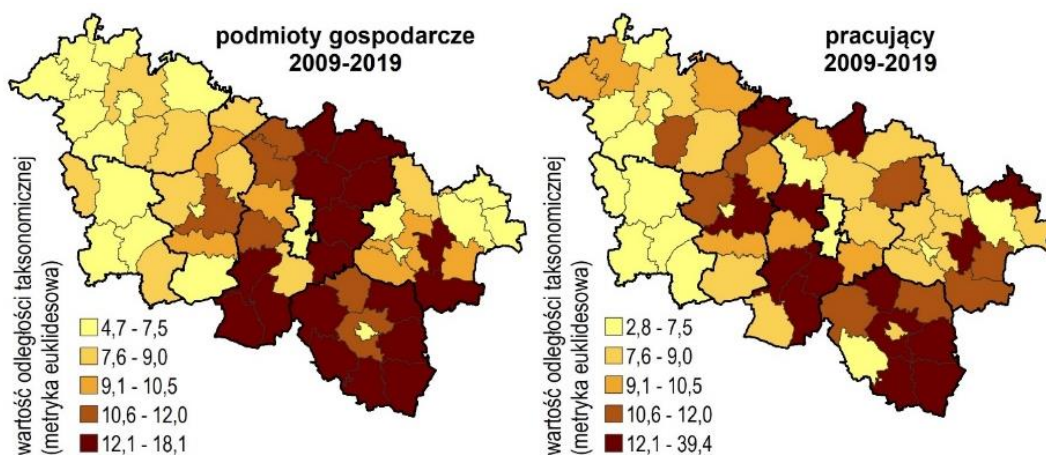

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-REGON.

Pod względem podobieństwa struktury gospodarczej między 2009 i 2019 r. mierzonej wg udziałów podmiotów gospodarczych w poszczególnych sekcjach PKD największe

przeobrażenia zaszły w gminach powiatów tureckiego, konińskiego i kolskiego (ryc. 6.15). Częściowo dotyczy to także podobieństwa struktury wg udziału pracujących, choć tutaj poziom podobieństwa nie był już tak wysoki w większości gmin. Z kolei gminy z powiatów gnieźnieńskiego, wrzesińskiego i słupeckiego cechowały się w badanym okresie wyjątkowo wysokim poziomem podobieństwa struktur głównie mierzonych udziałami podmiotów.

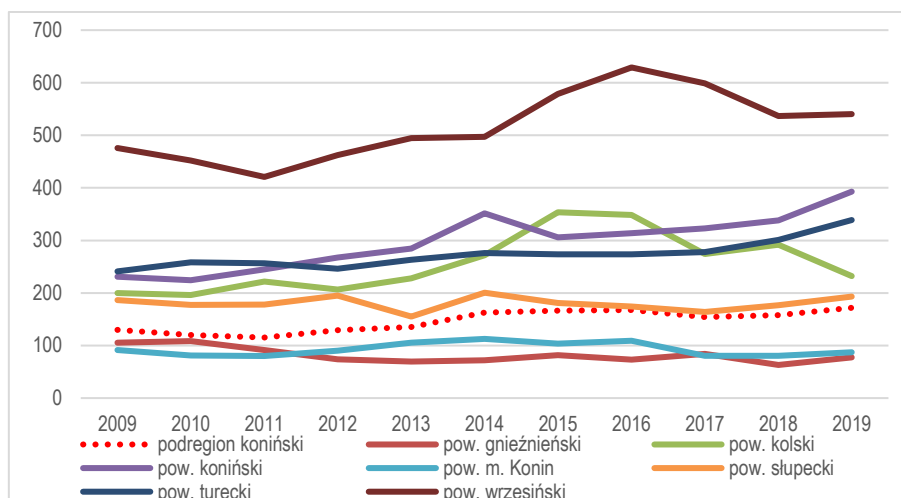
Ryc. 6.15. Poziom podobieństwa struktury gospodarczej wg liczby podmiotów gospodarczych i liczby pracujących w gminach podregionu konińskiego w latach 2009-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-REGON.

Oceniając struktury gospodarcze powiatów i gmin podregionu konińskiego można wskazać te sekcje PKD, które dominują w strukturze zatrudnienia badanych jednostek w takim stopniu, że mogą być traktowane jako ich baza ekonomiczna. Chodzi o te rodzaje działalności, które odgrywają istotną rolę w strukturze gospodarczej danego obszaru i stanowią podstawę rozwoju społeczno-gospodarczego. Duża liczba sekcji uznanych za egzogeniczne wskazuje na zdywersyfikowaną bazę ekonomiczną, co jest sytuacją wysoce pożądaną, głównie z faktu budowania odporności jednostek terytorialnych na oddziaływanie negatywnych skutków kryzysów gospodarczych dotyczących różne branże. Zatem im bardziej zdywersyfikowana baza ekonomiczna, tym korzystniejsza i bezpieczniejsza sytuacja społeczno-gospodarcza danego obszaru. Niestety w przypadku wielu powiatów podregionu konińskiego baza ekonomiczna nie jest zbyt mocno zdywersyfikowana. Najniższym poziomem dywersyfikacji cechuje się powiat wrzesiński, a także w nieco mniejszym stopniu powiaty koniński, kolski i turecki (ryc. 6.16). Sytuacja ta dobrze widoczna jest także na poziomie gmin, które w wymienionych powiatach także cechują się wysokimi wartościami wskaźnika Amemiya, a więc posiadają mało zdywersyfikowaną strukturę gospodarczą wg liczby pracujących (ryc. 6.17). Szczególnie dotyczy to takich gmin jak Kleczew (odpowiednio 915 i 939), Miłosław (931 i 913), Powidz (jedyna gmina z powiatu słupeckiego – 894 i 905), Turek (gm. Wiejska) (227 i 895), Malanów (877 i 888), Nekla (809 i 739), Kłodawa (622 i 635), Rzgów (127 i 520) oraz Tuliszków (602 i 516).

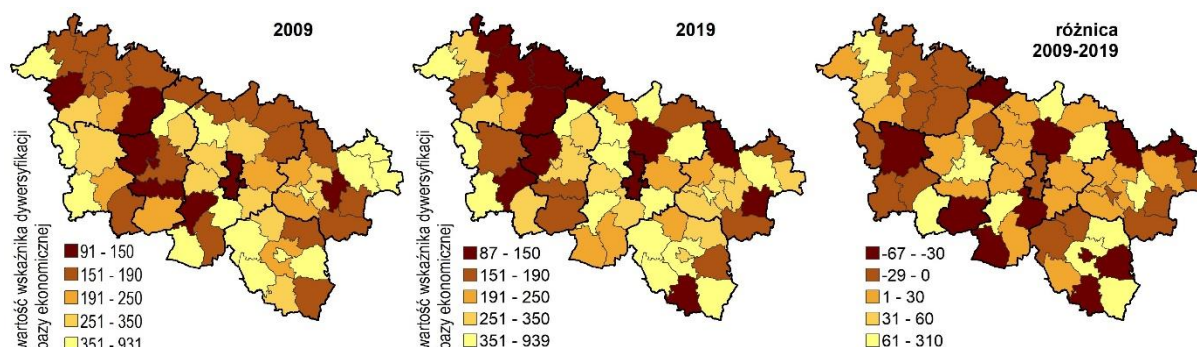
Ryc. 6.16. Poziom dywersyfikacji struktury bazy ekonomicznej (wskaźnik E.C. Amemiya) w powiatach podregionu konińskiego w latach 2009-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-REGON.

Dodatkowo należy podkreślić, że w powiatach konińskim, tureckim i częściowo kolskim, w latach 2009-2019 nastąpił wzrost homogeniczności struktury gospodarczej, co szczególnie widoczne jest w przypadku takich gmin jak Rzgów, Turek (wiejska), Grzegorzew, Skulsk, Sompolno, Dobra. O wysokim poziomie homogeniczności struktury bazy ekonomicznej powiatów wrzesińskiego, konińskiego, tureckiego i kolskiego świadczą wyjątkowo wysokie udziały w zatrudnieniu egzogenicznym jednej lub dwóch sekcji PKD (ryc. 6.18). W przypadku powiatu wrzesińskiego w 2009 i 2019 r. 70-76% osób pracujących w sekcjach egzogenicznych pracuje w sekcji C, z kolei w 2009 r. drugą sekcją była G (24%), a w 2019 – sekcja F (12%). Tym samym w obu badanych latach udział dwóch sekcji wynosił odpowiednio 93 i 88%. W powiecie tureckim w 2009 i 2019 r. w zatrudnieniu egzogenicznym dominowały dwie sekcje B (po 42%) i C (odpowiednio 34 i 48%), co stanowiło 75 i 90% pracujących w sekcjach egzogenicznych. W powiecie kolskim także dominowały dwie sekcje B i P, w których w 2009 r. pracowało odpowiednio 39 i 29% pracujących, a w 2019 r. – 42 i 34%, co łącznie stanowiło 68 i 75% pracujących w działalności egzogenicznych. Z kolei w powiecie konińskim w obu badanych latach wyraźnie dominowało zatrudnienie w sekcji B (50 i 61%) oraz dodatkowo w 2009 r. w sekcji G (16%), a w 2019 r. w sekcji F (28%). W efekcie w każdym z badanych lat dwie sekcje skupiały 66 i 89% pracujących w sekcjach egzogenicznych.

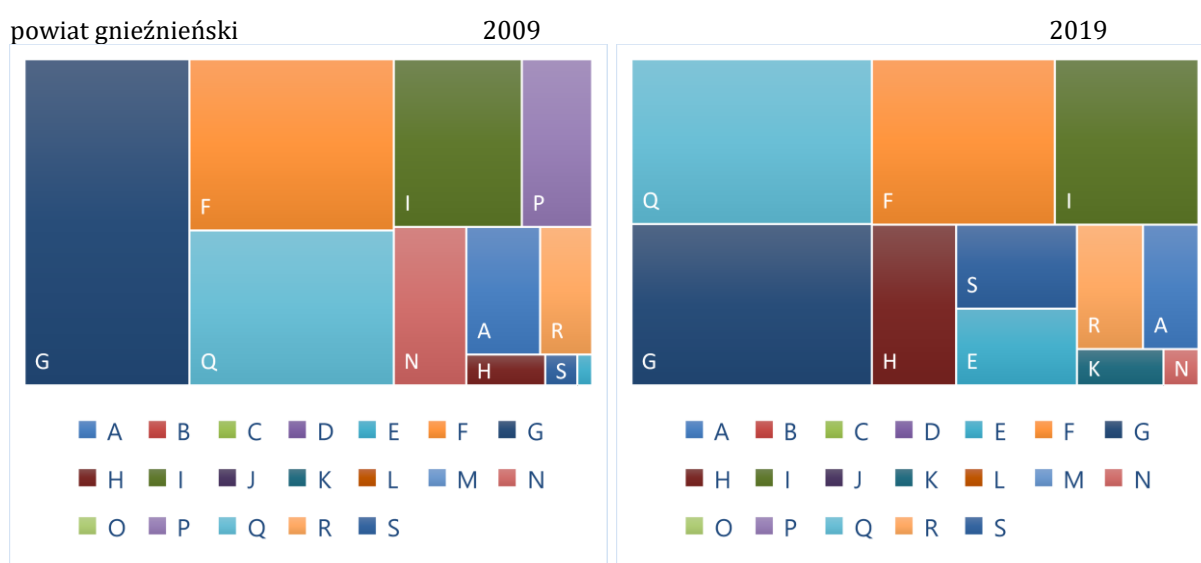
Ryc. 6.17. Poziom dywersyfikacji struktury bazy ekonomicznej (wskaźnik E.C. Amemiya) w gminach podregionu konińskiego w latach 2009-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-REGON.

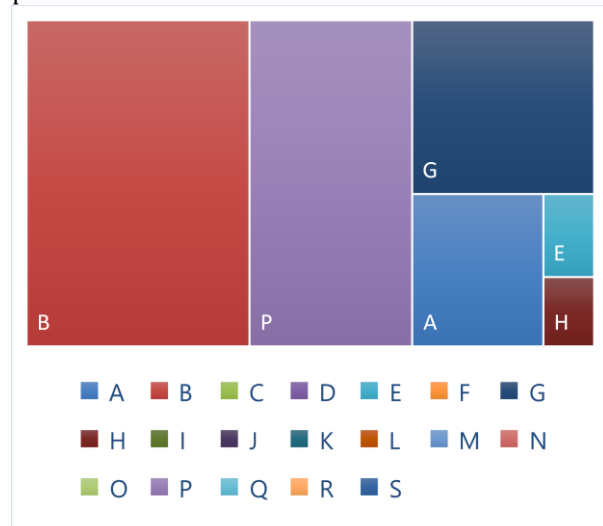
W latach 2009-2019 najbardziej zdywersyfikowaną strukturą bazy ekonomicznej cechowały się powiaty gnieźnieński (wartości wskaźnika Amemiya wynosiły odpowiednio 106 i 77) oraz miasto Konin (91 i 87). W powiecie gnieźnieńskim występowało relatywnie najwięcej gmin cechujących się wysokim poziomem dywersyfikacji bazy ekonomicznej. W gminie Witkowo wartości wskaźnika dywersyfikacji bazy ekonomicznej były najniższe (poza Koninem) spośród wszystkich gmin podregionu konińskiego (103 i 88). W 2009 r. w powiecie gnieźnieńskim wśród sekcji egzogenicznych pod względem zatrudnienia dominowały sekcje G (29%), F (19%), Q (17%) oraz I (12%), co łącznie stanowiło 77%, a w 2019 r. dominowały sekcje: Q oraz G (po 21%), F (16%), I (13%), które łącznie skupiały 72% zatrudnienia egzogenicznego. Z kolei w Koninie co prawda w obu badanych latach dominowały sekcje Q i D, które skupiały w odpowiednio (w 2009) 24 i 20% zatrudnienia egzogenicznego oraz 25 i 20% (w 2019), to oprócz nich istotną rolę odgrywało także zatrudnienie w sekcjach F, P, G i E.

Ryc. 6.18. Struktura bazy ekonomicznej powiatów podregionu konińskiego w 2009 i 2019 r.

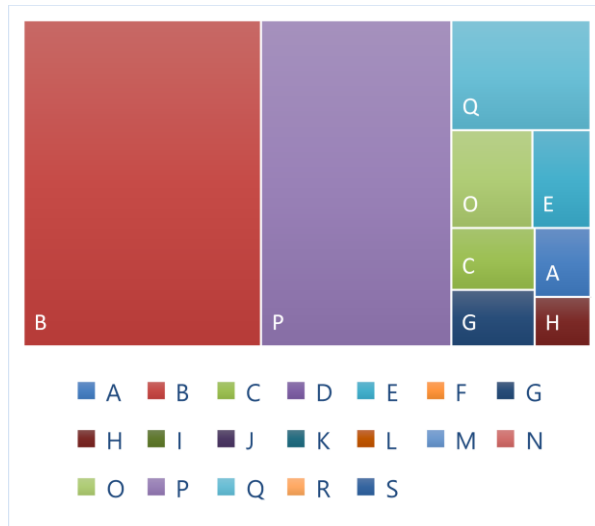

powiat kolski

2009

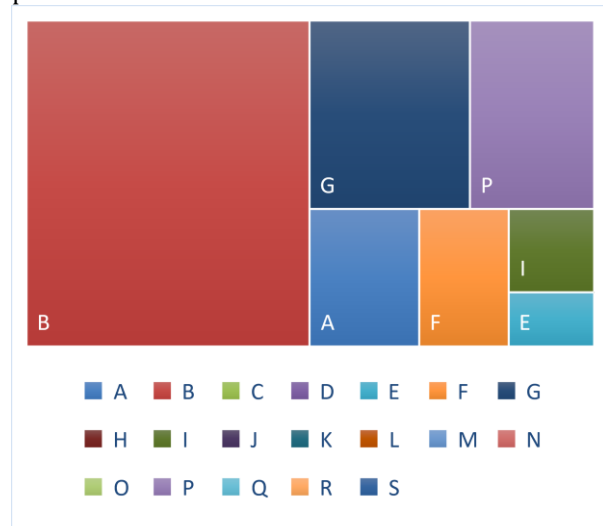

2019

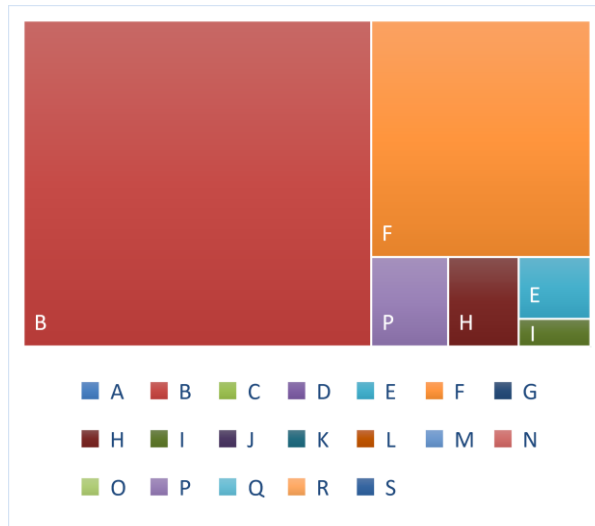

powiat koniński

2009

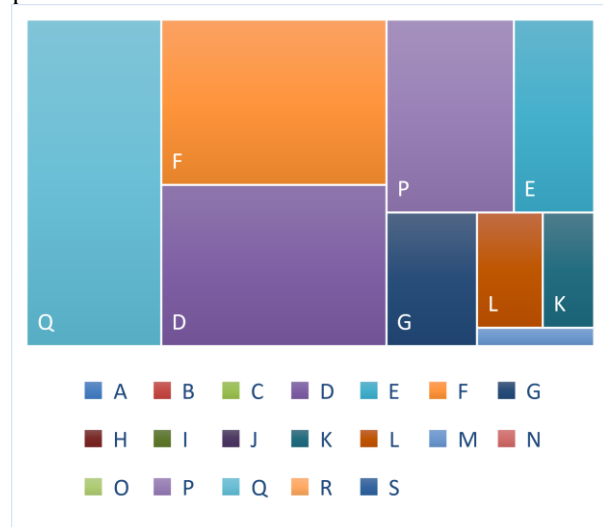

2019

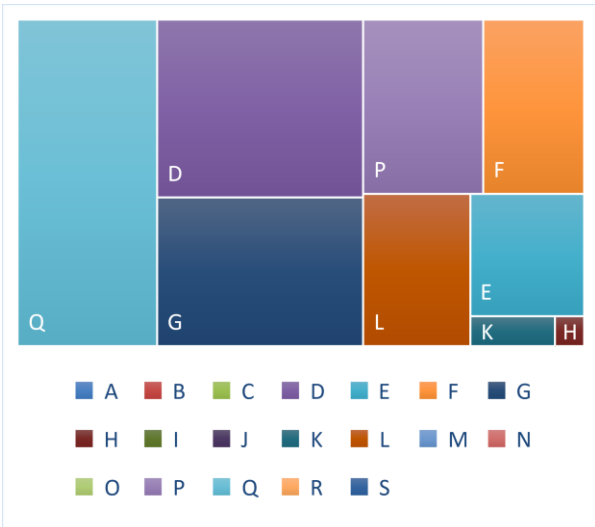

powiat miasto Konin

2009

2019

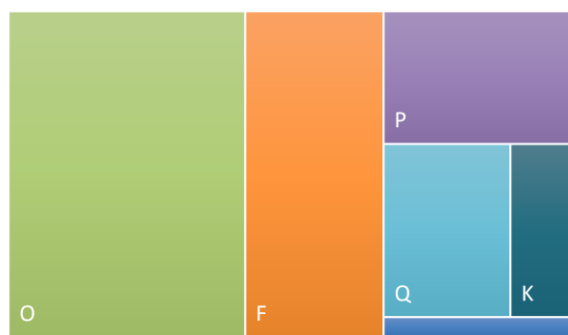

powiat słupecki

2009

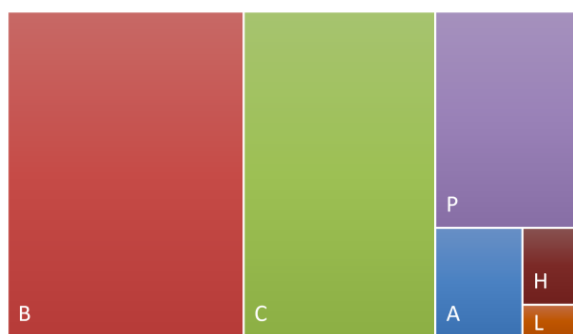

2019

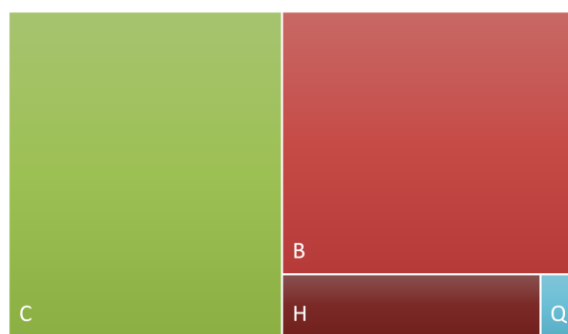

powiat turecki

2009

2019

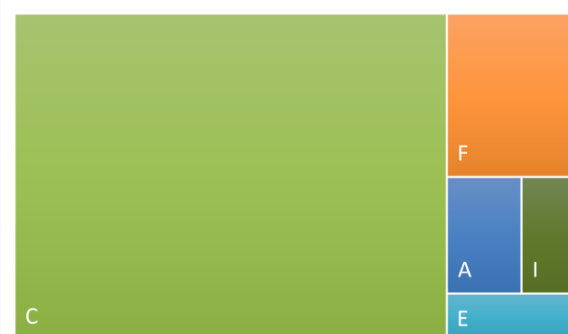

powiat wrzesiński

2009

2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-REGON.

W podregionie konińskim funkcjonuje 16 instytucji, które stanowią wsparcie instytucjonalne otoczenia biznesu (tab. 6.6). Najwięcej instytucji otoczenia biznesu znajduje się w Koninie (pięć) oraz w Turku i Wrześni (po trzy). Wsparcie tego typu instytucji docelowo prowadzić ma głównie do aktywizacji gospodarczej i podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej gmin i powiatów podregionu konińskiego. Działalność ta skupia się przede wszystkim na rozwoju przedsiębiorczości i obsłudze inwestycyjnej (np. Wrzesińska Strefa Aktywności Gospodarczej, Turecki Inkubator Przedsiębiorczości, Konińska Izba Gospodarcza, Agencja Rozwoju Regionalnego SA w Koninie), doradztwie zawodowym i szkoleniach dla dorosłych i młodzieży (np. Centrum Badań i Rozwoju Nowoczesnych Technologii w Grzymysławicach, Agencja Rozwoju Regionalnego SA w Koninie, Cechy Rzemieślnicze), doradztwie i pośrednictwie finansowym (np. Agencja Rozwoju Regionalnego SA w Koninie, Konińska Izba Gospodarcza, Turecka Izba Gospodarcza, Gnieźnieńska Agencja Rozwoju Gospodarczego). Relatywnie wysoką aktywnością charakteryzują się instytucje otoczenia biznesu w Turku. Przykładowo w Tureckim Inkubatorze Przedsiębiorczości działa ponad 30 podmiotów, a w Tureckiej Izbie Gospodarczej zrzeszonych jest blisko 140 podmiotów z Turku i okolic. Dodatkowo warto nadmienić, że w ramach wsparcia instytucjonalnego Wałbrzyskiej SSE („Invest-Park”) w powiecie wrzesińskim działa siedem podmiotów. Z kolei w ramach wsparcia instytucjonalnego Łódzkiej SSE działają po dwa podmioty w Turku i Przykonie (pow. turecki), oraz powstały tereny inwestycyjne w Kole, Turku i gm. Przykona w powiecie tureckim. W tym miejscu warto dodać, że powiaty podregionu konińskiego znajdują się w trzech specjalnych strefach ekonomicznych (SSE). Powiat gnieźnieński w Kostrzyńsko-Słubickiej SSE, powiaty wrzeński i słupecki w Wałbrzyskiej SSE, natomiast miasto Konin oraz powiaty koniński, kolski i turecki znajdują się w zasięgu Łódzkiej SSE.

Wyniki przeprowadzonej analizy pozwalają stwierdzić, że popyt na pracę na lokalnym rynku pracy podregionu konińskiego jest bardzo mocno zróżnicowany. Powiaty kolski, koniński, turecki i wrzeński cechują się strukturą gospodarczą o niskim stopniu dywersyfikacji. Silnie uzależniona od dwóch branż gospodarka tych powiatów (i części gmin) stanowi duże zagrożenie dla zachowania odpowiedniej równowagi. Sytuacja ta, zwłaszcza tam, gdzie dominuje zatrudnienie w branżach niejako zmuszonych w związku z transformacją sektora paliwo-energetycznego do redukcji zatrudnienia oraz w działalnościach z nim powiązanych, może implikować niekorzystne tendencje na lokalnym rynku pracy. Pewnym pozytywnym symptomem może być rosnąca aktywność małych i średnich przedsiębiorstw (w tym osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą), które powstają w badanych gminach i powiatach. Dodatkowym istotnym wsparciem w rozwoju przedsiębiorczości, która może prowadzić do wzrostu dywersyfikacji struktury gospodarczej jest działalność instytucji otoczenia biznesu. Z kolei sytuacja takich powiatów jak gnieźnieński, czy miasta Konin, z uwagi na względnie dużą dywersyfikację struktury gospodarczej może sprawiać, że ich gospodarki będą odporne na potencjalne szoki rozwojowe w podregionie wywołane transformacją branży paliwo-energetycznej. Rekapituluując można założyć, że pomimo kilku niekorzystnych stanów i tendencji związanych ze strukturą popytu na pracę w gminach i powiatach podregionu konińskiego najtrudniejsza sytuacja na lokalnym rynku pracy może wystąpić

w powiatach konińskim, tureckim (i częściowo kolskim), w których zbyt dużą rolę odgrywa tradycyjny sektor paliwo-energetyczny.

Tab. 6.6. Instytucje otoczenia biznesu w podregionie konińskim

instytucja	lokalizacja	profil działalności
Centrum Badań i Rozwoju Nowoczesnych Technologii w Grzymysławicach	Września	jednostka edukacyjna w ramach struktury Powiatowego Centrum Edukacji Zawodowej, szkolenia dla uczniów i dorosłych, służące prowadzeniu efektywnego kształcenia zawodowego i dostosowywaniu kwalifikacji do zmieniających się potrzeb rynku pracy
Wrzesińska Strefa Aktywności Gospodarczej (Wałbrzyska SSE)	Września	aktywizacja regionu w zakresie zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, przyciągnięcie do Strefy nowych inwestorów, podniesienie poziomu inwestycji, zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy, rozwój przedsiębiorczości, a w konsekwencji utworzenie nowych miejsc pracy
Turecki Inkubator Przedsiębiorczości	Turek	komórka organizacyjna Urzędu Miejskiego w Turku dedykowana rozwojowi przedsiębiorczości oraz obsłudze inwestora zainteresowanego ulokowaniem kapitału w Tureckiej Strefie Inwestycyjnej
Agencja Rozwoju Regionalnego SA w Koninie	Konin	realizacja projektów związanych z rozwojem regionalnym, rozwojem przedsiębiorczości i innowacyjności, wspieranie sektora MŚP poprzez realizację usług doradczych, szkoleniowych i informacyjnych oraz udzielanie dotacji, doradztwo finansowe, pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania, opracowywanie dokumentacji kredytowej, pośrednictwo w zakresie udzielania pożyczek i poręczeń dla przedsiębiorców, organizowanie seminariów i konferencji o tematyce istotnej dla rozwoju regionalnego i lokalnego, współpraca z samorządami w zakresie wdrażania projektów rozwoju regionalnego, współpraca z instytucjami i organizacjami związanymi z rozwojem regionalnym i rozwojem przedsiębiorczości, wynajem powierzchni pod działalność gospodarczą
Konińska Izba Gospodarcza	Konin	rozwój przedsiębiorczości w nowoczesnych formach organizacyjnych, gromadzenie i rozpowszechnianie informacji dotyczących nawiązywania kooperacji gospodarczej w kraju i za granicą, udzielanie podmiotom gospodarczym pomocy w rozwiązywaniu problemów ekonomicznych, organizacyjnych i prawnych
Turecka Izba Gospodarcza	Turek	stowarzyszenie lokalnych przedsiębiorców, którego celem jest zapewnienie wzajemnego wsparcia i doradztwa biznesowego. Izba w swojej ofercie posiada szeroki wachlarz usług o charakterze informacyjnym, doradczym
Wielkopolska Izba Rzemieśnicza w Poznaniu – Cech Rzemiosł Różnych - Cech Rzemiosła i Małej Przedsiębiorczości (Gniezno)	Konin, Koło, Turek, Słupca, Września, Gniezno	współpraca z władzami oświatowymi i szkołami zawodowymi z zakresu dokształcania teoretycznego uczniów, wykonywanie nadzoru nad przebiegiem przygotowania zawodowego w rzemiośle pracowników młodocianych
Centrum Innowacji NUVARRO	Kazimierz Biskupi	podnoszenie efektywności i konkurencyjności podmiotów w obszarze „zielonej gospodarki”, doradztwo dla przedsiębiorców i samorządów
Gnieźnieńska Agencja Rozwoju Gospodarczego	Gniezno	udzielanie poręczeń kredytów zaciąganych przez małe i średnie firmy, a także osoby bezrobotne w celu tworzenia nowych miejsc pracy oraz rozwijania działalności gospodarczej; doradztwo podstawowe i zaawansowane z zakresu marketingu, zarządzania, podatków, prawa, itp.; szkolenia dla właścicieli małych i średnich firm oraz klientów indywidualnych; udzielanie informacji na temat pozyskiwania nowych partnerów handlowych oraz poszukiwania nowych rynków zbytu; pomoc małym i średnim firmom w ubieganiu się o krajowe oraz unijne środki pomocowe; pomoc samorządom w organizowaniu szkoleń oraz seminariów dla przedsiębiorców i osób pragnących podjąć działalność gospodarczą na terenie danej gminy; pomoc władzom lokalnym w ubieganiu się o środki pomocowe.
Naczelna Organizacja Techniczna Federacja Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych Rada w Koninie	Konin	oddziaływanie na rozwój edukacji, techniki, nauki i gospodarki, kształtowanie etyki korzystania z zasobów środowiska naturalnego w oparciu o wiedzę i umiejętności inżynierów i techników zrzeszonych w stowarzyszeniach
Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Koninie	Konin	propagowanie edukacji zawodowej dla młodzieży podejmującej naukę w szkołach branżowych, aktywizacja zawodowa młodzieży i osób dorosłych oraz współpraca z lokalnymi rzemiosłami, przedsiębiorcami i szkołami w ramach organizowanych praktyk i staży, wsparcie uczniów oraz ich rodziców w obszarze doradztwa zawodowego, planowania i rozwoju kariery, diagnoza rynku pracy, wskazująca na konieczność kształcenia w zawodach deficytowych dla subregionu, ale również ograniczenie kształcenia w zawodach stanowiących nadwyżkę i określenie tzw. zawodów przyszłości, współpraca z pracodawcami w procesie kształcenia dualnego i zawodowego, skoncentrowana na zaangażowaniu swoich pracowników w kształcenie praktyczne uczniów oraz doskonalenie nauczycieli zawodu, pozyskiwanie funduszy unijnych i wsparcie praktyk zawodowych na terenie wschodniej Wielkopolski oraz staże zagraniczne.

Źródło: opracowanie własne.

7. Stan lokalnego rynku pracy podregionu konińskiego

Lokalny rynek pracy podregionu konińskiego charakteryzuje się typowym dla gospodarki rynkowej stanem nierównowagi podażowej. Nierównowaga podażowa występuje w przypadku, gdy podaż siły roboczej na terenie działania lokalnego rynku pracy przewyższa popyt na pracę, zgłaszany w formie ofert pracy przez podmioty gospodarcze zlokalizowane na tym obszarze i w rezultacie na rynku pracy występuje bezrobocie. Należy podkreślić, że niewielki odsetek osób (3-5%) poszukujących pracy i w statystyce zaliczanych do bezrobotnych jest zjawiskiem naturalnym w gospodarce rynkowej. Stan ten najczęściej określa się jako naturalny poziom bezrobocia będący konsekwencją naturalnej mobilności siły roboczej, niedostosowań strukturalnych, siły związków zawodowych oraz polityki państwa dotyczącej funkcjonowania rynku pracy. Naturalna stopa bezrobocia odpowiada poziomowi bezrobocia dobrowolnego w stanie równowagi rynku pracy. Wyróżnia się następujące rodzaje bezrobocia (Churski, 1999):

- bezrobocie frykcyjne,
- bezrobocie strukturalne,
- bezrobocie koniunkturalne,
- bezrobocie ukryte.

Bezrobocie frykcyjne jest wynikiem naturalnych procesów dostosowawczych między podażą i popytem na pracę, i związane jest ze zmianą miejsca pracy, która może być rezultatem zarówno decyzji pracownika jak i pracodawcy. Podstawową cechą tego rodzaju bezrobocia jest jego krótki czas trwania, stąd określa się je często bezrobociem przejściowym. Jego przewyciężanie jest możliwe na skutek krótkookresowych interwencji w strukturę kwalifikacji i dystrybucji siły roboczej. Specyfika bezrobocia frykcyjnego polega na tym, że pojawia się ono niezależnie od stanu rynku pracy, zarówno w sytuacji jego nierównowagi jak i względnego zrównoważenia.

Bezrobocie strukturalne jest wywołane wieloma czynnikami powodującymi niedostosowanie podaży pracy do zmniejszającego się popytu na pracę. Zmiany te mogą być wywołane restrukturyzacją gospodarki lokalnej, wprowadzaniem nowych technologii, zmianami w strukturze produkcji jak również reformami w organizacji pracy. W rezultacie pod pojęciem bezrobocia strukturalnego rozumie się najczęściej sytuację, gdy pracownicy tracą pracę na skutek wprowadzania nowych technologii i przeobrażeń w strukturze gospodarki. W tym stanie na rynku pracy pojawia się problem niedostosowania struktury kwalifikacyjnej siły roboczej do struktury podaży stanowisk pracy. Niedostosowanie to może być szczególnie silne w obszarach bardzo uzależnionych od tradycyjnych gałęzi produkcji, które podlegają planowej restrukturyzacji będącej konsekwencją wdrażania założeń przyjętej polityki gospodarczej. Bezrobocie strukturalne może być dodatkowo wzmacniane czynnikami geograficznymi, zwłaszcza na rynkach pracy charakteryzujących się niskim stopniem mobilności siły roboczej.

Likwidacja bezrobocia strukturalnego wymaga dostosowania podaży pracy do zmieniającego się popytu, co najczęściej jest związane z potrzebą zmian lub podnoszeniem kwalifikacji pracowników. Bezrobocie strukturalne może być również konsekwencją segmentacji rynku pracy, która często w skali lokalnej prowadzi do występowania nierównowagi podażowej, czyli bezrobocia, w jednym segmencie rynku, przy jednoczesnym występowaniu nierównowagi popytowej, czyli nadmiaru wolnych miejsc pracy, w innym segmencie tego samego rynku pracy.

Bezrobocie koniunkturalne, nazywane również cyklicznym jest rezultatem zmniejszającego się popytu na dobra i usługi. W warunkach recesji gospodarczej zmniejszeniu ulegają płace, co prowadzi do zmniejszenia popytu konsumpcyjnego i w rezultacie zmniejszenia zatrudnienia. Charakterystyczną cechą bezrobocia koniunkturalnego są jego cykliczne zmiany: spadek nawet do zera w okresie koniunktury gospodarczej i wzrost w okresie recesji.

Bezrobocie ukryte stanowi specyficzny rodzaj bezrobocia wywodzący się z systemu nakazowo-rozdziałowego. Oznacza ono sytuację, w której zatrudnienie przewyższa potrzeby produkcji w danym przedsiębiorstwie, co w rezultacie prowadzi do sytuacji niewykorzystania w pełni zasobów siły roboczej. Mechanizm powstawania tego rodzaju bezrobocia był bezpośrednio związany z ekstensywną polityką gospodarczą powodującą stały niedobór siły roboczej, co sprzyjało tworzeniu „rezerw” zatrudnienia i prowadziło do nadmiaru siły roboczej w miejscu pracy. Bezrobocie ukryte może również występować w sektorze rolnictwa. Pojęciem tym opisuje się stan, w którym w małych, niskotowarowych oraz nierentownych ekonomicznie gospodarstwach indywidualnych wykazuje się osoby, a nawet całe rodziny deklarujące utrzymywanie się z rolnictwa. Ten rodzaj bezrobocia doprowadził w Polsce do spadku dyscypliny i braku poszanowania pracy. Można go traktować jako pozostałość systemu nakazowo-rozdziałowego oraz pozostałość rozdrobnionego rolnictwa indywidualnego na polskim rynku pracy.

Analiza stanu rynku pracy podregionu konińskiego obejmuje następujące aspekty:

- stan i zmiany liczby bezrobotnych oraz stopy bezrobocia,
- strukturę bezrobotnych i jej przemiany,
- bilans zawodów nadwyżkowych i deficytowych.

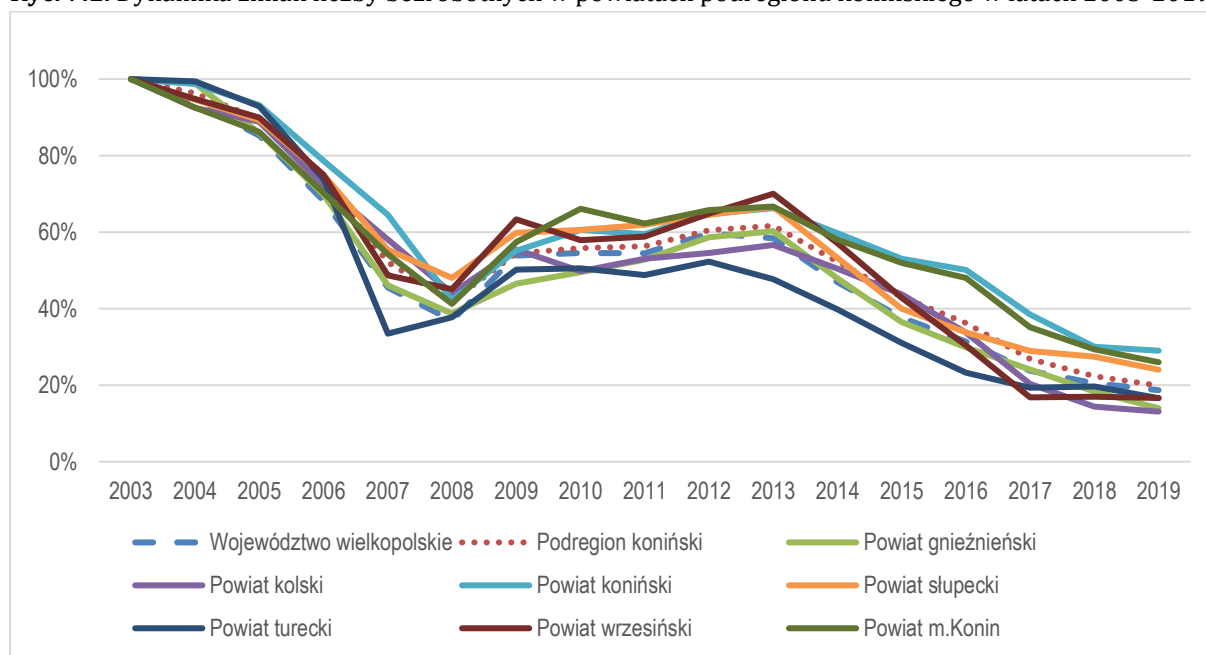
Zgodnie z obserwowanymi w całym kraju tendencjami zmiany liczby bezrobotnych na lokalnym rynku pracy podregiony konińskiego w latach 2003-2019 charakteryzują się typową zmiennością koniunkturalną z ogólną tendencją do spadku wartości. W analizowanym okresie liczba bezrobotnych w podregionie konińskim obniżyła się o 51 953 osoby. W konsekwencji liczba bezrobotnych w roku 2019 wynosząca 12 901 osób, stanowiła jedynie 19,8% stanu z roku 2003, co odpowiadało jednak trendowi regionalnemu (tab. 7.1).

Tab. 7.1. Liczba osób bezrobotnych w powiatach podregionu konińskiego w latach 2003-2019

	Województwo wielkopolskie	Podregion koniński	Powiat gnieźnieński	Powiat kolski	Powiat koniński	Powiat słupecki	Powiat turecki	Powiat wrzesiński	Powiat m. Konin
2003	247 869	64 854	12 885	9 800	13 085	6 389	8 317	6 794	7 584
2004	232 251	62 480	12 737	9 064	12 915	6 045	8 265	6 438	7 016
2005	211 420	58 056	11 075	8 708	12 194	5 706	7 727	6 113	6 533
2006	169 089	47 716	8 996	7 080	10 289	4 790	6 142	5 092	5 327
2007	112 827	33 806	5 936	5 690	8 440	3 541	2 781	3 306	4 112
2008	91 441	27 238	4 996	4 315	5 532	3 066	3 138	3 063	3 128
2009	133 563	35 302	5 999	5 436	7 214	3 823	4 175	4 301	4 354
2010	135 172	36 208	6 386	4 878	7 928	3 868	4 203	3 934	5 011
2011	134 954	36 522	6 802	5 200	7 780	3 958	4 059	3 999	4 724
2012	147 902	39 246	7 561	5 345	8 476	4 122	4 349	4 406	4 987
2013	144 832	40 016	7 762	5 553	8 667	4 256	3 965	4 756	5 057
2014	116 410	33 939	6 172	4 945	7 816	3 404	3 315	3 881	4 406
2015	93 311	27 925	4 705	4 286	6 942	2 557	2 585	2 908	3 942
2016	77 697	23 511	3 849	3 304	6 561	2 160	1 933	2 062	3 642
2017	58 857	17 394	3 102	1 989	5 038	1 848	1 607	1 145	2 665
2018	50 867	14 474	2 357	1 413	3 935	1 753	1 637	1 154	2 225
2019	46 313	12 901	1 802	1 283	3 796	1 536	1 381	1 131	1 972

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS-BDL.

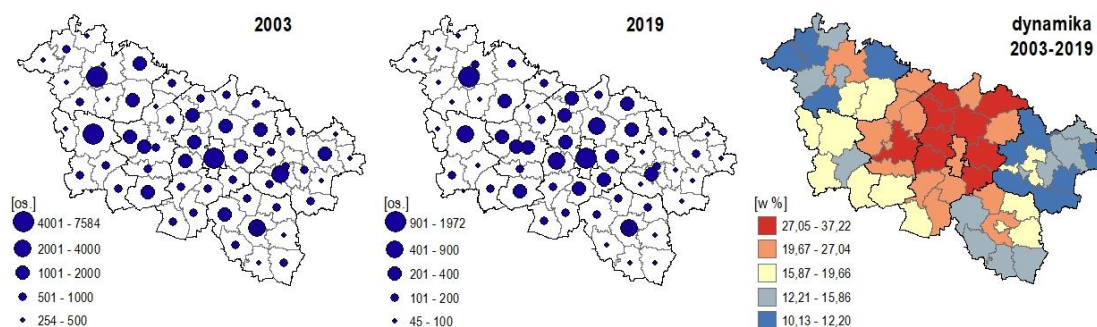
Relatywnie najmniejszą skalą redukcji liczby bezrobotnych charakteryzowały się powiaty koniński, powiat miasto Konin oraz powiat słupecki. W ich przypadku liczba bezrobotnych w 2019 roku stanowiła odpowiednio od 24% do 29% stanu w roku 2003. Najlepsza sytuacja występowała w powiatach gnieźnieńskim i kolskim, w przypadku których spadek liczby bezrobotnych był wyższy od przeciętnego obserwowanego w podregionie i województwie – odpowiednio 14% i 13% stanu z roku 2003. W pozostałych powiatach: tureckim i wrzesińskim zidentyfikowany poziom zmian nie odbiegał zasadniczo od przeciętnego. Przebieg trajektorii dynamiki zmian bezrobocia potwierdza, że zmiany stanu lokalnego rynku pracy podregionu konińskiego w latach 2003-2009 miały charakter typowo koniunkturalny (ryc. 7.1).

Ryc. 7.1. Dynamika zmian liczby bezrobotnych w powiatach podregionu konińskiego w latach 2003-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS-BDL.

W okresie 2003-2007/2008 wszystkie powiaty notowały spadek liczby bezrobotnych. Przełamanie tej tendencji nastąpiło w roku 2008 i było spowodowane negatywnym oddziaływaniem globalnego kryzysu finansowego⁷. Zapoczątkowało to okres wzrostów liczby bezrobotnych we wszystkich powiatach podregionu konińskiego, który trwał do przełomu lat 2012 – 2013. Od tego momentu rynek pracy podregionu konińskiego charakteryzuje się trwałym trendem spadkowym, który z pewnością zostanie ponownie odwrócony w konsekwencji kryzysu spowodowanego społeczno-ekonomicznymi następstwami pandemii COVID-19⁸. W latach 2003-2019 największą dynamiką spadku liczby bezrobotnych charakteryzował się powiat turecki. Relatywnie najgorsza sytuacja w tym zakresie dotyczyła powiatu miasta Konin oraz powiatu konińskiego. Wskazane prawidłowości potwierdza analiza zmian liczby bezrobotnych w układzie gmin podregionu konińskiego (ryc. 7.2). W analizowanym okresie wszystkie gminy tego obszaru zanotowały bardzo znaczący spadek liczby bezrobotnych. Rozkład bezrobotnych w układzie gmin w istotny sposób nawiązuje do zróżnicowania tych jednostek pod względem liczby mieszkańców oraz struktury gospodarczej z zaznaczającą się zwiększoną liczbą bezrobotnych na obszarze gmin „górnictw i energetycznych”. Relatywnie najniższa dynamika spadku liczby bezrobotnych występuje w gminach powiatu konińskiego wykazujących w strukturze zatrudnienia największe udziały pracowników zatrudnionych w górnictwie i wykorzystaniu węgla brunatnego (np. Kleczew), co należy uznać na skutek pierwszego etapu ograniczania działalności tej branży w podregionie konińskim.

Ryc. 7.2. Liczba osób bezrobotnych w gminach podregionu konińskiego w latach 2003-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS-BDL.

Wskaźnikiem stanu rynku pracy jest stopa bezrobocia. Określa ona relację liczby bezrobotnych do liczby czynnych zawodowo. Analiza jej wartości na poziomie lokalnym jest utrudniona ze względu na brak danych dotyczących liczby czynnych zawodowo.

⁷ Recesja gospodarcza jaka dotknęła większość krajów świata po 2008 roku stanowiła konsekwencję kryzysu finansowego zapoczątkowanego upadkiem we wrześniu 2008 r. w USA Banku Lehman Brothers, który stanowił następstwo pęknięcia „banki spekulacyjnej” na rynku nieruchomości w USA. Jego skutki w Polsce były relatywnie małe i doprowadziły jedynie do spowolnienia gospodarczego, w przeciwieństwie do recesji gospodarczej obserwowanej w wielu gospodarkach świata.

⁸ Według danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy wzrost bezrobocia w województwie wielkopolskim w 2020 roku należał do najniższych w Polsce i nie powodował skutków społeczno-ekonomicznych wymagających podejmowania szczególnej interwencji.

Z tego względu dokonuje się różnych modyfikacji wskaźnika stopy bezrobocia (Churski, 2010). W niniejszej analizie uwzględniono jej wartość odnosząc liczbę bezrobotnych do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym. Modyfikacja ta, zwana jest dalej wskaźnikiem bezrobocia. W analizowanym okresie 2003-2019 podregion koniński i wszystkie jego powiaty zanotowały zasadniczy spadek wartości wskaźnika bezrobocia, które obniżyło się do poziomu bezrobocia frykcyjnego (poniżej 5,0%) będącego wynikiem naturalnych procesów dostosowawczych między podażą i popytem na pracę, i związanego ze zmianą miejsca pracy, która może być rezultatem zarówno decyzji pracownika jak i pracodawcy. Podstawową cechą tego rodzaju bezrobocia jest jego krótki czas trwania, co uzasadnia określanie go również mianem bezrobocia przejściowego (tab. 7.2).

Tab. 7.2. Wskaźnik bezrobocia w powiatach podregionu konińskiego w latach 2003-2019

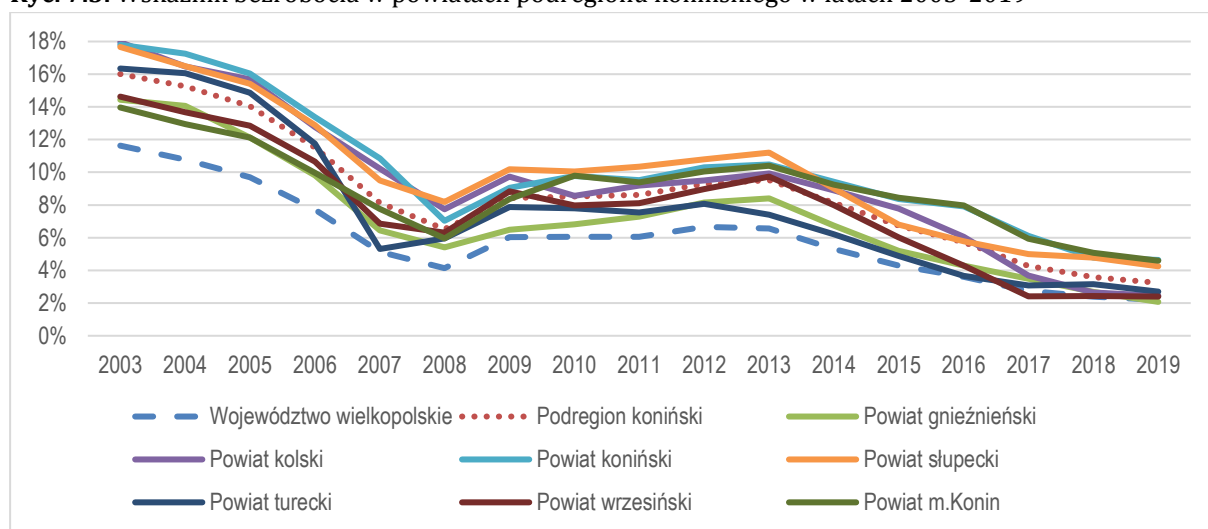
	Województwo wielkopolskie	Podregion koniński	Powiat gnieźnieński	Powiat kolski	Powiat koniński	Powiat słupecki	Powiat turecki	Powiat wrzesiński	Powiat m. Konin
2003	11,63	16,01	14,44	17,96	17,80	17,66	16,35	14,63	13,96
2004	10,77	15,25	14,07	16,48	17,26	16,49	16,06	13,67	12,95
2005	9,70	14,05	12,13	15,69	16,04	15,41	14,86	12,84	12,12
2006	7,73	11,51	9,82	12,76	13,37	12,89	11,76	10,65	9,98
2007	5,13	8,12	6,45	10,23	10,85	9,50	5,31	6,87	7,77
2008	4,14	6,52	5,42	7,74	7,03	8,20	5,96	6,32	5,95
2009	6,03	8,42	6,49	9,74	9,05	10,19	7,88	8,83	8,37
2010	6,05	8,52	6,81	8,56	9,77	10,06	7,79	7,97	9,79
2011	6,06	8,62	7,29	9,19	9,51	10,33	7,53	8,11	9,38
2012	6,67	9,29	8,14	9,50	10,30	10,79	8,07	8,97	10,05
2013	6,56	9,53	8,41	9,93	10,48	11,21	7,41	9,74	10,40
2014	5,31	8,13	6,74	8,90	9,42	9,01	6,22	7,99	9,24
2015	4,29	6,74	5,19	7,78	8,37	6,81	4,87	6,01	8,44
2016	3,60	5,72	4,29	6,05	7,92	5,77	3,67	4,30	7,97
2017	2,75	4,27	3,50	3,69	6,11	4,99	3,07	2,40	5,94
2018	2,40	3,59	2,68	2,65	4,79	4,78	3,16	2,44	5,07
2019	2,20	3,24	2,07	2,45	4,64	4,25	2,70	2,40	4,59

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS-BDL.

Warto jednak zwrócić uwagę, że obserwowane korzystne zmiany co prawda są zgodne z trendem wojewódzkim, ale prowadzą do utrzymywania się wartości wskaźnika bezrobocia w podregionie konińskim na poziomie zasadniczo wyższym niż w regionie. W przypadku trzech powiatów: konińskiego, miasta Konin oraz słupeckiego wartość wskaźnika bezrobocia jest ponad dwukrotnie wyższa niż w województwie wielkopolskim. Wskaźnik bezrobocia dla podregionu konińskiego stanowi natomiast 147,3% wartości wskaźnika bezrobocia dla województwa wielkopolskiego. Pasuje to rozpatrywany obszar na pierwszym miejscu w grupie najbardziej niezrównoważonych podażowo lokalnych rynków pracy województwa wielkopolskiego. Należy jednak pamiętać, że w powyższych porównaniach cały czas operujemy wartościami wskaźnika bezrobocia nie przekraczającymi, dla żadnego analizowanego obszaru granicy bezrobocia frykcyjnego. Trajektorie zmian wartości wskaźnika bezrobocia w latach 2003-2019 w powiatach podregionu konińskiego odpowiadają wcześniej omówionym prawidłowościom zmian koniunkturalnych warunkowanych zarówno czynnikami

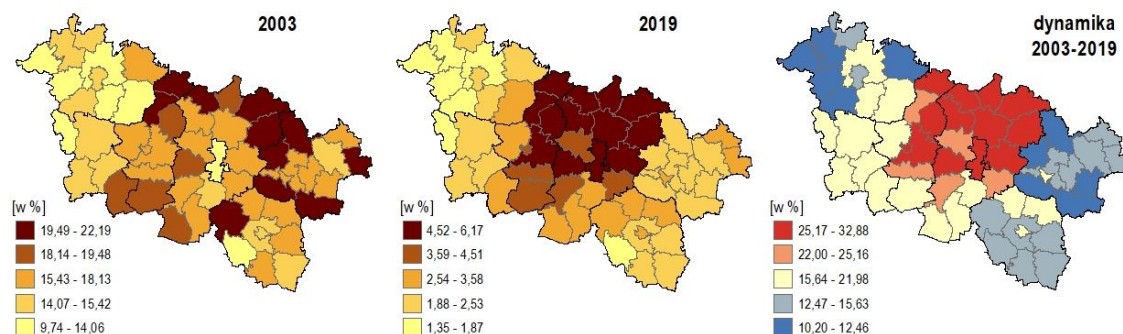
zewnętrznymi o charakterze globalnym, jak i czynnikami wewnętrznymi wynikającymi z konsekwencji restrukturyzacji gospodarki lokalnej (ryc. 7.3). Ich przebieg wskazuje na bardzo duże podobieństwo kierunku i wielkości zmian zachodzących na rynku pracy badanego obszaru. Wspólną cechą tych przemian jest fakt, że zachodzą one na relatywnie wyższym poziomie w stosunku do obserwowanego w regionie. Najlepsza sytuacja dotyczy powiatu gnieźnieńskiego i wrzesińskiego, których wskaźnik bezrobocia należy do najniższych w podregionie. Najgorszą sytuację obserwuje się w powiecie miasto Konin, w przypadku którego pomimo funkcjonowania dużego i stosunkowo najbardziej zdywersyfikowanego rynku pracy wskaźnik bezrobocia utrzymuje się na poziomie najwyższym w podregionie. Rozkład przestrzenny wartości wskaźnika bezrobocia w układzie gmin pozwala zidentyfikować obszary charakteryzujące się największymi wyzwaniem dotyczącymi skutków społeczno-ekonomicznych bezrobocia na obszarze podregionu konińskiego (ryc. 7.4).

Ryc. 7.3. Wskaźnik bezrobocia w powiatach podregionu konińskiego w latach 2003-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS-BDL.

Ryc. 7.4. Wskaźnik bezrobocia w gminach podregionu konińskiego w latach 2003-2019

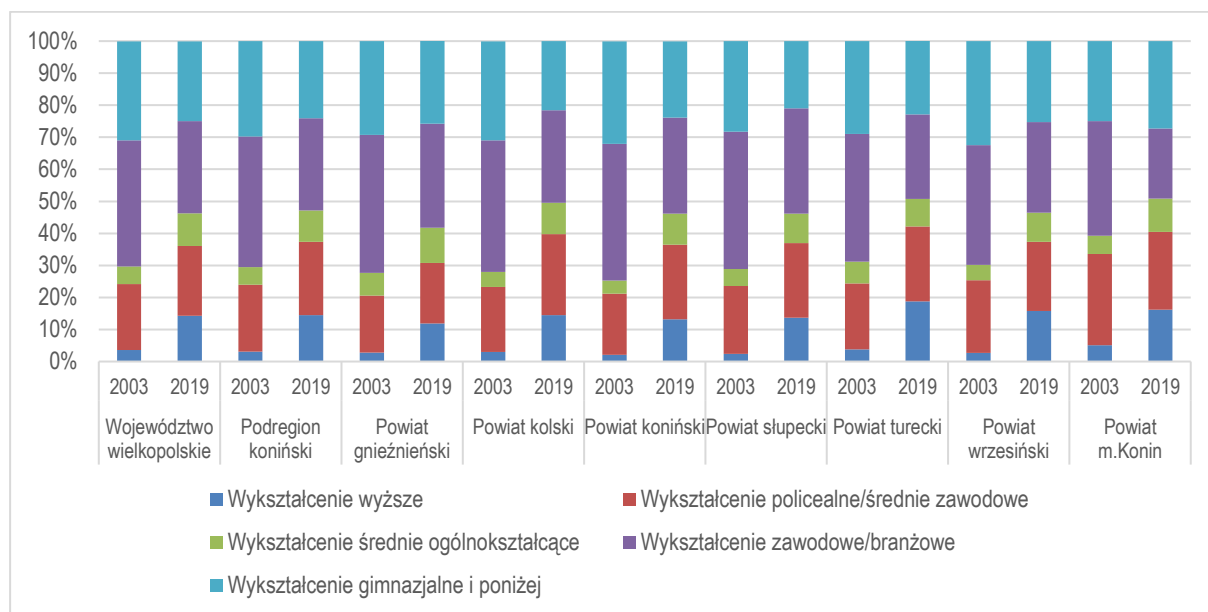
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS-BDL.

Należą do nich przede wszystkim gminy powiatu konińskiego oraz powiatu miasto Konin, które charakteryzują się najwyższym wskaźnikiem bezrobocia w 2003 i 2019 roku oraz

relatywnie najniższą dynamiką obniżania jej wartości. Stanowią one zwarty przestrzennie obszar położony w centralnej i w północnej części podregionu konińskiego, który w dużym stopniu pokrywa się z koncentracją działalności gospodarczej związanej z wydobywaniem i wykorzystaniem węgla brunatnego. Zdecydowanie najlepsza sytuacja występuje w gminach powiatu gnieźnieńskiego. Korzystne tendencje zmian obserwuje się w gminach powiatu kolskiego i tureckiego, a największą stabilnością sytuacji na rynku pracy charakteryzują się gminy powiatu wrzesińskiego.

Pomimo relatywnie korzystnego stanu rynku pracy podregionu konińskiego warto zwrócić uwagę na strukturę populacji osób bezrobotnych, która pozwala zidentyfikować te segmenty rynku, które wykazują największe niedopasowanie jego strony popytowej i podażowej. Stan i zmiany struktury bezrobotnych według wykształcenia w układzie powiatów podregionu konińskiego nie wykazują zasadniczych różnicowań w stosunku do prawidłowości obserwowanych w regionie i podregionie. W analizowanym okresie 2003-2019 obserwuje się wyraźne zwiększenie udziałów bezrobotnych posiadających wykształcenie wyższe przy jednoczesnym ograniczeniu udziału bezrobotnych posiadających niższe wykształcenie (ryc. 7.5). Przedmiotowe zmiany są typowe dla rynku pracy wykazującego cechy rynku silnie zrównoważonego, w przypadku, którego obserwuje się zwiększone udziały bezrobotnych z wyższym wykształceniem. Na rynkach pracy wykazujących bezrobocie frykcyjnego, do których zaliczyć należy rynek pracy podregionu konińskiego i jego powiatów większe znaczenie dla skutecznego podejmowania zatrudnienia od poziomu wykształcenia ma zgodność kwalifikacji i umiejętności z potrzebami zgłaszanymi przez pracodawców poszukujących pracowników. Tym samym sam fakt posiadania wyższego wykształcenia nie stanowi gwarancji podjęcia pracy.

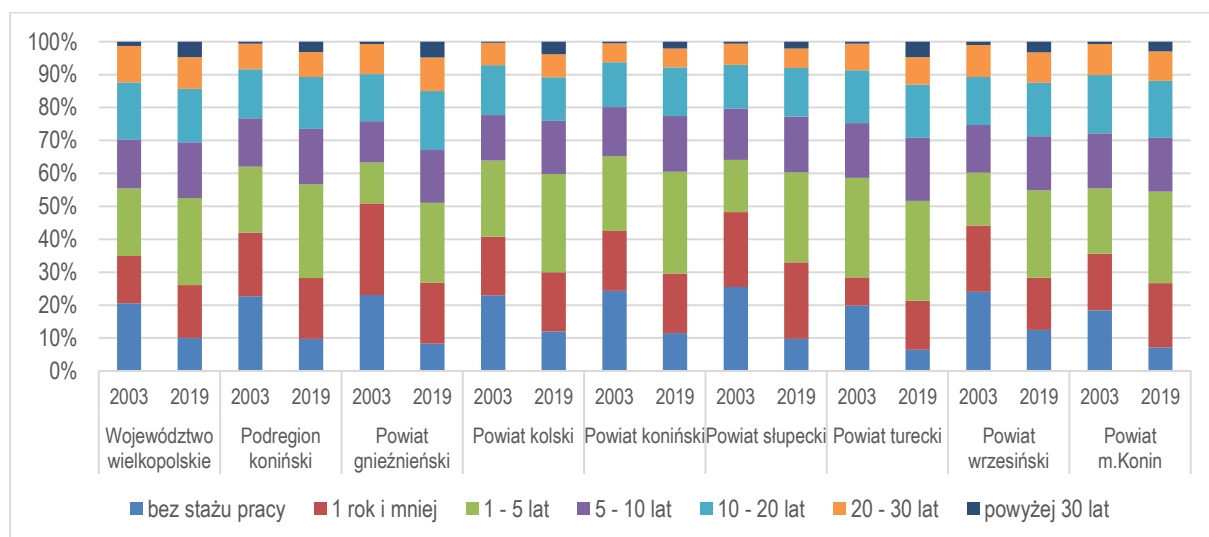
Ryc. 7.5. Udział osób bezrobotnych według poziomu wykształcenia w powiatach podregionu konińskiego w latach 2003-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS-BDL.

Struktura bezrobotnych według stażu pracy i jej zmiany w podregionie konińskim i jego powiatach w badanym okresie również nie wykazują zasadniczych odstępstw od trendu regionalnego (ryc. 7.6). Zarówno na poziomie całego podregionu jak i jego powiatów obserwuje się spadek udziału bezrobotnych bez stażu pracy, co należy uznać za zjawisko bardzo pozytywne, świadczące o braku barier we wchodzeniu na lokalny rynek przez absolwentów. Niepokojący jest jednak wzrost zaznaczający się w niektórych powiatach wzrost udziału bezrobotnych z najdłuższym stażem (powyżej 30 lat pracy). Odpowiada on co prawda tendencji obserwowanej w województwie i podregionie, ale z pewnością stanowi poważne wyzwanie w kontekście trudności jakie wiążą się z aktywizacją zawodową osób o długoletnim stażu pracy, a tym samym przynależnych do starszych kohort wieku. Szczególne wyzwanie w tym zakresie uwidacznia się w powiecie gnieźnieńskim i w powiecie tureckim, a także w powiecie kolskim. Co ważne w tych powiatach równolegle zaznacza się jednak większy udział bezrobotnych ze stażem pracy do 5 lat, w czym można upatrywać podkreślany już wcześniej relatywnie wysoki stopnia zrównoważania stanu rynku pracy podregionu konińskiego.

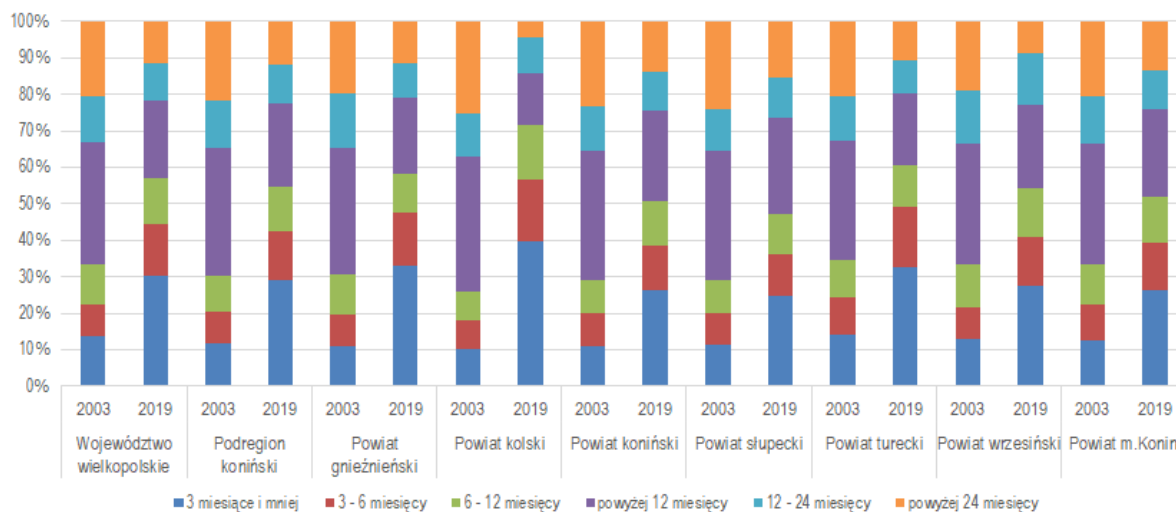
Ryc. 7.6. Odsetek osób bezrobotnych według stażu pracy w powiatach podregionu konińskiego w latach 2003-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS-BDL.

Korzystnie przedstawia się również tendencja zmian struktury bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy (ryc. 7.7). Zarówno podregion koniński jak i wszystkie jego powiaty zanotowały w badanym okresie spadek udziału bezrobocia długotrwałego oraz wyraźny wzrost udziału bezrobotnych nieposiadających pracy do 3. i 6. miesięcy. Świadczy to o pozytywnym trendzie zmian struktury bezrobotnych i potwierdza wcześniejsze ustalenia dotyczące dominacji bezrobocia frykcyjnego na lokalnym rynku pracy podregionu konińskiego.

Ryc. 7.7. Odsetek osób bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy w powiatach podregionu konińskiego w latach 2003-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS-BDL.

Dobrym sposobem weryfikacji stopnia dopasowania strony podaźowej i strony popytowej rynku pracy podregionu konińskiego może być analiza wyników bilansów zawodów dla tego obszaru pokazująca sytuację w roku 2019. Bazuje ona na ogólnopolskim badaniu realizowanym przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie. Badanie ma charakter jakościowy, a jego metodologia bazuje na rozwiązaniach wypracowanych w Szwecji w latach dziewięćdziesiątych dwudziestego wieku, w ramach szerszego systemu prognozowania zmian na rynku pracy. Badanie dzieli zawody na trzy grupy: deficytowe, zrównoważone i nadwyżkowe. Zawody deficytowe to takie, w których liczba wolnych miejsc pracy jest większa niż liczba osób zainteresowanych podjęciem pracy i spełniających wymagania pracodawców (w tych zawodach najtrudniej pracodawcom znaleźć kandydatów do pracy). Zawody zrównoważone to te, w których liczba wolnych miejsc pracy jest zbliżona do liczby osób zainteresowanych podjęciem pracy i spełniających wymagania pracodawców. Zawody nadwyżkowe, w których liczba wolnych miejsc jest mniejsza niż liczba osób zainteresowanych podjęciem pracy i spełniających wymagania pracodawców (najtrudniej osobom poszukującym pracy znaleźć zatrudnienie w tych zawodach). Wyniki dla rynku pracy podregionu konińskiego nie są optymistyczne (tab. 7.3). W grupie zawodów deficytowych w mniejszości są te, które mogłyby być wykonywane przez pracowników dotychczas zatrudnionych w przemyśle wydobywczo-energetycznym. Większość zawodów postrzeganych jako posiadające największy potencjał zastąpienia górnictwa (patrz rozdział 3) znajduje się w grupie zawodów nadwyżkowych co pokazuje skalę wyzwania przed jakim stanie rynek pracy podregionu konińskiego, zwłaszcza w powiatach na obszarze, których działalność przemysłu wydobywczo-energetycznego, poddawanego procesowi głębokiej restrukturyzacji, jest wyraźnie zauważalna.

Tab. 7.3. Bilans zawodów w podregionie konińskim w 2019 roku

Deficyt		Równowaga	Nadwyżka		
operatorzy maszyn do produkcji wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	pracownicy służb mundurowych	monterzy instalacji budowlanych	weterynarze	biolodzy, biotechnolodzy, biochemicy	inżynierowie chemicy i chemicy
archiwiści i muzealnicy	pracownicy ds. rachunkowości i księgowości	pracownicy ochrony fizycznej	mechanicy maszyn i urządzeń	pracownicy ds. jakości	pracownicy socjalni
zaopatrzeniowcy i dostawcy	opiekunki dziecięce	wychowawcy w placówkach oświatowych i opiekuńczych	kierowcy samochodów osobowych	ogrodnicy i sadownicy	fotografowie
nauczyciele przedmiotów zawodowych	kierowcy samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych	pracownicy robót wykończeniowych w budownictwie	nauczyciele przedmiotów ogólnokształcących	sprzedawcy i kasjerzy	technicy informatycy
brukarze	pracownicy fizyczni w produkcji i pracach prostych	sekretarki i asystenci	operatorzy urządzeń dźwigowo-transportowych	fryzjerzy	filolodzy i tłumacze
monterzy konstrukcji metalowych	sprzątaczk i pokojowe	przedstawiciele handlowi	pracownicy poligraficzni	rolnicy i hodowcy	kierownicy sprzedaży
operatorzy maszyn do produkcji i przetwórstwa papieru	gospodarze obiektów, portierzy, woźni i dozorcy	fizjoterapeuci i masażyści	spawacze	górnicy i operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych	ratownicy medyczni
kierownicy ds. zarządzania i obsługi biznesu	lakiernicy	cieśle i stolarze budowlani	inżynierowie budownictwa	krawcy i pracownicy produkcji odzieży	rzemieślnicy obróbki szkła i metali szlachetnych
asystenci w edukacji	robotnicy leśni		pracownicy telefonicznej i elektronicznej obsługi klienta, ankietery, teleankietery	pielęgniarki i położne	pedagodzy
repcjonisci i rejestratorzy	robotnicy obróbki drewna i stolarze		specjaliści ds. pr, reklamy, marketingu i sprzedaży	mechanicy pojazdów samochodowych	operatorzy maszyn włókienniczych
masarze i przetwórcy ryb	tapicerzy		pracownicy ds. techniki dentystycznej	ślusarze	pracownicy obsługi ruchu szynowego
dekarze i blacharze budowlani	murarze i tynkarze		elektrycy, elektromechanicy i elektromonterzy	blacharze i lakiernicy samochodowi	specjaliści technologii żywności i żywienia
pomoce kuchenne	pracownicy myjni, pralni i prasowalni		betoniarze i zbrojarze	monterzy maszyn i urządzeń	szeffowie kuchni
agenci ubezpieczeniowi	pracownicy przetwórstwa metali		psycholodzy i psychoterapeuci	piekarze	pracownicy biur podróży i organizatorzy obsługi turystycznej
operatorzy i mechanicy sprzętu do robót ziemnych	farmaceuci		operatorzy obrabiarek skrawających	specjaliści ds. finansowych	technicy mechanicy
pracownicy ds. budownictwa drogowego	floryści		pracownicy ds. ochrony środowiska i bhp	kucharze	ekonomiści
pracownicy administracyjni i biurowi	specjaliści elektroniki, automatyki i robotyki		geodeci i kartografowie	operatorzy maszyn rolniczych i ogrodniczych	architekci krajobrazu
graficy komputerowi	kosmetyczki		monterzy elektronicy	inżynierowie mechanicy	filozofowie, historycy, politolodzy i kulturoznawcy
robotnicy budowlani	nauczyciele przedszkoli		spedytorzy i logistycy	technicy budownictwa	inżynierowie inżynierii środowiska
magazynierzy	specjaliści ds. organizacji produkcji		prawnicy	cukiernicy	kierownicy ds. usług
specjaliści ds. zarządzania zasobami ludzkimi i rekrutacji	nauczyciele języków obcych i lektorzy		specjaliści administracji publicznej	pracownicy przetwórstwa spożywczego	obuwnicy
opiekunowie osoby starszej lub niepełnosprawnej			bibliotekoznawcy, bibliotekarze i specjaliści informacji naukowej	plastycy, dekoratorzy wnętrz i konserwatorzy zabytków	
			analitycy, testerzy i operatorzy systemów teleinformatycznych	nauczyciele nauczania początkowego	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z barometrzwodow.pl.

Podsumowując lokalny rynek pracy podregionu konińskiego jest rynkiem o wysokim poziomie zrównoważenia. Wielkość i struktura bezrobocia występującego na tym rynku odpowiada nierównowadze podażowej typowej dla rynku pracy funkcjonującego w gospodarce rynkowej. Jest to klasyczne bezrobocie frykcyjne wykazujące typową wrażliwość na wahania koniunktury gospodarczej. Rynek ten nie wykazuje znamion rynku dotkniętego długookresowym bezrobociem strukturalnym. Należy jednak podkreślić, że sytuacja w podregionie wykazuje zauważalne zróżnicowania wewnętrzne. Powiatami o największych wyzwaniach w zakresie zrównoważenia rynku pracy są powiat miasto Konin i powiat koniński. Na poziomie gmin w relatywnie najtrudniejszej sytuacji znajdują się gminy centralnej i północnej części powiatu konińskiego.

8. Wpływ ZE PAK na funkcjonowanie lokalnego rynku pracy podregionu konińskiego

Grupa Kapitałowa Zespołu Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin SA (GK ZE PAK) jest jednym z największych podmiotów gospodarczych w podregionie konińskim zatrudniającym ok. 4 tys. pracowników (wg stanu w listopadzie 2020 r.). Jest to podmiot zajmujący się zarówno wydobywaniem węgla brunatnego, jak i jego wykorzystaniem w celu pozyskania (ok. 87%) energii elektrycznej. Trwający proces tzw. zielonej transformacji dotyczy głównie sektora górniczego i energetycznego w Polsce i Unii Europejskiej. Proces ten polega na odchodzeniu od węgla (kamiennego i brunatnego) w procesie wytwarzania energii elektrycznej. Naturalną i konieczną konsekwencją tego procesu będzie redukcja zatrudnienia w sektorze paliwowo-energetycznym. Tym samym dotknie to także podregion koniński.

Jak udowodniono w poprzednim rozdziale, w przypadku niektórych powiatów podregionu konińskiego, zwłaszcza konińskiego i tureckiego (oraz po części kolskiego), to właśnie sekcje PKD związane z górnictwem i produkcją energii elektrycznej stanowią istotną część ich bazy ekonomicznej. Redukcja zatrudnienia w sekcjach stanowiących bazę ekonomiczną jest zjawiskiem niekorzystnym. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, gdy gospodarka danego obszaru ma charakter monokultury gospodarczej, a więc wykazuje silne uzależnienie od jednej czy dwóch gałęzi (często ze sobą powiązanych). Redukcja zatrudnienia w mało zdywersyfikowanej bazie ekonomicznej może stanowić impuls do tzw. mechanizmu redukcyjnego bazy ekonomicznej (stanowiącej odwrotność mechanizmu mnożnikowego). Mechanizm redukcyjny bazy ekonomicznej związany z „wygaszaniem” funkcji egzogenicznych na przykładzie GK ZE PAK może pociągać bezpośrednio za sobą m.in. następujące niepożądane skutki: redukcja dochodów mieszkańców utrzymujących się z pracy najemnej związanej z ZE PAK, redukcja dochodów podmiotów kooperujących z ZE PAK, a tym samym pracowników utrzymujących się z pracy na rzecz podmiotów kooperujących, redukcja dochodów gmin, na terytorium których pracują pracownicy ZE PAK i działają podmioty kooperujące – redukcja wpływów z PIT, CIT, ale także z opłaty eksploatacyjnej i podatku od nieruchomości, które są głównym źródłem ich dochodów własnych. Z kolei zgodnie z mechanizmem redukcyjnym bazy ekonomicznej skutki bezpośrednie mogą wpływać pośrednio na: obniżenie liczby i jakości usług publicznych i jakości przestrzeni w gminach, pogorszenie sytuacji społeczno-demograficznej mieszkańców (spadek dzietności, wzrost ubóstwa), obniżenie jakości inwestycyjnej i potencjału rozwojowego, ograniczenie oferty innych usług (niepublicznych), obniżenie poziomu i warunków życia, a w konsekwencji depopulacja obszaru. Oczywiście należy pamiętać, że nie wszystkie tego typu negatywne konsekwencje mogą wystąpić, ale są możliwe i znane z dotychczasowych doświadczeń obszarów przeżywających tego typu problemy strukturalne i podobne transformacje (por. Gwosdz 2014, Strykiewicz 2014, Jaroszewska 2019).

Celem niniejszego rozdziału jest analiza wpływu GK ZE PAK na funkcjonowanie szeroko rozumianego lokalnego rynku pracy podregionu konińskiego. Bazując głównie na

niepublikowanych danych udostępnionych przez GK ZE PAK oraz częściowo na danych z GUS przeprowadzono czasoprzestrzenną analizę:

- pochodzenia terytorialnego pracowników,
- struktury płci, wieku, wykształcenia i stanowisk pracy pracowników,
- struktury kooperacji w zakresie dostaw,
- struktury redukcji zatrudnienia w związku z transformacją,
- skutków finansowych dla gmin.

Jak już wcześniej wspomniano głównym przedmiotem analizy jest Grupa Kapitałowa Zespołu Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin SA (GK ZE PAK). Na dzień 31 grudnia 2020 r. w skład GK ZE PAK wchodzi jednostka dominująca Zespół Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin SA oraz trzynaście spółek zależnych, tj., PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Adamów SA w likwidacji, PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Konin SA, PAK-Polska Czysta Energia sp. z o.o., PAK-PCE Wiatr sp. z o.o. PAK-PCE Biopaliwa i Wodór sp. z o.o., PAK-PCE Polski Autobus Wodorowy sp. z o.o., PAK-PCE Biogaz sp. z o.o., PG Hydrogen sp. z o.o., PAK-PCE Fotowoltaika sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Remontowe PAK Serwis sp. z o.o., PAK – Volt SA PAK Górnictwo sp. z o.o., Aquakon sp. z o.o. w likwidacji (Sprawozdanie Zarządu..., 2021). Największe znaczenie w ramach GK ZE PAK, z uwagi na skalę działalności mają: ZE PAK SA, zajmująca się wytwarzaniem energii elektrycznej i ciepła oraz PAK KWB Konin SA, zajmująca się wydobywaniem węgla brunatnego. Pozostałe spółki zajmują się m.in.: realizacją robót budowlanych i montażowych, pracami konserwacyjnymi, działalnością usługową, produkcyjną i handlową skierowaną na zaspokojenie potrzeb i kompleksową obsługę przemysłu. Stąd też w dalszej analizie uwzględniono podział związany ze strukturą Grupy Kapitałowej i wyróżniono:

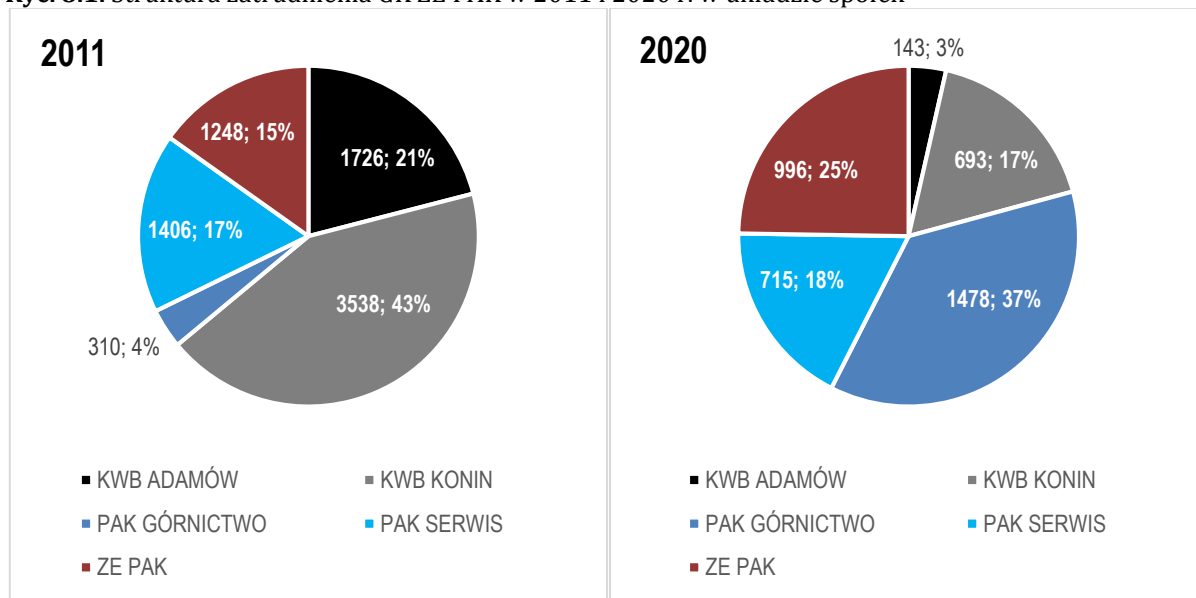
- KWB Konin
- KWB Adamów
- PAK Górnictwo
- PAK Serwis
- ZE PAK.

W zestawieniach nie uwzględniono spółek związanych z PAK-PCE, gdyż te stanowią podmioty nie związane z górnictwem węgla brunatnego i wytwarzaniem z niego energii elektrycznej, a zajmują się alternatywnymi źródłami energii. Stąd też w dalszej części opracowania, używane określenie GK ZE PAK należy rozumieć wąsko, jedynie jako układ pięciu wyżej wymienionych podmiotów. Z uwagi na zróżnicowaną dostępność danych, część analizy dotycząca struktury pracowników obejmuje podmioty: KWB Konin, KWB Adamów, PAK Górnictwo, PAK Serwis i ZE PAK, natomiast część dotycząca struktury podmiotów kooperujących obejmuje: KWB Konin, KWB Adamów oraz ZE PAK.

Wg stanu na początek listopada 2020 r. łączna liczba pracujących w GK ZE PAK związanych z górnictwem węgla brunatnego i wytwarzaniem z niego energii elektrycznej wynosiła 4025 osób. Co przy stanie zatrudnienia w 2011 r. na poziomie 8228 osób, oznacza redukcję pracowników o blisko 51%. W 2020 r. w strukturze zatrudnienia dominowały PAK Górnictwo (37%) oraz ZE PAK (25%) (ryc. 8.1). Z kolei udział

pracujących w KWB Konin oraz PAK Serwis kształtuje się odpowiednio na poziomie 18 i 17%. Najmniejszy udział miał KWB Adamów na poziomie 3%. To jest wyraźnie odmienna struktura zatrudnienia w stosunku do 2011 r. kiedy to 43% osób z grupy ZE PAK pracowało w KWB Konin, 21% w KWB Adamów i po 17% i 15% w PAK Serwis i ZE PAK. Tak wyraźna różnica strukturalna wiązała się z głęboką restrukturyzacją przedsiębiorstwa, w tym likwidacją kopalni i elektrowni w Adamowie.

Ryc. 8.1. Struktura zatrudnienia GK ZE PAK w 2011 i 2020 r. w układzie spółek

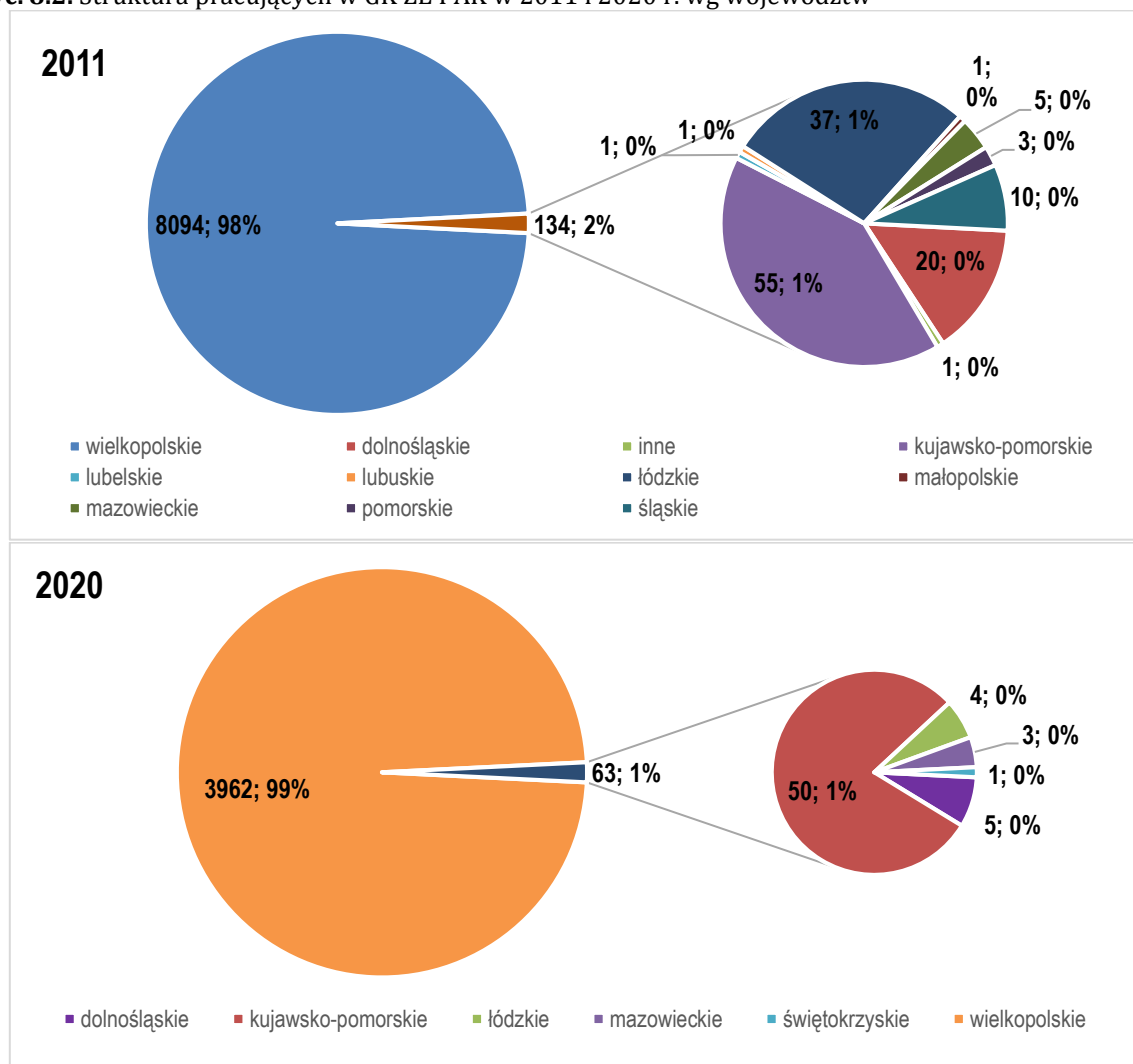

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

W 2020 r. wśród pracowników GK ZE PAK dominowali mężczyźni, którzy stanowili blisko 91% ogółu. W KWB Adamów i KWB Konin udział kobiet nie przekraczał 2% (odpowiednio 1 i 13 osób). W przypadku PK Górnictwo i PAK Serwis udział kobiet wynosił 4,5% i 6% (67 i 42 osoby). Natomiast relatywnie największy udział kobiet występował w ZE PAK – 25% (250 osób).

W strukturze pracujących w GK ZE PAK zarówno w 2011 r., jak i 2020 r. dominowali mieszkańcy województwa wielkopolskiego (98-99%) (ryc. 8.2). Mieszkańcy pozostałych województw stanowili niewielki odsetek pracujących. Relatywnie najwięcej pracujących spoza Wielkopolski w 2011 r. i 2020 r. pochodziło z woj. kujawsko-pomorskiego oraz w 2011 r. także z łódzkiego. Byli to głównie mieszkańcy powiatów bezpośrednio sąsiadujących z Wielkopolską, a tym samym z zakładami i odkrywkami w powiatach tureckim, kolskim i konińskim. Z kujawsko-pomorskiego byli to głównie mieszkańcy powiatów włocławskiego, mogileńskiego i radziejowskiego, a z łódzkiego – głównie powiatów poddębickiego i sieradzkiego. W związku z likwidacją zakładów w Turku i znaczną redukcją zatrudnienia do 2020 r. istotnie zmniejszył się zasięg przestrzenny pochodzenia pracowników, a więc wyraźnemu ograniczenia uległa strefa dojazdów do pracy do GK ZE PAK.

Ryc. 8.2. Struktura pracujących w GK ZE PAK w 2011 i 2020 r. wg województw

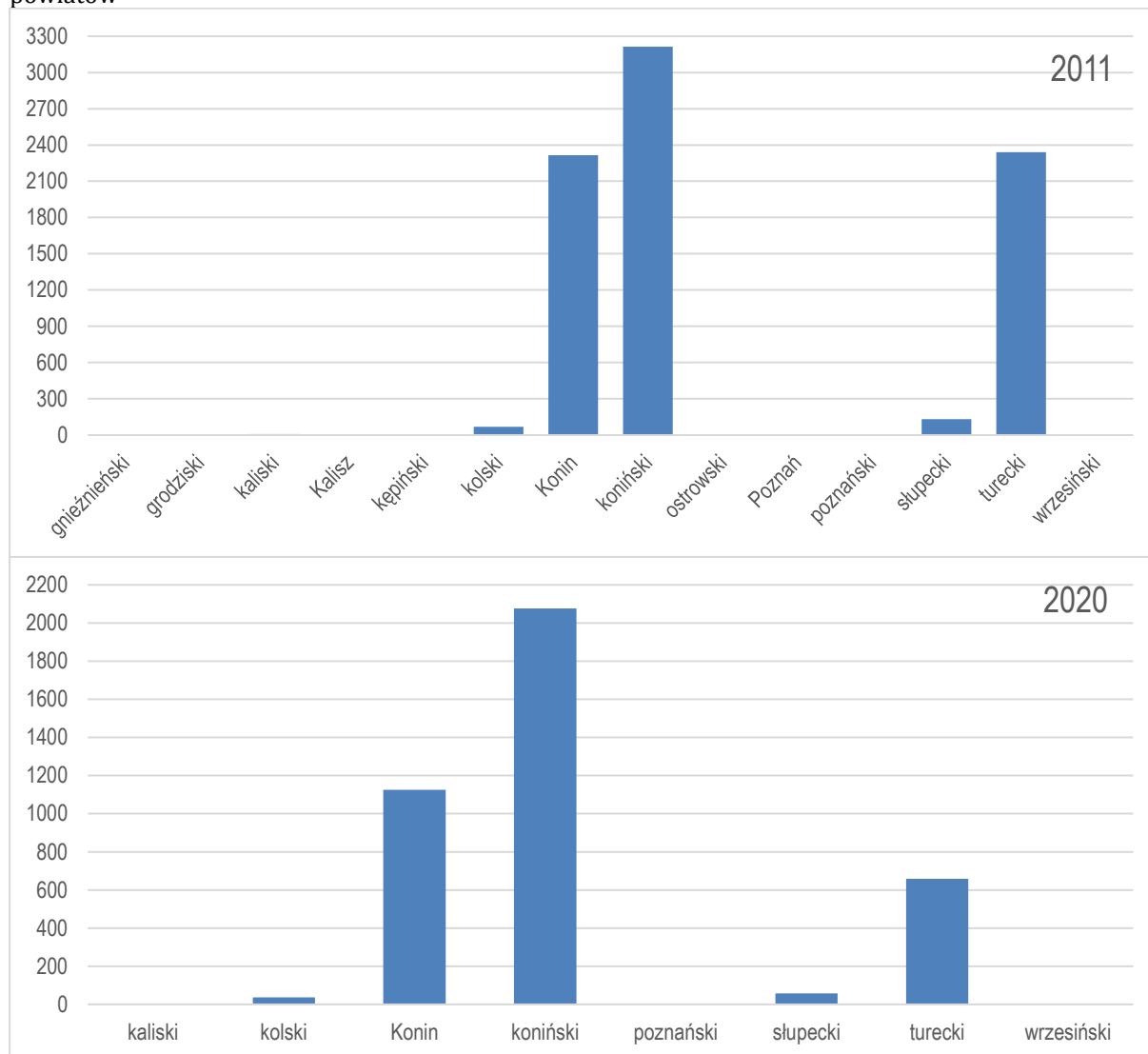

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

Wśród mieszkańców woj. wielkopolskiego największa część pracowników GK ZE PAK pochodziła głównie z trzech powiatów: Konina, konińskiego i tureckiego. W 2020 r. 52% pracowników pochodziło z powiatu konińskiego, 28% z Konina i 17% z powiatu tureckiego (ryc. 8.3), co łącznie stanowiło 96% wszystkich pracowników GK ZE PAK. Tym samym pozostałe powiaty miały marginalny udział w strukturze zatrudnienia. Z kolei jeszcze w 2011 r. proporcje te były nieco inne – z powiatu konińskiego pochodziło 40% pracowników, z Konina i powiatu tureckiego – po 29%. Tym samym udział tych trzech powiatów w strukturze pracowników GK ZE PAK wynosił także blisko 96%. Jednakże łączna liczba pracowników w tych trzech powiatach zmalała z 7870 do 3860, a więc o 51%. Tym samym już w latach 2011-2020 na lokalny rynek pracy trafiła część byłych pracowników oraz zwiększyła się liczba osób, które przeszły na emeryturę (np. górniczą). W badanym okresie redukcja zatrudnienia o blisko 50% przy jednocześnie względnie bardzo korzystnej sytuacji gospodarczej w kraju, nie spowodowała wzrostu niekorzystnych procesów społeczno-gospodarczych. Tym samym prawdopodobnie lokalne rynki pracy w pewnym sensie elastycznie częściowo wchłonęły pracowników odchodzących z GK ZE PAK. Niestety z uwagi na brak danych trudno jednoznacznie

wskazać jaka była skala odejść z przedsiębiorstwa, która wiązała się z przejściami na emeryturę, a jaka z koniecznością poszukiwania nowego zatrudnienia w innych firmach podregionu.

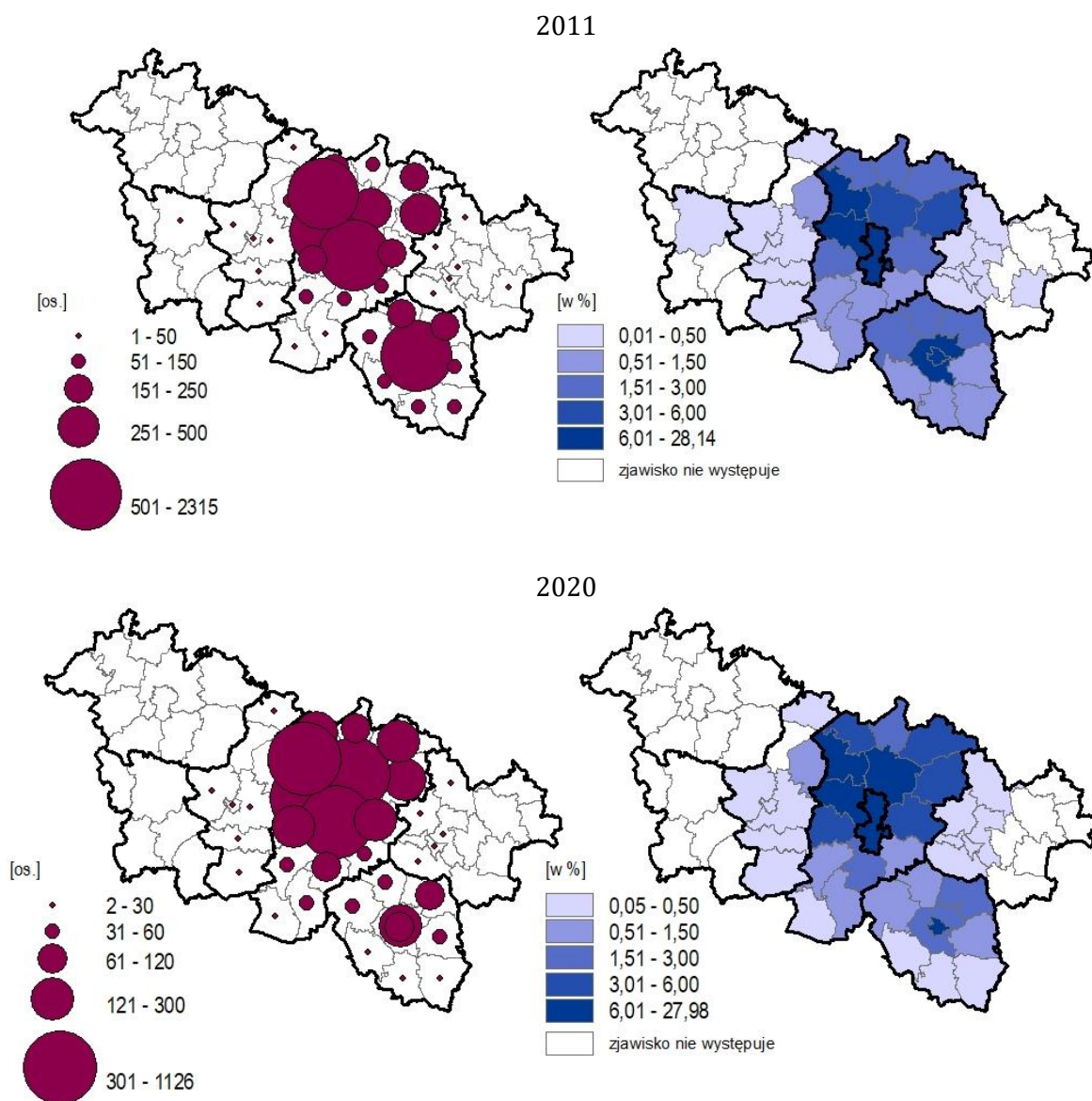
Ryc. 8.3. Struktura pracujących w GK ZE PAK w 2011 i 2020 r. w województwie wielkopolskim w układzie powiatów

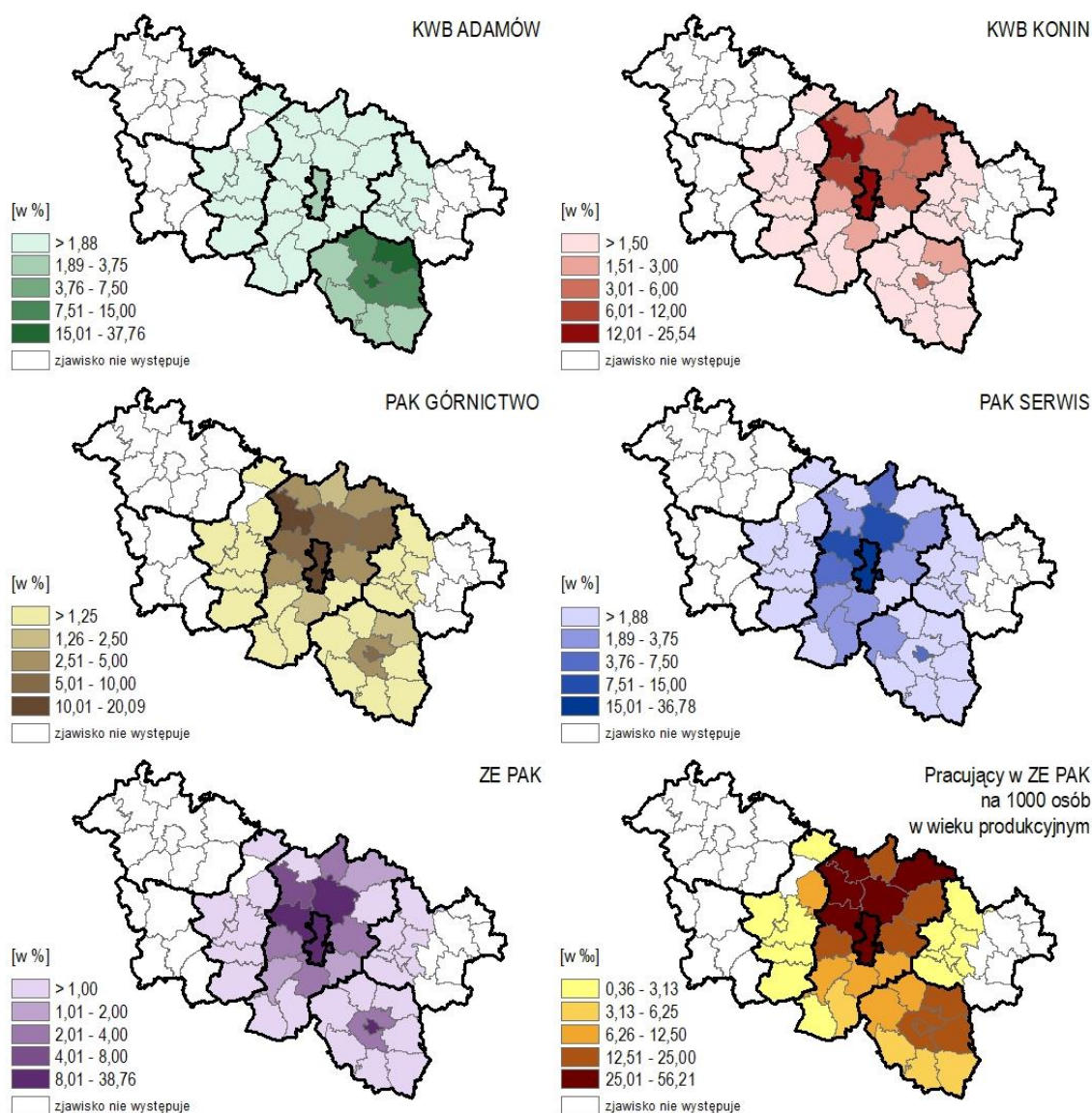

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

Tym samym najwięcej pracowników GK ZE PAK pochodziło z gmin położonych w wymienionych powiatach (ryc. 8.4). Przy czym w zależności od lokalizacji poszczególnych spółek tworzących grupę kapitałową największe udziały pracujących miały te gminy, w których znajdowały się siedziby spółek lub które były położone względnie najbliżej. Stąd też najwięcej pracowników pochodziło z gmin: Konin (w 2011 r. i 2020 r. było to po 28%), Turek (gm. miejska i wiejska) – odpowiednio 18% i 10%, Kleczew – 8% i 9%, Kazimierz Biskupi – 7% i 9%, Ślesin – 6% i 8%. Dlatego oddziaływanie GK ZE PAK można ocenić jako oddziaływanie o charakterze powiatowym, dotyczącym głównie wspomnianych trzech powiatów (Konin, koniński i turecki), natomiast w dalszej kolejności oddziaływanie to dotyczy powiatów kolskiego i słupeckiego.

Ryc. 8.4. Pochodzenie terytorialne pracowników GK ZE PAK w 2011 i 2020 r. w układzie gmin

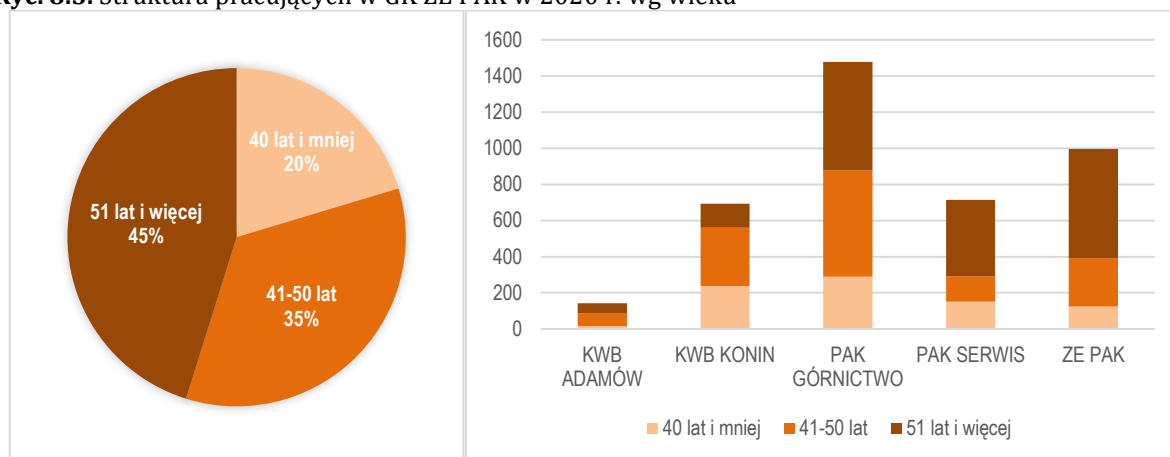

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

GK ZE PAK jest podmiotem zatrudniającym stosunkowo dużo osób w wieku 51 i więcej lat (45%), a osoby w wieku poniżej 41 roku życia (głównie wiek produkcyjny mobilny) stanowią zaledwie nieco ponad 20% (ryc. 8.5). Największy udział pracowników w wieku 51 lat i więcej występował w ZE PAK (61%) oraz w PAK Serwis (59%), a najmniejszy w KWB Konin (19%). To właśnie KWB Konin cechował się względnie najwyższym udziałem młodych pracowników (w wieku do 40 lat łącznie) – 34% oraz PAK Górnictwo (blisko 20%). Sytuacja ta jest naturalna z uwagi na dominujący charakter pracy wykonywanej w poszczególnych spółkach. Relatywnie najwięcej osób do 40. roku życia pochodziło z gmin północnej części powiatu konińskiego (Sompolno, Wierzbiniek) oraz północno-zachodniej części powiatu kolskiego (Babiak, Osiek Mały) z uwagi na funkcjonowanie kopalni odkrywkowych na pograniczu Wielkopolski i Kujaw (ryc. 8.6).

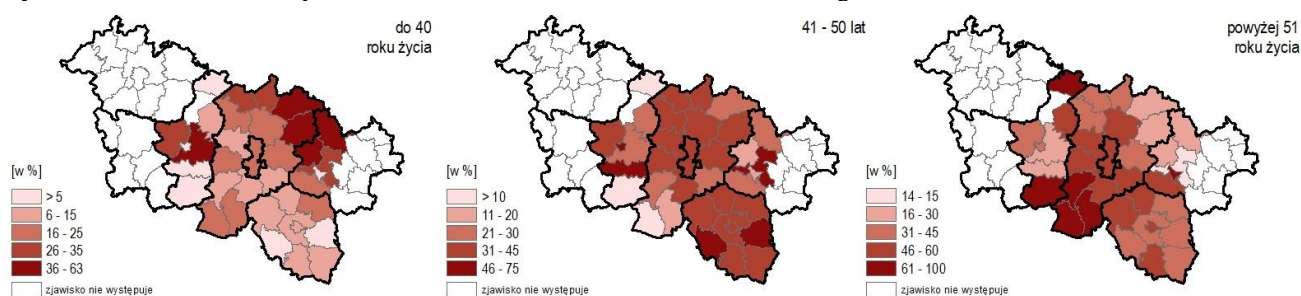
Z kolei największy udział pracowników po 50. roku życia występował w gminach w południowej części powiatu konińskiego i w gminach powiatu tureckiego, co można wiązać z powolnym wygaszaniem działalności KWB Adamów.

Ryc. 8.5. Struktura pracujących w GK ZE PAK w 2020 r. wg wieku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

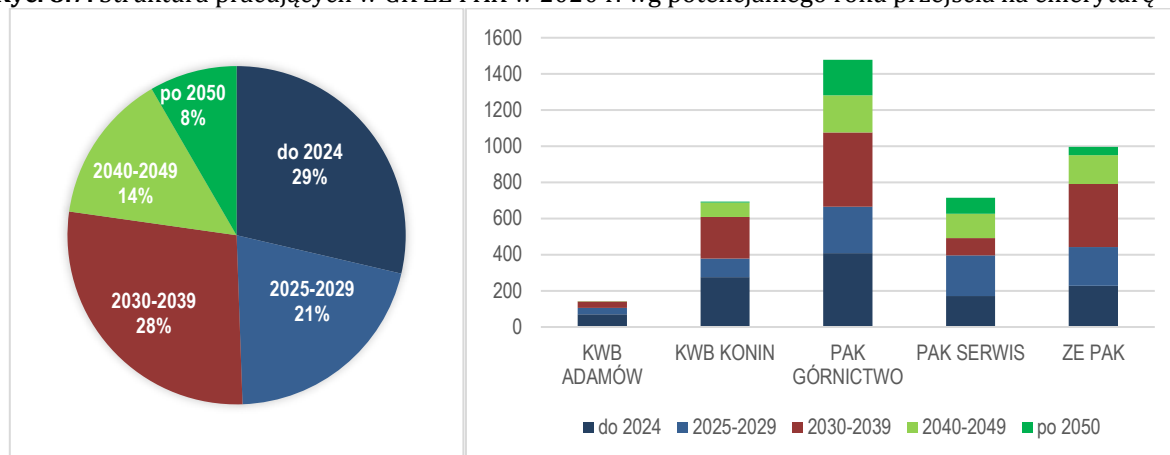
Ryc. 8.6. Struktura wieku pracowników GK ZE PAK w 2020 r. w układzie gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

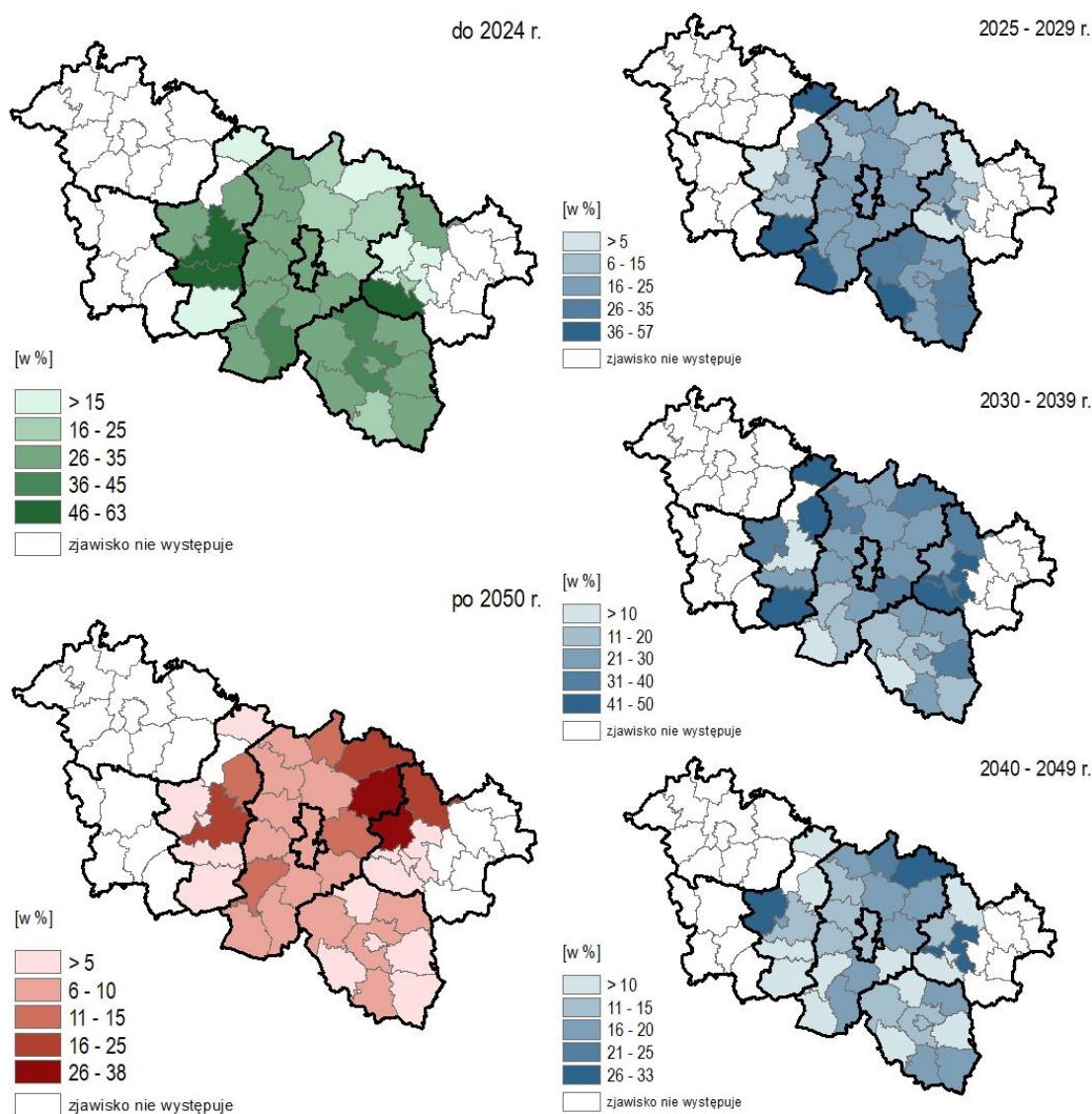
W związku z dominacją w strukturze zatrudnienia osób w wieku produkcyjnym niemobilnym (osoby w wieku 45 lat i więcej stanowią blisko 73% ogółu pracujących) można zakładać, że osoby odchodzące z pracy, nie tyle będą aktywnie poszukiwać pracy na lokalnym rynku pracy, ale częstokroć będą przechodziły na emeryturę. Wiek pracowników lub nabyte prawa emerytalne związane np. z emeryturą górniczą wskazują, że do 2024 r. z GK ZE PAK odejdzie blisko 29% osób, a w latach 2025-2029 kolejne 21% (ryc. 8.7). Tym samym połowa pracujących z czterotysięcznej załogi do 2030 r. przejdzie na emeryturę. Dotyczy to praktycznie każdej ze spółek grupy kapitałowej, ale w najmniejszym stopniu ZE PAK (spółki związanej z produkcją energii elektrycznej), a w największym KWB Adamów, która de facto w 2021 r. zakończy swoją działalność. Sytuacja ta znajduje odzwierciedlenie w ujęciu gminnym (ryc. 8.8).

Ryc. 8.7. Struktura pracujących w GK ZE PAK w 2020 r. wg potencjalnego roku przejścia na emeryturę

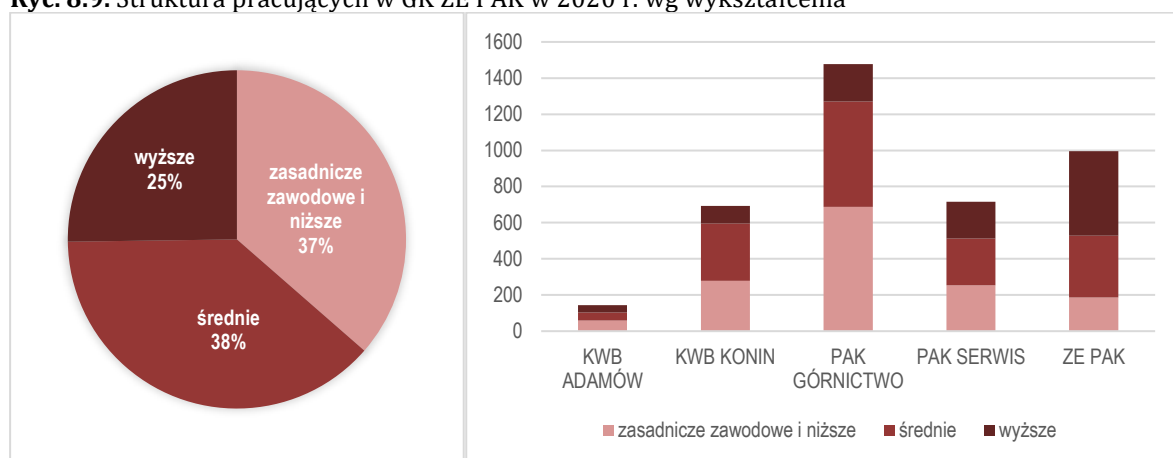
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

Ryc. 8.8. Struktura potencjalnego roku przejścia na emeryturę pracowników GK ZE PAK w 2020 r. w układzie gmin

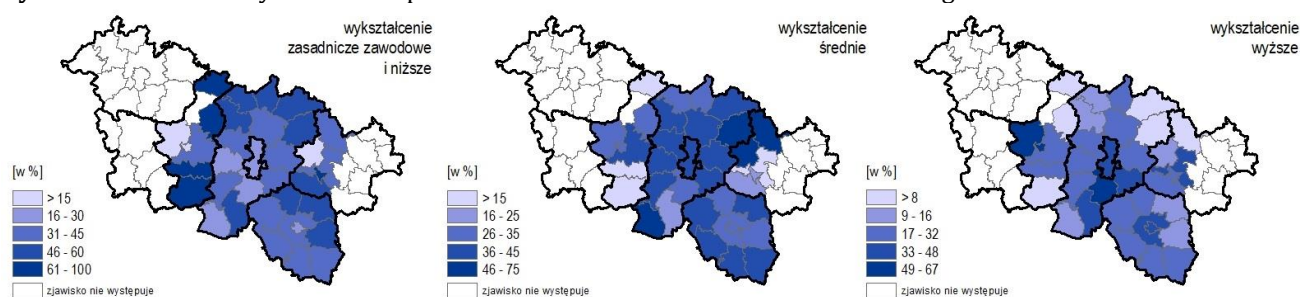
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

Ryc. 8.9. Struktura pracujących w GK ZE PAK w 2020 r. wg wykształcenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

Ryc. 8.10. Struktura wykształcenia pracowników GK ZE PAK w 2020 r. w układzie gmin

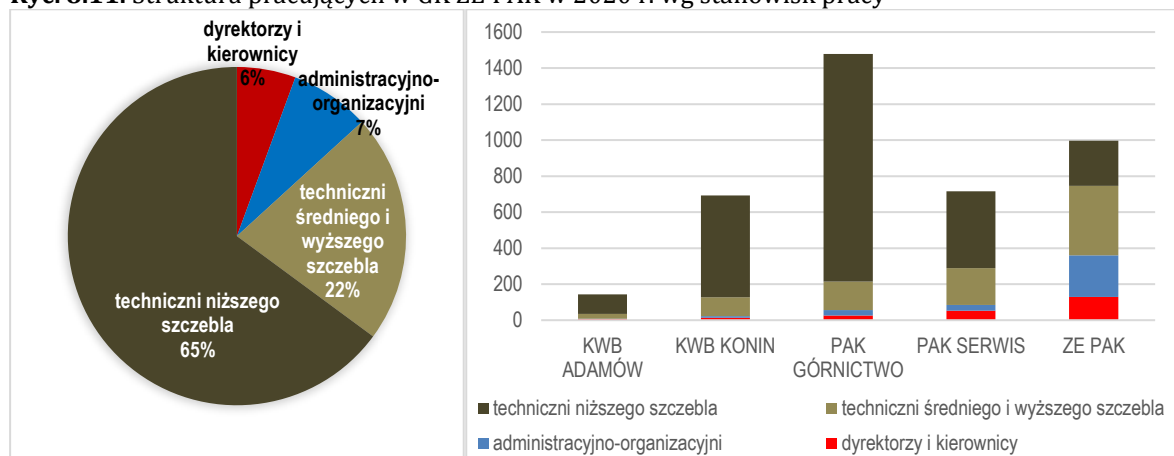

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

117 | Strona

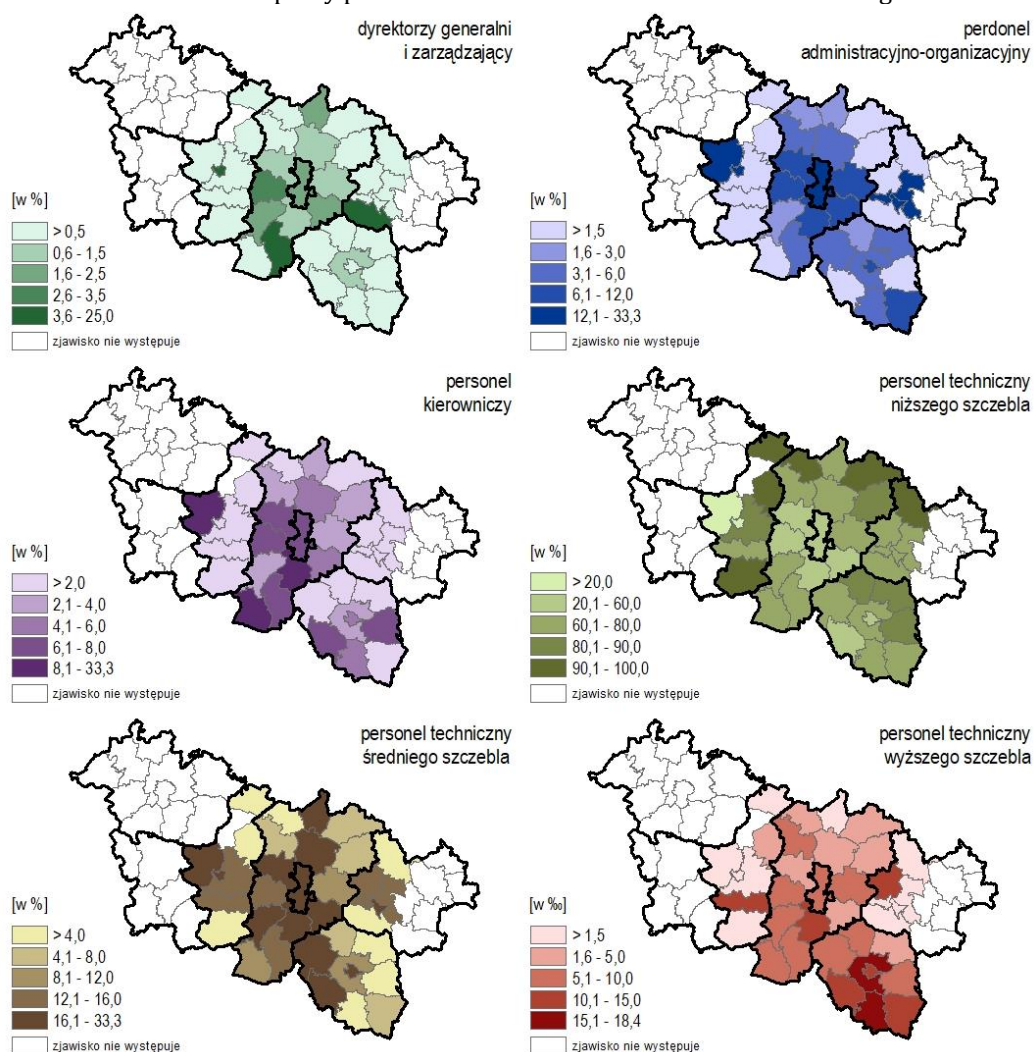
dużo pracowników administracyjno-organizacyjnych pochodzi z Konina i okolicznych gmin, a pracowników technicznych niższego szczebla z gmin północnej części podregionu (ryc. 8.12).

Ryc. 8.11. Struktura pracujących w GK ZE PAK w 2020 r. wg stanowisk pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

Ryc. 8.12. Struktura stanowisk pracy pracowników GK ZE PAK w 2020 r. w układzie gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

GK ZE PAK charakteryzuje się silną koncentracją sieci kooperantów dostarczających produkty i usługi na obszarze Wielkopolski, w tym głównie podregionu konińskiego. Udział kooperantów z innych województw jest na tyle marginalny, że został całkowicie pominięty w niniejszej analizie celem zachowania jej właściwego poziomu czytelności. Wykaz stałych i długookresowych kooperantów GK ZE PAK zawiera tab. 8.1.

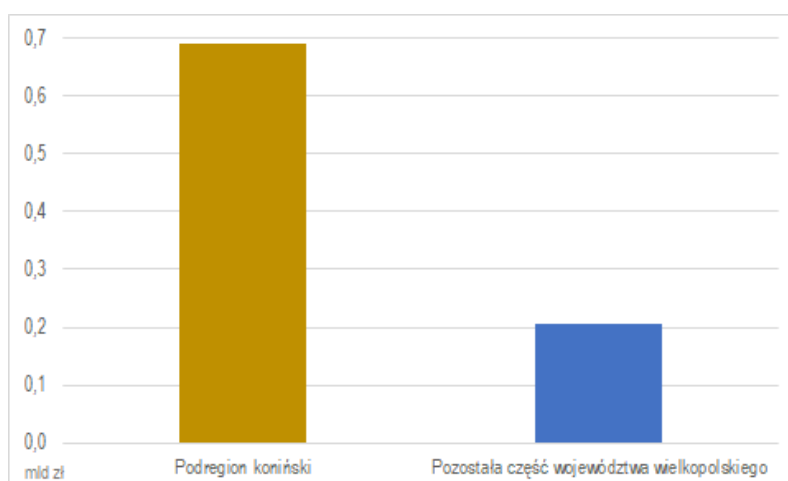
Tab. 8.1. Ważni i stali partnerzy GK ZE PAK

L.p.	Odbiorcy	Branża
1	Ekotech-Inżynieria Popiołów Sp. z o.o.	Gospodarowanie odpadami. (spoiwa drogowe)
2	Borowiak Sp. z o.o.	Produkcja cementu i betonu
3	Siniat Sp. z o.o.	Budowlana - (m.in. Produkcja płyt kartonowo - gipsowych)
4	Dolina Nidy Sp. z o.o.	Budowlana. Producent gładzi gipsowych i materiałów budowlanych.
5	Wienerberger Ceramika Budowlana Sp. z o.o.	Producent elementów ceramicznych (cegła, prefabr.)
	<i>Umowy długoletnie do 2024</i>	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

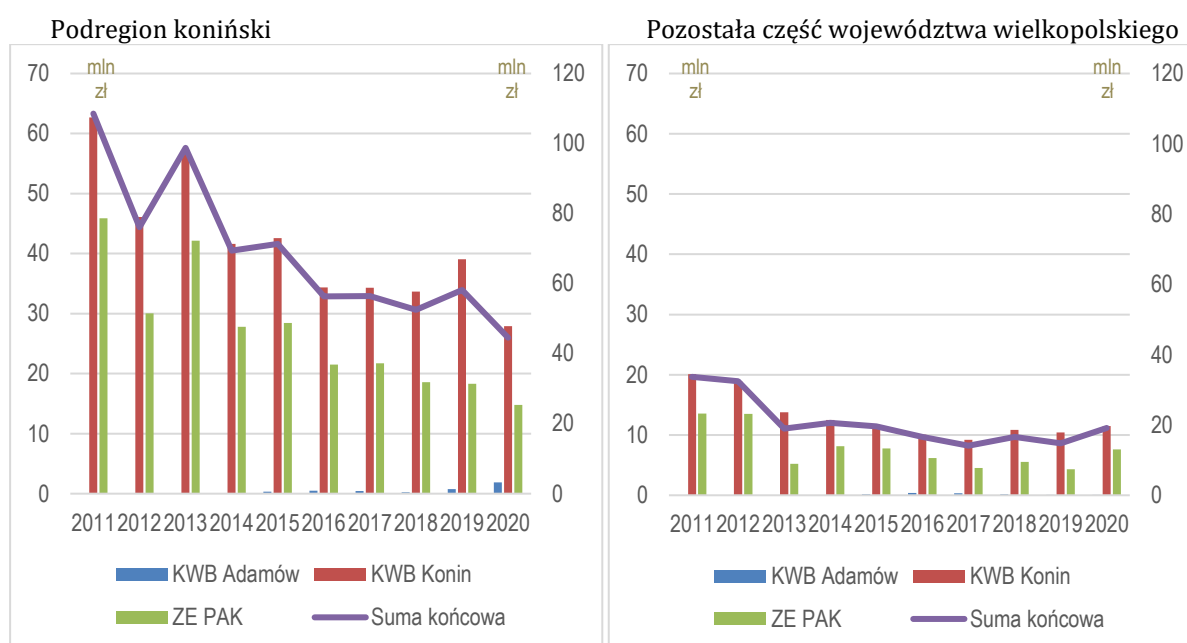
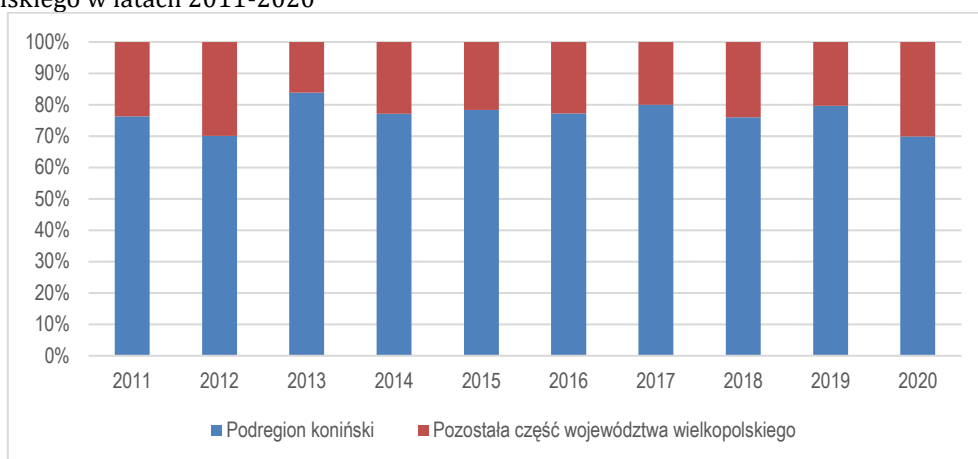
Wartość i struktura powiązań kooperacyjnych wskazują na bardzo silne oddziaływanie GK ZE PAK na funkcjonowanie gospodarki lokalnej podregionu konińskiego. Jego poziom należy uznać za istotną pośrednią determinantę procesu rozwoju społeczno-gospodarczego tego obszaru. Wartość łącznej kooperacji GK ZE PAK w latach 2011-2020 osiągnęła wartość bliską 900 mln zł. W tym 77,1% stanowią obroty z kooperantami z podregionu konińskiego, a pozostałe 22,9 % tworzy wartość kooperacji z podmiotami zlokalizowanymi na pozostałym obszarze województwa wielkopolskiego (ryc. 8.13). W analizowanym okresie zmienność przedmiotowych udziałów jest niewielka (ryc. 8.14). Charakteryzuje się stałą dominacją kooperantów z obszaru podregionu konińskiego, których udział w wartości kooperacji ogółem waha się w od 83,0 % w 2013 roku do 70,0% w 2020 roku.

Ryc. 8.13. Wartość kooperacji GK ZE PAK w podregionie konińskim i pozostałej części województwa wielkopolskiego w latach 2011-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

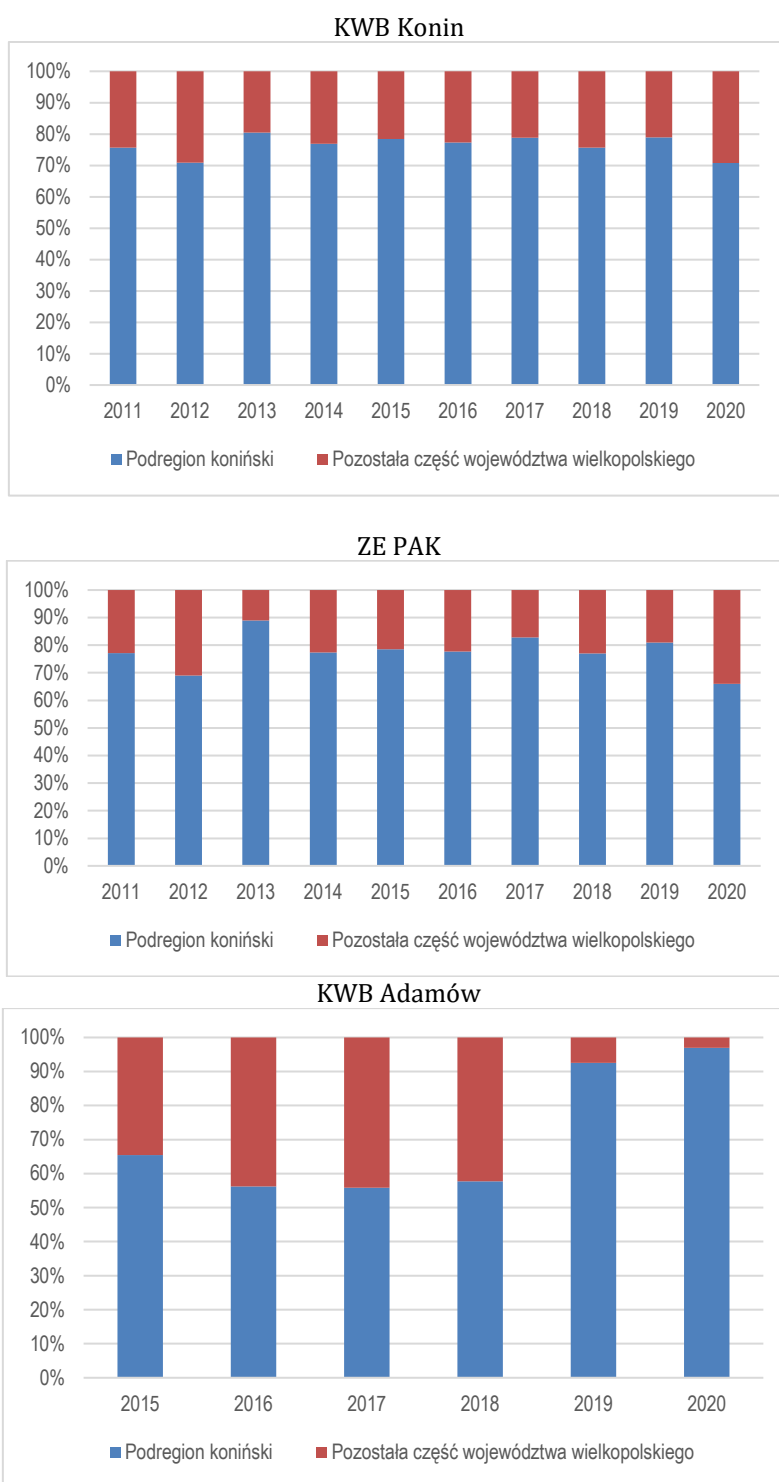
Ryc. 8.14. Struktura kooperacji GK ZE PAK w podregionie konińskim i pozostałej części województwa wielkopolskiego w latach 2011-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

Należy jednak zwrócić uwagę, na fakt, że utrzymujące się proporcje udziału dotyczą ogólnego trendu zmniejszania się ogólnej wartości kooperacji. Dotyczą to w większym stopniu kooperantów z obszaru podregionu konińskiego niż kooperantów z pozostałej części województwa wielkopolskiego – odpowiednio 41,0 % i 56,9% wartości kooperacji z roku 2011. W strukturze wewnętrznej GK ZE PAK głównym generatorem kooperacji w całym analizowanym okresie jest KWB Konin, na drugiej pozycji plasuje się ZE PAK, a marginalnym udziałem charakteryzuje się, będąca w stanie likwidacji, KWB Adamów. W przypadku każdego z tych podmiotów, w całym analizowanym okresie, udział kooperantów z obszaru podregionu konińskiego jest dominujący (ryc. 8.15).

Ryc. 8.15. Struktura kooperacji GK ZE PAK w latach 2011-2020

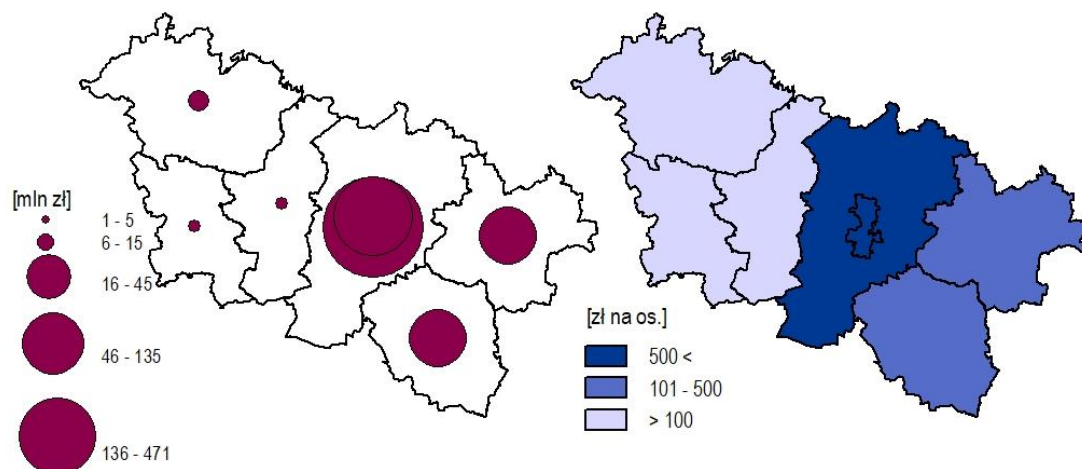

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

Analizując strukturę przestrzenną powiazań kooperacyjnych w układzie powiatów podregionu konińskiego zwraca uwagę silna ich koncentracja na obszarze czterech powiatów wschodniej części tego obszaru (ryc. 8.16). Dotyczy to zarówno wartości bezwzględnej kooperacji jak i wartości wskaźnika per capita. Powiatami, których gospodarka lokalna jest w największym stopniu zależna od kooperacji

z podmiotami GK ZE PAK są powiat miasto Konin, powiat koniński, powiat kolski oraz powiat turecki.

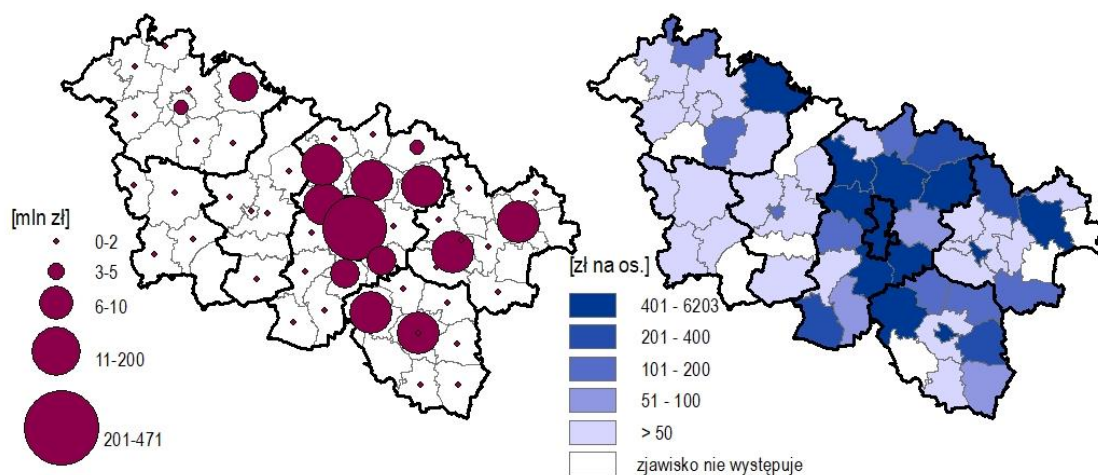
Ryc. 8.16. Wartość kooperacji w układzie powiatów podregionu konińskiego w latach 2011-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

Uszczegółowieniem tego obrazu jest rozkład wartości kooperacji w układzie gmin podregionu konińskiego, który potwierdza koncentrację jednostek o najwyższych wartościach analizowanego zjawiska w granicach wskazanych czterech powiatów (ryc. 8.17).

Ryc. 8.17. Wartość kooperacji w układzie gmin podregionu konińskiego w latach 2011-2020

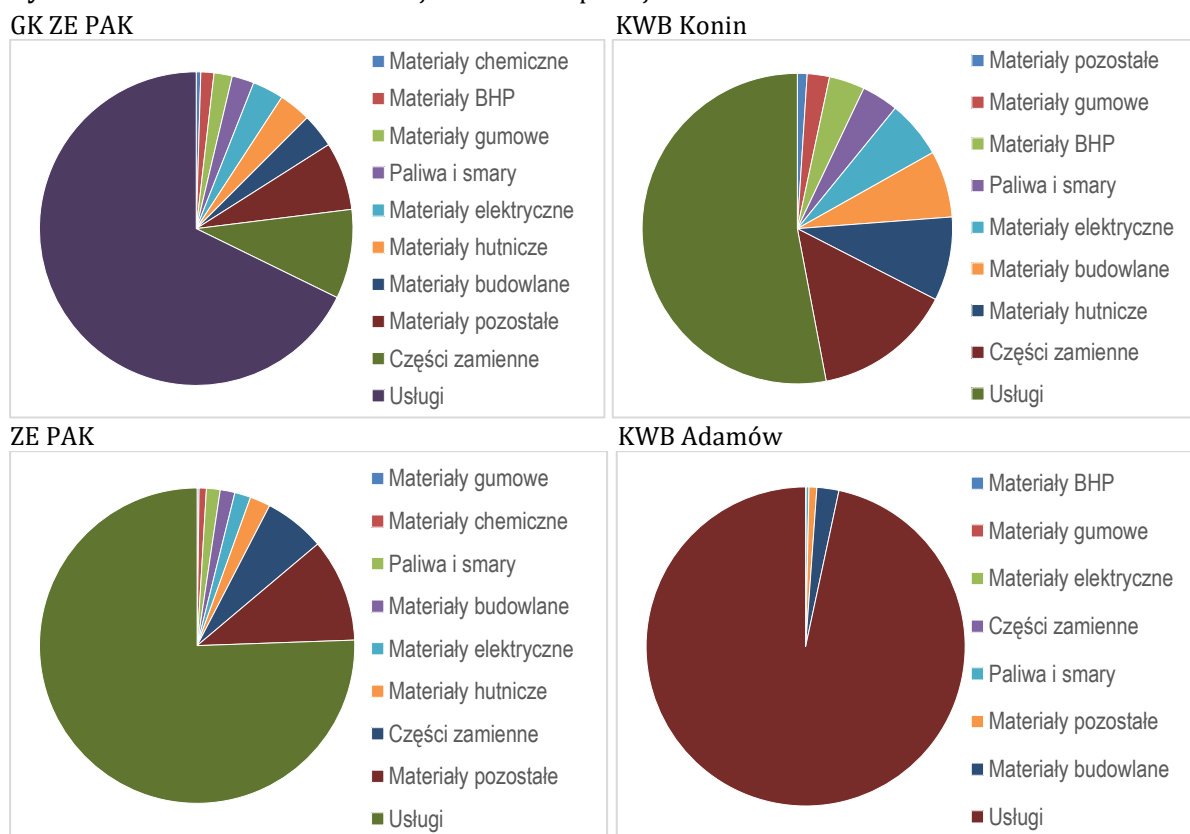
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

Wśród gmin wykazujących największe wartości kooperacji z podmiotami GK ZE PAK należy wyróżnić: powiat miasto Konin, w powiecie konińskim, gminy: Sompolno, Kleczew, Krzymów, Ślesin, Kazimierz Biskupi, Stare Miasto i w powiecie kolskim, gminy: Kłodawę i Koło, a w powiecie tureckim gminę Turek oraz Tuliszków. Zidentyfikowany rozkład przestrzennych najwyższych wartości kooperacji podmiotów gospodarczych z GK ZE PAK potwierdza fakt, że wpływ tego podmiotu gospodarczego na kształtowanie sytuacji ekonomicznej gmin nie ogranicza się jedynie do tych jednostek, w których GK ZE

PAK prowadzi bezpośrednią działalność gospodarczą. Gminy w największym stopniu zależne kooperacyjnie od tego podmiotu wykazują jednak wyraźną koncentrację w bezpośrednim sąsiedztwie podmiotów GK ZE PAK na obszarze czterech powiatów podregionu konińskiego: miasto Konin, koniński, kolski i turecki. Jedyną gminą poza tym obszarem o zauważalnie wysokiej wartości kooperacji z GK ZE PAK jest gmina Trzemeszno położona w powiecie gnieźnieńskim.

Ważnym z punktu widzenia wpływu na kształtowanie stanu lokalnego rynku pracy aspektem analizy powiązań kooperacyjnych podmiotu dominującego w kontekście planowanego procesu głębokiej restrukturyzacji jego działalności jest struktura branżowa omawianej kooperacji. W przypadku zarówno całkowitej wartości kooperacji, jak i przy uwzględnieniu największych spółek GK ZE PAK dominującą pozycję w strukturze wartości dostarczanych dóbr stanowią usługi (ryc. 8.18). Na dalszych pozycjach, ze zdecydowanie niższymi udziałami plasują się części zamienne, materiały hutnicze, materiały budowlane i materiały pozostałe. Dominację usług w strukturze branżowej kooperantów uznać należy za korzystną dla przyszłych zmian, przed którymi staje lokalny rynek pracy podregionu konińskiego w związku z planowaną transformacją energetyczną jego gospodarki. Można bowiem zakładać, że podmioty usługowe charakteryzują się większą elastycznością i możliwością przebranżowienia niż podmioty o charakterze produkcyjnych, zwłaszcza w przypadku produkcji wysoko wyspecjalizowanych produktów lub podzespołów.

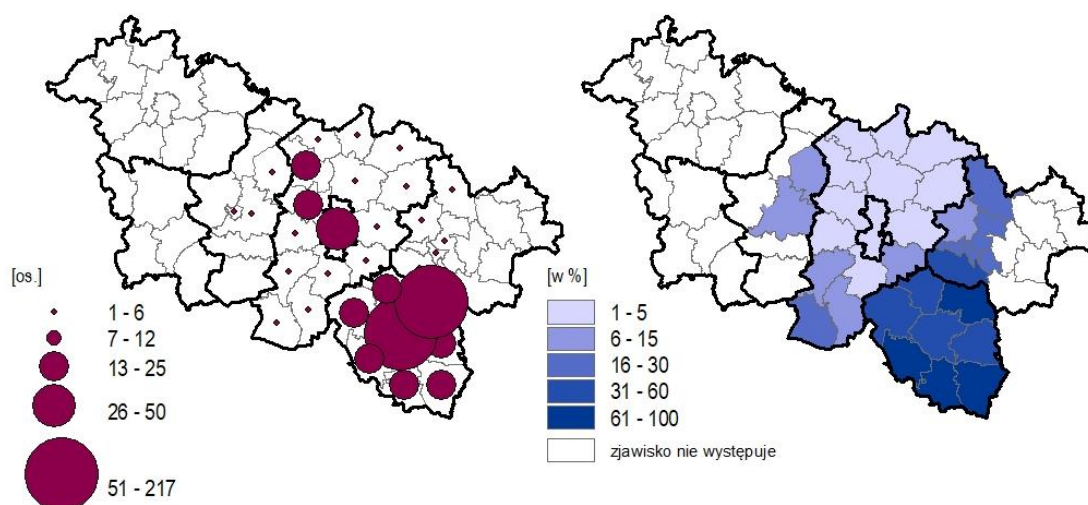
Ryc. 8.18. Udział branż w całkowitej wartości kooperacji w latach 2011-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

W związku z prowadzoną restrukturyzacją GK ZE PAK w latach 2018-2020 dokonała częściowej redukcji zatrudnienia z przyczyn nie dotyczących pracowników. W strukturze zwolnień pracowników w latach 2018-2020 dominowali przede wszystkim pracownicy gmin powiatu tureckiego (ryc. 8.19). Najwięcej zwolnień dotyczyło mieszkańców Turku – 217 osób (42% wszystkich zwolnień), Brudzewa (51 osób, 10%) Konina (44 osoby, 8%), Dobrej (24 osoby, 5%) oraz Przykony, Tuliszkowa, Kleczewa i Kazimierza Biskupiego (po ok. 17-23 osoby i po ok. 3-4%). Tym samym w gminach takich jak Brudzew, Dobra, Kawęczyn i Malanów zwolnienia dotknęły większość zatrudnionych w GK ZE PAK w tych gminach.

Ryc. 8.19. Struktura zwolnień pracowników GK ZE PAK w 2018-2020 r. w układzie gmin

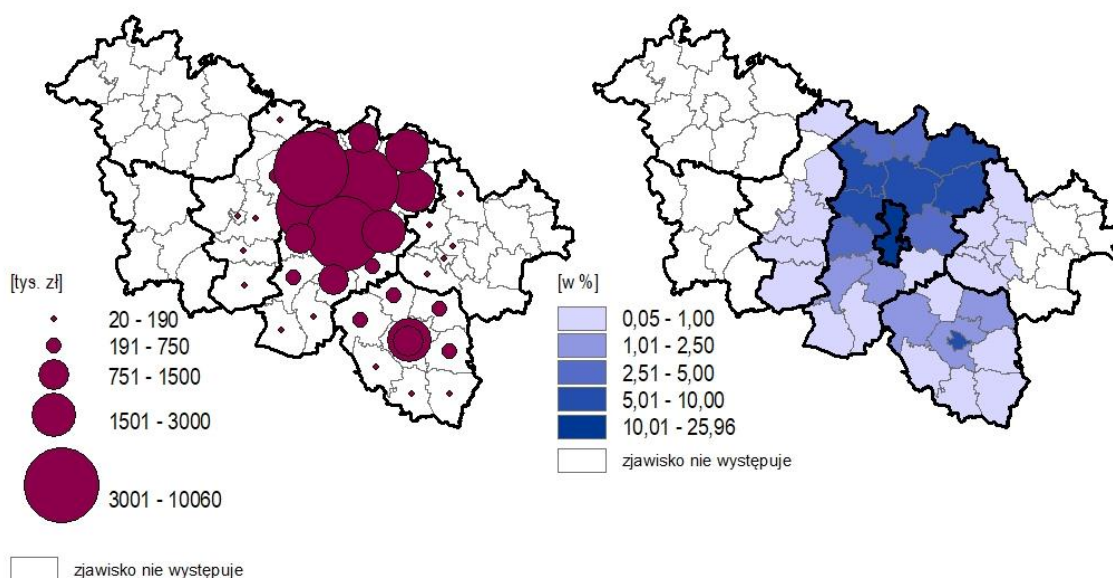
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

Skutkiem trwającej transformacji energetycznej będzie kontynuowany proces restrukturyzacji GK ZE PAK, a tym samym postępował będzie proces wcześniej opisanych zwolnień lub przejść na emeryturę. W związku z opisaną strukturą wieku, potencjalnego czasu przejścia na emeryturę i zajmowanych stanowisk pracowników GK ZE PAK związanych z górnictwem węgla brunatnego i jego wykorzystaniem, należy mieć na uwadze konieczność przygotowania części pracowników do funkcjonowania na rynku pracy w działalnościach nie związanych z tą branżą. Z rozważań tych można wyłączyć osoby, które do końca 2024 r. przejdą na emeryturę (29% stanu pracowników z listopada 2020 r.), gdyż prawdopodobnie do tego momentu nadal będą zatrudnione w GK ZE PAK, a tym samym nie będą wymagały aktywizacji zawodowej. Większym wyzwaniem dla lokalnego rynku pracy powiatów konińskiego, kolskiego, tureckiego, słupeckiego i Konina będą osoby, które potencjalnie będą przechodziły na emeryturę od 2030 r. (ok. 51% pracowników – ok. 2 tys. osób). Z uwagi na istniejącą strukturę demograficzną oraz strukturę gospodarczą powiatów Wielkopolski Wschodniej dużym wyzwaniem będzie aktywizacja społeczno-zawodowa personelu technicznego niższego oraz średniego i wyższego szczebla z uwagi na ich specyficzne doświadczenie zawodowe w branżach, które ulegają likwidacji, a które nie mają swoich bezpośrednich odpowiedników w strukturze gospodarczej powiatów. Oczywiście część osób będzie potrzebna do

utrzymania trwających jeszcze procesów technologicznych (w tym m.in. związanymi z likwidacją infrastruktury czy rekultywacją). Część osób może znaleźć zatrudnienie w GK ZE PAK w sektorze energetycznym związanym z odnawialnymi źródłami energii z uwagi na możliwość ich częściowego przekwalifikowania. Prawdopodobnie najmniejsze problemy ze znalezieniem pracy będzie miał personel kierowniczy oraz administracyjno-organizacyjny. W związku z tym podjęto próbę oszacowania kosztów aktywizacji zawodowej personelu technicznego niższego oraz średniego i wyższego szczebla uwzględniając zarówno wiek (a tym samym potencjalny rok przejścia na emeryturę) oraz poziom wykształcenia. W ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020, średni koszt wsparcia jednego pracownika objętego programem aktywizacji zawodowej dla osób, u których doszło do rozwiązania stosunku pracy z przyczyn leżących po stronie zakładu pracy, tj. na rzecz pracowników będących w stanie rozwiązania umowy o pracę lub zagrożonych wypowiedzeniem (ang. *outplacement*) wyniósł ok. 16 tys. zł. W ramach wsparcia oferowano głównie: szkolenia, kursy, dotacje na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej, staże i praktyki, a także pośrednictwo pracy, poradnictwo psychologiczne, subsydiowanie zatrudnienia czy zwrot kosztów przejazdu. Z kolei średnia kwota przyznana na założenie działalności gospodarczej w ramach wsparcia *outplacementowego* to ok. 24 tys. zł (Ekspertyza... 2019; Raport z analizy... 2018). W niniejszej ekspertyzie przyjęto (bazując na powyższym oraz uwzględniając wiedzę ekspercką), że aktywizacja zawodowa personelu technicznego niższego szczebla będzie wynosiła ok. 20 tys. zł, a personelu technicznego średniego i wyższego szczebla ok. 30 tys. zł (potrzeba aktywizacji zawodowej na podobnym poziomie jak w ramach GK ZE PAK). W związku z tym przewidywany koszt aktywizacji zawodowej personelu technicznego GK ZE PAK, który potencjalnie dopiero od 2030 r. będzie mógł przejść na emeryturę wynosi ok. 38,8 mln zł. Najwięcej środków należałoby skierować do Konina i pow. konińskiego – odpowiednio 10 i 22,5 mln zł, co stanowi odpowiednio 26 i 58% całkowitej kwoty wsparcia. Dla powiatu tureckiego będzie to ok. 5,4 mln zł (14%), a dla kolskiego i słupeckiego – odpowiednio 450 i 520 tys. (po ok. 1%). W układzie gmin omawianych powiatów poza Koninem, największe sumy wsparcia winny płynąć do Kleczewa, Ślesina, Kazimierza Biskupiego, Wierzbinka, Sompolna oraz Turku (ryc. 8.20).

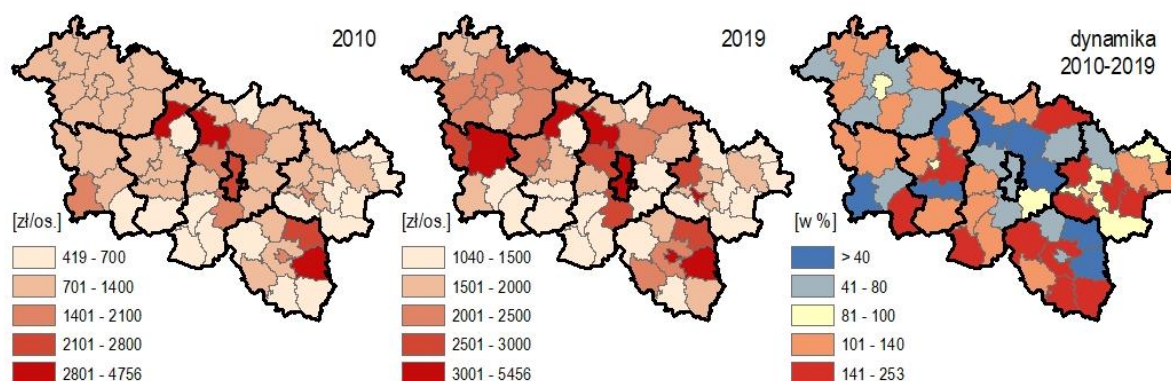
Konsekwencje planowanej głębokiej restrukturyzacji bazy ekonomicznej wynikające z transformacji energetycznej spowodują obniżenie dochodów gmin, na terytorium których pracują pracownicy ZE PAK i działają podmioty kooperujące – redukcja wpływów z PIT i CIT. Wpłyną również na redukcję dochodów uzyskiwanych z tytułu opłaty eksploatacyjnej i podatku od nieruchomości, które są głównym źródłem dochodów własnych wielu gmin zlokalizowanych na obszarze podregionu konińskiego. Dotychczasowa sytuacja finansowa gmin podregionu konińskiego była mocno zróżnicowana. W okresie 2010-2019 zdecydowanie największe dochody własne charakteryzowały gminy na obszarze których funkcjonowały zakłady GK ZE PAK np. Kleczew, Konin, Przykona, Brudzew lub które pozyskały strategicznych inwestorów, np. Września -Volkswagen, czy też posiadają obszary administrowane przez wojsko – Powidz (ryc. 8.21).

Ryc. 8.20. Struktura przestrzenna potencjalnego poziomu wsparcia w ramach aktywizacji zawodowej personelu technicznego GK ZE PAK

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GK ZE PAK.

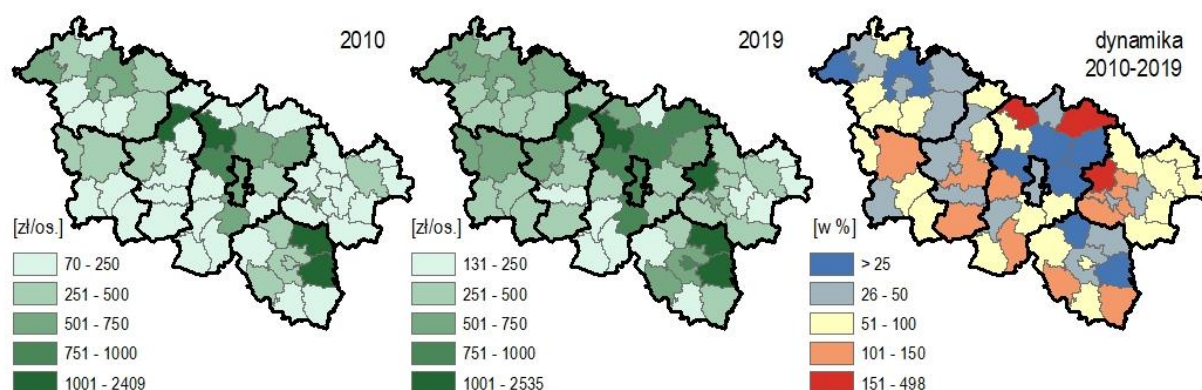
Ryc. 8.21. Dochody własne gmin per capita w 2010 i 2019 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-BDL.

Bardzo dobre potwierdzenie znaczenia wpływów uzyskiwanych od tych inwestorów dla budżetów lokalnych stanowi rozkład wartości dochodów gmin z podatku od nieruchomości, który pokrywa się w znacznym stopniu ze strukturą gmin według dochodów własnych (ryc. 8.22). Jak widać dotychczasowa sytuacja finansowa gmin na obszarze, których działalność prowadzą podmioty GK ZE PAK wyróżnia się korzystnie na tle regionu. Na szczególną uwagę zasługuje sytuacja gminy Kleczew, którą cechuje bardzo wysoki i rosnący poziom dochodów własnych per capita, w dużym stopniu tworzonych z dochodów uzyskiwanych z podatku od nieruchomości płaconego przez GK ZE PAK. Co bardzo istotne dochody własne budowane na wskazanych źródłach tworzą bardzo dobre i stabilne możliwości inwestycyjne dla budżetów lokalnych samorządów terytorialnych.

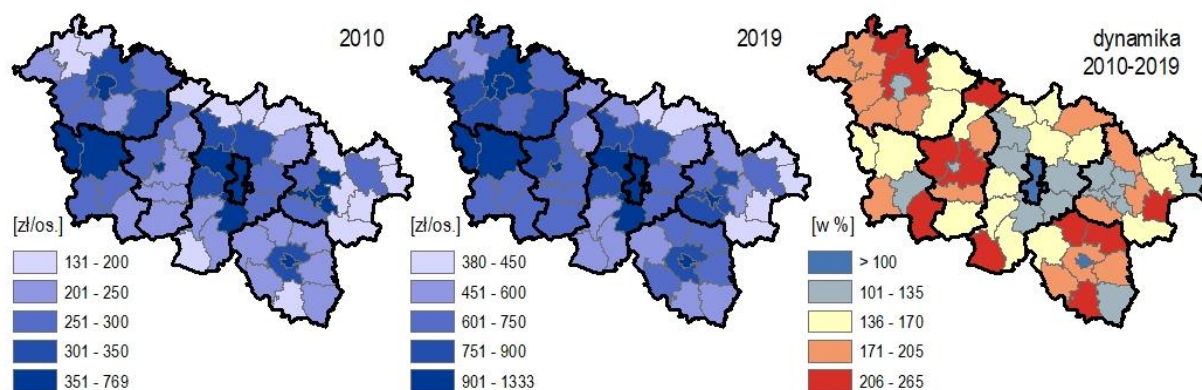
Ryc. 8.22. Dochody gmin z podatku od nieruchomości per capita w 2010 i 2019 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-BDL.

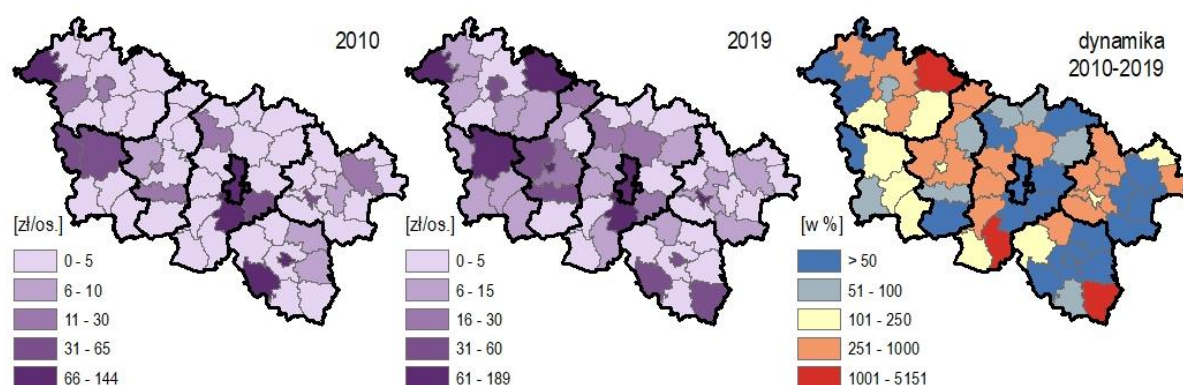
Sytuację finansową gmin w znaczący sposób kształtują również dochody uzyskiwane z podatku od osób fizycznych (PIT) oraz podatku od osób prawnych (CIT) (ryc. 8.23 i 8.24). W tym przypadku sytuacja gmin podregionu konińskiego jest bardziej zrównoważona i wykazuje klasyczne zależności obserwowane w kraju. Relatywnie lepszą sytuacją charakteryzują się gminy stanowiące stolice ośrodków subregionalnych oraz gminy ich bezpośredniego otoczenia (efekt suburbanizacji). Na tych terenach dochodzi do koncentracji podmiotów gospodarczych oraz mieszkańców znajdujących zatrudnienie w tych podmiotach. Podmioty gospodarcze wnoszą podatki zgodnie z adresem swojej siedziby. Mieszkańcy opłacają podatki zgodnie z miejscem swojego zamieszkania. Prowadzi to do wzrostu dochodów gmin będących siedzibami głównych pracodawców, w tym podmiotów zaliczanych do GK ZE PAK. We wschodniej części podregionu konińskiego są to m.in. gminy na obszarze których prowadzona jest lub była do 2020 roku (KWB Adamów) eksploatacja złóż węgla brunatnego oraz jego wykorzystanie (ryc. 8.24). Ze względu na relatywnie wyższe od przeciętnego wynagrodzenie uzyskiwane w podmiotach GK ZE PAK ponownie uwidacznia się relatywnie dobra sytuacja finansowa gmin powiatu konińskiego stanowiących główny obszar zamieszkania pracowników aktywnych spółek koncernu ZE PAK (ryc. 8.23).

Ryc. 8.23. Dochody gmin z podatku od osób fizycznych (PIT) per capita w 2010 i 2019 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-BDL.

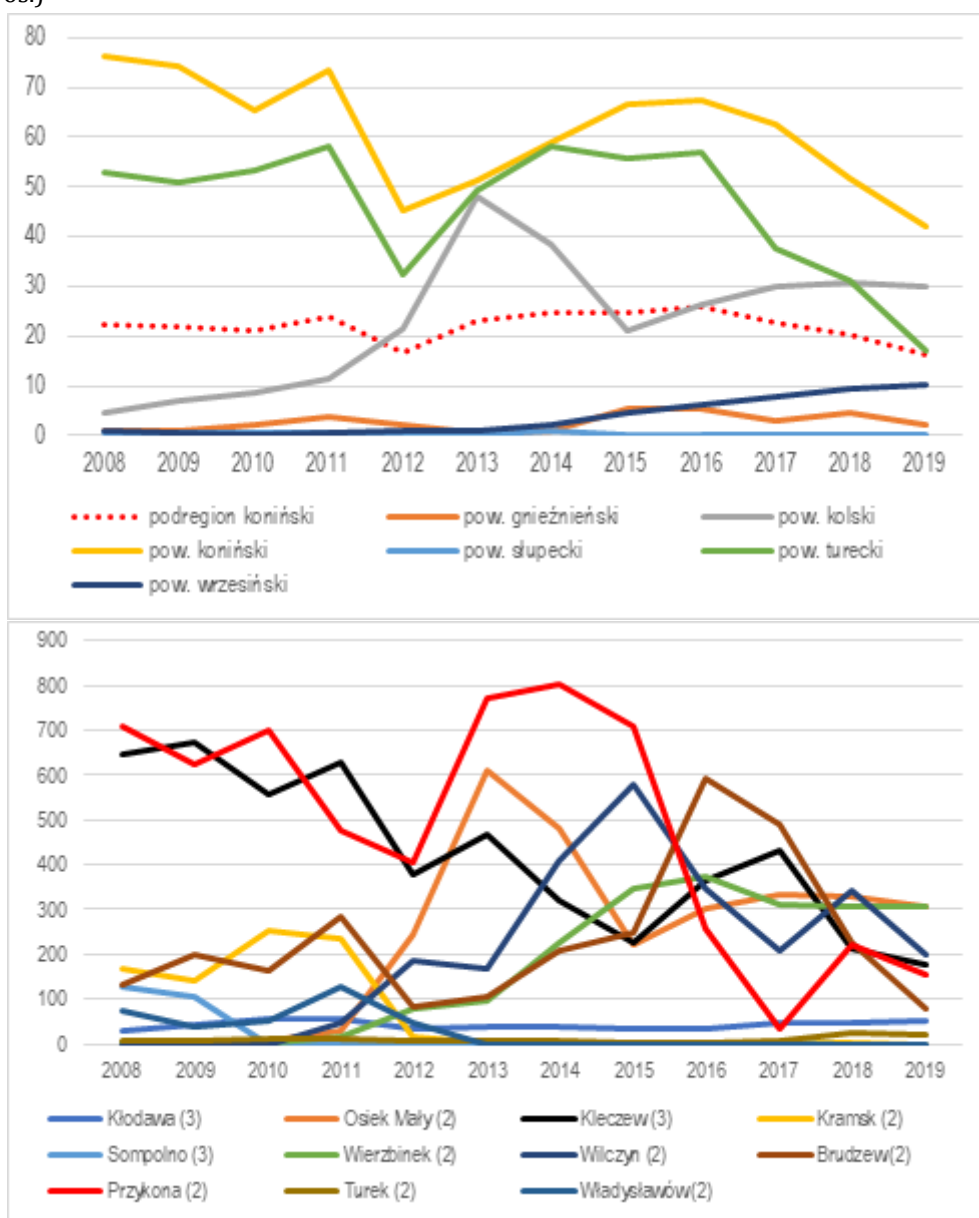
Ryc. 8.24. Dochody gmin z podatku od osób prawnych (CIT) per capita w 2010 i 2019 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-BDL.

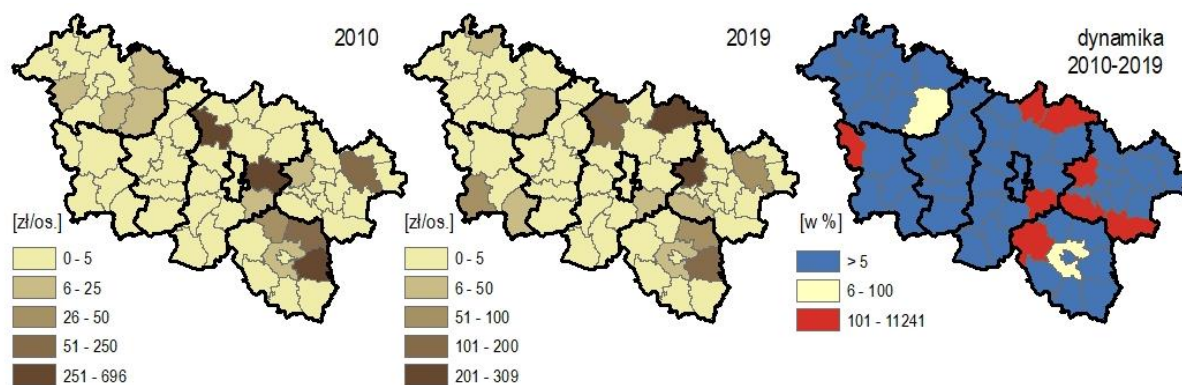
Bezpośredni wpływ funkcjonowania podmiotów GK ZE PAK na kształtowanie sytuacji finansowej samorządów dotyczy przede wszystkim Konina oraz gmin powiatu konińskiego, tureckiego oraz kolskiego. Dochody powiatów i wybranych gmin z opłaty eksploatacyjnej na 1 mieszkańca w latach 2008-2019 wskazują na szczególne uzależnienie tych obszarów od działalności gospodarczej podmiotów GK ZE PAK i uzyskiwanych od nich dochodów w postaci podatków i opłat lokalnych. Wartość wskaźników dla wskazanych trzech powiatów zdecydowanie przewyższa średnią dla podregionu konińskiego oraz pozostałych powiatów tego obszaru (ryc. 8.25). Co bardzo istotne już od roku 2016 w przypadku powiatu kolskiego oraz powiatu tureckiego obserwuje się wyraźny trend spadkowy, co stanowi bezpośrednią konsekwencję ograniczania eksploatacji zasobów węgla brunatnego w zagłębiu wielkopolskim. Największe zmiany dotyczą gminy Przykona, Brudzew i Władysławów, w przypadku których podjęto decyzję o całkowitym wstrzymaniu eksploatacji tego surowca (KWB Adamów). Trend spadkowy dotyczy też gmin powiatu konińskiego na obszarze których prowadzi się eksploatację węgla brunatnego w ramach KWB Konin. Ze względu jednak na podjęte decyzje o jej wygaszaniu nie uruchamia się nowych odkrywek, a wydobywanie w funkcjonujących odkrywkach systematycznie jest ograniczane. Przekłada się to na spadek dochodów gmin pochodzących z opłaty eksploatacyjnej i w konsekwencji skutkuje obniżeniem wielkości ich dochodów własnych, stanowiących o samodzielności ekonomicznej. Nie zmienia to jednak relatywnie korzystnie wyróżniającą się sytuacji tych gmin w strukturze wewnętrznej gmin podregionu konińskiego uwzględniającej zróżnicowanie dochodów gmin z opłaty eksploatacyjnej, szczególnie w 2019 roku (ryc. 8.26). Obserwowane tendencje można uznać za zapowiedź wyzwań z jakimi będą musiały zmierzyć się gminy w wysokim stopniu zależne od dochodów uzyskiwanych bezpośrednio i pośrednio dzięki prowadzonej w podregionie konińskim działalności związanej z wydobywaniem i wykorzystaniem węgla brunatnego. Wyniki przeprowadzonej analizy jednoznacznie wskazują, że będą to przede wszystkim jednostki z czterech powiatów: konińskiego, Konina, tureckiego i kolskiego.

Ryc. 8.25. Dochody powiatów i wybranych gmin z opłaty eksploatacyjnej na 1 mieszkańca w latach 2008-2019 (zł/os.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-BDL.

Ryc. 8.26. Dochody gmin z opłaty eksploatacyjnej per capita w 2010 i 2019 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-BDL.

Wyniki przeprowadzonej analizy potwierdziły pozycję GK ZE PAK jako dominującego podmiotu gospodarczego oddziałującego istotnie na sytuację rynku pracy podregionu konińskiego. Należy podkreślić, że zidentyfikowany zasięg oddziaływania domyka się w znacznym stopniu w granicach województwa wielkopolskiego, koncentrując się na obszarze pięciu powiatów wschodniej części podregionu konińskiego: powiatu miasta Konina, powiatu konińskiego, powiatu tureckiego oraz powiatów kolskiego i słupeckiego. Dotyczy to zarówno aktualnego stanu zatrudnienia, jak i planowanych ruchów kadrowych, sieci kooperantów dostaw, a także oddziaływania na sytuację dochodową jednostek samorządu terytorialnego. Uzyskane wyniki wskazują, że wielkość, struktura oraz zasięg powiązań funkcjonalnych podmiotów GK ZE PAK nie uzasadnia postrzegania całego podregionu konińskiego jako tzw. „regionu węglowego”. Konsekwencje ekonomiczne i społeczne planowanej transformacji energetycznej na tym obszarze skoncentrują się we wschodniej części podregionu. Tym samym interwencja podejmowana w ramach sprawiedliwej transformacji ukierunkowanej na łagodzenie skutków społecznych i ekonomicznych transformacji energetycznej powinna być dedykowana obszarowi odpowiadającemu pięciu powiatom Wielkopolski: miasto Konin, koniński, turecki, kolski i słupecki, które w Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku (2020) odpowiadają Wschodniemu Obszarowi Funkcjonalnemu, a potocznie określane są mianem Wielkopolski Wschodniej.

9. Wnioski i rekomendacje

Realizacja celów Europejskiego Zielonego Ładu dążącego do przekształcenia Unii Europejskiej w sprawiedliwe i prosperujące społeczeństwo żyjące w nowoczesnej, zasobooszczędnej i konkurencyjnej gospodarce będzie skutkować koniecznością przeprowadzenia transformacji energetycznej zakładającej całkowite odejście od spalania węgla. Jej zakres i skutki będą szczególnie dotkliwe w regionach górniczych.

Podregion koniński stanowi jedną z jednostek NUTS 3 w Polsce, w granicach której prowadzona jest eksploatacja i wykorzystanie węgla brunatnego. Podregion koniński na tle podregionów w Polsce charakteryzuje się przeciętną pozycją rozwojową. Jest to spowodowane ogólną zgodnością trendów demograficznych z obserwowanymi w kraju. Co prawda sytuacja demograficzna podregionu jest relatywnie lepsza w stosunku do pozostałych podregionów na obszarze których zlokalizowane są „regiony węglowe”, ale spowodowane jest to przede wszystkim pozytywnym wpływem powiatów wrzesińskiego oraz gnieźnieńskiego, których sytuacja ludnościowa jest lepsza niż powiatów we wschodniej części regionu, pokrywających się z obszarem eksploatacji i wykorzystania węgla brunatnego. W badanym okresie 2005-2019 w aspekcie poziomu i warunków życia podregion koniński charakteryzował się niskim poziomem rozwoju. W tym zakresie jego sytuacja jest bardzo niekorzystna zarówno względem innych podregionów jak i względem pozostałych podregionów węglowych w kraju. W zakresie sytuacji gospodarczej i rynku pracy podregion koniński został skalsyfikowany w obu obserwacjach w klasie przeciętnego poziomu rozwoju. Również w tym aspekcie pozycja podregionu konińskiego jest niekorzystna względem wszystkich podregionów w kraju, w tym podregionów zależnych od eksploatacji i wykorzystania węgla.

Wyniki przeprowadzonej analizy wskazują jednoznacznie, że podregion koniński wykazuje silne wewnętrzne zróżnicowane, a niekorzystne tendencje na lokalnym rynku pracy koncentrują się przede wszystkim w pięciu powiatach wschodniej części podregionu: powiat miasto Konin, powiat koniński, powiat turecki, powiat kolski oraz powiat słupecki. Podaż pracy na lokalnym rynku pracy podregionu konińskiego determinowana jest przez niekorzystne tendencje zmian stanu i struktury mieszkańców tego obszaru. Szczególne nasilenie negatywnych uwarunkowań demograficznych występuje we wschodniej części podregionu w powiatach: miasto Konin, tureckim, kolskim, słupeckim oraz w gminach północnej części powiatu konińskiego. Zdecydowanie najgorsza sytuacja dotyczy gmin wykazujących największe uzależnienie od działalności branży paliwowo-energetycznej. Zidentyfikowany stan stanowi dodatkowe i szczególne wyzwanie w warunkach trwającego procesu głębokiej restrukturyzacji gospodarki wynikającej z planowanego zakończenia eksploatacji węgla brunatnego oraz jego wykorzystania w przemyśle energetycznym. Popyt na pracę na lokalnym rynku pracy podregionu konińskiego determinowany jest strukturą gospodarczą tego obszaru. Powiaty koniński, turecki czy wrzesiński cechują się strukturą gospodarczą o niskim stopniu dywersyfikacji. Sytuacja ta, zwłaszcza tam gdzie dominuje zatrudnienie w branżach stających przed wyzwaniem reedukacji zatrudnienia w związku

z transformacją sektora paliwowo-energetycznego oraz w działalnościach z nim powiązanych, może implikować niekorzystne tendencje na lokalnym rynku pracy. Pewnymi pozytywnymi elementami jest rosnąca aktywność małych i średnich przedsiębiorstw (w tym osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą) oraz aktywność instytucji otoczenia biznesu. Działalność ta może prowadzić do wzrostu dywersyfikacji struktury gospodarczej. Niestety ponownie w powiatach wschodniej części podregionu jest ona niższa niż przeciętna w podregionie. Szczególne nasilenie negatywnych uwarunkowań gospodarczych występuje we wschodniej części podregionu w gminach powiatów tureckiego, kolskiego oraz konińskiego. Lokalny rynek pracy podregionu konińskiego jest rynkiem o wysokim poziomie zrównoważenia. Wielkość i struktura bezrobocia występującego na tym rynku odpowiada nierównowadze podażowej typowej dla rynku pracy funkcjonującego w gospodarce rynkowej. Jest to klasyczne bezrobocie frykcyjne wykazujące typową wrażliwość na wahania koniunktury gospodarczej. Rynek ten nie wykazuje znamion rynku dotkniętego długookresowym bezrobociem strukturalnym. Należy jednak podkreślić, że sytuacja w podregionie wykazuje zauważalne zróżnicowania wewnętrzne. Powiatami o największych wyzwaniach w zakresie zrównoważenia rynku pracy są powiat miasto Konin i powiat koniński. Na poziomie gmin w relatywnie najtrudniejszej sytuacji znajdują się gminy centralnej i północnej części powiatu konińskiego. Wyniki przeprowadzonej analizy potwierdziły pozycję GK ZE PAK jako dominującego podmiotu gospodarczego oddziałującego istotnie na sytuację rynku pracy podregionu konińskiego. Zasięg oddziaływania tego podmiotu oraz konsekwencje ekonomiczne i społeczne planowanej transformacji energetycznej, które zasadniczo zmieniają wielkość i strukturę jego działalności skoncentrują się we wschodniej części podregionu.

Podsumowując, wyniki analizy stanu i zmian lokalnego rynku pracy podregionu konińskiego pozwalają stwierdzić, że interwencja podejmowana w ramach sprawiedliwej transformacji ukierunkowanej na łagodzenie skutków społecznych i ekonomicznych transformacji energetycznej powinna koncentrować się na obszarze odpowiadającemu pięciu powiatom Wielkopolski: powiat miasto Konin, powiat koniński, powiat turecki, powiat kolski oraz powiat słupecki, które w Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku (2020) odpowiadają Wschodniemu Obszarowi Funkcjonalnemu, a potocznie określane są mianem Wielkopolski Wschodniej. Konsekwencje ekonomiczne i społeczne transformacji energetycznej, które dotkną mieszkańców Wielkopolski Wschodniej wymagają podjęcia systemowych i skoordynowanych działań interwencyjnych. Muszą one być realizowane zgodnie z założeniami sprawiedliwej transformacji, czyli koncentrować się na obszarach, gałęziach przemysłu i pracownikach dotkniętych największymi problemami. Obszar wskazanych pięciu powiatów wykazuje największą zależność społeczno-ekonomiczną od eksploatacji paliw kopalnych i procesów wysoko emisyjnych. W rezultacie powinien on być objęty interwencją mechanizmu sprawiedliwej transformacji, w tym FST. Rekomendowany zakres interwencji dedykowanej Wielkopolsce Wschodniej powinien być zgodny z założeniami funkcjonowania przedmiotowego instrumentu i potrzebami mieszkańców,

przedsiębiorców oraz samorządu terytorialnego z tego obszaru. W przypadku wyzwań jakie stoją przed lokalnym rynkiem pracy szczególną uwagę należy skierować na m.in.:

- motywowanie pracowników i pracodawców do zachowań konkurencyjnych związanych z poszukiwaniem przez pracowników najlepszych miejsc pracy, a przez pracodawców najlepszych pracowników,
- wzmocnienie usług pośrednictwa pracy uwzględniając w ich katalogu potrzeby osób poszukujących pracy z wynagrodzeniem wyższym od przeciętnie oferowanego na lokalnym rynku pracy,
- zapewnienie informacji o rozmiarach i strukturze podaży pracy i popytu na pracę, przy uwzględnieniu układów zawodowo-kwalifikacyjnych i przestrzennych (lokalne obserwatorium gospodarki i rynku pracy, implementacja systemów informatycznych typu *job server* zapewniających informację o wszystkich ofertach pracy),
- zwiększanie możliwości pod względem zatrudnienia w nowych i przechodzących transformację sektorach prowadzące do dalszej dywersyfikacji struktury gospodarki lokalnej (pozyskiwanie nowych inwestorów),
- ewaluację profili dotychczasowych usług edukacyjnych związanych z kształceniem oraz poszerzanie możliwości zmiany kwalifikacji zgodnie ze zmieniającą się strukturą popytu na prace na lokalnym rynku pracy, tworząc warunki do efektywnego użytkowania zasobów pracy i elastycznego dostosowywania się pracowników do potrzeb rynku pracy,
- wsparcie przedsiębiorczości, tworzenia nowych firm, MŚP i start-up'ów,
- poprawę jakości wyposażenia infrastrukturalnego w zakresie TIK umożliwiającego wykonywanie pracy zdalnej i hybrydowej,
- tworzenie miejsc pracy w działalnościach produkcyjnych oraz usługowych ukierunkowanych na produkcję i wykorzystanie czystej energii oraz ograniczenie energochłonności gospodarki.

Literatura

- Baran, J., Lewandowski, P., Szpor, A., Witajewski-Baltvilks, J. and Antosiewicz, M. 2018. Coal transitions in Poland - Options for a fair and feasible transition for the Polish coal sector, IDDRI and Climate Strategies.
- Bruda M., Wypłosz C. 1995. Makroekonomia. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Churski P. 1999. Lokalne rynki pracy w województwie poznańskim w okresie transformacji społeczno-gospodarczej. Wydawnictwo Naukowe Bogucki, Poznań.
- Churski P. (red.), 2010. Rynek pracy i mobilność siły roboczej w aglomeracji poznańskiej. Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej nr 5. Bogucki Wydawnictwo Naukowe. Poznań.
- Churski P., Herodowicz T., Konecka-Szydłowska B., Perdał R., 2020. Teoretyczny i praktyczny wymiar polityki rozwoju zorientowanej terytorialnie. Studia KPZK PAN. Cykl monografii. tom 9/201. Warszawa.
- Campbell, S., Coenen, L. 2017. Transitioning beyond coal: Lessons from the structural renewal of Europe's old industrial regions (No. 1709). Centre for Climate Economics & Policy, Crawford School of Public Policy, The Australian National University.
- Drobniak A., Baron M., Churski P., Muster R., Nowakowska A., Pietrzykowski T., Rzeńca A., Trembaczowski Ł., Węgrzyn A., Zakrzewska-Półtorak A., 2020. Propozycje rekomendacji dla obszaru sprawiedliwa transformacja. Grupa ekspercka „Sprawiedliwa Transformacja” działająca w ramach Zespołu do spraw Rozwoju Przemysłu Odnawialnych Źródeł Energii i Korzyści dla Polskiej Gospodarki przy Ministrze Klimatu (Zarządzenie Ministra Klimatu z dn. 2.04.2020, poz. 2). 15 maja 2020. Katowice – Łódź – Poznań – Wrocław – Warszawa.
- Ekspertyza dotycząca oszacowania kosztu jednostkowego aktywizacji grup odbiorców wsparcia Działania 7.1 WRPO 2014+, Raport końcowy, Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014-2020, 2019, Poznań, <https://wrpo.wielkopolskie.pl/dowiedz-sie-wiecej-o-programie/przeczytaj-analazy-raporty-i-podsumowania/ewaluacja-2/badania/1034> (dostęp: 21 maja 2021).
- Europejski Zielony Ład. Komunikat Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Komisja Europejska. 2019. COM (2019/640), (11.12). Bruksela.
- Fisher M.M., Nijkamp P. 1987. Spatial labour market analysis: Relevance and scope. [W:] M.M. Fisher, P. Nijkamp (red.), Regional labour markets. Contributions to Economic Analysis, vol. 168. North Holland, s. 1–33.
- Francik A., Pocztowski A. 1993. Wybrane problemy zatrudnienia i rynku pracy. Akademia Ekonomiczna w Krakowie. Kraków.
- Frankowski J., Mazurkiewicz J., 2020. Województwo Śląskie w punkcie zwrotnym transformacji. IBS Research Report 02/2020, Październik 2020, Warszawa.
- Gwosdz K., 2014. Pomiedzy starą a nową ścieżką rozwojową. Mechanizmy ewolucji struktury gospodarczej i przestrzennej regionu tradycyjnego przemysłu na przykładzie konurbacji katowickiej po 1989 roku., IGiGP UJ, Kraków.

- Hillebrandt, K. et al. 2015. Pathways to deep decarbonization in Germany, SDSN - IDDRI.
- Jaroszeńska E., 2019. Kurczenie się (shrinkage) starych miast przemysłowych i przeciwdziałanie jego negatywnym skutkom. Instytut Rozwoju Miast i Regionów, Kraków.
- Juszczak, A., Szpor, A. 2020, Wskaźnik Wrażliwości Regionów Górniczych na transformację energetyczną – obraz na podstawie danych z powiatów, Working Paper, nr 4, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa.
- Kaufman B.E., 1986. The Economics of Labor Markets and Labor Relations. The Dryden Press. Harcourt. San Diego.
- Kwiatkowski E. 2002. Bezrobocie: podstawy teoretyczne. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa.
- Mechanizm sprawiedliwej transformacji: z myślą o wszystkich. Komisja Europejska. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/just-transition-mechanism_pl (dostęp 16 kwietnia 2021).
- Noga M., Stawicka K.M. 2009. Rynek pracy w Polsce w dobie integracji europejskiej i globalizacji. Wydawnictwo Cedetu. Warszawa.
- Orczyk J. 2005. Polityka społeczna. Uwarunkowania i cele. Akademia Ekonomiczna w Poznaniu. Poznań.
- Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030, 2017. Główny Urząd Statystyczny, Departament Badań Demograficznych i Rynku Pracy, Warszawa. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosci/prognoza-ludnosci-gmin-na-lata-2017-2030-opracowanie-eksperymentalne,10,1.html> (dostęp 30 kwietnia 2021 r.).
- Raport z analizy kosztów dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz kosztów dotacji na utworzenie miejsca pracy w przedsiębiorstwie społecznym w projektach PO WER 2014-2020 oraz RPO 2014-2020 w celu opracowania stawki jednostkowej na samozatrudnienie oraz stawki jednostkowej utworzenia miejsca pracy w przedsiębiorstwie społecznym, 2018, Departament Europejskiego Funduszu Społecznego, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, <https://psz.praca.gov.pl/web/power-wup-gdansk/-/9253768-stawki-jednostkowe-na-samozatrudnienie-oraz-na-utworzenie-miejsca-pracy-w-przedsiębiorstwie-spoecznym-> (dostęp: 21 maja 2021).
- Siek E. 2009. Międzynarodowe przepływy siły roboczej w procesie integracji Polski z krajami Unii Europejskiej. Wydawnictwo Adam Marszałek. Toruń.
- Solon J., Borzyszkowski J., Bidłasik M., Richling A., Badora K., Balon J., Brzezińska-Wójcik T., Chabudziński Ł., Dobrowolski R., Grzegorzczak I., Jodłowski M., Kistowski M., Kot R., Krąż P., Lechnio J., Macias A., Majchrowska A., Malinowska E., Migoń P., Myga-Piątek U., Nita J., Papińska E., Rodzik J., Strzyż M., Terpiłowski S., Ziaja W., 2018. Physico-geographical mesoregions of Poland: Verification and adjustment of boundaries on the basis of contemporary spatial data. Geographia Polonica, 91, 2, 143-170.
- Sprawozdanie Zarządu z Działalności w 2020 roku Zespół Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin SA, 19 kwietnia 2021 r.

Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku. Zarząd Województwa Wielkopolskiego. 27 stycznia 2020 roku. Poznań.

Stryjakiewicz T. (red.), 2014. Kurczenie się miast w Europie Środkowo-Wschodniej. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.

Transforming our world. The 2030 Agenda for sustainable development. United Nations, 2015 Washington, <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>. (dostęp 16 kwietnia 2021).